MONUMENTA GRAECA
EX MUSEO
EQUITIS AC SENATORIS
IACOBI NANII VENETI
ILLUSTRATA

A D. CLEM. BIAGI CREMONENSI
MONACHO BENEDICTINO CAMALDULENSI
SAC. THEOLOGIAE ET SAC. CANONUM LECTORE EMERITO
IN COLLEGIO URB. PROPAGANDAE FIDEI S. TH. PROFESSORE
ACADEMIAE CORTONEN. ETRUSCORUM ET VELITERNEN. VOLSCORUM SOCIO

ROMAE
APUD ANTONIUM FULGONI
ANNO CIↃIↃCCLXXXV

Praeſidum permiſſu.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

http://www.archive.org/details/monumentagraecae00biag

IACOBO NANIO
PATRITIO VENETO
EQUITI AC SENATORI AMPLISSIMO
XVIRO A SANCTIORIBUS REIPUB. CONSILIIS AC NEGOTIIS

CLEM. BIAGI MONACH. CAMALD.

T*UA ſunt*, Eques *ac* Senator amplissime, *Graeca haec monumenta, quae in lucem nunc prodeunt; Tibi ergo debetur mea, quaecumque illa ſit, eorumdem interpretatio. Tibi vero permagna in primis & referenda & habenda eſt gratia, quod quum antea locupletiſſimi tui ac rariſſimi Muſei antiqua monumenta illuſtraverint, qui in litte-*

raria republica maximam nominis gloriam ſunt adepti, Fabrettus *nempe*, Muratorius, Corsinius, Zacharias, Passerius, Paciaudius, *aliique plures, volueris deinde, ut alia, quae eidem Muſeo, Te auctore, acceſſerunt, ego interpretarer, qui fere vix primis labiis venerandae antiquitatis ſtudia deguſtaverim, ac vix aliquas in eruditorum rempublicam diſſertatiunculas contulerim. Itaque, ſi ineruditum, atque inconcinnum opus Tibi nunc exhibeo, Tua, ſi mihi liceat ita effari, culpa eſt, qui doctum non elegeris virum, cui cura demandaretur, egregia haec monumenta in praeclaram lucem revocandi. Verumtamen antiquitatis amatores optimos Tibi magnopere devincies, quibus ex Tua liberalitate conceſſum eſt, ut tam illuſtria Graecorum monumenta ex Tuo ditiſſimo Muſeo producta oculis animoque contemplari, atque ea, quae in iiſdem abundant ad agnitionem pulcherrima poſſint percipere. Quare Tibi quam maxime gratulor*, Senator amplissime, *qui Maiorum tuorum, praeſertim vero germani Fratris tui* Bernardi *glorioſa ſequutus veſtigia, eumque potiſſimum, quem erga optimarum artium, ac litterarum ſtudia foves animum, non modo ſancte ſervaveris, quod raro ſolet contingere, ab iis iam col-*

lecta

lecta vetera monumenta ; ſed ipſe etiam plurimum ea auxeris , atque in dies quoque egregiis praecipue Graecorum monumentis ſemper adaugeas . Sic agendum tibi vehementer ſuades , SENATOR DOCTISSIME , *qui quamvis fueris in graviſſimis atque difficillimis ſapientiſſimae reipublicae muneribus ſemper cum ſummo honore verſatus atque detentus ; attamen hoc etiam ad commune litterarum , ac totius ſocietatis bonum maxime conferre exiſtimaſti , vetera ſcilicet monumenta , quae niſi quis eadem conquirendi ſtudium commonſtret, miſerrime plerumque maximo cum ſcientiarum detrimento diſpereunt , ab edaciſſimi temporis invidia , ab indoctorum hominum iniuriis , atque fatalibus ſcalpris ſummo ſtudio , ſummaque impenſa redimeres . Atque ita profecto lectiſſimum Muſeum antiqui operis , omniſque generis monumentis innumeris ac praeſtantiſſimis locupletaſti ; ut illud iam inter celebriora totius Europae cimelia enumerare eruditorum nemo unquam dubitaverit . Nec diſpar erit iudicium de Tua Bibliotheca , cuius rariſſimi codices ms. nuper ſunt editi . Quiſque vero mirabitur ſane quamplurimum , tuumque magnopere ſuſpiciet ingenium, quod ea quae alii , quibus ſummum eſt otium , ſummaque vitae tranquillitas , difficile ad-*

mo-

modum conſequi poſſunt, Tu haud aegre perfeceris inter tot tamque ardua reipublicae munera. Neque enim ignoro, Te ampliſſimae Venetae claſſi Praefectum, & extraordinarium in Barbariam Legatum, tum Corcyrae ac Patavii Praetorem, tum vero & Senatorem, ac Xvirum a ſanctioribus reipub. conſiliis atque negotiis fuiſſe a viris ſapientiſſimis praeclariſſimae reipub. moderatoribus communi omnium ſuffragio, precibuſque fervidiſſimis electum. Noverant enim Te & excelſo ingenio praeditum, & in rerum agendarum procuratione peritiſſimum, tum vero etiam nil magis Tibi cordi eſſe intellexerant, quam aeternae aequitatis leges ſanctiſſimas. Tu vero omnia haec aliaque plura reipublicae munia ita es perſequutus, ut ſapientiſſimorum Magiſtratuum iudicium, uno verbo dicam, de Te iam praeconceptum firmatumque omnino rectius comprobare non potueris. Ita SENATOR AMPLISSIME *communi civilis reipublicae bono maximopere ſtuduiſti, ut graviſſimam ornatiſſimamque laudationem Tibi cumulatiſſime compararis. Ex quo ſane illud conſequi clariſſime cernimus, nobiliſſimum tuum* NANIORUM *genus, quum tranſactis aetatibus, quas heic recenſere non eſt neceſſe, tum etiam noſtris hiſce temporibus, quibus perilluſtria eiuſdem*

Tui

Tui generis facinora in omnium oculis habitant, civilis eccleſiaſticaeque reipublicae, & utiliſſimum & praeglorioſiſſimum exiſtimari. Heic enim temperare me nullo modo poſſum, quin lubentiſſimus commemorem germanum fratrem tuum Ioannem *magnae Brixianae dioeceſis Antiſtitem optimum. Quis namque in eo mirifice non laudaverit antiquos probatiſſimoſque mores, mitiorem politioremque humanitatem, doctrinam Epiſcopo digniſſimam, atque in adminiſtrandis eccleſiaſticis negotiis prudentiam prope ſingularem. Hinc ſane eſt, quod gloriari ἐν κυρίῳ poſsit, obtinere ſe dioeceſim doctiſsimis integerrimiſque eccleſiaſticis viris nec non egregiis civibus refertam atque illuſtratam; qui omnes excellentem paſtorem ſuum, eccleſiaſtici ſui gregis amantiſsimum magnopere diligunt, colunt, ac venerantur. Nimirum ſemina illa praeclara virtutum, quae Tuo* Naniorum *generi, tamquam agro fertiliſsimo ab optimis Maioribus Tuis mandata fuere, in concipientem comprehendentemque naturam ingenio ac virtutibus excultam inciderunt adeo, ut fructus in utramque, civilem ſcilicet, eccleſiaſticamque ſocietatem uberrimos facillime contulerint. Itaque doleo vehementer, quod extollendis Tuis laudibus imparem me omnino perſentiam.*

tiam. Aſt me non latet, ea quae & leviter, & incompte attigi, eius eſſe generis, ut in doctorum ac peritiorum hominum oculos incurrant, qui noverint maximum tuarum, Senator amplissime, *virtutum pondus experiri, ac probe comprehendere. Novi etiam pauca haec, Te prorſus invito ac renitente, ad Tuam laudem pronuntiata eſſe; aſt incompertum mihi non erat* Eques ac Senator Amplissime, *Te & aliis virtutibus eximiis, & moderatione pariter ac modeſtia maxime exornatum. Neque tamen ea ſilentio praetereunda erant; quinimo aptiorem certe flagitabant ſcriptorem, qui non adumbratam, ſed omnino eminentem Tuae virtutis imaginem ante omnium oculos poneret. Eſt namque hominum ſocietati utiliſſimum, optima proferre exempla eorum, qui praeclariſsimam generis nobilitatem cum iis coniunxere animi dotibus, quae communi ipſius ſocietatis bono quammaxime proſpiciunt. Itaque, quod reliquum eſt, oro Te etiam atque etiam, ut aequo feras animo, quod Tibi conſecro, qualecumque opus; atque ut mihi veniam largiſsime pro Tua humanitate impertiaris. Vale.*

Romae ex monaſterio ss. Andreae & Gregorii ad clivum ſcauri, Id. Ianuarii an. s. CIϽIϽCCLXXXV.

PRAE-

PRAELOQUIUM.

§. I.

ANtequam veterum celeberrimi ac locupletiſſimi Musei Nanii monumentorum illuſtrationem aggrediamur, quaedam neceſſario praemonenda a nobis ſunt, quorum alia ad Ἀρχαιολόγους generatim ſpectant, alia vero ad hoc ipſum qualecumque opus a nobis conſcriptum pertinent. Pauca omnino quoad utramque partem diſſerere in animo eſt; ne quod plerique ſolent, Praefationum mole deterriti, Praeloquium hoc prorſus intactum relinquant, & ne auctorem operis, ut ſaepe contingit, de iis facile accuſent, de quibus reprehendendus minime eſt. Quare, ut Praeloquii brevitatem ſervare omnino poſſim, lubens abſtineo ab explicandis iis monumentis, quorum plura in promptu mihi eſſent, quae ad operis ornatum, tamquam *πάρεργα* huc illuc collocari, atque in ipſo Praeloquio veluti per ſaturam explanari a quibuſdam eruditis ſolent. Atque haec quidem ſit per me licet, ut pluribus eſt, elegans quaedam dicendi ratio & conſuetudo; mihi vero aliiſque rem hanc experimento diſcentibus nimis videtur moleſta; oportet enim librum omnem ſaepiſſime, nullo ſervato ordine, ſuſdeque pervolutare, ut plurima, quae identidem paucis illuſtrantur verbis, monumenta in

eo conquiras. Sed, quae a nobis propoſita ſunt, iam perſequamur.

§. II.

Itaque multa in primis ſunt, de quibus & Ἀρχαιολόγους & Ἀρχαιολογίας ſtudium docti indoctique redarguunt. Eruditiſſimus autem doctiſſimuſque Paciaudius in ſua Praefatione in Peloponneſia eiuſdem nobiliſſimi Musei Nanii monumenta (quae quidem elegantiſſime illuſtrata ſunt) iam plura congeſſit ad venerandae antiquitatis, eiuſque ſectatorum defenſionem; quae certe video eſſe tanto viro digniſſima. Iis ergo nos pauca omnino adiiciemus. At de indoctis quidem Ἀρχαιολογίας vituperatoribus ſollicitos nos eſſe minime oportet; iudicant enim facillime de iis, quae prorſus ignorant. Ex doctis vero, ſi qui ſtudia haec antiquitatis abſolute improbent, quod illos eadem minime delectent; iam eos inter indoctos eſſe recenſendos quis non videat? Hi tamen, quoniam eruditi haberi volunt, animadvertant velim, reprehendi non poſſe ſtudia Ἀρχαιολογίας, niſi etiam hiſtoriae, quam ad vitae huius rationes neceſſariam prorſus agnoſcere debent, firmiora parvipendant fundamenta, ac plurima quoque eiuſdem hiſtoriae capita, quae ex veteribus tantum monumentis ſuppeditata nobis ſunt.

§. III.

At inter doctos viros non deſunt ſane aequi rerum aeſtimatores, qui non ipſum quidem antiquitatis

tis ſtudium contemnant; ſed multos potius, qui eiuſdem cultores videri magnopere exoptant. At ſicuti nullum eſt optimarum artium genus, quod ſit iure improbandum; ita e contra nullum ex iiſdem eſſe poteſt, quod ab aliquibus imperitis hominibus non pertractetur. Cuius quidem rei argumenta non eſt cur afferam, quum experientia ipſa id adeo clare demonſtret, ut nil magis ſit omnibus perſpicuum. Sed ſi quid ego ſentio, gloriari equidem inter doctos omnes iure poſſunt Ἀρχαιολόγοι, quod quum in aliis optimis ſtudiis tot imperiti homines in lucem libros plurimos ediderint, in hoc tamen Ἀρχαιολογίας, inſtituta etiam qualibet proportione, pauci admodum huius generis enumerari poſſint. Neque vero id ex eo petendum quis putet, quod ſcientia haec & per ſe facillimos habeat aditus, & nullis obſtruatur difficultatibus; nam de eius pondere idem prorſus ferendum eſt iudicium, ac de hiſtoriae praeſtantia; ac praeterea ad illam recte pertractandam tot alia oportet adeſſe ſtudiorum praeſidia, quibus hiſtorici carere ſolent. Atque haec quidem de ſtudio Ἀρχαιολογίας eiuſque ſectatoribus dicta ſufficiant.

§. IIII.

Nunc vero de hoc ipſo opere plura quidem dicam, ſed paucis omnia complectar verbis, atque ſententiis. In primis autem lectorem φιλέλληνον moneo, vetera haec, quae adnotationibus, commentariis, ac diſſertationibus illuſtrata monumenta propono,

 uno

uno aut altero excepto inedita mihi videri. Quae ego noverim ab aliis iam edita, ſuo loco dicam. Conſtabit autem, ea iterum a nobis allata fuiſſe, quod vel ab aliis non ſatis diligenter exſcripta, vel partim tantummodo explicata fuerint; vel denique quod huc tamquam in propriam ſedem debuerint transferri. Quamvis vero ſatis diligentiae induſtriaeque poſuerim in conquirendo, an monumenta haec aliquando lucem adſpexerint; attamen is ego non ſum, qui ſingula ex iis velim ut inedita certiſſime proferre; fieri enim poteſt in primis, ut memoria decipiar, vel ut aliquod ex iiſdem deliteſcat in aliquo opere, de quo nulla ſit ſuſpicio, quin contineri in eo poſſit. Quare ut ἀνέκδοτα cenſere non poſſum ea monumenta, quae apud Gruterum, Reinesium, Fabrettum, ceteroſque illuſtriores tantummodo ἐπιγραφῶν veterum collectores non reperiuntur; ut ad effugiendum fere quemcumque moleſtae inquiſitionis laborem pronuntiavit eruditiſſimus quidam auctor, ſui operis Ἀρχαιολογικῦ initio. Quod certe nec ipſi perſuaſum quidem erat, nec aliis vel leviter in his eruditis ſuadere umquam poterat.

§. V.

Iam vero monumenta haec, quae ex nobiliſſimo Museo Nanio in lucem nunc a nobis proferuntur, omnia ferme, novi aliquid certe continent, quod Ἀρχαιολόγοις omnibus pergratum eſſe debet. Si namque, ut aiebat Plinius ſenior (1) *eſt natura hominum novi-*

novitatis avida, iunior (2) autem, *aures hominum novitate laetantur*; in hiſce profecto ἐπιγραφαῖς plura ſunt ad veterem Graecorum linguam, ritus, mores, geographiam atque hiſtoriam pertinentia, quae antea omnino fuerant doctis viris incomperta; quaeque propterea & novam afferunt eruditioni lucem, atque vel antiquorum recentiorumque ſcriptorum errata demonſtrant, vel doctiorum coniecturas atque opiniones magnopere ac perſpicue ita confirmant, ut nunc pro certis haberi debeant ſententiis, atque doctrinis. Quamobrem maxime referendae ſunt gratiae Senatori ampliſſimo IACOBO NANIO, qui tanto ſtudio omnia cuiuſcumque generis pretioſa monumenta avidiſſime inquirat, tantoque ſumptu in ſuum ditiſſimum lectiſſimumque Muſeum litterariae reipublicae bono quotidie acquiſita collocet.

§. VI.

Praeter monumenta integra vel fere integra attulimus etiam ex eodem MUSEO NANIO, aliqua veterum ἐπιγραφῶν fragmenta. Qua in re non modo exemplum imitati ſumus clariſſimorum virorum; verum etiam ea praeſertim ratione permoti id fecimus, quod fieri equidem poſſit, ut ſors aliquando e terrae viſceribus, vel aliunde alteras eruditis reddat eorumdem fragmentorum partes; quae ſimul compoſitae ea exhibeant monumenta, quae ad veterem hiſtoriam plurimum illuſtrandam ſint vel maxime opportuna, vel prorſus etiam neceſſaria. Huiuſce rei exem-

exemplum, ut arbitror, ſuppeditant duo marmorea Graecae Didaſcaliae fragmenta, quae cl. ALOYSIUS ODERICUS (3) edidit eruditiſſime explicata, quorum alterum Romae in Maffeiorum aedibus repertum, primo ſibi acquiſivit doctiſſimus ac eruditiſſimus CAIETANUS MARINIUS Archivis Vaticanis praefectus, ac deinde in celeberrimum Cardinalis ALEXANDRI ALBANI Muſeum tranſtulit; alterum vero Romae pariter in noſtrum Gregoriani monaſterii ad Clivum Scauri Muſeolum ex quadam extra urbem vinea adſportatum iam fuerat. Ad unum vero idemque monumentum pertinere duo haec fragmenta recte iudicavit laudatus ODERICUS ex eadem marmoris ſpecie, eademque pulcherrima characterum forma & magnitudine, quae in utroque ſunt perſpicua. FRANCISCUS SANDRIUS ex noſtris Camaldulenſibus Gregorianum fragmentum de Athletis fuerat interpretatus, quum nil plane de altero ſubſpicari poſſet; at ex utriuſque fragmenti connexione ODERICUS putavit rectius, ad comoedos monumentum pertinere. Hoc porro contingere poſſe, ut unius eiuſdemque veteris monumenti fragmenta identidem in lucem appareant, novere etiam, qui Ἀρχαιολόγων deceptores eſſe maximopere ſtudent; ut ex quadam hiſtoriola, quam primo in Veronenſi Muſeo, tum in Arte Critica Lapidaria (4) narravit MAFFEIUS, non ſine voluptate dignoſcere quiſque poterit.

§. VII.

§. VII.

Iam vero in contexendis veterum huiuſce Musei Nanii monumentorum illuſtrationibus, illud potiſſimum cordi fuit, certa ab incertis diligenter ſecernere. Maximum enim in quibuſque ſcientiis excolendis vitium eſt, quae dubitationi adhuc ſunt obnoxia, pro indubiis certiſque venditare. Atque hoc quidem ex eo praeſertim proficiſcitur, quod nimium in coniecturis pondus ineſſe arbitrentur; quae dum rem aliquam veroſimilem reddunt, eam veluti iam ad veritatis certitudiniſque faſtigium perveniſſe ſibi aliiſque facile ſuadere ſe poſſe exiſtimant. Siquidem, ut aiebat Menander apud Stobaeum (5)

Τὸ πιθανὸν ἰσχὺν τῆς ἀληθείας ἔχει
Ἐνίοτε μεῖζω, καὶ πιθανοτέραν ὄχλῳ.
Veroſimile vim habet veritate
Quandoque maiorem, & qua facilius multitudo perſuadetur.

Optandum equidem magnopere eſſet, ut monumenta omnia, quae primo intuitu obſcuritatem quamdam praeſeferunt, eas haberent proprietates, quas in Burgheſiana ſtatua, aliquantulum corrupta, olim deprehendi; quibus rite perſpectis potui more, quoad licet in rebus hiſtoricis, geometrico determinare eius ſubiectum, nempe ſolem; quod propoſito theoremate perfeci, problemate autem definii rationes, quibus eadem perficienda erat. At in huiuſmodi monumentis, ſive in antiquis ἐπιγραφαῖς plura equidem ſunt,

ſunt, de quibus ex veteri hiſtoria certo nobis conſtat; plura vero, quae adhuc non ſatis explorata eſſe poſſunt. Itaque ea, quae certis innituntur principiis, ut certa propoſui; alia vero coniecturis tantum, ut poteram illuſtravi. Etenim experientia ſaltem duce novimus falſum eſſe, quod generatim docuit Philemon apud eumdem Stobaeum (6):

Παντ' ἐςὶν ἐξευρεῖν, ἐάν μὴ τὸν πόνον
Φεύγῃ τις, ὅς πρόσεςι τοῖς ζητȣμένοις.
Omnia licet invenire, niſi quis laborem
Fugerit, qui adhaeret rebus quaerendis.

Haud raro etiam in eo pedem fixi, ut demonſtrarem rem aliquam eius eſſe generis, ut nil certi de eadem definiri poſſet. Quod ſane utilitatem non mediocrem afferre quiſque dignoſcit; praecavetur enim periculum illud, ne incerta pro certis habeantur; quod quidem obtineri profecto nequit, niſi eruditionem, quae certis glorietur principiis, plurimum conſectemur.

§. vIII.

Illud etiam praemonendum eſſe arbitror, me in confutandis quandoque eruditorum virorum ſententiis, quamdam non quaeſiiſſe gloriolam, quae ex hac confutatione oriri poſſet. Veritatis enim dumtaxat inquirendae conſectandaeque ſtudio in hiſce monumentis explicandis ſum permotus. Neque ſane me latet, quemlibet etſi inter eruditos praeſtantiſſimum, hominem tamen eſſe, cui aliquid humani con-

contingere poſſe mirum non eſt; cui propterea nil de gloria, quam inter doctos iure aſſequutus iam eſt, ex aliquo errore detractum eſſe poteſt. Quare eos, quos refello doctiſſimos viros, ut urbanitatis leges flagitant, ſum alloquutus; eos enim colo magnopere, eorumque eruditionem maxime ſuſpicio. Si in iis confutandis a recta rationis via non aberravi, id praeſtitum a me eſt, quod in primis debueram, ſi vero & ipſe tum in confutatione aliorum, tum in qualibet re alia veritatis normam non ſum ſatis recte conſequutus; ut mihi benigne ignoſcas, vehementer poſtulo. Vereor enim, ne & ego in pluribus erraverim. Namque ut ſcripſit Menander apud laudatum auctorem (7):

Τὰ προσπέσοντα προσδοκᾷν ἅπαντα δεῖ
Ἄνθρωπον ὄντα.
Quae contingunt, expectare omnia oportet
Eum, qui homo eſt.

Quare, ſi expectarem tantummodo huiuſce libelli felicem exitum, timerem ſane, ne quis me cum Menandro ipſo apud eumdem Stobaeum (8) ita reprehenderet:

Ὁ βούλεται γὰρ μόνον ὁρῶν καὶ προσδοκῶν,
Ἀλόγιστος ἐστι τῆς ἀληθείας κρίτης,
Qui id tantum videt & expectat, quod cupit,
Ineptus eſt veritatis iudex.

§. VIIII.

Quod vero ſpectat ad commentaria, diſſertationes, atque adnotationes, quibus monumenta

c haec

haec illuſtrata ſunt, illud maxime prae oculis habui, ut modum in ipſa eruditione ſervarem. Nam, ut ex communi omnium ſententia aiebat Phocylides (9).

Πάντων μέτρον ἄριςον, ὑπερβασίη δ᾽ ἀλλεεινή.

Omnium modus optimus, exceſſus vero vitandus eſt.

Quamvis enim ingenue fatear, me parum omnino in veterum hiſtoria, moribus, ritibuſque verſatum; attamen novi etiam, quod qui in ceteris quadam eruditionis egeſtate laborat, in aliquo ſane nimis locuples & abundans forte eſſe valeat. Itaque quamvis longiores videantur commentarii & diſſertationes in quaedam ex his monumentis exaratae; attamen moderate admodum ea attigi, quae mihi viſa ſunt ad eorum explanationem neceſſaria. Neque enim, ut eruditioni parcerem, erat labori ac diligentiae parcendum in adnotandis iis, quae animadverſione digna mihi videbantur. Qua quidem ſaltem in re ſpero me id aſſequutum, quod ab Ἀρχαιολόγῳ antiqua monumenta illuſtrante flagitari poteſt. Quamobrem etſi multus aliquando videar; numquam tamen eam eruditionis ſegetem contuli, quae eorumdem monumentorum explicationi vel neceſſaria, vel plurimum non eſſet opportuna. Illud enim quam maxime praecavendum duximus, ne eruditionis copia a ſuſcepto itinere, ut aſſolet, nos facile abriperet. Ex quo ſaepe conſequens eſt, vel feſtinantem lectorem non ſatis percipere nec rerum connexionem, nec ipſas

ipſas monumentorum interpretationes ; vel etiam diligentioris *παλαιοφίλȣ* mentem tanta rerum idearumque varietate in alia atque alia diſtrahi , ac eorum pondere veluti opprimi , ut nonniſi maxima adhibita diligentia , quae mentem nimis fatigat , multoque ſumptu temporis , quo eruditis nil pretioſius eſt , auctoris ſenſa comprehendere poſſit . Quod quidem forte contingit iis , qui ſcripta legerit recentioris cuiuſdam ac doctiſſimi ſcriptoris , qui dum vitare ſtudet reprehenſionem illam , qua arguuntur *'Αρχαιολόγοι* ſuas commentationes nullo propemodum nexu devincientes , ipſe conatus eſt plura ſimul monumenta illuſtrare , dum unum aliquod ſuſceperat explanandum ; quum autem in iis quidem aliquid ſit cum monumento primo commune , alia vero , quae cum illo minime conveniunt , ipſe vero velit omnia ſimul partim in textu , partim aliquando etiam in adnotationibus explicare ; hinc fit neneſſario , ut lectorum mens in alia atque alia veluti diſcerpta , ac rerum multitudine nimis defatigata earumdem nexum nonniſi improbo labore retineat .

§. X.

Demum perſpicuitas in dicendo praecipuum eſſe debet orationis ornamentum , quod lectores ipſos alliciat , ac veluti ad legendum ſuaviter pertrahat . Quare licet elegantiorem in his pertractandis orationem improbare non auſim ; mihi tamen placuit faciliore ſermone uti , qui nullo prorſus ſit impedimen-

to rerum ipſarum perſpicuitati . Itaque ex exquiſita quadam Latinae eloquutionis elegantia abſtinui ; Latinam tamen eloquutionem ſum diligenter ſequutus, ac magnopere cavi , ne quid eſſet , quod vel obſcuritate , vel barbarie quadam ſermonem inficeret , ut haud raro apud quoſdam eruditos non ſine faſtidio deprehendimus . Ob eamdem vero perſpicuitatis rationem ubique Graecorum textuum Latinam reddidi interpretationem , modo ex editis auctoribus , modo vero , ut mihi libuit , praeſertim vero quoad eos ſcriptores , quos Graece tantummodo editos habemus , ſicuti & quoad plura Graeca inedita monumenta . Id enim conſueſcunt fere omnes , ipſique doctiſſimi in Graecis litteris ſcriptores ; qui lectorum omnium utilitati potius , quam cuidam propriae gloriae conſuluerunt . Habes iam erudite lector mei inſtituti rationem omnem . Si quod pollicitus ſum , ſatis non fuerim aſſequutus , iterum ut parcas , etiam atque etiam rogo . Nam , ut eſt in Theognidis (10) poetae ac philoſophi ſententiis :

Ὄυτι μάλ' ἀνθρώποις καταθύμια πάντα τελεῖται .

Non admodum hominibus ex animi ſententia omnia fiunt .

(1) Pli-

(1) PLINIUS. *Hiſtor. Natur.* lib. XII. cap. I.
(2) PLINIUS IUNIOR. Lib. VIII. epiſt. XVIII.
(3) ODERICUS ALOYSIUS. *De Marmorea idaſcalia &c.*
(4) MAFFEIUS. *Art. critic. lapidar.* lib. III. capit. I. canon. III. col. 72.
(5) STOBAEUS. *Florileg.* tit. XII.
(6) IDEM *ibid.* tit. XXIIII.
(7) IDEM *ibid.* tit. CVIII.
(8) IDEM *ibid.* tit. XXIII.
(9) PHOCYLIDES. *Poem. admonit.* v. 66.
(10) THEOGNIDES. *Sententiae* v. 617.

Bibliopegus animadvertat monumenta νεκρολογικὰ numero XXII. ſex tabulis inſculpta, collocanda eſſe poſt pag. 242. fragmenta vero num. VI. duabus tabulis expreſſa, collocanda fore poſt pag. 312.

D. IO. BENEDICTUS FIESCHI

CREMONENSIS

ABBAS GENERALIS

ORDINIS CAMALDULENSIS.

QUum librum, cui titulus eſt: *Vetera monumenta ex Muſeo Equitis ac Senatoris Iacobi Nanii Veneti illuſtrata a D. Clemente Biagi Cremonen. monacho Benedictino Camaldulen.*, P. Lector D. Iohannes Benedictus Bonatti monachus noſter recognoverit, & in lucem edi poſſe probaverit, auctori facultatem concedimus, ut praefatum opus typis mandare queat, ſi ita iis, ad quos pertinet, videbitur.

Faventiae ex noſtro monaſterio Ss. Hippolyti, & Laurentii. Prid. non. octob. an. MDCCLXXXIII.

D. I. B. Abb. General. Camald.

Loco ✠ ſigilli.

D. Germanus Beduſchi Cancell. Camald.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

F. A. Marcucci Patr. Conſtantinop., & Epiſc. Montiſalti Viceſg.

APPROBATIONES.

CLementis Blaſii, viri religione, & litterarum laude clariſſimi commentaria in Monumenta Graeca ex Muſeo Iacobi Nanii tanta doctrina, tantaque accuratione conſcripta ſunt, videntur quidem certe, ut non dubitem, quin ceterorum ſcriptorum, quae ab eo typis commiſſa in manibus verſantur, famae atque exiſtimationi reſponſura ſint, ſive eam potius, quod eiuſmodi opus longe aliis ſpiſſius laborioſiuſque eſt, multis partibus ſuperatura.

Romae IIII. id. apr. CIↃ IↃ CCLXXXV.

Vitus M. Giovenazzius.

CHriſtianae religioni, tot monumentis, ſignis, & argumentis confirmatae, nihilque iam ſibi ab hoſtibus metuenti iniurius eſſet, qui detrimentum aliquod ex veteris gentilitatis reliquiis in lucem emittendis eamdem capturam eſſe pertimeſceret. Si nihil hoc nomine verendum ex Graecis Muſei Nanii monumentis occurrit, nihil quidem, atque adeo multo minus quis reformidet ab eruditis illuſtrationibus, quibus hoc primum monumentorum volumen ditavit, atque inſignivit vir cl. Clemens Blaſius monachus Camaldulenſis. Eae enim nihil niſi penitiorem Graeci idiomatis, & Graecorum inſtitutorum peritiam cum accurato critices uſu coniunctam praeſeferunt, quin vel leviter

viter quidquam de fidei, & morum ſanctitate, aut de iure principum detrahant. Qui haec compererit, etiam haec tuto quo ad ſe typis edi poſſe pronunciet, quin Praeſidum, quorum eſt pro dignitate decernere, ſuffragium aliter futurum ſit.

Datis Romae kalendis martiis anno ſalutis CIƆ IƆ CCLXXXV.

Iohannes Chriſtophorus Amadutius Profeſſor linguae Graecae in Archigymnaſio Romanae Sapientiae, & in Collegio Urbano de propaganda fide, & Praeſes typographiae eiuſdem congregationis.

IMPRIMATUR.

Fr. Thomas Maria Mamachi, Ord. Praedicat., Sac. Palat. Apoſt. Mag.

MO-

MONUMENTUM I

ADNOTATIONIBUS ET DISSERTATIONE

ILLUSTRATUM

ΣΥΝΟΨΙΣ

ADNOTATIONUM IN MONUMENTUM I

§. I. *VEterum laudes in Fortunam. Eius monumentum Graecum latine redditum.*

§. II. *Eiuſdem monumenti raritas. Graeca Fortunae cognomina. IANVARIVS SISTI refellitur.*

§. III. *Ordo verborum diverſus in Graecis* ἐπιγραφαῖς, *quae Numinibus dicatae ſunt. Quoad Latinas eiuſdem generis reprehenditur MARTORELLII opinio.*

§. IIII. *Praenomen* Ἰουλία *admittendum eſt in hoc monumento. Ex eo autem praenomine latius arguitur eiuſdem monumenti aetas. Illius vocis origo & ſignificatio confirmatur, quam tradit SCHREVELIVS. Praenomina Latina ad Graecos tranſlata.*

§. V. *SERVII Grammatici eius nominis originem & ſignificationem grammaticalem tradentis opinio admittitur, hiſtoricam narrantis falſa oſtenditur. Praenomina aliquando pro nominibus, & viciſſim uſurpata.*

§. VI. *Vetus Athenienſium lex fuit, ne feminae dicerentur* Ἀθηναῖαι. *Huiuſce legis recta affertur interpretatio.*

§. VII. *Illa vero quam proponit MEGALACLIDES, omnino improbanda eſt. Sed legem omnem fluxu temporis evanuiſſe oſtenditur.*

§. VIII. *Graecorum frequens conſuetudo geſtandi Deorum nomina. Cur Romanorum non eadem?*

§. VIIII. *Graeci plerumque unicum nomen gerebant; raro familiae nomen, & cognomen.*

§. X. *PLUTARCHVS hac in re illuſtratur, ARRVNTIUS CLAVDIUS refellitur.*

§. XI. *Plura quandoque nomina Graecorum feminae, eaque diverſis modis geſtabant.*

§. XII. *Unicum nomen feminarum nomini additum in ſecundo caſu paternum nomen ſignificat. Defenditur huiuſmodi Graecorum*

 conſue-

conſuetudo, illuſtratis AELIANI, EURIPIDIS, & ARISTOPHANIS teſtimoniis.

§. XII I. *Additur etiam feminarum nomini paternum ſimulque mariti nomen; aliquando etiam avi, & atavi; & quandoque eiſdem adſcribitur nomen urbis, ſeu loci, in quo ortae fuere.*

§. XIII I. *Formula* KATA ONAP, *pro* KAT ONAP. *Veterum Graecorum mos non elidendi vocales, quae ex praeceptis grammaticalibus elidi ſolent.*

MO-

MONUMENTUM I

§. I.

NON abs Iove principium, ſed a Fortuna, quam Cicero (1) ex vulgari opinione *rerum omnium dominam* appellavit, quaeque etiam in veteri monumento apud Muratorium (2), alioſque dicta eſt omnium gentium et deorum; *ſuae* enim *lucis ſplendore ceteros etiam Deos illuminat*, ut ex ea ethnicorum theologia, quam hac etiam in re maxime irridet Lucianus (3), ſecure ſcripſit Apuleius (4). Allatum ergo monumentum interpretor:

Ἀνέθηκεν	*Poſuit*
Ἀγαθῇ	*Bonae*
Τύχῃ Ἰȣλία	*Fortunae Iulia*
Ἀθηνᾶ	*Athena*
Συντρόφȣ	*Syntrophi Fil*
Κατὰ ὄναρ	*Per ſomnium*

Ad

Ad hoc porro illuſtrandum primo adnotatiunculas conſcribam in omnes eius partes ; tum vero diſſertationem adiiciam de Fortunae divinitate apud Graecos veteres , contra HERBERTUM de CHERBURI ; in qua quidem opportunus etiam maxime erit locus dicendi de IULIAE ATHENAE ſomnio . Quod autem ad ſupradictas adnotationes ſpectat, brevitatem quidem , ſicut in ceteris , ſectati ſumus ; ſed magnopere etiam curavimus , ne accuratiorem diligentiam , aut maiorem rerum varietatem deſideres . Quod ſi plura viderint eruditi in hiſce adnotationibus dicta ad utilitatem eorum , qui primis labiis Graecas antiquitates deguſtarunt ; quamvis haec edita a nobis ſint, quod ab aliis non fuerint obſervata ; attamen inſpecto cuiuſque παραγράφου initio ea , ſi velint, facile praeterire poterunt.

§. II.

Obſervandum itaque in primis eſt,rariſſimas eſſe Graecas ἐπιγραφὰς ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ *Bonae Fortunae* dicatas; fere enim vix unam & alteram huiuſmodi apud ἀρχαιολόγους invenies , de quibus infra ſuo loco erit in diſſertatione dicendum ; innumeras autem propemodum eſſe Latinas inſcriptiones eidem FORTVNAE diverſis, pluri-miſque nominibus conſecratas . De quo quidem Graecos inter & Romanos diſcrimine in eadem diſſertatione erit pariter loquendum . Et quoniam , ut ſpopondimus , in hac erit ex inſtituto pertractandum de Fortunae apud Graecos divinitate ; nunc ſatis eſt adnotaſſe,quod plerumque ΤΥΧΗ apud eoſdem appellatur ΑΓΑΘΗ; aliquando autem nullo inſignitur in ἐπιγραφαῖς illuſtri epitheto , ſicuti ſaepe apud Latinos etiam nuda Deorum nomina in inſcriptionibus enuntiantur ; aliquando vero apparet in monumentis ΤΥΧΗ cum praepoſito titulo ΚΑΛΛΗ , qui idem cenſeri poteſt, quoad ſignificationem , cum illo ΑΓΑΘΗ . Utrumque porro a Graecis tributum aliis Numinibus non memini ; ſi tamen Δαίμονα *Genium* excipias , quem ipſi ἀγαθὸν frequentiſſime dicunt . Demum in aliquibus ἐπιγραφαῖς eadem ΤΥΧΗ dicta eſt ΘΕΑ ΕΠΙΚΟΟΣ , *Dea propitia* , & ΘΕΑ ΕΠΙΧΘΟΝΙΟΣ . *Dea terreſtris* . Monumenta in quibus hucuſque adnotata reperiuntur , erunt inferius in diſſertatione adducenda . Iam vero de titulo ΕΠΙΚΟΟΣ nulla eſt diſputatio ; de eo autem erudite iam diſſeruit MARTORELLIUS (5) . De ἐπιθέτῳ altero

tero ΕΠΙΧΘΟΝΙΟΣ, quod reddidi *terreſtris*, deſideratur inter ſcriptores aliquos conſenſio. Namque IANUARIUS SISTI (6) graece doctiſſimus eam vocem interpretatus eſt *ſuperus*, ſigla Θ. E explicans ΘΕΟΙΣ ΕΠΙΧΘΟΝΙΟΙΣ *Diis ſuperis*. At eadem vox ab HENRICO STEPHANO Graecorum λεξικογράφων principe redditur *terreſtris*, ab eoque duo HOMERI loca laudantur, in quibus ipſa vox in eo ſenſu accipitur. Alii pariter doctiores lexicographi STEPHANO conſentiunt. Fortaſſe IANUARIUS SISTI eam elegit interpretationem, quod particula ἐπὶ quandoque ſignificat *ſuper*, *ſupra*. At eſſe ſuper terram, non oſtendit neceſſario eſſe in caelo. Sed ne plura quam oporteat, meae interpretationis teſtem locupletiſſimum exhibeo ARTEMIDORUM (7) qui ut infra etiam erit dicendum, Fortunam inter Deos ἐπιχθονίους *terreſtres* collocat, inquit enim: τῶν δὲ ἐπιγείων αἰσθητοὶ μὲν Ἑκάτη, καὶ Πὰν ... νοητοὶ δὲ, Διόσκουροι, καὶ Ἡρακλῆς ... καὶ Τύχη; *ex terreſtribus autem ſenſibiles quidem ſunt Hecate, Pan .... intelligibiles vero Dioſcuri, Hercules .... & Fortuna*. Quare Artemidorus caput xxxxII. lib. II. in quo de Fortunae ſomniis agit, inſcripſit περὶ τῶν ἐπιγείων Θεῶν, *de Diis terreſtribus*.

§. III.

Animadverto deinde, Graecos minus anxios fuiſſe Latinis in ſervando quorumdam verborum ordine in veteribus ἐπιγραφαῖς, quae ſunt Numinibus dicatae. Saepe enim apud Graecos nomina Deorum, quibus poſita ſunt monumenta, vel poſt initium, vel in fine etiam ipſius ἐπιγραφῆς conlocata legimus. At Romani ſolebant plerumque, ut magis convenit, Deorum nomina initio inſcriptionum conſtituere. Dixi plerumque; neque enim deſunt Latina huiuſce generis monumenta, Graecis ſimillima. Quod quidem obſervavit etiam MARTORELLIUS, (8) qui ſcripſit, *in antiquis lapidibus honeſtatis ergo Deorum nomen primo loco ſcalptum, atque perquam raro contrarium deprehendi.* At deinceps vir cl. minus ſibi conſtitit, dum ex hoc principio, quod veterum conſuetudinem non omnino conſtantem demonſtrat, conſequutionem deducit, quae nonniſi ex conſtanti ac perpetua conſuetudine oriri poteſt. Namque ex eo principio veluti ſpuriam reiicit Neapolitanam inſcriptionem, quae poſtremo loco habet SEBETHUM. Quamobrem ab ANTONIO VETERANO (9) *Sebethi* defenſore acerrimo iure

re

re Martorellius reprehenditur, atque refellitur. Ad Graecos ut revertamur, illud etiam heic adnotandum eſt, eos conſueviſſe, ſicut Latini, nomina Deorum, quibus monumentum aliquod dicatum eſt, tertio caſu efferre: iiſdemque nominibus ſubiicere verbum ΑΝΕΘΗΚΕ, quod apud ipſos Graecos in huiuſmodi ἐπιγραφαῖς ſolemne eſt, adeoque idem verbum etiam ſaepe in iiſdem ſolet reticeri. Exempla autem facile reperies apud Graecarum ἐπιγραφῶν collectores. At verbum illud ΑΝΕΘΗΚΕ plerumque in fine ἐπιγραφῆς, haud raro etiam in medio poſitum; numquam vero initio ſcriptum inveni, ut in hoc monumento.

§. IIII.

Sequitur nunc, ut de praenomine, ac nomine illius femineo, quae ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ hoc monumentum ΑΝΕΘΗΚΕ, aliqua dicamus. Itaque litteram I, quae poſtrema eſt in verſu tertio, atque punctis clariſſime diſtincta, iure interpretati ſumus Ἰυλία. Neque enim ſubſpicari poſſumus, hoc in loco poſitam eamdem litteram I, veluti ἰῶτα more veterum tertio caſui adſcriptum; quum in hac ἐπιγραφῇ quae diligentiſſime exſcripta apparet, deſit eadem littera priori voci ΑΓΑΘΗ, atque praeter conſuetudinem ea ſit punctis illis diſtincta. Itaque non vereor, quin eadem littera ſit praenomen, quod Graecis feminis ſaepe additum occurrit apud Muratorium, & Gruterum, apud quem etiam ſiglorum more ita effertur ΙΟΥΛ. Plurima autem in veteribus lapidibus Graeca praenomina habentur, prima tantum eorum littera indicata. Ergo de ea interpretatione minime videtur dubitandum. Ex hoc autem praenomine Ἰυλία coniici poteſt, monumentum pertinere ad ea tempora, quibus aliqua Graecos inter & Romanos erat conſuetudo, ſeu ad ea, quibus Graeci ipſi Romanorum parebant imperio. Latinam enim eſſe vocem illam, ideſt iam ab antiquis temporibus Latii iure donatam nemo eſt, qui neget. Si vero inquirimus an Graecis originem ſuam referre debeat acceptam, triplex hinc naſci poteſt quaeſtio: nimirum an ita e Graeco fonte ſit ea vox, ut Graecam pariter retinuerit ſignificationem, an vero eamdem amiſerit; ſi vero retinuerit, quaenam ea ſit ſignificatio? Apud Schrevelium (alii enim celebriores lexicographi ſilent) voces Ἰυλία, & Ἰύλιος inter eas recenſentur, quae licet ſint Latinae

nae veteres, oriuntur tamen a Graecis hortis, atque eaſdem aſſeritur ſignificare *barbatulus*, quia nempe eas, ut cenſeo, deducit auctor a voce ἴȣλος, que Graece eſt *lanugo*, ſeu *prima barba*. Sic ut exemplum afferam, a μίσθος *merces* fit μίσθιος *mercenarius*. Quare nil eſt in adſignata illius vocis origine, quod cum indole Graecae linguae conſentaneum non ſit. Hinc poſita hac eiuſdem vocis ſignificatione, triplex illa quaeſtio breviſſime ſoluta eſt, ut nemo non videt. Quamvis autem plures eſſe apud lexicographos videantur illius vocis ἴȣλος ſignificationes; attamen re didiligenter inſpecta ceterae omnes, ſi forte eam excipias prorſus ſingularem, quam apud Athenaeum tradit Numenius poeta, ad unam ſuperius allatam facile revocari poſſunt. Denique ipſum nomen *Iulia*, quod Graecam habet originem, quodque apud Latinos tamquam proprium retentum eſt, ad Graecos iterum tranſiiſſe dici poteſt, ut alia plurima Latina, quae iiſdem plane elementis ad Graecos ſunt translata, etſi nullam forte ab illis obtinuerint originem, ut ſunt nomina, vel pronomina haec Ἀιλία, Ἀυρηλία, Κλαυδία, Λȣκίλλα, Μαρκία, Μινȣκια, & multa ſimilia, quae in Graecis ἐπιγραφαῖς haud aegre invenies.

§. V.

Sed examini ſubiicienda eſt eadem ipſius vocis Ἰȣλία origo, quam tradit Servius grammaticus, qui ad illa Virgilii (10):

At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iulo
Additur (Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno)

adnotavit: *migraſſe in Aſcanium & Mezentium bella; ſed eos ſingulari certamine dimicaſſe. Et occiſo Mezentio, Aſcanium Iulum coeptum vocari a prima barbae lanugine, quae ei tempore victoriae naſcebatur*. Ita in antiquis editionibus. At in illa Pancratii Masvicii Leovardiae, anni MDCCXVII. poſt τὸ *vocari*, legimus haec alia intra parentheſes, *vel quaſi Iuloni ideſt ſagittandi peritum*, & poſt vocem *lanugine*, additur, *quam ἴȣλον Graeci dicunt*. At Fabricius (11) ait, haec ex Graecis Latiniſque ſcholiis collecta, & Servio addita. Porro idem Servius (12) antea dixerat: *Iulius autem Caeſar ab Iulo filio Aeneae originem ducit*, ut confirmat ipſe Virgilius (13) dicens:

Naſcetur pulchra Troianus origine Caeſar ,

. . . .

Iulus a magno demiſſum nomen Iulo .

Ideo idem Iulius Caeſar apud SUETONIUM (14) dixit: *a Venere Iulii , cuius gentis familia eſt noſtra* . Siquidem Aeneas exiſtimatus eſt Veneris filius ; Aſcanius autem , qui & Iulus dictus eſt , patrem habuit Aeneam . *At primo Aſcanius dicebatur Ilus a rege Ilo, unde & Ilium* ; ut idem SERVIUS (15) adnotaverat. Ceterum admiſſa hac etymologia nominis *Iuli*, nemo nos cogit, ut veram agnoſcamus hiſtoricam eiuſdem nominis rationem,quam SERVIUS aſſignat . Solent quidem grammatici , veluti iure ſuo , praeter etymologias , tradere etiam nominum cauſſas , quae ex hiſtoria ſunt deducendae . At SERVIUS nimis diſtat ab aetate Aſcanii ; nemo vero ex hiſtoricis ante ipſum illam reddidit eius nominis rationem , quae SERVIO placuit . Huc accedit, quod VIRGILIUS (16) Mezentii caedem tribuit Aeneae , non autem Aſcanio , ut facit SERVIUS ; adeoque nec ſeſe ſuſtinet hiſtorica ratio , ob quam celebris hic grammaticus , Aſcanium narrat vocatum fuiſſe Iulum . Hoc tamen non prohibet , quin vox Iulus ſupradictam habeat ſignificationem . Ergo vox Ἰουλία , quae ab Ἴουλος orta eſt, primo fuit Romanae gentis nomen , deinde apud plures praenominis vices ſuſtinuit , ſicut aliquibus aliis Romanorum nominibus contigit ; quum contra quaedam , quae apud ipſos praenomina erant , ab aliquibus poſtea tamquam gentilitia nomina uſurpata fuerint ; ut videre eſt apud PANVINIUM (17) .

§. VII.

Quoniam vero monumentum hoc poteſt ad Athenienſes pertinere ; ideo quod ſpectat ad nomen aliud ΑΘΗΝΑ , quo haec femina donatur , illud mihi videtur adnotandum quod ex VARRONE narrat AUGUSTINUS (18) : *Quum apparuiſſet illic* (ubi conditae erant Athenae) *repente olivae arbor , & alio loco aqua erupiſſet , regem prodigia iſta moverunt , & miſit ad Apollinem Delphicum, ſciſcitatum , quid intelligendum eſſet , quidve faciendum . Ille reſpondit, quod olea Minervam ſignificaret , unda Neptunum , & quod eſſet in civium poteſtate , ex cuius nomine potius duorum Deorum , quorum ſigna illa eſſent , civitas vocaretur . Iſto Cecrops oraculo accepto , cives omnes*

omnes utriuſque ſexus (mos enim tunc in eiſdem locis erat, ut etiam feminae publicis conſultationibus intereſſent) ad ferendum ſuffragium convocavit. Conſulta igitur multitudine mares pro Neptuno, feminae pro Minerva (quae Graece dicitur Ἀθηνᾶ) *tulere ſententias. Et quia una plus eſt inventa feminarum, Minerva vicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exaeſtuantibus, terras Athenienſium populatus eſt ..... cuius ut iracundia placaretur, triplici ſupplicio dicit idem auctor* (VARRO) *ab Athenienſibus affectas eſſe mulieres, ut nulla ulterius ferret ſuffragia: ut nullus naſcentium maternum nomen acciperet: ut ne quis eas* Ἀθηναίας *vocaret*. Haec autem lex, etſi expreſſe non prohiberet, feminis imponi nomen Ἀθηνᾶ, id tamen videtur contineri in ipſa legislatorum mente. Ideo enim vetitum fuerat, feminas vocari Ἀθηναίας, ne perpetuo obverſaretur earum mentibus, & ne prae viris gloriarentur, ſe praecipuam fuiſſe cauſſam nominis Athēnarum; quod quidem multo facilius obtinuiſſent, ſi eis permiſſum fuiſſet nomen ipſum Ἀθηνᾶ, quod plurimis ſaltem feminis in eum finem fuiſſet a parentibus impoſitum. Ergo & hoc ipſum dici debet ea lege prohibitum. Quod quidem multo magis confirmare licet ex illo eiuſdem legis capite, quo decernitur, ut *nullus naſcentium maternum nomen acciperet*; neque enim ulla in eo eſt cum cauſſa legis connexio, niſi ſupponas ſecreto quodam fine vetitum eo ipſo fuiſſe, ne qua femina impoſterum ex materno nomine vocaretur Ἀθηνᾶ; quod ante latam hanc legem facile poterat contingere. Huiuſce legis non meminit EUSTATHIUS (19) differens de nomine Ἀθηναῖα, ſed HOMERUM interpretatus ait: Ἰςέον δὲ ὅτι παρασημειοῦνται οἱ παλαιοὶ, μὴ λέγεσθαί ποτε Ἀθηναίαν γυναῖκα, διὰ τὴν τοιάυτην ὁμηρικὴν Ἀθηναίαν, ἤτοι Ἀθηνᾶν. Ἀνὴρ μὲν γὰρ, φασιν, Ἀθηναῖος ἐςὶν, ὥσπερ καὶ Θηβαῖος. οὐ μὴν, ὥσπερ Θηβαία, οὕτω καὶ Ἀθηναία γυνή· ἀλλά ἑτερωνύμως, γυνὴ Ἀττική. τὸ γὰρ Ἀθηναία ἤδη προκατείληπται. Ὅθεν, ὡς θεῖόν τι τυγχάνον ὄνομα, καὶ ὑπερηρμένον, οὐ θέμις ὑποκαταβῆναι, καὶ θνητοῖς προσώποις ἐνκαθεσεθῆναι, καὶ ὡς οἷον ἱεροσυληθῆναι θεῖαν κλῆσιν. *Ubi ſciendum id quod veteres obſervant, Athenienſem mulierem numquam dici* Ἀθηναίαν *Athenienſem, ob Homericam huiuſmodi* Ἀθηναίαν, *ſive* Ἀθηνᾶν *Minervam. Etſi enim, inquiunt, vir eſt* Ἀθηναῖος *Athenienſis, ſicuti &* Θηβαῖος *Thebaeus; non tamen quemadmodum* Θηβαία *Thebaea, ſic etiam mulier* Ἀθηναία, *ſed diverſo nomine*

Ἀττικὴ *Attica. Iam enim praeceptum eſt nomen hoc* Ἀθηναία. *Unde ut divinum atque excellentiſſimum nomen nefas erat illud demitti, mortalibuſque perſonis imponi; ac veluti per ſacrilegium ſurripi appellationem divinam.* Aliam deinde affert rationem ex antiquo ſcriptore METACLIDE, quem alii MEGALACLIDEM nominant; de qua mox dicturi ſumus. Poſtremo inquit: ἕτεροι δὲ τῶν παλαιῶν οὕτω συντόμως εἶπον. Ἀνάττικον, Ἀθηναίαν γυναῖκα εἰπεῖν. Ἀστὰς δὲ τὰς Ἀττικὰς γυναῖκας ἔλεγον, ὡς καὶ τοὺς ἄνδρας Ἀστούς. *Alii tamen ex veteribus ſic paucis rem explicant: non eſſe Atticae linguae, mulierem dicere* Ἀθηναίαν; *ſed Atticas mulieres vocarunt* Ἀστὰς, *urbicas, ut &* Ἀστοὺς *urbicos ipſos viros.* De his autem infra.

§. VII.

MEGALACLIDES vero apud eumdem EUSTATHIUM, & SUIDAM (20) dixerat, feminas Athenis natas non Ἀθηναίας vocari, ſed Ἀττικὰς, ἵνα μὴ τὴν ἄγαμον αἱ γαμούμεναι τῇ προσηγορίᾳ καταισχύνωσιν, *ne nuptae ſalutando innuptas pudore afficiant*; nam, ut adnotat, poſita hac interpretatione, IOH. LUDOVICUS VIVES (21) ex marito cognominatio uxoris ſumitur; quum autem viri dicerentur Ἀθηναῖοι, ſi quaelibet feminae appellatae eſſent Ἀθηναῖαι, viderentur iam nuptae, quod ex virorum nuncupatione nominarentur. At niſi VARRONEM faciamus leges Athenienſes ſomniantem, ex ea lege, quam ipſe commemorat, petenda eſt tantum potior cauſſa ob quam Athenienſes mulieres vetuſtiſſima illa aetate non dicerentur Ἀθηναῖαι. Inanis ergo eſt ratio a MEGALACLIDE allata, iuxta Latinam illam interpretationem, quam LUDOVICI VIVES obſervatio confirmat. Praeterea auctor ille nimis delicatos facit Athenienſes, qui adeo ſubtiliter cogitaverint, poſſe ex ea nuncupatione innuptas pudore affici. Altera vero eſt eius loci apud SUIDAM (22) interpretatio, quam proponit Latinus eiuſdem interpres, nimirum: *ne virginem* (Minervam) *nuptae hac appellatione dedecorent*. Fateor, interpretationem hanc forte defendi poſſe; ſed altera ex ſyntaxi ſermonis videtur mihi veroſimilior. At quaecumque ex his admittenda ſit, concedit in primis ipſe EUSTATHIUS (23) feminas poſtea dictas Ἀθηναίας; Minervam propterea contracte dictam Ἀθηνᾶν. STEPHANUS Byzantinus (24) affirmat quoque, Ἀθηναία (nimirum cum accentu acuto, quem ut

pro-

proprium habet Ἀθηναία Minerva) de femina a pluribus dici, quos ipſe laudat, quoſque cum aliis inſuper recenſet SUIDAS (25). Deinde vero idem STEPHANUS addit: Ἀστὰς δὲ τὰς γυναῖκας ἔλεγον, οὐ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι λέγειν Ἀθηναίας, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοὺς ἄνδρας Ἀστοὺς ἐκάλουν. Ἀστὰς ſive *urbicas dicebant, non quod non poſſint dici* Athenaeae, *ſed quoniam viros etiam* Ἀστοὺς *urbicos dicebant*. In quibus quidem recte STEPHANUS aſſerit, Athenienſes feminas vocatas eſſe Ἀστὰς ea ratione, quae prorſus opponitur illi, propter quam nollebat MEGALACLIDES, poſita prima eius verborum interpretatione, appellatas Ἀθηναίας. Ex his vero compertum eſt, illam Athenienſium legem, de qua VARRO apud D. AUGUSTINUM, parum viguiſſe. Non addam hic tamquam certum ad rem probandam argumentum, quod apud MURATORIUM (26) ΝΕΑΙΡΑ, & apud Maffeium (27) ΚΡΙΝΩ ΑΡΤΕΜΟΝΟΣ, utraque dicatur ΑΘΗΝΑΙΑ; quamvis enim veroſimile admodum ſit huiuſmodi feminas fuiſſe Athenienſes Atticas; id tamen exploratiſſimum nobis non eſt: novem enim Athenas memorat STEPHANUS, ut inferius dicturi ſumus in MONVMENTA ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΑ. Neque vero conſtat, lapidem quem habet MAFFEIUS, Athenis repertum fuiſſe. Quare ex eo evidenter reprehendi nequit PHRYNICUS, (28) ut eum redarguit MAFFEIUS, (29) quod dixerit Athenienſem feminam non vocari Ἀθηναίαν, ſed Ἀττικήν.

§. VIII.

Quod autem Athenienſis femina vocari potuerit ΑΘΗΝΑ, ex eo etiam intelligimus, quod lege ſtatutum apud Athenienſes deinde fuerit, ut patres quaecumque placuiſſent nomina filiis imponerent; quod refert PETITUS (30) inter leges Atticas. Quare hac poſteriori lege derogatum eſt illi antiquiori, ac rationi etiam, ſeu conſuetudini, quam recenſet EUSTATHIUS; de quibus ſuperius dictum eſt. Nam quod non ſit Atticae linguae, dicere feminam Ἀθηναῖαν, ut aliquis apud EUSTATHIUM ſupra laudatum aſſerebat, nil videtur curandum. Quod autem alii Graeci eamdem haberent cum Atticis facultatem quaecumque nomina filiis imponendi, communis nationum conſuetudo ſuadet; ut pauciſſimas praeteream exceptiones, de quibus nulla hic adeſt diſſerendi neceſſitas. Illud ergo obſervandum eſt, Graecos generatim

tim loquendo adamaſſe plerumque nomina, quae inluſtria & glorioſa eſſent; ac proinde ipſorum Deorum vel ſimplicia, vel compoſita nomina eos geſtaſſe comperimus. Quare femina, ad quam hoc pertinet monumentum, ΑΘΗΝΑ, ideſt *Minerva* facile appellata eſt. Alias in veteribus ἐπιγραφαῖς ſic nuncupatas non vidi; niſi huc referas nomen ΑΘΗΝΑΙΣ, quod eſt apud GRUTERUM, (31) & PASSIONEIUM (32), aliis tamen vel ſimplicibus vel compoſitis Deorum nominibus plures. Ex multis pauca libet afferre, quae ſuppeditant GRUTERII & MURATORII indices, quaeque apud alios etiam veterum inſcriptionum collectores reperiuntur. Huiuſmodi ſunt ΑΡΤΕΜΑΣ. ΑΡΤΕΜΙΣ. ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΑ. ΑΦΡΟΔΙΤΗ, ſeu ΑΦΡΟΔΕΙΤΗ. ΔΑΜΑΤΡΙΑ, vel ΔΗΜΗΤΡΙΑ. ΔΙΟΔΩΡΑ. ΔΙΟΝΥΣΙΑ, vel ΔΙΟΝΥΣΙΑΣ. ΕΡΜΙΑ. ΘΕΟΔΟΤΗ. ΘΕΟΔΩΡΑ. ΙΣΙΔΩΡΑ. ΥΓΕΙΑ. ΦΟΙΒΗ, & alia huius generis plura apud Graecos, inter quos pari omnino iure & maſculis divina ſaepe nomina indita fuere. In hoc autem Romani non videntur ſequuti Graecorum morem; apud illos enim adeo pauci (proportione recte inſtituta) erant, qui Deorum nomina gerebant, ut maximus eſſet Imperatorum, eorumque coniugum honor eadem geſtare. Huiuſce rei cauſſam ſi abs me inquiras, paucis iam tibi proponam, quae mihi apparet veroſimilior. Nimirum etſi Deorum apud Graecos religio magna eſſet; apud Romanos tamen ſanctior videtur fuiſſe eiuſdem religionis ritus. Quo nomine complector omnia, quae ad extrinſecum religionis ſyſtema pertinebant; magiſtratus nempe, pontifices, ſacerdotes, collegia, miniſtros, caerimonias, ac cetera huiuſmodi, quae norunt eruditi. Quae quidem ita per ſe ipſa comparata erant, ut in populo altiorem de Diis opinionem crearent, ac propterea etiam venerationem. Ex hac autem ſi qua eſt cauſſa, certe deducenda videtur ratio, ob quam Romani magis abſtinerent quam Graeci a Deorum nominibus ſibi imponendis. Atque hinc etiam intelligitur, cur poſtea adulationis ſtudio ſuis Imperatoribus, eorumque uxoribus, quos omnes tamquam Deos venerabantur, ipſorum Deorum nomina ſaepe addiderint.

§. VIIII.

§. VIIII.

Ut ad IULIAM ATHENAM redeat oratio, inutile non erit animadvertere, ipſam duplici, eius vero patrem unico tantum nomine compellari. Graecos duplici nomine uti non conſueviſſe tradit ULPIANUS (33) inquiens: *Nomen itaque cum ſpeciali hac ſignificatione accipitur, familiae nomen ſignificat, Romanis tantum hominibus; nam Graeci & barbari ſingulis nominibus uſi, familiae nomine non utebantur*. PAUSANIAS (34) vero ſcribit: ἐπεὶ καλοῦνταί γε οὐ πατρόθεν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ ταυτὰ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ τρία ὁπότε ἢ ὀλίγιστα, καὶ ἐπὶ πλέονα ὀνόματα ἑκάστῳ τίθενται, *non enim Romani Graecorum ritu unico a patribus accepto nomine appellantur; ſed tria fere ſingulis ut pauciora, plura etiam imponuntur nomina*. Quod quidem ita intelligendum, non quaſi luſtrico die tria imponerentur Romanis pueris nomina, ſed quod praeter praenomen, quod erat uniuſcuiuſque proprium, haberent nomen familiae, & cognomen eidem commune; quo familiae nomine vel cognomine non utebantur Graeci. At ARRUNTIUS CLAUDIUS, ut ſcribit DIOMEDES (35), putat Romanos a Graecis mutuatos eſſe morem plurium nominum; apud Graecos enim, ut apud Romanos, tria nomina plures uſurparunt; quod intelligi poſſe arbitratur exemplo Alexandri Dardanii Paridis, & Achillis Aeacidis Celeris. PLUTARCHUS (36) ipſe poſtquam de Romanorum praenomine eſt loquutus, addit deinde: τῶν δὲ ἄλλων, τὸ μὲν κοινὸν, ἀπὸ συγγενείας, τοὺς Πομπηΐους, καὶ τοὺς Μαλλίους, καὶ τοὺς Κορνηλίους, ὥσπερ ἂν Ἡρακλείδας τίς εἴποι καὶ Πελοπίδας, τὸ δὲ, προσηγορικὸν ἐξ ἐπιθέτου πρὸς τὰς φύσεις ἢ τὰς πράξεις, ἢ τὰ τοῦ σώματος εἴδη καὶ πάθη τίθεσθαι, τὸν Μακρῖνον, καὶ τὸν Τουρκουάτον, καὶ τὸν Σύλλαν, οἷόν ἐστιν ὁ Μνήμων, ἢ ὁ Γρυπὸς, ἢ ὁ Καλλίνικος. *Reliquorum alterum commune ex gente eſſe, Pompeios, Manlios, Cornelios; ut ſi Heraclidas dicas & Pelopidas* (apud Graecos): *appellativum alterum ex appoſito, mutuatum a natura, vel factis, vel corporis figuris, & vitiis, ceu Macrinum, Torquatum, Syllam; cuiuſcemodi eſt* (apud Graecos) *Mnemon, vel Gryphus, vel Callinicus*. Et alibi idem PLUTARCHUS (37) de Romanorum & Graecorum cognominibus differens, de Graecis inquit: καθάπερ Ἕλληνες ἐτίθεντο πράξεος μὲν ἐπώνυμον τὸν Σωτῆρα, καὶ τὸν Καλλίνικον, ἰδέας δὲ, τὸν Φίσκωνα, καὶ τὸν Γρυπὸν. ἀρετῆς δὲ, τὸν Εὐεργέτην, καὶ τὸν Φιλάδελφον. εὐτυχίας δὲ, τὸν

Εὐδαί-

Εὐδαίμονα, τῷ δευτέρῳ τῶν Βάττων. κ. λ. *ſicut tribuerunt Graeci ex re geſta cognomen Soterem & Callinicum, ex forma Phiſconem, & Gryphum, ex virtute Evergetem & Philadelphum, ex felicitate Eudaemonem alteri Battorum.*

§. X.

Videtur quidem in his PLUTARCHUS pares facere Graecos cum Romanis; at cogitandum non eſt eum ignoraſſe, quod ULPIANUS & PAUSANIAS, immo omnes norunt, Graecorum fuiſſe morem, unicum geſtare nomen, negligere autem illud familiae, quo utebantur Romani. Ergo quod PLUTARCHUS affirmat, hoc utique probat, aliquos ex Graecis adhibuiſſe nomen quoddam tamquam familiae, aliquos vero etiam cognomina; quod libenter fatemur; non autem morem fuiſſe Graecis communem, ſicuti fuit Romanis, praeter praenomen gerere etiam nomen familiae, atque inſuper cognomen. Hoc enim minime aſſerit PLUTARCHUS; ſed affert tantum exempla eorum Graecorum, qui hac in re erant Romanis ſimiles. Atque ita interpretanda eſſe recitata PLUTARCHI verba, ipſe auctor iubet, qui ſtatim addit ibidem: ἐπὶ πλέον δὲ τῷ γένει τούτῳ, καὶ Ῥωμαῖοι κέχρηνται, *largius ſunt hoc genere uſi Romani*. Quod ergo ait ARRUNTIUS CLAUDIUS ſupra laudatus, a veritate alienum eſt. Vetuſtiores enim Graeci vel omnino vel fere omnino a pluribus nominibus abſtinuere. Recentiores autem, ideſt ſub Romano imperio, ſi plura gerunt nomina, hoc a Romanis, quibuſcum frequentius erat commercium, profectum dici veroſimilius debet; plura enim praenomina ac nomina Romanorum a Graecis tunc uſurpata conſpiciuntur. Sed quoniam communis non erat haec Graecorum conſuetudo; propterea in noſtro hoc monumento femina duo habet nomina, unum vero eius pater. Atque huius quidem generis plura, ut arbitror, in veteribus Graecorum ἐπιγραφαῖς exempla facile invenies, quae heic recenſere non oportet. Nam de Graecorum nominibus alias σὺν θεῷ ex inſtituto pertractabimus; quum de his nemo adhuc, quod ego ſciam, diſſerendi onus ſibi ſumſerit.

§. XI.

Sed alia nunc etiam quoad haec IULIAE ATHENAE eiuſque patris SYNTROPHI nomina ſunt animadvertenda ex diverſo more, quo

quo in Graecis monumentis virorum ac feminarum nomina, cum quibuſdam additis enuntiantur; ut nempe conſtet id, in quo haec ab aliis differant. Ac primo de feminarum nomine loquamur, ut huius ἐπιγραφῆς ordo poſtulat; ex quo & ſua ſponte naſcetur de virorum nominibus ſermo. Quandoque igitur & feminas tribus indicatas nominibus reperio; ut apud CHISULLUM (38) ΟΥΛΠΙΑΝ ΕΥΟΔΙΑΝ ΜΟΥΔΙΑΝΗΝ... ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΜΟΥΔΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΕΥΟΔΙΑΣ, *Ulpiam Evodiam Mudianam .... filiam Mudiani & Evodiae*; ubi obſervandum, feminam hunc obtinere nomina parentum ſuorum; ſed tamquam familiae nomen, illud matris, tamquam vero cognomen, illud patris. Aliquando vero & feminae Graecae agnomen praeſeferunt. Sic apud MURATORIUM (39) ΝΕΙΚΗ Η ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΑ, *Nice quae & Marcellina*; & in ipſo MUSEO NANIO alia eſt ἐπιγραφὴ, quam infra (40) adducemus: ΛΟΥΚΕΙΛΙΑ ΠΡΙΜΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑ, *Lucilia prima, quae & Phila*, nempe *καλυμένη vocata* eſt, ut in altera inter marmora Oxonienſia (41) ΙΟΥΛΙΑ ΠΩΛΛΙΤΑ Η ΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΞΥΝΤΥΧΗ, *Iulia Pollita, quae vocatur Xyntyche*. Sic etiam viri aliquando hoc habebant agnomen, ut pariter inter MARMORA OXONIENSIA (42) ΑΤΤΑΛΟΣ ΓΑΙΟΣ Ο ΚΑΛΟΥΜΕΝΟΣ ΓΑΙΟΣ ΕΛΕΜΠΟΡΟΣ, *Attalus Cai fil., qui vocatur Caius Elemporus*. Saepe vero feminarum nomini adiicitur & paternum nomen, ut in hac noſtra ἐπιγραφῇ; ſed diverſis modis. Nam aliquando ſicut in Latinis *filia*, ita in Graecis monumentis aliqua femina dicitur ΘΥΓΑΤΗΡ alicuius; ſicut in hoc Athenienſi apud MURATORIUM (43) ΔΩΡΟΘΕΑ ΙΣΙΓΕΝΟΥΣ ΜΥΡΡΙΝΟΥΣΙΟΥ ΘΥΓΑΤΗΡ, *Dorothea Iſigenis Myrrhinuſii filia*; ita apud CHISULLUM (44) ΦΑΔΙΛΛΑΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑ Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΥ ΑΝΤΟΝΕΙΝΟΥ, *Phadillam filiam M. Aurelii Antonini*: ſic apud AELIANUM (45) Ἀσπασία ἡ Ἑρμοτίμυ θυγάτηρ, *Aſpaſia, quae eſt Hermotimi filia*. At plerumque omittitur vox θυγάτηρ, eaque ut nimis iam uſitata ſubintelligitur.

§. XII.

Neque vero huic communi Graecorum conſuetudini officere poteſt exemplum in aliquo Graeco ſcriptore rariſſimum, ut eſt illud apud AELIANUM (46), ubi dicitur Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρυ, quo intelligitur *Olympias Alexandri mater*, non autem *filia*. Hoc inquam non officit exemplum; neque enim ea dicendi ra-

tio adhibetur tamquam ſolemnis formula ; ſed ex toto orationis contextu percipitur clariſſime ita eſſe ſcriptorem illum interpretandum . Nam ibidem legitur : Ὀλυμπιὰς ἡ Ἀλεξάνδρου πυθομένη, ὅτι πολὺν χρόνον ὁ παῖς αὐτῆς ἄταφος μένει ... ὦ τέκνον, εἶπεν κ. λ. *Olympia Alexandri, quum audiiſſet longo tempore iam filium ſuum manere inſepultum .... o fili, inquit &c.* De hoc autem Alexandro ſupra narraverat idem AELIANUS (47) triginta diebus relictum fuiſſe inhumatum , eumque appellat *Philippi & Olympiadis filium* , inquiens : Ὁ μὲν Φιλίππου καὶ Ὀλυμπιάδος Ἀλέξανδρος . AELIANUS ergo, qui praeter communem Graecorum morem loquutus eſt , ſeipſum etiam declarat . Neque alia obſtant ſupradictae Graecorum conſuetudini exempla muliebrium nominum , quibus aliquando ſubintelligitur γυνὴ uxor , non autem θυγάτηρ , *filia* ; ut ſunt illa apud EURIPIDEM (48) Ἕκτορος Ἀνδρομάχη , & apud ARISTOPHANEM (49) ἥγ' οὖν Θεαγένους . Nam ex prooemio EURIPIDIS in Andromacham conſtat, hanc fuiſſe Hectoris uxorem ; ex contextu autem Lyſiſtratae ARISTOPHANIS , atque ex voce γυνὴ, quam antea ſemper uſurpavit comicus , ſaltem veroſimilius ibi uxorem Theagenis eſſe intelligendam, BISETUS interpres deducit . At ſi nihil ex orationis contextu erui poſſit ; iam omnia obſcura prorſus deliteſcerent , niſi apud Graecos recepta ſtatuatur aliqua dictionum conſuetudo , quaſi conſecrata formula , quae ipſi rei lucem afferat . Ergo nulla remanet dubitatio , quin paternum ſit nomen ita enuntiatum , ut in hac ἐπιγραφῇ . Quod ſane magis adhuc illuſtrant , quae dicturi ſumus . Heic vero tantummodo obſervandum ſupereſt , quandoque paternum ſimulque maternum nomen alicuius apponi , ut patet ex primo exemplo ſuperius §. VIIII. allato , atque ex altero apud MURATORIUM (50) .

§. XIII.

Praeterea in veteribus monumentis ſaepe feminarum nomini additur non ſolum patris nomen , ſed alterum etiam mariti ; ita tamen ut raro admodum ponantur ambae voces ΘΥΓΑΤΗΡ , & ΓΥΝΗ ; ſed omiſſa voce ΘΥΓΑΤΗΡ , & expoſito patris nomine in ſecundo caſu , addito vero alio ſecundo caſu cum voce ΓΥΝΗ . In Athenienſi marmore apud MURATORIUM (51) legitur : ΜΥΡΡΙΝΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΕΚ ΚΕΡΑΜΕΩΝ ΘΥΓΑΤΗΡ ΠΟΛΥΚΡΑΤΟΥ ΕΚ ΚΕΡΑΜΕΩΝ ΓΥΝΗ ,

NH, *Myrrhina Theodori Ceramei filia*, *Polycrati Ceramei uxor*. Plurima autem ſunt exempla alia, in quibus praetermittitur vox ΘΥΓΑΤΗΡ, ut inter Marmora Oxoniensia (52) ΑΚΕΣΤΙΜΗ ΔΗΜΑΓΟΡΟΥ ΓΥΝΗ ΔΕ ΑΡΤΕΜΙΔΟΡΟΥ, *Aceſtima Demagorae filia*, *uxor vero Artemidori*. Vide huiuſmodi plura praeſertim apud Muratorium (53). In his vero plerumque ſervata eſt conſuetudo enuntiandi primo nomen paternum, deinde mariti nomen. Non deſunt tamen monumenta alia, in quibus contra primo nomen mariti, deinde alterum patris effertur; ut apud ipſum Muratorium (54) ΑΡΙΣΤΗΝ ΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΥ ΜΕΝ ΓΥΝΑΙΚΑ ΘΥΓΑΤΕΡΑ ΔΕ ΛΥΣΑΝΙΟΥ, *Ariſten Parmeniſci quidem uxorem*, *filiam vero Lyſaniae*. Aliquando vero omittitur paternum feminae nomen, addito tantum mariti nomine, ut apud eumdem Muratorium (55) ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΟΥ ΒΑΚΧΟΥ ΚΗΦΙΣΙΕΟΣ ΓΥΝΗ, *Theorias Bacchi Cephiſienſis uxor*. De paterno autem nomine ut iterum loquamur, illud etiam obſervandum eſt, aliquando feminis addi (ſic etiam viris exiſtimo) nomen patris ſimulque avi, fortaſſe ut vel femina, vel eius etiam pater ab homonymis diſtinguerentur. Sic inter Marmora Oxoniensia (46) legitur: ΑΛΚΗ ΤΕΙΜΟΚΡΑΤΟΥΣ ΤΟΥ ΑΠΕΛΛΟΥ, *Alce filia Timocratis*, *filii Apellis*, & ibidem (57) id clarius expreſſum eſt, addita voce ΥΙΟΥ, nimirum: ΤΑΤΙΑ ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΟΥΣ ΥΙΟΥ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ, *Tatia filia Apollophanis*, *filii Menandri*. Quinimmo in pluribus Graecis ἐπιγραφαῖς Palmyrae apud Muratorium (58) nomina apparent avi, atavi, & tritavi. Demum, ut alia huiuſmodi praeteream, aliquando feminarum nomini adpoſitum cernitur nomen urbis, ad quam pertinebant, forte quod extra ipſam ſepultae forent, vel ob alias rationes, quas heic non lubet inquirere. Ita apud laudatum Muratorium (59) ΝΕΙΚΗ Η ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΑ ΑΠΑΜΙΣΣΑ, *Nice quae & Marcellina Apamienſis*: ſic & in Museo Nanio alia quae inferius (60) erit adducenda ἐπιγραφὴ huiuſmodi eſt: ΠΑΥΛΕΙΝΑ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ ΝΕΙΚΟΜΗΔΙΣΣΑ, *Paulina Hermogenis filia Nicomedienſis*. In ea autem, quam heic illuſtramus, atque in aliis plurimis nullum urbis vel loci indicium legitur, fortaſſe quod ii ad quos illae ſpectant, in loco ipſo in quo orti fuerant, quemque incolebant, vel monumentum poſuerint, vel in eo ſepulti ſint.

§. XIIII.

Poſtremo in lapide eſt formula ΚΑΤΑ ΟΝΑΡ, *per ſomnium*, quam in aliis Graecis monumentis fruſtra inquires. Incertum vero eſt, an ad hoc genus referri debeant illae apud REINESIUM (61) formulae: ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΤΑΓΜΑ, & ΕΞ ΕΠΙΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ *ex Dei iuſſu*; neque enim ex his conſtat, qua ratione manaverit huiuſmodi Dei iuſſus. Raro etiam in Latinis legimus: SOMNO ADMONITUS, ut apud GRUTERUM (62). De ſomnio autem IULIAE ATHENAE aptior in ſequenti diſſertatione erit dicendi locus; hoc enim pertinet ad Fortunae divinitatem. Hoc autem loco, ne quid vel minimum a nobis praetermiſſum obiiciatur, obſervanda eſt formula ΚΑΤΑ ΟΝΑΡ, quae iuxta communis grammaticae canones conſcribenda eſſet κατ' ὄναρ. Atque ita quidem ſcripta legitur apud Graecos auctores; ſed ex iis nil erui poteſt, quod rem definiat; novimus enim eos tandem editos non iuxta veterum codicum ὀρθογραφίαν, ſed iuxta communes grammaticae regulas. Verum *cenſent etiam viri docti*, inquit GRETSERUS (63) *non tantum in carmine, ſed & in ſoluta oratione ſine piaculo ſcribi* νύκτα ὅλην: quo quidem exemplo, ut quiſque agnoſcit, nil aptius ad rem noſtram. Sed vir cl., cuius auctoritate non parum moveor, gratum nobis feciſſet, ſi eos doctos viros nomine laudaſſet. Itaque ut alio etiam utamur argumento, quod nullum delicatioribus relinquat dubitationis veſtigium, ipſa vetera Graeca monumenta conſulamus. In iis ſaepe non eliduntur vocales litterae & diphthongi, quae iuxta dictos Graecae linguae canones elidi deberent. Sed ne dicant, factam in pluribus non eſſe eliſionem illam, ne obſcurior maneret orationis ſenſus (quod pariter monent grammatici non eſſe faciendum) unum tantum affero ex antiquitate exemplum, quod nullam quaeſtionem moveat. En epigramma apud SPONIUM (64).

ΜΑΡΚΕΛΛΗΣ ΤΑΦΟΣ ΕΙΜΙ ΤΙΣ ΑΥΤΗ ΓΑΜΜΑΤΑ ΛΕΞΕΙ
ΑΡΧΙΓΑΜΟΣ ΚΟΥΡΗΣ ΕΙΚΟΣΙΝ ΟΥΣΑ ΕΤΕΩΝ
ΑΥΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΑΣΑ ΚΑΙ ΚΥΔΕΥΣΑΣΑ ΕΠΕΓΡΑΨΑ
ΑΧΘΟΣ ΕΧΟΥΣΑ ΚΡΑΔΙΗΣ ΠΕΝΘΕΟΣ ΟΥΚΟΝΙΟΥ.

In verſibus ſecundo & tertio vides non abiici litteram Α abs vocibus ΟΥΣΑ, & ΚΥΔΕΥΣΑΣΑ, quamvis quantitas pedum carminis

minis id maxime repoſcat; & licet abiecta ea littera nec voces per ſe ipſae, nec cum ceteris vocibus comparatae obſcurum redderent ſenſum. Licuit ergo & noſtri huius lapidis auctori conſcribere ΚΑΤΑ ΟΝΑΡ, quaecumque tandem huiuſce rei excogitanda ſit ratio. Ex allato enim exemplo, atque ex aliis, quae afferri poſſent, exploratum quidem eſt, hanc ſcribendi methodum arbitrio relictam, vel fortaſſe etiam aliquorum locorum propriam fuiſſe dialectum. Haec adnotanda a nobis erant ad huius monumenti illuſtrationem. Quum autem nil aliud in eo nobis obſervandum occurrat, datam ſuperius fidem nunc liberare oportet, ac de Fortunae apud Graecos divinitate diſſerere.

(1) Ci-

(1) Cicero. *Orat. pro Marcello*.
(2) Muratorius. *N. Th.* lxxxiii. 1.
(3) Lucianus. *In Iove confutato*.
(4) Apuleius. *Metamorphoſ.* lib. xI.
(5) Martorellius. *Theca calamar.* pag. xvI. *in additament.*, & lib. I. cap. vI. num. xxvII. pag. 148. 149.
(6) Ianuarius Sisti. *Indirizzo per la letteratura Graeca* pag. 39.
(7) Artemidorus. *Onerocritic.* lib. iI. pag. xxxv.
(8) Martorellius. l. l. lib. iI. cap. vI. part. iiiI. num. viiiI.
(9) Veteranus. *Sebethi vindiciae* cap. iiiI. num. ii.
(10) Virgilius. *Aeneid.* lib. I. v. 271.
(11) Fabricius. *Biblioth. Lat.* lib. I. cap. xiI. num. iiiI.
(12) Servius. *Initio commentar. in Aeneid.*
(13) Virgilius. l. l. v. 290. & ſeqq.
(14) Suetonius. *In Iul. Caeſar.* num. vI.
(15) Servius. *Ad lib. I. Aeneid.* v. 271.
(16) Virgilius. l. l. lib. x., & *initio* lib. xI.
(17) Panvinius. *De nominibus Rom.*
(18) S. Augustinus. *De civitat. Dei* lib. xviiI. cap. xviiiI.
(19) Eustathius. *In Iliad.* A. n. clviiI.
(20) Suidas. v. Ἀθηναίας.
(21) Vives. *Commentar. in l. l. D. Auguſtini.*
(22) Suidas. l. l.
(23) Eustathius. l. l.
(24) Stephanus *Byzant.* v. Ἀθῆναι.
(25) Suidas. l. l.
(26) Muratorius. *N. Th.* lxxxviiiI.
(27) Museum Veronen. xxxxiI. 2.
(28) Phrynicus. *In Lexic. Attico*.
(29) Maffeius. *Muſ. Veronen. in adnotat. ad* num. lv. 2.
(30) Petitus. *Legum Attic.* lib. iI. tit. iiiI. leg. vI.
(31) Gruterus. mcxxvII. 7.
(32) Passioneius. *Iſcrizioni antiche* cl. xiiiI. 18.
(33) Ulpianus. *De verbor. ſignificat.*
(34) Pausanias. lib. vII. *in Achaic.* cap. vII.
(35) Diomedes. *Art. grammatic.*
(36) Plutarchus. *In Caio Mario*.
(37) Id. *In C. M. Coriolano*.
(38) Chisullus. *Antiquitat. Aſiat.* part. iI. pag. 4.
(39) Muratorius. *N. Th.* mxxvI. 1.
(40) In hoc opere. *Monumenta* Νεκρολογικὰ num. xxiI.
(41) Marmora Oxonien. part. iI. num. lxviiiI. *edit. an.* mdclxvI.
(42) *Ibid.* part. I. num. lxxxI.
(43) Muratorius. *N. Th.* mxxxvII. 5.
(44) Chisullus. *Antiquitat. Aſiat.* part. iI. num. vI. pag. 7.
(45) Aelianus. *Var. hiſtor.* lib. xiI. cap. I.
(46) Id. *ibid.* lib. xiiI. cap. xxx.
(47) Id. *ibid.* lib. xiI. cap. lxviiiI.
(48) Euripides. *In Andromacha*.
(49) Aristophanes. *In Lyſiſtrata*. v. 63.
(50) Muratorius. *N. Th.* dliiI. 5.
(51) Id. *ibid.* mxxxvII. 5.
(52) Marmora Oxonien. part. I. n. viiiI.
(53) Muratorius. l. l. dxlvII. 1. dliiI. 5. dliiiI. 4. dlviiiI. 12.
(54) Id. *ibid.* dxlvII. 3.
(55) Id. *ibid.* mxxxvII. 6.
(56) Marmora Oxonien. *In Append.* num. xxxiI.
(57) *Ibid.* num. xxviiiI.
(58) Muratorius. dcviiI. 7. dccviiiI. 5.
(59) Id. *ibid.* mxxvI. 1.
(60) In hoc opere. *Inter monumenta* Νεκρολογικὰ num. xxiI.
(61) Reinesius. *Antiq. inſcription.* cl. I. num. cxiiI. & cxcvI.
(62) Gruterus. lxiI. 9. lxxx. 2.
(63) Gretserus. *Gramm. Graec. de apoſtropho adnotat.* iiiI.
(64) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiquitat.* ſect. x. num. cxxxiiI.

IN MONUMENTUM I

DISSERTATIO

DE FORTUNAE DIVINITATE

APUD GRAECOS VETERES

ΣΥΝΟΨΙΣ

DISSERTATIONIS

IN MONUMENTUM I

DE FORTUNAE DIVINITATE

APUD GRAECOS VETERES

§. I. *FOrtunae divinitas apud veteres Graecos demonſtranda proponitur ex antiquorum ſcriptorum, ac monumentorum auctoritate.*

§. II. *Ratio redditur, cur PLUTARCHUS nullum recenſeat philoſophum, qui de Fortunae divinitate diſſeruerit. Afferuntur autem hac de re et illuſtrantur PLATONIS et ARISTOTELIS teſtimonia.*

§. III. *LIBANIUS et SALLUSTIUS philoſophus, necnon ARTEMIDORUS perſpicue admodum Fortunae divinitatem affirmarunt.*

§. IIII. *Graeci etiam poetae, ut PINDARUS, EURIPIDES, ac vetus ille, qui ſub ORPHEI nomine deliteſcit, MENANDER, et PHILEMON eamdem comprobarunt.*

§. V. *Ratio affertur praecipua, ob quam Fortuna inter Deos relata ab antiquis fuerit.*

§. VI. *Eiuſdem Fortunae divinitas apud Graecos veteribus confirmatur monumentis.*

§. VII. *Ex veteribus* ἐπιγραφαῖς, *in quibus memoratur* ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ bona Fortuna, *aliae quidem, an eam ut Numen referant, dubium maxime eſt;*

§. VIII. *Aliae vero minorem certe, ſed aliquam tamen pariunt dubitationem.*

§. VIIII. *Rationes adducuntur, quibus ſolemnis etiam Graecorum formula* ΑΕΑΘΗ ΤΥΧΗ *cenſeri poſſit implicita Numinis Fortunae invocatio.*

§. X. *Non deſunt antiquae* ἐπιγραφαὶ, *de quibus nulla prorſus adeſt*

dubitandi cauſſa, quin Fortunam, ut Numen exhibeant; in aliquibus enim ΤΥΧΗ *appellatur* ΘΕΑ.

§. xI. *In aliis vero intelligitur implicite ſic nuncupata; ſecus nulla ſupereſſet eiſdem ſignificatio.*

§. xII. *Alterius Graecae* ἐπιγραφῆς, *quae Fortunae dicata eſt, fides defenditur adverſus MAFFEIUM. Additur vero aliud ex veteribus* ἐπιγραφαῖς *argumentum pro Fortunae apud Graecos divinitate.*

§. xIII. *Recenſetur MAZOCHII opinio exiſtimantis tam apud Graecos, quam apud Romanos Fortunam pro Genio acceptam fuiſſe; eaque opinio aliis firmatur argumentis.*

§. xIIII. *Sed paucos ex veteribus ita ſenſiſſe oſtenditur, demonſtrato utriuſque Numinis diſcrimine, quod veteres ipſi inter utrumque agnoſcebant.*

§. xv. *Illuſtratur ISAIAE teſtimonium, atque expenduntur MAZOCHII obſervationes.*

§. xvI. *Graeci uno vel altero, Romani vero pluribus nominibus Fortunam colebant.*

§. xvII. *Huiuſce diſcriminis ratio petenda primo eſt ex eo, quod HOMERVS, ut teſtantur PAUSANIAS, & MACROBIUS, Fortunam non fecerit Deam.*

§. xvIII. *De eadem re diſſeritur adverſus LILIUM GYRALDVM. HESIODVS etiam de Fortuna ſiluit. Ex Graecis philoſophis Fortunam vituperantibus alia ducenda eſt illius diſcriminis ratio.*

§. xvIIII. *Divina ſomnia quando in ſomnis contingerent, tradidit IAMBLYCUS.*

§. xx. *ARTEMIDORUS vero & MACROBIVS ſomnium de futuris, inſomnium de praeſentibus eſſe docent.*

§. xxI. *Somnia generatim e Iove eſſe, atque ab omnibus Diis cenſebant veteres. Eadem & a Fortuna eſſe excogitavit ARTEMIDORUS, eaque explicavit fauſta, vel infauſta.*

DIS-

DISSERTATIO
DE FORTUNAE DIVINITATE
APUD GRAECOS VETERES
ADVERSUS HERBERTUM DE CHERBURI.

§.. I.

SI veterum Graecorum hominum indolem in religione praeſertim erga Deos, adeo fervidam fuiſſe cogitemus, ut vetuſtiori aetate, qua florebat Hesiodus, triginta mille Numina ipſo teſte (1) venerati iam fuerint, ac praeterea infinitam propemodum Deorum multitudinem indies receperint, atque eorumdem Numinum frequentiſſimas veluti colonias ad nationes alias tranſmiſerint; ſi deinde rationem illam perſcrutemur, ob quam apud gentes omnes inventa ſunt Numina, nempe vitae huius neceſſitatem, utilitatemque maximam; magna quidem hinc oriri ſaltem debet in mente ſuſpicio, Graecos eoſdem inter ſua Numina Fortunam etiam facile admiſiſſe, eique, ſicut alia ſplendidiſſimo venerabantur cultu; divinos, eximios, ac prope ſingulares decreviſſe honores. Si vero diverſa ac multa Graecae hiſtoriae monumenta conſulere velimus; ita certo, ita evidenter de Fortunae apud Graecos divinitate conſtabit, ut nulla amplius vel minima de hac re dubitatio excitari a quoquam poſſit. Quamobrem mirum profecto videtur, eruditum virum Herbertum de Cherburi in ea fuiſſe opinione, ut putaverit, nec apud orientales, nec apud Graecos Fortunae cultum obtinuiſſe. De orientalibus ſolliciti eſſe non poſſumus; de Graecis enim dumtaxat agendum a nobis eſt. Itaque Fortunae divinitatem adeoque & cultum apud illos fuiſſe demonſtrare primo aggredimur ex veterum probatiſſimorum ſcriptorum auctoritate: deinde vero illud proſequemur, quo unice ex Pausania uſus eſt mythologus Banier, multo amplius argumentum, ex pluribus antiquis monumentis,

praeſertim vero ex veteribus Graecorum ἐπιγραφαῖς, atque ex hac noſtra, quam illuſtramus. Quare nil erit opportunius, quam & de ſomnio differamus, quod habuit I. ΑΘΗΝΑ, quodque poſtremo loco in eius ἐπιγραφῇ commemoratur. Neque vero quiſquam a nobis confutationem exſpectet rationum, ob quas Herbertus de Cherburi in eam deſcendit opinionem, quam refellimus: etenim auctor ille (2) dixit tantummodo, *ſed neque apud Graios, & orientales obtinuit eius* (Fortunae) *cultus*; nulla autem indicavit ſuae aſſertionis fundamenta. At quaecumque ea eſſe poſſint; eadem certe nonniſi admodum infirma, ac nullius omnino ponderis cenſeri debent, quae numquam ſane argumenta a nobis afferenda vel minimum quidem infirmare poterunt.

§. II.

Atque ut a veterum ſcriptorum auctoritate exordiamur, animadvertimus in primis, mirandum non eſſe, ſi inter philoſophos, quorum placita recenſet Plutarchus, nemo plane, ubi de Fortuna (3) ſermo eſt, eam inter Deos collocet. Mens enim Plutarchi in eo libro eſt, ut ex eius titulo conſtare poteſt, placita, ac decreta philoſophorum tradere, quae in rebus tantum naturalibus verſantur. Quare ſcriptor ille (4) philoſophorum ſententiis de Deo generatim traditis, de nullo peculiariter Numine in toto eo libro differit. Nec de ſolis, & lunae, aliorumque planetarum divinitate ullam facit mentionem, quum de his omnibus ex inſtituto (5) eorumdem ſapientum opiniones enumeret. Exſpectandum ergo non erat, ut Plutarchus afferens Platonis, & Aristotelis de Fortuna ſententias, eas ex hiſce ſcriptoribus ſeligeret, quae ad comprobandam ipſius Fortunae apud Graecos divinitatem pertinerent. At de Platone quidem, ubi de Fortuna loquitur, dubitatio aliqua ineſſe poteſt, nulla vero, vel ferme nulla de Aristotele hiſtorice loquente, an Fortunam inter Graecorum Deos referat. Plato (6) enim ait: ὡς Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ Θεοῦ Τύχη, καὶ καιρὸς τ'ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα. *Deum quidem, & cum Deo Fortunam, opportunitatemque res omnes humanas gubernare*. Hierocles (7) quidem dictum hoc Platonis de Fortuna interpretatur iuxta

iuxta propriam de illa opinionem (8) ; quod nempe divina Fortuna nil aliud ſit, quam Dei adverſus crimina ſententia; ſed interpetrationem ſuam nullis confirmat rationibus. Quod ſi velint, PLATONEM eo in loco Fortunam Deam non facere, certum tamen eſt, ab eo tradi rationem illam, ob quam a gentibus Fortuna inter Deos relata eſt. Ceterum quum καιρὸς idem ſit, ac χρόνος, qui CICERONE (9) teſte, Graecis Deus erat, immo ipſe καιρὸς dicatur a PAUSANIA (10) ὁ νεώτατος τῶν Διὸς παίδων, *Iovis filiorum natu minimus*, cui aram dicatam commemorat; propterea & καιρὸς cenſendus eſt pariter Graecorum Deus. Ac de καιρῷ quidem, ut Deo, erudite differunt RIVAUTELLA, & RICOLVIUS (11) marmorum Taurinenſium editores. Hinc inveroſimile non eſt, in adducto loco Τύχην quoque a PLATONE recenſeri tamquam Numen, quod cum Iove, nempe ſupremo omnium Deo, & cum τῷ καιρῷ humanas res omnes moderetur. Sed ARISTOTELES (12) paullo clarius Fortunae divinitatem ab aliquibus admiſſam narrat, inquiens: εἰσί δέ τινες οἷς δοκεῖ εἶναι μὲν αἰτία ἡ Τύχη, ἄδηλος δὲ ἀνθρωπίνη διανοίᾳ, ὡς θεῖόν τι ἔσα, καὶ δαιμονιότερον, *ſunt autem nonnulli, quibus Fortuna videtur eſſe quidem cauſſa, ſed humanae menti obſcura, tamquam ſit divinum quid, ac numen excellens*. De his vero ſcriptoribus ſi qua eſt dubitatio, an revera de Fortuna loquuti ſint, tamquam de Numine; de aliis, quos ſubiicimus, nulla certe excitari poterit. Qui autem allati a nobis ſunt, nullo modo erant praetermittendi; ipſi enim viam veluti ſternunt ad alios mox afferendos.

§. III.

LIBANIUS nimirum, & SALLUSTIUS philoſophus magis perſpicue Fortunae Numen teſtantur. LIBANIUS quidem non videtur ex propria ſententia id fateri. Nam alicubi (13) ait: φοβοῦμαι ταύτην ἐγὼ τὴν θεὰν, ἣ γέλωτα ἐξ ἐμοῦ πεπόρισαι, *iſtam ego Deam formido, quae riſum ex me comparavit*; at idem auctor iuxta communem ſaltem ſuorum opinionem haec, quae ſequuntur, alibi (14) protulit: χρὴ γὰρ οἴεσθαι καὶ τῇ τύχῃ κεῖσθαι ἐν ὀυρανῷ θρόνον· εἰ καὶ μὴ ἐν τοῖς δώδεκα Θεοῖς ἠρίθμηται, *etenim par eſt, opinari etiam Fortunae ſedem in caelo conſtitutam eſſe, licet inter duodecim Deos conſentes numerata non ſit*. Quid clarius? Si namque in caelo

eius

eius ſedes conſtituta dicitur, nec tamen inter duodecim Deos, qui excelſiores a gentilibus putabantur; profecto ea ponitur inter alios innumeros, quos ab his duodecim diſtinxere gentilium theologi. Quamquam vero ſcriptores initio ſuperiorum adnotationum laudati, aliique etiam, praeſertim poetae, Fortunam ita laudibus exornant, ut videantur eam inter primores Deos conſtituere: hoc tamen non opponitur LIBANII doctrinae; conſuetudo eſt enim eorum, qui Numen quodcumque laudant, illud ſuper omnia alia extollere, ita ut in Orphicis ſomnus ipſe appareat Numen Iove Deorum omnium rege ſummo excellentius. Sed incoeptum iter proſequamur. SALLUSTIUS philoſophus (15) non modo Fortunae divinitatem agnoſcit, ſed cultum ipſi, divinoſque convenire honores tradit: ἡ τοίνυν, inquit, τὰ διάφορα, καὶ τὰ παρ᾽ ἐλπίδα γινόμενα πρὸς ἀγαθὸν τάττουσα δύναμις τῶν Θεῶν, Τύχη νομίζεται, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα κοινῇ τὰς πόλεις τὴν θεὰν προσήκει τιμᾶν... ἐν τοῖς ὑπὸ σελήνην δὲ τὴν δύναμιν ἔχει, *igitur diverſa ac praeter exſpectationem accidentia ad bonum vis Deorum diſponens, Fortuna exiſtimatur; ideoque potiſſimum urbes hanc Deam honoribus afficere generatim, univerſeque addecet... ea ſub luna poteſtatem exercet*. Hiſce ſcriptoribus addendus eſt etiam ARTEMIDORUS (16), qui eamdem Fortunam inter Deos terreſtres collocat, eique divinorum ſomniorum vim tribuit. Neque vero tamquam de re nuper inventa ipſe loquutus eſt, ſed quae iamdiu apud Graecos obtinebat, ſicut aliorum Deorum, quos ibi commemorat, religio, & cultus. ARTEMIDORI plura afferemus infra, ubi de ſomnio I. ATHENAE erit differendum.

§. IIII.

Aliquos nunc poetas audiamus. EURIPIDES quidem (17) Fortunam videtur a Deorum numero removere; his enim eamdem opponit tamquam aliquid ab iiſdem omnino diverſum; inquit enim:

Ὦ Ζεῦ. τί λέξω; πότερα σ᾽ ἀνθρώπους ὁρᾶν;
Ἢ δόξαν ἄλλως τήνδε κεκτῆσθαι μάτην
Ψευδῆ, δοκοῦντας δαιμόνων εἶναι γένος
Τύχην δὲ πάντα τἄν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν.

O Iup-

O Iuppiter quid dicam? utrum te homines reſpicere?
An opinionem temere hanc habere fruſtra,
Falſo exiſtimantes eſſe Deorum genus,
Fortunam vero omnia mortalia gubernare.

Sed vatem hunc poſtea ſanioris mentis fuiſſe ait NATALIS COMES (18) eumque feciſſe Fortunam Deorum miniſtram; ſed rectius dixiſſet, ab EURIPIDE Deos fieri *Fortunae auctores*, ut ipſe (19) eos vocat Τύχης ἀρχηγέτας. At PINDARUS modo Deam dixit, modo Iovis filiam, eamque ex Parcis potentiorem. Primo (20) enim ait: ὃς Τύχα μὲν δαίμονος, *qui Fortuna quidem divina*; deinde (21) vero cecinit:

Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου
Ἱμέρᾳ εὐρυσθενέ᾽ ἀμ-
φὶ πόλει, σώτειρα Τύχα.

Supplico tibi filia Iovis libertatis praeſidis pro Himera potenti urbe, ſervatrix Fortuna. De hoc autem poeta opportune ſcripſit PAUSANIAS (22): ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τε ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν Τύχην, καὶ ὑπὲρ ἀδελφάς τι ἰσχύειν. *Facile autem mihi* PINDARUS *in ſuis canticis, quum alia multa perſuadet, tum vero unam eſſe Parcarum Fortunam, & eam quidem poteſtate ſororibus antecellere*. Vetus autem poeta (23), qui ſub ORPHEI nomine deliteſcit, Fortunae hymnum ita exorditur:

Δεῦρο Τύχη καλέω σ᾽ ἀγαθὴν κράντειραν ἐπ᾽ εὐχαῖς.
Huc Fortuna voco te bonam ducem in orationibus;

atque eumdem hymnum ita perficit:

Ἀλλὰ Θεὰ λίτομαί σε μολεῖν βίῳ εὐμενέουσαν.
Sed Dea ſupplico te venire vitae benevolam.

His addere libet MENANDRUM & PHILEMONEM. Ille apud ATHENAEUM (24) cecinit:

Τύχη κυβερνᾷ πάντα· ταύτην καὶ φρένας
Δεῖ καὶ προνίαν τήν θεὸν καλεῖν μόνην.
Fortuna regit omnia, hanc, & ingenium
Et prudentiam oportet ſolam Deam vocare.

PHILEMON vero contendit quidem Deam non eſſe Fortunam; ſed dum hoc demonſtrare conatur, oſtendit communem fuiſſe de illius divinitate opinionem, quam ſuis rationibus ab hominum

num mentibus evellere conatur. Ita ergo loquutus eſt apud CLEMENTEM Alexandrinum (25).

Ὀυκ ἔϛιν ἡμῖν ὐδεμία Τύχη Θεός,
Ὀυκ ἐϛιν ἀλλὰ τ' ἀυτόματον, ὅ γίνεται
Ὡς ἔτυχ' ἑκάστῳ προσαγορέυεται Τύχη.
Nulla eſt nobis Fortuna Dea,
Nulla eſt, ſed caſus, quod contingit.
Temere unicuique vocatur Fortuna.

§. V.

Itaque licet aliqui ex Graecis praeſertim philoſophis Τύχην Fortunam ſpernerent, vehementer reprehenderent, eamque propterea a Deorum collegio removerent; ex his tamen, qui adducti ſunt veteres ſcriptores, ſatis certe patet Graecorum opinio de Fortunae divinitate. Fortunam quidem gentes omnes veri, ac ſupremi Numinis in res humanas providentiam ignorantes admiſere; atque vix unum, & alterum invenies, qui eius vim non agnoverit. Quum autem exiſtimarent, eius maximum eſſe in eaſdem res humanas vel proſperas, vel adverſas imperium, poteſtatemque; hinc ſicuti alia omnia ſibi fecerunt Numina ex rebus, quas vel ſibi utiles, vel neceſſarias putarunt, ita facillime & Fortunam ſibi Deam conſtituere. Quam quidem de vi Fortunae opinionem ſectati ſunt non ſolum indocti, ac de trivio homines, ſed philoſophi etiam, ac viri, qui apud Graecos ſapientiores habebantur. Unus omnium loco eſſe poſſet DEMOSTHENES (26), qui hanc de Fortuna ſententiam protulit: *μεγάλη γὰρ ῥοπὴ, μᾶλλον δὲ τὸ ὅλον ἡ Τύχη ἐϛὶ πρὸς ἅπαντα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα*, *magnum enim quid eſt momentum rerum, vel potius totum eſt Fortuna ad omnia hominum negotia*. At ſcriptores etiam ſuperius laudati, dum de Fortuna loquuntur, eamdem tuentur opinionem. Sic pariter antiquus vates (27) ſub ORPHEI nomine paullo ante laudatus cecinit:

Ἐν σοὶ γὰρ βίοτος θνητῶν παμποίκιλός ἐϛιν.
In te enim vita hominum multiplex eſt.

Ita etiam alii pene innumeri ex veteribus ſcriptoribus. Quare mirum profecto non eſt, ſi Graecorum antiqui theologi Fortunam, ut Deam, permiſerint, vel praeceperint eſſe a populis colendam.

§. VI.

§. VI.

Quod quidem quum demonſtrent templa, arae, & ſimulacra ipſi Fortunae apud Graecos dicata, de quibus PAUSANIAS; tum etiam oſtendunt haec alia, quae mihi modo ſuppetunt, venerandae antiquitatis monumenta. Namque in catalogo aureorum munerum, quae rex Seleucus Callinicus miſit ad templum Apollinis Didymei, ut legitur in monumento Mileſio apud CHISULLUM (28), recenſetur ΦΙΑΛΗ ΚΑΡΙΩΤΗ ΑΓΑΘΗΣ ΤΥΧΗΣ ΜΙΑ, *Phiala Cariota bonae Fortunae una*; quinimmo haec primo loco praeponitur aliis Deabus, quibus ſimile donum ab eodem rege factum eſt. Sequitur enim ΑΛΛΗ ΚΑΡΙΩΤΗ ΘΕΜΙΔΟΣ ΜΙΑ, *alia Cariota Themidis una*; ΑΛΛΗ ΚΑΡΙΩΤΗ ΛΙΤΟΥΣ ΜΙΑ, *alia Cariota Latonae una*. Ἀυτοματίας βομὸν *aram Fortunae* rebus bene affluentibus erexiſſe Timoleontem narrat PLUTARCHUS (29) *bonae autem Fortunae* ἀγαθῆς Τύχης *ſtatuam in Athenienſi Prytaneo* πρὸς τῷ Πρυτανείῳ refert AELIANUS (30), de qua & elegantem habet hiſtoriolam cuiuſdam adoleſcentis, qui ſtatuam illam amabat vehementiſſime. Quum autem in Prytaneo eſſet Fortunae ſimulacrum, in eoque haberetur ſenatus, & in eo fierent *decreta* ψήφισματα; hinc arguit KREBSIUS (31) propterea pronuntiatam in iiſdem ſolemnem formulam ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, de qua σὺν Θεῷ dicemus in libro de Athenienſium ψηφίσμασι. Iam vero & de Fortunae templo ſermo eſt in monumento, ut HUMPHRIDO PRIDEAUX videtur, Smyrnenſi, quod habemus inter marmora Oxonienſia (32), & apud REINESIUM (33), in quo quidem veteri monumento legitur: ΣΜΑΡΑΓΔΟΣ ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΝΑΟΝ ΤΥΧΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΕΙΝ ΕΝ ΤΩ ΦΟΙΝΕΙΚΩ, *Smaragdus Prytanis Fortunae fanum exſtruere in palmeto*. In Epiro etiam templum fuiſſe eidem Fortunae dicatum refert AELIANUS (34). Pheraitas quoque habuiſſe Fortunae templum cum eius ſimulacro, narrat PAUSANIAS (35). PLUTARCHUS vero (36) ſcribit Timoleontem pariter, poſtquam tyrannos Sicilia expulit, auguſtiſſimum Fortunae templum erexiſſe. Denique & aliud Fortunae templum erat in Syracuſarum urbe; quae quidem Graecarum omnium maxima, & pulcherrima conſtabat ex quatuor magnis urbibus, quarum tertia, quia in ea antiquum Fortunae fanum fuit, appellabatur Τύχη, quod comme-

morat CICERO (37) his verbis: *tertia Syracuſarum urbs, quod in ea parte Fortunae ſanum antiquum fuit, Tyche nominata eſt.*

§. VII.

Argumentum aliud pro Fortunae divinitate apud Graecos veteres nobis ſuppeditant eorum inſcriptiones ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ dicatae. Sunt pauciſſima quidem haec monumenta, atque ex his quaedam trahi in diſputationem poſſunt, ac de iiſdem primo dicemus; ſunt tamen ex iis aliqua, de quibus nulla prorſus excitari poterit quaeſtio, de quibus poſtea erit dicendum. Ad primum genus ſpectare poteſt, quae ſequitur ex MURATORIO (38) deprompta:

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΑΥΡ. ΠΑΡΜΕΝΩΝ
ΚΑΙ Η ΓΥΝΗ ΑΥΤΟΥ
ΑΥΡ. ΕΙΣΙΔΟΤΗ
ΑΡΤΕΜΙΣΙΝ
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Quum enim in hac *Aur. Parmeno, & coniux eius Aur. Iſidote Dianis manſuetis gratiarum actionem* referant; videtur quidem illud ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ initio poſitum non eſſe Numen, cui dicatum ſit monumentum. Itaque videntur potius verba illa nil aliud efficere, quam conſuetam Graecis formulam, qua ſaepe bene ominandi cauſſa utebantur. Ergo in hac ἐπιγραφῇ eius formulae ſenſus erit, ut *Dianis manſuetis* accepta ſit gratiarum actio, quam ipſis reddunt *Parmenon*, & *Iſidote*. Verum contra etiam dici poteſt, iiſdem verbis indicari, Numen ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, tamquam his vocibus invocetur Dea ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, quae acceptum facilius reddat ΑΡΤΕΜΙΣΙΝ illud ΚΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ. Si vero dixerint invocationem hanc *Deae bonae Fortunae* non uſurpari in pluribus aliis ſimilibus monumentis, quae vel continent gratiarum actiones, vel dona aliis Numinibus facta, iam promptam quiſque videt reſponſionem, deeſſe quoque in iis ἐπιγραφαῖς mentionem *bonae Fortunae*, tamquam conſuetam pluribus in rebus formulam; quoniam deſunt eadem verba ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ. Quapropter in eodem gradu remanet utrobique difficultas.

§. VIII.

§. VIII.

Atque haec quidem multo minor deprehenditur in aliis duabus ἐπιγραφαῖς, quarum altera apud eumdem MURATORIUM (39) hoc habet initium:

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ
ΣΜΙΝΘΕΙ ΑΠΟΛ
ΛΩΝΙ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗ
ΠΙΩΙ ΣΩΤΗΡΙ

Altera vero apud REINESIUM (40) ſimillima, cuius initio haec leguntur:

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ
ΔΙΙ ΗΛΙΩ ΜΕΓΑΛΩ
ΣΑΡΑΠΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟΙΣ
ΣΥΝΝΑΟΙΣ ΘΕΟΙΣ

Poteſt enim exiſtimari poſitum utrumque hoc monumentum tam ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, velut Numini, quam aliis Diis in utroque commemoratis. Nec quidquam in utriuſque ἐπιγραφῆς ſyntaxi reperitur, quod hanc impediat interpretationem. Verum ſicut in illo Muratoriano monumento, quod ſuperius allatum eſt, dubius remanet illorum verborum ΑΓΑΘΗ ΤΗΧΗ ſenſus, licet illud contineat ΑΡΓΕΜΗΣΙΝ factum ΚΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ, atque in eodem caſu tertio ſint, & ΑΓΑΘΗ ΤΗΧΗ, & ΑΡΤΕΜΙΣΙΝ, ita in his duobus eadem urgeri poterit dubitatio ab iis, qui velint poſitum ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ tamquam communem Graecis formulam.

§. VIIII.

Sed ut addam, quod in hac re animadverti poteſt, ipſam quidem formulam Graecis uſitatam ΑΓΑΘΗ ΤΗΧΗ, cur dici nequit, continere invocationem quamdam *bonae Fortunae*, tamquam Deae, ne excepta quidem eadem formula, quae ſaepiſſime adhibetur in Graecorum decretis? Mihi quidem nihil occurrit, quod huic opinioni repugnare poſſit. Namque in primis *bonam Fortunam* ut Deam a Graecis habitam fuiſſe ſatis iam demonſtratum eſt ſuperioribus argumentis. Deinde vero neque in monumentis, neque in ſcriptorum locis, in quibus eadem reperitur, quidquam apparet, quod eam interpretationem reiiciat. APPIANUM (41) fortaſſe oppones, qui referens

quoddam Romanorum decretum, ubi illi ſolebant hac uti formula: *quod felix, fauſtumque ſit*; ipſe ponit Graeca illa ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ, ex quo videtur eius formulae ſenſum non eſſe, ut invocetur *bonae Fortunae* Numen. At his facilis eſt reſponſio; Appianum ſcilicet non verbo verbum reddidiſſe, ſed formulam formula, quae una alteri, quam maxime poterat, accederet; utraque enim felicem decretis exitum adprecatur: atque altera quidem expreſſam in ſupradicta opinione Numinis *bonae Fortunae* invocationem continet; altera vero vel hanc invocationem habet implicitam, vel generatim proſperum rebus exitum portendit.

§. X.

Sed ea nunc afferamus monumenta, de quibus nulla prudens oriri poteſt dubitatio, quin *bonae Fortunae* tamquam Numini ſint conſecrata. Binae ſunt aqud Gruterum (42) ἐπιγραφαὶ, quas tamen hac in re ut unicam puto, quod ab uno *Ubiano Antiocho* ſint poſitae. Eas graece tantum attulit Gruterus ex eo fortaſſe, quod in earum prima habeatur verſu ſecundo vox, quae nullum parit ſenſum, ſi cum ceteris eiuſdem vocibus componatur: en ἐπιγραφαὶ

ΘΕΑ ΕΠΙΚΟΩ	*Deae . propitiae*
ΙΣΙ ΤΥΧΗ	*. . . Fortunae*
ΤΙΤΟΣ ΦΛΑΟΥΙ	*Titus . Flavi*
ΟΣ ΟΥΒΙΑΝΟΣ	*us . Ubianus*
ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΕΥ	*Antiochus . o*
ΞΑΜΕΝΟΣ ΑΝΕ	*rans . po*
ΘΗΚΕΝ	*ſuit*

ΘΕΑ ΕΠΙΧΘΟ	*Deae . terre*
ΝΙΩ ΤΥΧΗ	*ſtri . Fortunae*
ΤΙΤΟΣ ΦΑΟΥΙ	*Titus . Flavi*
ΟΣ ΟΥΒΙΑΝΟΣ	*us . Ubianus*
ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΑΝΕ	*Antiochus . po*
ΘΗΚΕΝ	*ſuit*

Primam ex Smetio, alteram ex Boissardo, utramque ut Romae in parvis aris exſiſtentem protulit Gruterus. Utramque vero in eadem ara ſcriptam iudicarem, ſi idem vel Smetius, vel Bois-

SAR-

SARDUS utramque exſcripſiſſet. At inveroſimile omnino videtur, neutrum ex his vidiſſe aram ex utraque parte exſculptam, ſi res ita ſe habuiſſet. Quodque de SMETIO, vel BOISSARDO obſervavi, idem de aliis, qui eas exſcripſerint, dictum eſto. Iam vero in his ἐπιγραφαῖς ΤΥΧΗ expreſſe Θεὰ vocatur, vel ΕΠΗΚΟΟΣ *propitia*, vel ΕΠΙΧΘΟΝΙΟΣ *terreſtris*. De epitheto ἐπήκοος erudite diſſeruit MARTORELLUS (43); aliud vero facile intelligitur, cur Fortunae ſit attributum. Namque ut antea diximus, Fortuna inter Numina terreſtria collocatur ab ARTEMIDORO: *terreſtrem* quoque aliqua ratione facit SALLUSTIUS philoſophus ſupralaudatus (44) dum ait de ipſa: ἐν τοῖς ὑπὸ σελήνην δὲ τὴν δύναμιν ἔχει, *ſub luna poteſtatem exercet*. Quamvis vero ex ſcriptoribus initio adnotationum a nobis laudatis, aliiſque praeterea, ut ex EURIPIDE (45), qui cecinit:

Οὐδεὶς δὲ θνητῶν ταῖς τύχαις ἀκήρατος
Οὐ θεῶν, ἀοιδῶν εἴπερ οὐ ψευδεῖς λόγοι.
Nullus autem mortalium eſt illaeſus a Fortuna
Neque Deorum, ſi modo non ſunt falſa poetarum carmina;

quamvis, inquam, ex hiſce ſcriptoribus non modo terreſtria, ſed caeleſtia etiam moderetur Fortuna, attamen ex eo ipſo quod rebus praeſit terrenis, iure, ac recte ab Ubiano *terreſtris* dicta eſt. Sed mentio heic facienda eſt etiam vetuſtiſſimi cuiuſdam monumenti, quod aſſervatur in locupletiſſimo ac praeclariſſimo Veliterno Muſeo Praeſulis cl. STEPHANI BORGIAE, ſacrae congregationis *de propaganda fide* a ſecretis, viri doctiſſimi, & litterariae reipublicae bono nati. In ea ἐπιγραφῇ legitur ΘΕΟΣ ΤΥΧΑ *Dea Fortuna*; atque ut Deam ibi exhibitam putat cl. BARTHELEMY, in epiſtola ad eumdem data. Eam vero ἐπιγραφὴν iuſſu optimi Praeſulis σὺν Θεῷ alibi illuſtrabimus.

§. xI.

Alia praeterea ſunt vetera monumenta apud MURATORIUM, REINESIUM, & IUL. CAESAREM CAPACIUM, in quibus etſi Fortuna non appelletur Dea; ut Numen tamen excogitatam eſſe perſpicue colligitur. In hoc numero ponenda certe eſt primo ἐπιγραφὴ haec, quae apud MURATORIUM legitur (46):

ΑΓΑ-

ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗ
ΘΕΑΜΑ ΤΙΒ. ΚΛ
ΧΑΙΡΕΜΩΝ
ΚΑΙ ΤΙΒ. ΚΛ. ΑΥ
ΡΗΛΙΑΝΟΣ ΑΡΧΕ
ΛΑΟΣ ΧΑΡΙΣΤΗ
ΡΙΟΝ

Hanc vero Bimardus apud eumdem Muratorium ita interpretatus eſt:

Quod . felix . fauſtumque . ſit
Spectaculum . Tib. Claudius
Chaeremon
Et . Tib. Claudius . Au
relianus . Arche
laus . in gratiarum
actionem (ediderunt)

Quis vero eſt, qui non videat, illud ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ reddendum eſſe *bonae Fortunae*, cui tamquam Numini ſacratum ſit hoc monumentum? Secus enim cuinam in gratiarum actionem editum fuerit ſpectaculum illud, non modo ignoraretur, ſed nullus etiam ἐπιγραφῇ ſenſus conſtaret. Corsinus (47) quidem vocem ΘΕΑΜΑ mutilam eſſe, & nomen hoc ΘΕΑ ΜΑΓΑΡΣΙΔΙ ideſt *Palladi* in eadem deliteſcere arbitratur: voces vero ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ ſolemnem formulam, aut *Fortunae*, *bonique facti* mentionem exprimere cenſet, non autem nomen, cui gratiae pro voto ſuſcepto referantur. Verum neceſſe non eſt ſigla excogitare, ubi prompta adeſt ratio explicandi vocem propoſitam. Sed vide etiam Placentinium (48) contra hanc Corsinii interpretationem paucis diſputantem, ac eam, quae a nobis allata eſt, defendentem. Hanc pariter video fuiſſe mentem Froelichii, qui apud eumdem Muratorium (49) alibi monumentum hoc afferentem, ita interpretatus eſt: *Bonae Fortunae ſpectaculum Tib. Claudius &c. in gratiarum actionem (exhibendum curavere)*. Nulla ſimiliter remaneret ſignificatio huic alteri ἐπιγραφῇ, quam ex Reinesio (50) exſcribimus, niſi Fortunae tamquam Deae poſitam agnoſcamus:

ΚΑΛΛΗ

ΚΑΛΛΗ ΤΥΧΗ	*Bonae . Fortunae*
Μ. ΑΛΦΙΔΙΟΣ . Μ. ΑΠΕΛΕΥ	*M. Alphidius . M. Liber*
ΘΕΡΟΣ ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΣ	*tus . Calliſtratus*
ΥΑΤΡΟΣ ΦΥΣΙΚΟΣ	*Medicus . Phyſicus*
ΑΝΕΘΙΚΕΝ	*poſuit .*

Hanc exſcripſi, ut eſt apud REINESIUM ; ſed quiſque animadvertere poteſt reponendum ΙΑΤΡΟΣ & ΑΝΕΘΗΚΕΝ . Iamvero etſi mihi non occurrat exemplum, quo probem ΤΥΧΗΝ appellatam eſſe a Graecis ſcriptoribus ΚΑΛΛΗΝ, omnes tamen norunt idem eſſe ΚΑΛΛΗΝ & ΑΓΑΘΗΝ .

§. XII.

Aliam denique nobis ſuppeditat IUL. CAESAR CAPACIUS (51), de qua nulla poteſt eſſe ſuſpicio, quin ad Deam Fortunam non pertineat.

Μ. ΜΑΡΙΟΣ ΕΠΙΚΤΗΤΟΣ	*M. Marius . Epictetus*
ΤΗΙ ΤΥΧΗΙ	*Fortunae*
ΝΕΑΠΟΛΕΩΣ	*Neapolis*
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ	*in . gratiarum . actionem*
ΑΝΕΘΗΚΕΝ	*poſuit*

De cultu huius Numinis apud Neapolitanos, ac de voce ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ erudite diſſerit laudatus auctor. Sed diſſimulandum non eſt, MAFFEIUM (52) in ea eſſe opinione, ut putet ex Graecis monumentis, quae tamquam Neapolitana recenſet CAPACIUS, *pauciſſima eſſe, quae ſuſpicione vacent*. Quamvis vero eam, quae ΤΗΙ ΤΥΧΗΙ dicata eſt ἐπιγραφὴ, nominatim non recenſeat; rationes tamen, quas ille affert, hanc etiam comprehendunt. Arbitratur enim, Graecam linguam Neapoli popularem non fuiſſe ſub Rom. Imperatoribus (53). Deinde addit (54), Neapoli, quum ibi Graeca lingua obtineret, omnem magnam Graeciam cum reliqua Italia uſam fuiſſe Dorica dialecto ; vel ſi Aeolicam in iis urbibus viguiſſe aliqui putent, hoc in idem fere recidere ob cognationem maximam Aeolicae cum Dorica dialecto. Porro ad primum quod pertinet, ἐπιγραφὴ illa dicata ΤΗΙ ΤΥΧΗΙ habet nomina Μ. ΜΑΡΙΟΣ, quae ſunt Latinae originis ; adeoque demonſtrant iam Neapolitanorum cum Latinis commercium, atque conſuetudinem ; deinde vero, quod ad alterum ſpectat, diale-

dialecti Doricae, vel Aeolicae nullum eſt in eadem ἐπιγραφῇ veſtigium, ubi adeſſe oportebat. Ergo iuxta ea principia a MAFFEIO conſtituta nil evidentius eſſet, quam inſcriptionem illam inter apocryphas reiiciendam eſſe. Quod vero probat MAFFEIUS de Latina lingua, quae Neapolim ſub Rom. Imperatoribus induci debuit, optime convenire videtur cum iis, quae generatim de exterarum linguarum in urbem aliquam ingreſſum accuratiſſime contra DOMINICUM DIODATUM diſputavit IOHANNES BERNARDUS DE ROSSI (55). At MAZOCHIUS (56) affirmat Doricam dialectum floruiſſe non in omni, ſed in maiore tantum magnae Graeciae parte; ipſe (57) vero ſinceras ſupponit Graecas inſcriptiones Neapoli exſiſtentes. Atque has quidem non repugnat antiquiores eſſe Romanorum colonia Neapolim inducta, vel etiam ad eam pertinere aetatem, qua primum colonia Rom. illic habitavit; ut ex ipſo IOHAN. BERNARDO DE ROSSI deduci poteſt. Itaque nulla eſt ſatis firma ratio a MAFFEIO allata, qua Graecae inſcriptiones Neapoli exſiſtentes reiici tamquam ſpuriae debeant. Omitto autem alia MAFFEII argumenta levioris momenti; quae propterea nil probant adverſus illam Neapolitanam ἐπιγραφὴν Fortunae tamquam Numini dicatam. Ex his ergo, atque ex noſtra ἐπιγραφῇ optimum habes argumentum adverſus HERBERTUM DE CHERBURI, negantem Fortunae apud veteres Graecos divinitatem. Quod quidem argumentum quoad noſtram ἐπιγραφὴν augeri adhuc poteſt ex eo, quod voces ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ prae ceteris omnibus expreſſae in illa ſunt litteris maioribus. Quamvis autem Graeci vetuſtiores ſolerent omnia aequali prorſus charactere exponere; attamen ſubſequutis temporibus, quum praeſertim Romanorum adepti eſſent conſuetudinem, coeperunt etiam, ut illis in more poſitum erat, in ἐπιγραφαῖς Deorum nomina grandioribus, relate ad alias voces, litteris exſcalpere. Huiuſce moris unum apud MAFFEIUM (58), tria comperi apud GRUTERUM (59) exempla Graecarum inſcriptionum, quae Numinibus ſunt dicatae, quaeque poſitae iiſdem ſunt a viris, qui Romano-Graeca habent nomina.

§. XIII.

§. XIII.

Ex his omnibus evidenter intelligitur, Fortunam apud Graecos ut Numen habitam, cultamque fuiſſe. De Romanis vero nulla prorſus excitata umquam dubitatio eſt, an in Deorum numerum eamdem collocaverint. At quodnam Fortunae Numen apud Graecos, & Romanos? Expendenda nimirum eſt MAZOCHII (60) opinio, qui eam apud utroſque vix aliter quam pro Genio acceptam putavit. Namque interpretatus illud ISAIAE (61): *qui ponitis Fortunae menſam, & libatis ſuper eam*, obſervat primo, in Hebraeo textu legi: *qui inſtruitis Gad menſam, & impletis Meni libamen*; noſtrum vero interpretem pro hiſce duobus idolis, Fortunae unius nomen memoraſſe. *Quid ita*, inquit MAZOCHIUS: *ſynonyma, credo, putavit, ut qui animadverteret Graecos interpretes hic* Δαιμονίου, & Τύχης *uſos vocabulis, quae ſynonyma noſter putavit; nam &* Δαιμόνιον Genium *ſignificat, &* Τύχη *quoque vix aliter quam pro* Genio *accipitur*, CHARISIO *teſte qui docet*, τὴν Τύχην Genium *ſignificare*, *Hinc* τὰ Τυχαῖα h. e. τὰ Τύχης ἱερὰ *quae Gazae*, *Alexandriae*, *Antiochiae*, *atque in ſingulis ferme civitatibus colebantur*, templa *erant* Genio *illarum civitatum conſecrata. Verum cur, inquies*, Fortunam, *ac non potius* Genium *vulgatus hic poſuit? Credo, quod apud Latinos etiam* Fortuna *pro* Genio *uſurparetur. Hinc* Fortuna barbata *occurrit apud Tert. ad Nat. qui & extremo lib. de Monog.* Fortunae muliebris *meminit*. Haec MAZOCHIUS in ISAIAM erudite obſervavit. In DANIELEM (62) vero, ubi de Geniis veterum aliqua attingit, haec habet in eadem cum ſuperioribus ſententia: *In Appiani certe Particis legitur Aegyptius quidam magus dixiſſe Antonii* Fortunam (Τύχη *Graecis tantumdem quod Latinis* Genius) *ceteroqui maximam, a Caeſaris Octavii* Fortuna *obſcurari: proinde optimum factu fore, ſi ab Octavio Antonius quam longiſſime recederet*; ὁ γάρ σος ἔφη, δαίμων τὸν τούτου φοβεῖται, *nam Genius tuus, inquit, illius Genium reformidat*. Pluribus aliis obſervationibus poterat MAZOCHIUS eamdem *Fortunae* cum *Genio* ſimilitudinem commonſtrare. Fortunae enim ſimulacrum, teſte PAUSANIA (63), Bupalus omnium antiquorum primus cum cornu Amaltheae ad declaranda eius bona effinxit. Aliquando etiam effingitur modium in capite habens

bens

bens abundantiae ſymbolum, eique additur cornucopia, & ſerpens: qua de re videndus de la CHAUSSE (64). Eadem vero ſigna Genio etiam ab antiquis tributa novimus; namque cum cornucopia in ſiniſtra, & calatho in capite effictus fuit; immo etiam ſub ſerpentis imagine. Similem quoque tum Genii, tum Fortunae vim admittebant veteres. Genius enim, qui a *gignendo* dictus fuit iuxta AUFUSTIUM apud FESTUM, cuique ſtatim a nativitate datus exiſtimatur tamquam humanae mentis, ac voluntatis moderator. Quinimmo aliqui putabant, ſicuti teſtatur NATALIS COMES (65), ſingulis hominibus vix in lucem editis duos fuiſſe Daemones, bonum alterum, alterum malum, quos Genios vocabant, quique natorum procurationem ſibi ſumerent. Alii autem, ut ipſe ſcribit, arbitrati ſunt, Genii nomine vocatam fuiſſe occultam vim planetarum, qua ad ſingulas res gerendas impellimur. De Fortuna vero, quis ignorat, ſimilia plane a veteribus excogitata? Adde, quod ſicuti Fortuna aliquando barbata dicitur, ita quandoque Genius barbatam gerit faciem. Denique, ut alia omittam, Fortuna dicta eſt a veteribus primigenia, quam TULLIUS (66) a *gignendo* affirmat nominatam.

§. XIIII.

Hinc ergo mirum non eſt, ſi qui Fortunam cum Genio idem eſſe cenſuerint. At non omnium ſane haec fuit opinio; ſiquidem Fortunam, ut ſupra diximus, alii fecere Oceani filiam, quamvis & alii Iovis filiam dixerint; niſi tamen diſtinguenda ſit Fortuna a Τύχη; qua de re conſulendus MASSIEU, infra (67) laudandus; alii e ſanguine natam putarunt; at Genium Iovis, & Terrae filium credidere. Praeterea etiam in ſymbolis, quae antiquitas utrique adſignavit, aliqua apparet diverſitas. Namque Fortunae ſimulacro addi conſuevit clavus, ſive navis gubernaculum, cui delphinus, & ſerpens ſuperpoſiti ſunt, vel ad eius firmitatem ſignificandam, vel ad ipſius vim, & neceſſitatis potentiam exprimendam. At Genius ſaepe (Fortuna numquam) dextera pateram, vel ſimpulum tenens ſtat ante aram verbenis ornatam, ſacrificantis in morem. Huc accedit, quod Genium dicebant veteres adeſſe viris, feminis autem ſingulis Iunonem. Neque vero umquam reperies Genium muliebrem appellatum,

ſicuti

ſicuti nuncupata eſt Fortuna muliebris. Praeterea Genium mero honorabant, quod numquam Fortunae oblatum invenies. Aliquis forte exiſtimaverit, Genios a Fortuna diſtingui ab Euripide (68), ubi Iovem alloquens ait, an fruſtra homines invaſit opinio illa:

Ψευδῆ δοκοῦνται δαιμόνων εἶναι γένος
Τύκην δὲ πάντα τ᾽ ἂν βροτοῖς ἐπισκοπεῖν;
Quoduſpiam ſit forte daemonum genus,
Furtuna cuncta cum regat mortalia?

At evidens eſt, ibi vocem δαιμόνων ſignificare Deos ipſos, Iovem namque poeta interrogat:

Ὦ Ζεῦ, τί λέξω, ποτερ᾽ ἄσ᾽ ἀνθρώπους ὁρᾶν;
Dicam ne te Iuppiter viros cernere?

ſi nempe Fortuna cuncta moderatur? At Demosthenes, Aeschines, & Plutarchus apud Scapulam ſimul coniungunt Δαίμονα, & Τύχην; quae quidem nominum, & rerum coniunctio ſi aliquam ſupponit Genium inter, & Fortunam ſimilitudinem, arguit quoque eodem tempore res eſſe inter ſe aliqua ratione diverſas; ſecus ab iis ſcriptoribus minime coniungerentur. Neque enim ea nominant, tamquam ſynonyma, ut utrumque idem eſſe commonſtrent.

§. XV.

At ex antea dictis potuit ſane Latinus bibliorum interpres ea vocabula ut ſynonyma cenſere; quum praeſertim in eodem ſenſu videri poſſint uſurpata ab ipſo Isaia. Saepiſſime enim in poeticis, ac propheticis veteris Teſtamenti libris eadem res in altera periodi parte diverſis vocibus ad maiorem quamdam ſermonis ἐνεργίαν exprimi ſolet. Quod pariter in illo Isaiae loco contingere potuit; dum in prima periodi parte dicitur menſam poni, in altera libamen offerri. Quae & ſi ad unam, eamdemque rem, nempe ad ſacrificium Numini oblatum referantur, attamen quod in altera periodi parte additur, ipſum ſacrificium adhuc magis declarat, quam prior eiuſdem pars. Fieri etiam poteſt, ut libatio illa, de qua Isaias, fuerit vini libatio, quae ut antea innuimus, Genio ab antiquis ethnicis fiebat; atque hinc iuxta Grecos LXX. interpretes in altera periodi parte

Genius debeat intelligi, cui vel ſoli, vel ſimul, ſi velis, cum Fortuna ipſa factum libamen, ac ſacrificium ab Isaia indicetur. Quod vero addit eruditiſſimus Mazochius τὰ Τύχης ἱερὰ, quae Gazae, Alexandriae, Antiochiae &c. colebantur, erant templa Genio illarum civitatum conſecrata, lubentiſſimus admitterem, ſi quod huiuſce rei vetus teſtimonium attuliſſet, quod adhuc deſideramus. Quod autem Mazochius ait de Latinis, quos arbitratur Fortunam pro Genio uſurpaſſe, ſi hoc aliquando a Latinis factum velit, non repugnaverim; ſemper vero id eos feciſſe ex antea obſervatis falſum eruitur. Quid vero probant quoad Latinos duo illa exempla Fortunae barbatae muliebris? Genium quidem barbatum ſupra vidimus. At inter Numina ſolus ne Genius, ſola ne Fortuna hoc nomine appellata eſt? Genium vero nuncupatum fuiſſe muliebrem, ut ante animadvertimus, numquam agnovimus. Quod demum ex Appiano commemorat Mazochius, maxima certe commendatur veroſimilitudinis ſpecie. Verum quum plures ſint vocis δαίμων ſignificationes, neſcio an evidenter probari poſſit, ibi pro Genio, potiuſquam pro Deo generatim ſumptum eſſe vocabulum illud. At quaecumque tandem eidem voci adſcribi debeat ſignificatio; id tantummodo ex eo Appiani teſtimonio conſequens erit, aliquos dumtaxat in ea fuiſſe opinione, qua Fortunam cum Genio prorſus confunderent; quum certe communis Graecorum, Latinorumque doctrina, ac ſententia eſſet, Fortunam a Genio diſtingui, licet magna inter utrumque Numen intercederet ſimilitudo.

§. XVI.

Illud vero obſervandum eſt, quod tamen Herbertum de Cherburi nil iuvat, conſtare ex hiſtoria, ac monumentis Deae Fortunae, multo ampliorem, intenſioremque fuiſſe eiuſdem Numinis cultum apud Romanos, quam apud Graecos. Etenim non ſolum multo plura ſunt apud illos, quam apud iſtos monumenta Fortunae dicata; ſed in illis praeterea Romanorum clariſſime elucet maximus devoti animi fervor in Deam illam; quippe qui eamdem quamplurimis nominibus inſignitam coluere, ut ex Lilio Gyraldo (69), atque ex antiquis inſcriptionibus dignoſci poteſt. Quae quidem nomina oſtendunt veterum Roma-

Romanorum in hoc Numen ſpem maximam, amorem, atque venerationem. In eo autem variis nominibus colendo adeo fuere anxii, ut non modo venerati ſint *Fortunam bonam*, ſed etiam *Fortunam dubiam*, quinimmo & *Fortunam malam*, cuius erat templum in Exquiliis, teſte PLINIO (70). At Graeci quidem generatim loquendo Fortunam coluere tantummodo ſub nomine *bonae*, ideſt ἀγαθὴν. Sane IULIUS FIRMICUS (71) dixit, in caelo eſſe ἀγαθὴν Τύχην, & κακὴν Τύχην *bonam Fortunam*, & *malam Fortunam*; ſed nullibi video cultam a Graecis fuiſſe κακὴν Τύχην. Nec moror Siculos, quos PLUTARCHUS, & AEMILIUS PROBUS apud LILIUM GYRALDUM (72) afferunt veneratos eſſe αὐτοματίαν Τύχην *ſpontaneam Fortunam*; hoc enim univerſalem Graecorum conſuetudinem non effecit. Cur vero tanta haec Graecos inter, & Romanos diverſitas? Num Graecae theologiae praeceptum erat Deos uno, vel altero tantum cognomine appellare? At contra novimus πολυωνυμίαν inter praecipuas Graecorum Numinum dotes fuiſſe; haec enim Deos, tum pluribus locis, unde paſſim indita iiſdem fuere nomina, ſolemni cultu decoratos arguebat, tum vero eorum diverſa, atque nobiliora, quibus praeeſſe credebantur, munia, multiplicemque ipſorum poteſtatem ac δύναμιν, & collata inde varia in humanum genus beneficia commonſtrabat. Qua de re videndus SPANHEMIUS (73). Neque dixeris, Fortunam quoque apud Graecos πολυώνυμον dici in Orphicis, eo quod PINDARUS, PAUSANIA teſte ſuperius laudato, Fortunam inter Parcas recenſeat, Parcae autem in Orphicis appellentur πολυώνυμοι, haec, inquam, ne dixeris; nam in Orphicis Parcae quae vocantur πολυώνυμοι, ſunt *Atropos*, *Lacheſis*, & *Cloto*; de Fortuna ibi ne verbum quidem. Haec autem in iiſdem Orphicis (74) non πολυώνυμος *multi nominis*; ſed *magni nominis* μεγαλώνυμος dicitur.

§. XVII.

Cur ergo Fortuna apud Romanos, non autem apud Graecos tam multis colebatur nominibus? Rationem huius diſcriminis reddere nunc pro viribus tentabo. Hanc vero cenſeo deduci in primis poſſe ex MACROBII (75) in HOMERUM, atque VIRGILIUM obſervatione, quae huiuſmodi eſt: *Fortunam*, inquit ille,

HO-

HOMERUS neſcire maluit, & ſoli Deo, quem Μοῖραν *vocant, omnia regenda committit, adeo ut hoc vocabulum* Τύχη *in nulla parte Homerici carminis* (ſeu *voluminis* ut in aliis editionibus) *nominetur: contra VIRGILIUS non ſolum novit, & meminit, ſed omnipotentiam quoque eidem attribuit, quam philoſophi, qui eam nominant, nihil ſua vi poſſe, ſed decreti, ſeu providentiae miniſtram eſſe voluerunt;* verſus autem VIRGILII (76) eſt.

Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum.

PAUSANIAS quidem ait (77), ſe inveniſſe in Homerico hymno Cereris illud nomen Τύχη, qui hymnus an nunc fuerit repertus, quaeſtio adhuc eſt inter eruditos; ut accepi a cl. & eruditiſſimo viro IOH. CHRISTOPHORO AMADUTIO. Hymnum enim in Cererem a *Chriſtiano Frederico Matthaeio* repertum in codice ſec. XIII. bibliothecae ſynodi Moſcoviticae edidit nuper DAVID RUHNKENIUS (78); at NICOLAUS IGNARRA (79) dubius eſt de huius hymni γνησιότητι. EUSTATHIUS (80) autem & plerique alii non HOMERO, ſed alteri poetae tribuunt hymnos illius nomine inſignitos. Verum etſi carmen illud HOMERI fuiſſe cum PAUSANIA aliiſve admittamus, ex ipſo tamen hiſtorico patet, agnitam ab HOMERO non fuiſſe Τύχην, tam quam Numen aliquod. De eo namque haec ſcribit PAUSANIAS: καὶ Τύχην ὡς Ὠκεανοῦ, καὶ ταύτην παῖδα οὖσαν, καὶ οὕτος ἔχει τὰ ἔπη:

Ἡμεῖς μὲν μάλα πᾶσαι ἀν' ἱμετρὸν λειμῶνα
Λευκίππη, Φαινώ τε καὶ Ἠλέκτρη, καὶ Ἰάνθη,
Μηλόβοσίς τε, Τύχη τὲ, καὶ Ὠκυρόη καλυκῶπις,

πέρα δὲ ἐδήλωσεν οὐδὲν ἔτι, ὡς ἡ Θεὸς ἐστιν αὕτη μεγίστη Θεῶν ἐν τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασι, καὶ ἰσχὺν παρέχεται πλείστην, ὥσπερ γε ἐν Ἰλιάδι ἐποίησεν Ἀθηνᾶν μὲν, καὶ Ἐνυὼ πολεμούντων ἡγεμονίαν ἔχειν. Ἄρτεμιν δὲ γυναικῶν ὠδῖσιν εἶναι φοβερὰν. Ἀφροδίτῃ δὲ τὰ ἔργα μέλειν τῶν γάμων. ἀλλ' οὕτος μὲν οὐδὲν ἄλλο ἐποίησεν ἐς τὴν Τύχην. *Fortunam etiam ipſam Oceani filiam ludentem cum Proſerpina fecit quibuſdam verſibus:*

Una omnes vario per prata comantia flore
Candida Leucippe, Phaenoque, Electra, & Ianthe,
Meloboſis, Tyche, & Ocyrhoe praeſignis ocellis.

De ea nihil praeterea: neque illud omnino Deam eſſe maximam, penes quam ſint rerum humanarum momenta omnia; quum tamen idem poeta in Iliade bellantibus Palladem, & Enyo duces praeſecerit, Dianam

nam feminis parturientibus ſanctam, & venerandam eſſe dixit, Veneri autem nuptiarum curam attribuerit; verum de Fortuna nihil ille, pluſquam ante dictum eſt, memoriae prodidit.

§. XVIII.

Miratur Lilius Gyraldus (81) quod Pausanias dixerit, primum Homerum nominaſſe Fortunam; quum ante hunc poetarum principem Fortunae meminerit Orpheus in hymno, quem eidem Fortunae, cum thuris ideſt Libani thymiamate concinnuit. Orpheum quoque de Fortuna canentem laudat Natalis Comes (82). At in primis ſi Homerus Fortunae mentionem facit, Pausania teſtante; ex huius longiori oratione coniici poteſt, ab illo non laudari Fortunam, ut Numen aliquod. Enimvero etſi Homerus, iuxta Pausaniam, affirmet, Fortunam Oceani eſſe filiam; attamen iuxta eumdem hiſtoricum non illam excogitavit, ut Deam, penes quam ſint rerum humanarum momenta omnia; ſicut tradunt ii, qui illam inter Deos enumerarunt, neque ei ullum tribuit munus, ſicuti exempli loco tributum Palladi, Dianae, & Veneri ab Homero idem refert. Deinde nemo hiſce temporibus genuina eſſe contendit Orphei carmina. Adde quod Hesiodus, qui Deorum omnium ortus conſcripſit, nullam de Fortuna mentionem iniecerit; qua de re videndus eſt D. Massieu (83). Quum ergo apud Graecos mos eſſet canendi poetarum carmina, ut ad religionem informarentur, quum vero in poetis Graecorum principibus Fortuna vel non recenſeretur inter Numina, vel non laudaretur tamquam Dea; hinc certe oriri primo apud multos debuit vel opinio, vel ſaltem dubitatio, ipſam inter Deos locum non habere. Adde vero quod magis eſt, pleroſque Graecorum philoſophos, ut etiam ex ſupralaudato Macrobio conſtat, qui quidem in Graecia abundabant, non ſolum non agnoviſſe ullam vim Fortunae, ſed etiam eoſdem contra illam diſputaſſe, veluti rem inanem, & vacuam. Atque hinc etiam clarius fiet, cur minor apud Graecos fuerit, quam apud Romanos Fortunae cultus; quae enim hucuſque adnotavimus, non exigua certe fuere huic cultui impedimenta, quae apud Romanos nulla, vel fere nulla extitere. Iuvenalis (84) quidem praeclare ſcripſit, ſtulte inter Deos collocatam fuiſſe For-

Fortunam : vates alii plures Latini eiuſdem Numinis inconſtantiam, atque iniquitatem accuſarunt : ſed nimis tardi fuere horum poetarum labores ; adeo enim Fortunam venerabantur iam Romani, ut ex ipſa eius iniquitate, ac inconſtantia occaſionem ſumerent, eam magis, magiſque colendi. Quare ut antea vidimus, & *dubiae*, immo & *malae* Fortunae divinos retulerunt honores.

§. XVIIII.

Demum eiuſdem Graecorum Fortunae divinitatem probat ſomnium, quo admonita I. ΑΘΗΝΑ hoc monumentum, de quo diſſerimus, eidem ΑΝΕΘΗΚΕ. Divina ſomnia, quale eſt illud, quod I. ΑΘΗΝΑ obtinuit, ſic definit, atque a ceteris diſtinguit IAMBLYCUS (85) : Ἀλλ᾽ ὅτε ὕπνος, καὶ ἡ κατοχὴ τῶν ὀμμάτων, καὶ ἡ κάρῳ προσφερὴς κατάληψις, καὶ ἡ μεταξὺ τοῦ ὕπνου τε καὶ ἐγρηγόρσεως κατάστασις, καὶ ἡ ἄρτι ἀνεγειρομένη, ἢ ἡ παντελὴς ἐγρήγορσις, πάντα θεῖά ἐστι καὶ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν Θεῶν ἐπιτήδεια, ἀπ᾽ αὐτῶν τε ἐπιπέμπεται τῶν Θεῶν, μέρος δὲ τῆς θείας ἐπιφανείας, καὶ κατὰ τοιαῦτα προηγεῖται. *Sed ille ſomnus, & quod ita oculi teneantur, & caro quaſi opprimatur, & quod ſic medii ſimus inter ſomnium, & vigiliam, vel quod aut pene expergeſiamus, vel etiam quod omnino ; omnia, inquam, iſta ſunt divina, & ad Deos ſuſcipiendos accommodata, immo ab ipſis Diis conceſſa ſunt, & quaedam portio divinae epiphaniae, ſive apparitionis illabitur per huiuſmodi praeparationes*. Haec IAMBLYCUS ex Aegyptiorum doctrina ; quam quidem ad ſe tranſtuliſſe Graecos, ſicuti alia plura ad Deorum religionem ſpectantia ab iiſdem accepere, veroſimile omnino eſt. Quod ſi ARTEMIDORUS, qui ex inſtituto de Graecorum ſomniis pertractavit, eius doctrinae non meminit ; hoc nil plane officit, quum neque ea tradat, quae eidem adverſentur Aegyptiacae doctrinae.

§. XX.

Ipſe vero ARTEMIDORUS (86) diſtinguit, quod nobis opportune accidit, inter τὸν ὄνειρον, & τὸ ἐνύπνιον, *ſomnium*, & *inſomnium* inquiens : ταύτῃ γὰρ ὄνειρος ἐνυπνίου διαφέρει, ᾗ συμβέβηκε τῷ μὲν εἶναι σημαντικῷ μελλόντων, τῷ δὲ τῶν ὄντων, *hac ratione enim ſomnium ab inſomnio differt, quod illud quidem futura ſignificat, hoc vero praeſentia*. Quod quidem ita explicat : οἷτε τὸν δεδιότα ὁρᾶν ἃ δέ-

ἃ δέδιε· καὶ πάλιν αὖ τὸν πινῶντα ἐσθίειν, καὶ τὸν διψῶντα πίνειν, *quod formidoloſus videat ea, quae timet; & rurſus quod eſuriens comedat, & ſitiens bibat*. Haec ad inſomnium, ſive ἐνύπνιον. Somnium vero ita declarat: Ὁ δὲ ὄνειρος ἐνύπνιόν τε ὢν ἐνεργεῖ ἀεὶ, ὢν εἰς ἐπίστασιν προαγορεύσεως τῶν μελλόντων, καὶ μεθ᾽ ὕπνον ἐνεργεῖς ἐπάγων τὰς ἐγχειρήσεις, ἐγείρειν τε καὶ ὀνείρειν τὴν ψυχὴν πέφυκε. διὰ ταῦτα καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῷ τεθέντος ἀπ᾽ ἀυχῆς, παρὰ τὸ ὂν εἴρειν ὅ ἐστι λέγειν. *Somnium autem in ſomnis obveniens ſemper efficax eſt, intendens curae praedictionis futurorum, & poſt ſomnium efficaces inducens aggreſſiones excitare, & concitare animam ſolet; atque ea gratia nomen ab ipſa re compromiſſa impoſitum habet. Siquidem* ὄνειρος *Graecis ab* ὂν *ideſt verum, &* εἴρειν *quod eſt loquor, componitur*. Diſtinctionem eamdem tradidit etiam MACROBIUS (87). *Eſt*, inquit, ἐνύπνιον, *quoties cura aggreſſi animi, corporiſve ſive Fortunae, qualis vigilantem fatigaverat, tale ſe ingerit dormienti*; atque affert exempla rei praeſentis, quae ad corpus, & fortunam pertineant. Somnii vero definitionem proponit arctiorem ea, quam ab ARTEMIDORO accepimus; inquit enim: *Somnium proprie vocatur, quod tegit figuris, & velut ambagibus, nonniſi interpretatione intelligendam ſignificationem rei, quae demonſtratur*; adeoque de re futura ὄνειρον *ſomnium* eſſe fatetur. Sed ARTEMIDORUS hanc non docet eſſe omnium ſomniorum conſtantem, ac neceſſariam proprietatem, ut interpretatione indigeant. Somnia enim haec, qualia MACROBIUS deſcribit, ea peculiari ratione ARTEMIDORUS appellat ἀλληγορικοὺς ὀνείρους *ſomnia allegorica*, eaque ſpeculativis opponit (88) inquiens: ἔτι τῶν ὀνείρων οἱ μὲν εἰσὶ θεωρηματικοὶ, οἱ δὲ ἀλληγορικοὶ. *Somniorum alia ſunt ſpeculativa, alia vero allegorica, hoc eſt aliorum ſignificativa*. Quod vero ὁ ὄνειρος ſit ſomnium de re futura, innumera probant loca veterum ſcriptorum. In eodem ſenſu plura etiam eius vocis exempla reperies in novo Foedere; ſed in veteri haud raro vox alia ἐνύπνιον ſumitur in hac ipſa ſignificatione, quam voci ὄνειρος convenire dixerunt ARTEMIDORUS, & MACROBIUS.

§. XXI.

Iam vero formula ΚΑΤΑ ΟΝΑΡ, quae in hac legitur ἐπιγραφῇ demonſtrat, IUL. ATHENAM monitam in ſomnis fuiſſe, ut monu-

mentum ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ *bonae Fortunae* poneret. Quod vero exiſtimaverit ſe admonitam in ſomnis ab ipſa Dea Fortuna, videtur omnino ad veritatem accedere; neque enim indicat, a quonam Deo fuerit commonefacta. Namque in primis etſi ſomnium ex Iove eſſe tradiderit HOMERUS (89), illud tamen Deorum omnium donum ab ethnicis putabatur; ut ex innumeris veterum ſcriptorum locis perſpicuum eſt. Quinimmo & ſomnia a Fortuna ipſa immitti docuit ARTEMIDORUS (90), qui ex ſuperſtitionis fonte rationem quoque ſuppeditat iudicandi, quaenam eius ſomnia fauſta ſint, quae vero infauſta. Inquit enim: Τύχη δὲ ἡ μὲν ἐπὶ κυλίνδρου ἑστῶσα, πονηρὰ πᾶσι σημαίνει, διὰ τὸ τῆς βάσεως ἐπικίνδυνον. *Fortuna ſuper cylindro ſtans omnibus mala ſignificat, propter baſis ipſius periculoſitatem*: ἀεὶ δὲ ἀγαθὴ ἡ καθεζομένη, ἢ κατακεκλιμένη· τὸ ἀσφαλὲς γὰρ καὶ τὸ βέβαιον διὰ τοῦ σχήματος ἐπιδείκνυσιν, *ſemper autem bona eſt ſedens, aut reclinata; ſecuritatem enim, & conſtantiam per ipſam figuram demonſtrat*; ὅσῳ δ' ἂν πολυτελεστέρα, καὶ εὐμορφοτέρα φαίνηται τοσούτῳ βέλτιον νομίζεσθαι, *quanto vero ſumptuoſior, & formoſior apparuerit, tanto melius eſſe putandum eſt*. Qui vero ſecus ſenſere de his gentilium myſteriis, ab ipſo ARTEMIDORO ibidem reprehenduntur. Ergo prorſus veroſimile eſt, IULIAM ATHENAM ab ipſa Fortuna in ſomnis κατ' ὄναρ, ut in falſa ethnicorum opinione loquamur, admonitam fuiſſe, ut hoc monumentum eidem dicaret; adeoque hinc etiam colligitur, fauſtum fuiſſe quod ex Fortuna ſe habuiſſe ſomnium cenſebat. Vividiori autem Graecorum omnium, praeſertim vero feminarum phantaſiae nil ſane facilius, quam Deorum monita, ac reſponſa in ſomnis habere. Sed apud Romanos, nempe apud Antium, ut ſcribit MACROBIUS (91) *promovebantur ſimulacra Fortunarum ad danda reſponſa vigilantibus*; qui nimirum non noverant, ſe deceptos fraude ſacrorum miniſtrorum, qui ex ipſis Fortunarum ſimulacris, vel proxime ex abditis locis reſponſa ipſarum nomine effundebant. Qui autem falſa religionis opinione abrepti fidem ſomniis praeſtabant, non animadvertebant, quod egregius philoſophus CICERO (92), obſervat: *Quis eſt*, inquit, *qui totam diem iaculans, non aliquando collimet? Totas noctes ſomniamus, neque ulla fere eſt, qua non dormiamus: & miramur aliquando id quod ſomniamus evadere?*

(1) HE-

(1) Hesiodus. *Opera & dies* lib. I. v. 250.
(2) Herbert de Cherburi. *De religione gentilium* cap. xiI. §. *ult.*
(3) Plutarchus. *Placita philoſophor.* lib. I. cap. xxvIIII.
(4) Idem. *ibid.* cap. vI. & vII.
(5) Idem. *ibid.* lib. iI.
(6) Hierocles. *De providentia* pag. 264. *edit. Cantabr. Petri Nehedam* MDCCVIIII.
(7) Idem. *In aurea Pythagoreor. carmina* pag. 86.
(8) Rivautella & Ricolvius. *Marm. Taurinen.* tom. iI. pag. 4. & ſeqq.
(9) Plato. *De legib.* lib. IIII.
(10) Cicero. *De nat. Deor.* lib. iI. num. xxv.
(11) Pausanias. lib. v. qui eſt Eliacorum I. cap. xIIII.
(12) Aristoteles. *Natural. auſcoltation.* lib. iI. cap. IIII.
(13) Libanius. *Declamatione* x.
(14) Idem. *Orat.* xxxI. *de ſervitute*.
(15) Sallustius Philosophus. *De mundo & Diis* cap. vIIII.
(16) Artemidorus. *Oneirocritic.* lib. iI.
(17) Euripides. *In Hecuba* v. 488.
(18) Natalis Comes. *Mythologiae* lib. IIII. cap. vIIII.
(19) Euripides. *In Electra* v. 890.
(20) Pindarus. *Olymp.* od. vIII. v. 88.
(21) Idem. *ibid.* od. xII. v. I.
(22) Pausanias. lib. vIII. *in Achaic.* cap. xxxvI.
(23) Orpheus. *Hymno inſcripto*: Fortunae ſuffimentum.
(24) Athenaeus. lib. vI.
(25) Clemens Alexandrin. *Stromat.* lib. v.
(26) Demosthenes. *Orat. ad epiſt. Philippi*.
(27) Orpheus. l. l.
(28) Chishullus. *Monumenta Aſiat.* pag. 67. verſ. 31.
(29) Plutarchus. *Orat.* quomodo quis ſine invidia ſe ipſum laudet.
(30) Aelianus. *Var. hiſtor.* lib. IIII. cap. xxxvIIII.
(31) Krebsius. *Commentar. in decret. Athenien.*
(32) Marmora Oxonien. part. I. num. xxvII.
(33) Reinesius. *Syntagma antiq. inſcription.* cl. iI. num. LxvIII.
(34) Aelianus. *De animalib. nat.* lib. xII. cap. xxx.
(35) Pausanias. lib. Iv. *in Meſſaniac.* cap. xxx.
(36) Plutarchus. *In Timoleonte*.
(37) Cicero. *In Verr.* act. iI. lib. IIII. num LIII.
(38) Muratorius. *N. Th.* xxvIII. 5.
(39) Idem. *ibid.* LxxxIIII. 9.
(40) Reinesius. l. l. cl. I. n. CCLXXX. 40.
(41) Appianus. *De bello civ.* lib. IIII.
(42) Gruterus. LxxiII. 3. Lxxv. 3.
(43) Martorellius. *Thec. calamar.*, *in additament.* pag. xvI., & lib. I. cap. vI. pag. 147. 148.
(44) Sallustius Philosoph. *De mundo & Diis* cap. vIIII.
(45) Euripides. *In Hercul. furen.* v. 1314.
(46) Muratorius. *N. Th.* DCXXXXV. 2.
(47) Corsinius. *De notis Graecor.* pag. 29.
(48) Placentinius. *De ſiglis veter. Graec.* pag. 86.
(49) Muratorius. *N. Th.* MMXVIIII. 3.
(50) Reinesius. l. l. cl. xI. n. LxvIIII.
(51) Capacius. *Hiſtor. Neapol.* lib. I. cap. xIIII.
(52) Maffeius. *Art. critic. lapid.* lib. iII. cap. I. can. iII. col. 82.
(53) Idem. *ibid.* col. 83.
(54) Idem. *ibid.* col. 84.
(55) de Rossi *Ioh. Bernard. della lingua propria di Criſto* diſſert. I. §. xIII. e ſeg.
(56) Mazochius. *Tab. Heracl.* tom. I. *Prodrom. ad Heracleae pſephiſm.* diatriba iII. cap. I. pag. 118.
(57) Idem. *De cathedra eccleſ. Neapolit. &c.* part. iI. cap. iI. ſect. I. §. I.
(58) Maffeius. *Muſeum Veronen.* pag. xxxvIIII.
(59) Gruterus. xI. 10. xxxxvIIII. 1. Lx. 6.
(60) Mazochius. *Spicileg. biblic.* tom. iI. pag. 258. & 287.
(61) Isaias. xxxxIIII. 11.
(62) Daniel. x. 13.
(63) Pausanias. lib. IIII. *in Meſſeniac.* cap. xxx.

G 2 (64) de

(64) DE LA CHAUSSE. *Deor. ſimulacra* tab. xxI. & xxII.
(65) NATALIS COMES. *Mytholog.* lib.IIII. cap. III.
(66) CICERO. *De legib.* lib.II. num.11.
(67) §. XVIII.
(68) EURIPIDES. *In Hecuba.*
(69) LILIUS GYRALDUS. *Deor. ſyntagm.* xvI.
(70) PLINIUS. *Hiſtor nat.* lib.II. cap.vII.
(71) IUL. FIRMICUS. *De error. profanar. religionum.*
(72) LILIUS GYRALDUS. l. l.
(73) SPANHEMIUS. *Obſervat. in Callimachi hymn. in Dianam* v. 7.
(74) ORPHEUS. *Hymn. in Fortunam.*
(75) MACROBIUS. *Saturnal.* lib.v.cap.xvI.
(76) VIRGILIUS. *Aeneid.* lib.vII. v.334.
(77) PAUSANIAS. lib. IIII. *in Meſſeniac.* cap. xxx.
(78) DAVID RUHNKENIUS. HOMERI *hymnus in Cererem nunc primum editus. Lugduni Batavorum.* an. 1781.
(79) NICOLAUS IGNARRA. *Emendationes hymni Homerici in Cererem e ms. codice Moſcovitico* &c. *Neapoli.* an. 1781.
(80) EUSTATHIUS. *Prooem. in Iliad.*
(81) LILIUS GYRALDUS. l. l.
(82) NATALIS COMES. *Mytolog.* lib. IIII. cap. VIIII.
(83) D. MASSIEU. *Ode* xII. *Des Olympiques de* PINDARE *traduite en François &c.* T. xI. *Memoires de literature de l'Academie des Inſcriptions &c.*
(84) IUVENALIS. Satyr. x. 336. xVIIII. 316.
(85) IAMBLYCUS. *De myſteriis* ſect. III. cap. II.
(86) ARTEMIDORUS. *Oneirocritic.* lib. I. cap. I.
(87) MACROBIUS. *In ſomn. Scipion.* lib.I. cap. III.
(88) ARTEMIDORUS. l. l. cap. II.
(89) HOMERUS. Iliad. A. v. 63.
(90) ARTEMIDORUS. l. l. lib. II. cap. xxxxII. num. 12.
(91) MACROBIUS. *Saturnal.* lib. I. cap. xxIII.
(92) CICERO. *De divinat.* lib. II. num. CXXI.

MONUMENTUM II

COMMENTARIO

ILLUSTRATUM

ΣΥΝΟΨΙΣ
COMMENTARII
IN MONUMENTUM II

§. I. *INdicantur ea, de quibus agendum eſt, atque innuitur huius monumenti praeſtantia.*

§. II. *Eius Graeca lectio ſtatuitur.*

§. III. *Probatur ex DIONE & SPARTIANO Hadriani imp. adoptionem fictam fuiſſe a Plotina uxore Traiani.*

§. IIII. *Solvuntur petitae ex SPARTIANO difficultates contra hanc ſententiam.*

§. V. *Haec confirmatur ex aliis veteribus ſcriptoribus, aliaque ſolvitur difficultas ex CEDRENO.*

§. VI. *Demum ex eodem SPARTIANO, veteribuſque monumentis ratio redditur de ea, quae vera exiſtimabatur Hadriani imp. adoptio.*

§. VII. *Oſtenditur nomen βασιλεύς ex veteribus ſaepe tributum imp. Hadriano.*

§. VIII. *Vetuſtiſſimam eſſe comprobatur adulationem, qua reges appellabantur nomine* Iovis.

§. VIIII. *Rationes afferuntur, cur Iuppiter a veteribus dictus eſt* Olympius.

§. X. *Omnes huiuſmodi rationes admitti ſimul poſſe oſtenditur.*

§. XI. *Differitur de cognomine* Dodonaei, *quod Iovi tributum legimus.*

§. XII. *Refellitur ea, quam APOLLODORVS tradidit etymologiam vocis Δωδωναῖος.*

§. XIII. *De Dodonenſium origine affertur ſententia cl. MAZOCHII, eorumque indicatur religio.*

§. XIIII. *Inquiritur, quomodo cognomen* Olympius *Hadriano imp. conveniat.*

§. XV. *Ratio veroſimilior redditur huius appellationis.*

§. XVI. *Affertur ad eam confirmandam exemplum PERICLIS Athenienſis, qui ſolus ante Hadrianum* Olympius *appellatus eſt.*

§.XVII.

§. xvII. *Quaeſtio inſtituitur, an Hadrianus imp. templum Iovis Olympii Athenis ſibi dedicaverit.*

§. xvIII. *Ex veteribus negans propugnatur ſententia.*

§. xvIIII. *Eaque adhuc aliis argumentis confirmatur.*

§. xx. *Incertum eſſe tempus, quo Graeci Hadrianum dixere* Olympium, *oſtenditur contra HARDUINUM; ubi probatur Hadrianum numquam dimiſiſſe imperium.*

§. xxI. *Eadem de re aliis diſſeritur argumentis.*

§. xxII. *Solvitur ducta ex SPARTIANO in hanc rem difficultas.*

§. xxIII. *Eadem temporis incertitudo demonſtratur contra KHELLIUM.*

§. xxIIII. *Inquiritur ratio, cur Hadrianus appellatus ſit* Dodonaeus.

§. xxv. *Cauſſa affertur, cur Graeci Hadrianum imp. nuncupaverint* Olympium, *&* Dodonaeum.

§. xxvI. *Diverſi indicantur populi, qui Hadrianum imp. vocarunt* Olympium.

§. xxvII. *Hadrianus imp. appellatus eſt etiam* βουλαῖος, *nimirum veroſimilius* Iuppiter βουλαῖος.

§. xxvIII. *Nuncupatus eſt etiam* Mars, *forte ob bellum, quo Iudaeos vicit, atque ob militarem diſciplinam, quam diligentiſſime tuebatur.*

§. xxvIIII. *Demum appellatus quoque eſt* Hercules, *propter labores maximos, quos ſtrenue ſuſtinuit.*

§. xxx. Divi *nomen poſt mortem non obtinuiſſet Hadrianus, niſi Antoninus ab eo adoptatus ſenatum de hoc rogaſſet.*

MO-

MONUMENTUM II

COMMENTARIUS

§.. I.

SIngulare prorſus eſt hoc monumentum ; quod illuſtrare aggredior. Quamvis enim plura ſint huiuſmodi, quae Hadrianum Imp. pronuntiant *Olympium* ; nullum tamen, quod ego noverim, ex iis eſt, in quo Imperator ille *Iuppiter* etiam *Dodonaeus* nuncupetur. Primum igitur hoc nomine inſignitus apparet in hac ἐπιγαρφῇ, quae propterea de ipſo nomine Dodonaei occaſionem praebet diſſerendi. Sed quoniam recentiores leviter omnino ſcripſere de Olympii cognomine Iovi tributo, & fere nihil de eodem, ut eſt Hadriano adſcriptum; ideo & de hoc ipſo plura a nobis erunt ex veteribus dicenda. Antequam vero de his diſſeramus, nobis lubet aliqua de huius Imperatoris Hadriani, qui Traianus in ἐπιγραφῇ dicitur, adoptio-

ptione ex inſtituto pertractare; quod & ſi non minimam pariat quaeſtionem, vix tamen ab ἀρχαιολόγοις deguſtatum reperio. Pauca etiam alia obſervabo ad huius pulcherrimi monumenti illuſtrationem vel neceſſaria, vel opportuna, quae certe non erunt ab eruditis ſaltem benignioribus contemnenda. Sed in primis exeſi marmoris lectio ſtatuenda a nobis eſt; ac poſtea de his, quae indicata ſunt, eo ordine agendum, quem ipſa inſcriptio ſuppeditat.

§. II.

Eam ergo ita ſuppleo, atque interpretor:

ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ ΤΡΑΙΑ
ΝΩΙ ΑΔΡΙΑΝΩΙ ΒΑΣΙΛΕΙ
ΟΛΥΜΠΙΩΙ ΔΙΙ ΔΩΔΩΝΑΙΩΙ

Imperatori . Traia
no . Adriano . Auguſto
Olympio . Iovi . Dodonaeo

Perſpicua eſt autem iis, qui graece ſciunt, noſtri ſupplementi ratio, praeſertim ex ſecundo verſu, in quo poſt litteras tres efformantes terminum vocis (quae manca eſt) in dandi caſu, apparet vox ΑΔΡΙΑ, in primo autem verſu habetur ΑΥΤΟΚ, adeoque iure legendum ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ. Et quoniam Imperator Traianus habetur tamquam a Traiano adoptatus; ideo proſequimur ΤΡΑΙΑΝΩΙ ΑΔΡΙΑΝΩΙ veteri Graecorum more cum ἰῶτα adſcripto, non ſubſcripto. Poſtea vero mihi evidens eſt, legendum eſſe ΒΑΣΙΛΕΙ, non autem ΣΕΒΑΣΤΩΙ. Huius enim vocis initio locum non ſinit breviſſima marmoris lacuna, in qua locato ſupplemento antecedentis vocis ΑΔΡΙΑΝΩΙ nullus remanet alteri ſupplemento locus. Secus ſupponere oporteret ſculptum in marmore correptum nomen ΑΔΡΙΑ, pro ΑΔΡΙΑΝΩΙ: quod & inſolens, & incomptum eſſet omnino. Cetera per ſe clara ſunt.

§. III.

Itaque de Hadriani imp. adoptione primo naſcatur ſermo. Nam Dio Cassius (1) ſic de hoc Auguſto hiſtoriam coepit: Ἀδριανὸς δὲ ὑπὸ μὲν Τραϊανοῦ οὐκ ἐσεποιήθη, *Hadrianus a Traiano adoptatus non eſt*; & paullo poſt ita proſequitur: ἀλλὰ καὶ καίσαρα αὐτὸν καὶ αὐτοκράτορα τοῦ Τραϊανοῦ ἄπαιδος μεταλλάξαντος, ὅ, τε Ἀττιανὸς πολί-

πολίτης αὐτοῦ ὤν, καὶ ἐπίτροπος γεγονὼς, καὶ ἡ Πλωτίνα ἐρωτικῆς φιλίας πλησίον τε ὄντα, καὶ δύναμιν πολλὴν ἔχοντα ἀπέδειξαν, *ſed cum defuncto Traiano ſine liberis Attianus qui municeps eius erat, curatorque fuerat, & Plotina, quae amore eius capta erat, imperatorem deſignaverunt*. Et poſt pauca rem magis declarat, inquiens: Καὶ ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Τραϊανοῦ ἡμέρας τινὰς διὰ τοῦτο συνεκρύφθη ἵν' ἡ ποίησις προεκφοιτήσοι, *mortem Traiani per aliquot dies in occulto fuiſſe, ut adoptio procederet*, ſive *prius emanaret*. Ergo ficta eſt adoptio a Plotina, quae litteras ad ſenatum de hac adoptione dedit, ut ibidem DIO CASSIUS narrat. SPARTIANUS (2) etiam plures recenſet opiniones de TRAIANI voluntate circa imperii ſucceſſorem, ac demum ſcribit: *Nec deſunt, qui factione Plotinae, mortuo iam Traiano, Hadrianum in adoptionem adſcitum eſſe prodiderint, ſuppoſito, qui pro Traiano feſſa voce loqueretur*, nempe vice TRAIANI praeſentis quidem, ſed iam demortui. Rem ita ſe habuiſſe de Hadriani adoptione, nulla dubitatio eſſe poteſt. Quod enim narrat DIO CASSIUS, ait ibidem ſe didiciſſe a patre ſuo Aproniano, qui res huiuſmodi omnes certo cognovit. Quamobrem, quod ipſe DIO non explicat, quodque ex aliorum ſententia refert SPARTIANUS, de *ſuppoſito qui feſſa voce loqueretur pro* Traiano iam mortuo, ad fingendam Hadriani adoptionem, hoc inquam velut certiſſimum eſt habendum; ac praeterea in utroque hiſtorico certe ſupplendum arbitror, hoc factum eſſe coram teſtibus; ut nimirum Plotina, quae tam callida in hac re fuit, ſenatui ſcribens de hac adoptione, apud eumdem inveniret fidem. Secus nimis imprudenter ſe geſſiſſet ſenatus Romanus, qui adoptione illa non ſatis legitime probata Hadrianum confirmaſſet imperatorem, quod ne ſuſpicandum quidem eſt. Itaque illud etiam hinc ſequitur, vel Plotinae fraudem (quod ſilent hiſtorici) non fuiſſe ullo modo detectam apud ſenatores, dum imperaret Hadrianus, vel ſi quid de ea audierint, nullam eos praeſtitiſſe narrantibus fidem, vel demum eoſdem id nimis ſero noviſſe, adeo ut vel inutile, vel maxime foret periculoſum ea de re quaeſtionem movere. Id vero praeſertim, quum Hadrianus imperator iam conſtitutus, approbatuſque a ſenatu Romano ita erga Traianum ſe geſſerit, ut

 eum

eum publice veluti patrem & unice diligeret, & magnopere coleret, ut paullo infra erit a nobis probandum.

§. III.

Binae enim modo ſunt ex Spartiano difficultates ſolvendae. Is namque ubi initium vitae Hadriani ſcribit de ipſo (3): *Quinto iduum Auguſtarum die legatus Syriae litteras adoptionis accepit: quando & natalem adoptionis celebrari iuſſit*. Sed haec facile in ſupradicta ſententia de Hadriani adoptione explicantur. Neque enim dicit Spartianus, a quonam litteras huiuſmodi Hadrianus acceperit. Eas autem fictas a Plotina cepiſſe tamquam Traiani fuiſſent, indicare ſinit ipſe Spartianus, qui ſtatim poſt recitata verba, addit (4) haec alia: *Tertio iduum earundem, quando & natalem imperii inſtituit celebrandum, exceſſus ei Traiani nuntiatus eſt*: nempe exceſſus e vita. Duorum porro dierum intervallum tantummodo interceſſit inter utrumque nuntium ab Hadriano acceptum. Quis ergo non videat heic Plotinae artem, quae ſcilicet occultata ad tempus Traiani morte (ut ſupra ex Spartiano ipſo vidimus) & primo ſcripſerit Hadriano eius adoptionem a ſe effictam, & ſtatim Traiani, ut fingebatur, adoptantis mortem? Namque ex Xiphilino apud Dionem (5) Traiani mors deſcribitur non quae ſubito ipſi contigerit, ſed poſt plures infirmitates. Igitur omnino incredibile eſt, ſcriptum ab aliquo fuiſſe ad Hadrianum eius adoptionem, factam a Traiano biduo ante ipſius mortem, quin de eiuſdem, quae iam praeceſſerat, infirmitate ipſum Hadrianum certiorem faceret; idque prorſus [illegible] eſt a Spartiano praetermiſſum, ſi revera factum fuiſſet. Nimis enim rationi & naturae conſentaneum eſt, ut qui Hadriano ſcripſit laetum de eius adoptione nuncium, ſcriberet etiam laetiorem notitiam de effectu, quem cito ſperare licebat ex ipſa adoptione, videlicet de proximo eius imperio. Itaque non dubito, quin duplex illud nuntium tam proximum tribuendum ſit ipſius Plotinae arti, ut nuper explicavi. Neque vero negotium faceſſit, quod infra idem Spartianus (6) de Hadriano inquit: *Quum ad ſenatum ſcriberet, veniam petiit, quod de imperio ſuo iudicium ſenatui non dediſſet, ſalutatus ſcilicet praepropere a militibus imperator*,

quid

quod eſſe reſpublica ſine imperatore non poſſet. Hoc inquam non probat, veram ipſum obtinuiſſe a Traiano adoptionem; immo probare poſſet nec veram, nec fictam, ſed eumdem imperatorem creatum fuiſſe a militibus. Nobis autem ſatis eſt, ſi illud explicari poſſit in noſtra ſententia de adoptione ficta a Plotina, quin verbis vim inferamus; quod nullo negotio aſſequimur. Nihil enim pugnat, quod ipſe Hadrianus evulgaverit prius nuntium a Plotina acceptum de ſua ipſius adoptione a Traiano obtenta, quodque poſtea milites ipſum ut imperatorem ſalutaverint. Neque vero aut genuinam aut fictam adoptionem negat Hadrianus, ſenatui ſcribens ſe imperatorem eſſe a militibus ſalutatum. Eam namque non tollit, ſed ſilet dumtaxat. Nec ulla ratio afferri poteſt, quae certo oſtendat, debuiſſe eum mentionem etiam facere de ſua electione ad imperium per adoptionem. Illud contra intelligitur, ex duobus principiis illius imperii validius exiſtimari debuiſſe, quod praebebat militum acclamatio, quam aliud ex adoptione ortum. Ergo nulla erat neceſſitas, qua cogeretur adoptionem ſuam, quaecumque illa fuerit, in medium adducere. Non tenemur igitur rationem ullam reddere, cur de ea ſiluerit.

§. V.

Atque haec quidem ſatis valida ſunt ad id probandum, quod nobis propoſitum eſt; ſed multo etiam validiora, ſi memoria repetas, quae initio dicta ſunt ex Dione. Is enim ſcriptor maximae in hac re auctoritatis abſolute denegat, veram Hadriani adoptionem a Traiano fuiſſe peractam. Heic vero ad ſententiam noſtram firmandam addere praeſtat, quae contra Dodvellum (7) pro fabula habentem ea, quae de ſuppoſita Hadriani adoptione traduntur, attulit Eutropii, Victoris, & Cedreni teſtimonia auctor adnotationum ad Dionem (8), quibus & noſtras adiiciemus obſervationes. Itaque in primis huc referri poteſt illud Eutropii (9), qui de Hadriano ait: *Creatus eſt princeps ſine aliqua voluntate Traiani, ſed operam dante Plotina, Traiani uxore: nam eum Traianus, quamquam conſobrinae filium, noluerat adoptare*. Heic abſolute loquitur Eutropius

TROPIUS aſſeritque, Hadrianum ſine ullo Traiani conſenſu factum eſſe imperatorem, quia noluit eum adoptare. Ergo ſi ille creatus eſt imperator operam dante Plotina, id non eſt accipiendum de opera, qua tandem licet ab invito Traiano obtinuerit ſui Hadriani adoptionem; ſed alia ratione eamdem conſequuta dici debet Plotina; ea nempe de qua ſupra diſſeruimus, quamque etiam AUR. VICTOR (10) narrat ex aliorum ſententia his verbis: *Quamquam alii Plotinae, Traiani coniugis favore imperium aſſequutum putent, quae viri teſtamento heredem regni inſtitutum ſimularat*; ut nempe etiam SPARTIANUS refert, quem ſupra laudavimus. Quod pariter affirmat CEDRENUS (11), qui de Plotina ſcribit: Τελευτήσαντος Τραϊανοῦ ἐπλάσατο ἐπιστολὴν ὡς δῆθεν παρ᾽ αὐτοῦ γραφεῖσαν πρὸς τὴν βουλὴν, ἔνθα υἱὸν καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας ὠνόμασεν. *Mortuo Traiano effinxit epiſtolam, quaſi ab eo ſcriptam ad ſenatum, in qua* (Hadrianum) *vocavit eius filium & imperii ſucceſſorem*. Quare ex his, quae admodum ſunt perſpicua, oritur eorum interpretatio, quae paullo ante idem CEDRENUS ſcripſerat, quaeque primo adſpectu videntur his omnino contradictoria; nimirum: Θνήσκει δὲ Τραϊανὸς Ἀδριανὸν τὸν γαμβρὸν προχειρισάμενος βασιλέα. *Moritur autem Traianus Hadrianum affinem deligens imperatorem*, nempe deligens, ut apparebat ex ficta eius nomine ad ſenatum epiſtola. Secus in turpiſſimam contradictionem CEDRENUS incidiſſet, breviſſimo verborum interiecto ſpatio, quod ne cogitandum quidem.

§. VI.

Itaque ex veteribus probatiſſimis ſcriptoribus compertum eſt, Hadrianum non obtinuiſſe a Traiano veram adoptionem; ſed hanc fuiſſe arte Plotinae effictam, quae Hadriani amore capta erat. Ex quo factum eſt, ut illum communis opinio & fama tamquam vere a Traiano adoptatum agnoſceret; quum praeſertim ipſe Hadrianus velut ab eo adoptatus ſe gereret, amoremque & obſequium erga mortuum Traianum ſemper exhiberet, ut verum parentem. SPARTIANUS enim de Hadriano ſcripſit (12): *Poſt hoc Antiochia digreſſus eſt ad inſpiciendas reliquias Traiani, quas Tatianus, Plotina, & Mattidia deferebant*: & alibi de eodem Hadriano: *In honorem*

norem inquit (13) *Traiani balſama & crocum par gradus theatri fluere iuſſit*. Et infra aliud mentione dignum de ipſo imp. Hadriano commemorat (14) nempe: *Quum triumphum ei ſenatus, qui Traiano debitus erat, detuliſſet, recuſavit ipſe, atque imaginem Traiani curru triumphali vexit; ut optimus imperator ne poſt mortem quidem triumphi amitteret dignitatem*. Quodque multo his omnibus maius eſt (15) Hadrianus Traiano *divinos honores, datis ad ſenatum, & quidem accuratiſſimis litteris, poſtulavit, & cunctis volentibus meruit, ita ut ſenatus multa quae Hadrianus non poſtulaverat, in honorem Traiani decerneret*. Adde etiam, quod Hadrianus non modo in omnibus publicis monumentis ſe ut a Traiano adoptatum repraeſentaret, ſed etiam eumdem Traianum nuncuparet patrem ac parentem, ut in duobus apud VAILLANTIUM (16) nummis. Omitto alia; ex his enim abunde patet, Hadrianum ita ſe geſſiſſe, ut vere a Traiano adoptatus cenſeretur.

§. VII.

Neque vero mireris, Rom. imperatorem in Graeco monumento a Graecis poſito appellari βασιλέα *regem* non autem σέβαστον *auguſtum*. SPANHEMIUS (17) prae ceteris hunc fuiſſe Graecorum morem exemplis generatim oſtendit. Nobis autem etſi maxime perſuaſum hoc eſt, attamen peculiariter de Hadriano imp. agentibus unum & alterum ex antiquitate teſtimonium afferre libet, quod ad eumdem pertineat; quod quidem nec praeſtitit, nec praeſtare tenebatur laudatus SPANHEMIUS. Ergo PAUSANIAS (18) non ſolum inquit: Ἀδριανȣ̃ βασιλεύοντος, ſed etiam ab eo commemoratur εἰκὼν Ἀδριανȣ̃ βασιλέως, *ſtatua Hadriani imp.*: ſic ab APPIANO Alexandrino dicitur (19) Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀδριανὸς. Ita & PHILOSTRATUS (20) ſcribit: ἔφασκεν Ἀδριανὸν βασιλέα. EUSEBIUS (21) autem licet Hadriani imperium ἡγεμονίαν appellet, ipſumque Hadrianum, καίσαρα (22), alibi tamen eumdem vocat (23) βασιλέα, inquiens: συμμαχίας ἀπὸ βασιλέως πεμφθείσης, *auxiliis ab imperatore* (Hadriano) *ſubmiſſis*. CEDRENUS (24) pariter ſupra laudatus, & Rom. Imperium Hadriano tributum βασιλείαν, & imperatorem ipſum βασιλέα nuncupavit. Haec autem ſatis eſſe arbitror veterum teſtimonia ad id confirman-

firmandum, quod nobis ipſis propoſuimus. Non modo enim poſterioris, ſed etiam antiquioris aevi ſcriptores Graeci tum alios Rom. imperatores, tum ipſum de quo diſſerimus Hadrianum, etſi quandoque, aut ſaepe αὐτοκράτορα, vel καίσαρα, attamen & βασιλέα dixere. Cur autem Graeci imperatorem Rom. βασιλέα appellarunt? *Qui Romanis*, inquit Spanhemius (25) *imperatores, ii βασιλεῖς vulgo* (apud Graecos) *nuncupantur, ut vel inde liqueat maius quidpiam & auguſtius ea voce imperatoris, quam ſummam exercitus praefecturam ... deſignari*. Videtur ergo Spanhemius in ea fuiſſe opinione, ut putaverit Graecos voce illa βασιλεῖς uſos eſſe ad Rom. imperatores deſignandos, quod vox haec *imperator* ſoleret ex Romanorum indole indicare praeſertim ſummam exercitus praefecturam, non autem univerſam in ſubditos omnes iuriſdictionem, quam ex Graecorum aliorumque nationum conſuetudine vox altera βασιλεὺς ſignificabat. At ſi haec foret illius adhibitae vocis ratio communis, omnes quidem vel fere omnes Graeci uti eadem debuiſſent, qui ut paullo poſt erit dicendum, maximo erga Rom. imperatores afficiebantur adulationis ſtudio. Verumtamen nec omnes Graeci ſcriptores eam adhibent, nec ii qui eadem utuntur, ſemper utuntur; immo & raro in nummorum, & rarius in lapidum Graecorum ἐπιγραφαῖς ea vox uſurpatur. Quare illud videtur affirmandum, aliquos fortaſſe ob allatam a cl. Spanhemio rationem adhibuiſſe vocem illam, ceteros vero pro arbitrio, ac ſine delectu, ita ut potuerit eadem ab aliis praetermitti abſque ullo inurbanitatis metu. Si namque allata illa ratio pro communi fuiſſet Graecorum opinione; iam fere omnes tam ſcriptores, quam nummorum & lapidum ἐπιγραφῶν auctores Graeci eadem diligenter admodum uſi fuiſſent; de quo tamen minime conſtat.

§. VIII.

Iamvero, ut ad alia properemus, vetuſtiſſimam eſſe novimus gentilium adulationem, qua reges ſuos appellabant *Ioves*, ut apud Natal. Comitem (26) Isaacius his verbis: Διὰς οἱ παλαιοὶ πάντας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς. *Ioves antiqui omnes vocabant reges*, & Tzeses apud eumdem τοὺς βασιλεῖς δ' αἰέκαθε Διὰς ἐκάλουν πάντας.

Reges

Reges autem omnes olim Ioves vocarunt. Nam in quodam ex hymnis (27) qui Homeri nomen praeſeferunt, *reges* dicuntur eſſe *ex Iove*, ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες. Idemque prorſus cecinit Callimachus (28) qui etiam ita proſequitur: ἐπεὶ Διὸς οὐδὲν ἀνάκτων θειότερον, *quando Iovis regibus nihil divinius eſt*. Quin & Plato (29) regum ſeriem uſque ad Iovem perducit, inquiens: βασιλεῖς εἰσὶν ἐκ βασιλέων μέχρι Διὸς, *reges ſunt ex regibus uſque ad Iovem*. Quae quidem antiquiſſimae de regibus opiniones facile Iovis auguſtiſſimum nomen iiſdem adſcripſerunt. Quamvis enim Dio Chrysostomus (30) affirmet, non quoſvis reges, ſed bonos tantum a Iove datos; attamen nemo eſt, vel maxime improbus, qui ſe probum non putet, aut numquam defuerunt, qui regibus etiam improbis aſſentatores ſe praebuerint, eoſque ut Deos colendos eſſe clamaverint. Quanto autem Graeci adulationis ſtudio tenerentur, teſtatur Tullius (31), qui de illis ſcribit: *Graeci diuturna ſervitute ad nimiam aſſentationem eruditi*; & alibi hanc Graecorum aſſentationem, ut proverbium commemorat, inquiens (32) *Graeculus aſſentator*. Quam adulationem Graecos foviſſe plurimum, praeſertim erga Rom. Imperatores, quum iſtorum ſubderentur imperio, nemo eſt in hiſtoria vel leviter eruditus, qui ignoret, Quo quidem aſſentationis ſtudio ſaepe Rom. Imperatores Θεὸς nuncuparunt; ut pluribus exemplis & auctoribus iam commonſtravit Paciaudius (33), illuſtrans antiqua huius ditiſſimi Musei Nanii monumenta. Inquirendum ergo a nobis eſt potiſſimum, cur hic Imperator Traianus Hadrianus, cui monumentum hoc dicatum eſt, *Iovis Olympii Dodonaei* nominibus fuerit inſignitus. Quod quidem ut maiori qua poteſt, perſpicuitate innoteſcat, inveſtiganda prius ratio erit, ob quam ſummo Deorum Iovi eadem nomina fuerint tributa. De Olympii cognomine primum, tum de illo Dodonaei loquemur; neque enim Mythologi recentiores, ut initio monuimus, adeo vel copioſe vel diligenter de his pertractarunt, ut nobis omnino otioſos eſſe liceat. Ex veteribus ergo afferam, quae in hanc rem dici poſſunt.

§. VIIII.

Quatuor autem potiſſimum invenio apud eos cauſſas, ob quas iudicari poteſt, Iovem dictum eſſe Olympium. Alii namque ſic appellatum arbitrantur ab urbe Olympia, ut conſtat ex STEPHANO Byzantino (34) qui ait: Ὀλυμπία, ἡ πρότερον Πίσα λεγομένη, ἔνθα Ὀλύμπιος Ζεὺς τιμᾶται, ἀφ' ἧς Ὀλύμπια, ὁ ἀγών. *Olympia, quae prius Piſa dicta fuit, ubi Olympius Iuppiter colebatur, a quo Olympia, certamen*. Atque hoc quidem ex eo confirmari poteſt, quod Theocriti SCHOLIASTES teſtetur, Iovem *Olympium* dictum eſſe etiam *Piſaeum*. Alii vero ita nuncupatum aiebant, quod in Olympo monte plerumque verſaretur, ut LACTANTIUS (35) qui haec habet: *In Olympo autem Iovem habitaſſe docet hiſtoria eadem* (nempe veteris cuiuſdam ſcriptoris EVHEMERI) *quae dicit: ea tempeſtate Iuppiter in monte Olympo maximam partem vitae colebat, & eo ad eum in ius veniebant, ſi quae res in controverſia erant. Item ſi quis quid novi invenerat, quod ad vitam humanam utile eſſet, eo veniebat, atque Iovi oſtendebat*. Alii vero, ut DIODORUS Siculus (36) eo nomine diſtinctum Iovem putant, quod a quodam Olympo ille adhuc iuvenis fuerit eruditus. Παρακαταστῆναι δ' αὐτῷ καὶ ἐπιστάτην Ὀλύμπιον, ὑφ' οὗ τὸν Δία παιδευθέντα, καὶ πρωτεύσαντα κατ' ἀρετὴν Ὀλύμπιον προσαγορευθῆναι. *Sed magiſtrum ei adiunxit* (Dionyſius) *Olympum: a quo eruditus Iuppiter, & ad ſummum virtutis gradum evectus, Olympii cognomen retulit*. Illud vero commune eſt, quod non tangunt Mythologi recentiores, Iovem vocari *Olympium* a caelo, cuius imperium quammaxime tenet. LACTANTIUS (47): *Poteſt*, inquit, *& mons Olympus figuram poetis dediſſe, ut Iovem dicerent caeli regnum eſſe ſortitum; quod Olympus nomen eſt & montis & caeli*; adeoque Olympium ex caelo vocarent, ſicuti ex monte ita vocatum putant. DIODORUS (38) autem ſcribit magnitudinem beneficiorum, quae in homines contuliſſe credebatur Iuppiter, & eius potentiae maieſtatem effeciſſe, ut conſenſu omnium *perpetuum Iovi regnum & habitaculum in Olympo*, τήν τε βασιλείαν εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ τὴν οἴκησιν τὴν ἐν Ὀλύμπῳ, ideſt in caelo tribueretur. Hinc firma opinio, proſequitur DIODORUS (39) quod omnium, quae in caelo fiunt, imbrium nempe, tonitruum, fulminumque, & id genus aliorum arbiter ſit, & moderator.

Pro-

Propterea aliis pluribus nominibus Iuppiter appellari conſuevit, quae ſupponunt ipſum Olympium in hoc ſenſu eſſe. Sic dicitur Iuppiter *Pluvius*, *Serenus*, *Fulgurator*, *Tonans*; & ſimilia plura.

§. x.

Si autem ex me quaeſieris, quaenam admittenda ſit ex hiſce ſententiis de appellatione *Olympii*, ſummo Iovi tributa; reſpondebo poſſe omnes facile admitti, quoniam nulla ex iis invicem ſibi contradicit, ac propterea ſimul omnes conſiſtere poſſunt; adeo ut alii quidem populi ob unam, alii ob aliam, vel etiam ob plures ex allatis rationibus Iovem potuerint *Olympii* nomine inſignire. Communis enim ex mythologia eſt ratio nominum Deorum, deducta ex locis, quae habitarunt, vel in quibus eos peculiari cultu gentes veneratae ſunt. Verum haud ſatis fortaſſe omnes probaverint allatam a Diodoro Siculo huius nominis, quod Iovi tributum aſſerit, rationem. Neque enim glorioſum eſt ſupremo gentium Deo Iovi, magiſtrum habuiſſe, a quo ad virtutem ſit eruditus. Sed cum hoc magis decorum ſit magiſtro ipſi, eiuſque concivibus, vel etiam eiuſdem cum illo provinciae incolis, ex qua Olympus ipſe Iovis maximi Numinis magiſter; ideo fieri quidem poteſt, ut ibi potiſſimum inventa, atque plurimum uſurpata ſit ea Iovis nuncupatio in ea, de qua hic diſſerimus ſignificatione; aliarum autem nationum gentes de hac ne cogitaverint quidem. Sicuti enim unum idemque Numen alicubi ſub aliquo peculiari tantum nomine, alibi ſub alio dumtaxat cultum obtinuit; ita & Numen ipſum ſub eodem quidem nomine diverſis in locis agnitum forte fuit, ſed ſub diverſis ubique eiuſdem nominis ſignificationibus, tamquam diverſis plane nominibus. Itaque cenſeo, cultum Iovis Olympii ſub ea notione, quam tradit Diodorus, univerſalem non fuiſſe, quinimmo exiguis limitibus definitum. Neque ſane huic interpretationi repugnat ſenſus verborum Diodori; ſed eidem facile locum relinquit. Ratio autem ſuadet magnopere eamdem interpretationem.

§. xI.

At ſi plures ſunt cauſſae propter quas Iuppiter dictus eſt *Olympius*, unica certe apud omnes eſſe debuit ratio, ob quam

idem Iuppiter vocatus eſt *Dodonaeus*; ſcilicet ob cultum, qui illi delatus eſt in Epiri urbe Dodona, atque ob celeberrimum, quod in eadem erat illius ſupremi Numinis oraculum. Δωδώνη, inquit STEPHANUS Byzantinus (40), πόλις τῆς Μολόσσιδος ἐν Ἠπείρῳ, μεθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεὺς, καὶ

Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου

Dodona urbs Moloſſidis in Epiro apud quam Dodonaeus Iuppiter, &

Dodonae imperium tenens

nempe ex HOMERO, quem infra laudabimus. Quod quidem Iovis imperium in Dodonam ſacrum intelligo, ob eius Numinis peculiarem cultum, atque inſigne oraculum. Alii autem reddunt illud Homeri: *quem Dodona colit*. De quo cultu eiuſque ratione POMPONIUS MELA inquit (41): *In Epiro Dodonaei Iovis templum & fons ideo ſacer, quod quum ſit frigidus, & immerſas faces, ſicut ceteri extinguat, ubi ſine igne procul admoventur, accendit*. Dodonaeum vero oraculum antiquiſſimum eſſe teſtatur HERODOTUS (42); illud celeberrimum & cum Delphico comparatum canit OVIDIUS (43). Ab urbe igitur Dodona, in qua tam impenſe colebatur Iuppiter, hunc Dodonaeum appellatum eſſe conveniunt veteres ac recentiores.

§. XII.

Neque enim hunc auctorum conſenſum perturbare poteſt quidam vetus ſcriptor APOLLODORUS, cuius de hac re opinionem recenſet STEPHANUS Byzantinus (44) his verbis: Ἀπολλόδωρος δὲ ἐν ά περὶ Θεῶν τὸ Δωδωναῖον οὕτως ἐτυμολογεῖ. Καθάπερ οἱ τὸν Δία Δωδωναῖον μὲν καλοῦντες, ὅτι δίδωσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθά· Πελασγικὸν δὲ ὅτι γῆς πέλας ἐστίν. *Apollodorum autem in lib. I. de Diis, ſic nominis Dodonaei etymologiam explicat, quemadmodum, qui Iovem Dodonaeum vocant, quod dat nobis bona, Pelaſgicum vero* (Iovem) *quod prope terram eſt*. Ob oculos nimirum habebat APOLLODORUS illud HOMERI (45):

Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε Πελάσγικε

Iuppiter rex Dodonaee Pelaſgice.

Sed haec vocum etymologia quam tradit APOLLODORUS, licet per ſe ipſa minime deſtruat earumdem ſignificationem ſuperius traditam, quinimmo cum ipſa ſimul optime poſſit concipi; attamen

men a nullo alio ex veteribus, quod ego ſciam, vel recentioribus probata eadem eſt, nec fere commemorata. Neque ſane video, quomodo ex Graecis fontibus hauſta ſit illa τȢ Δωδωναίȣ etymologia, ut eum ſignificet, qui δίδωσιν ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ. Alia vero vocis Πελάσγικε & ſi videatur aliquam habere etymologiae rationem; ea tamen accidentalis eſt & plane arbitraria. Atque ut cetera praetercam, quae contra afferri poſſent, ex ea conſequens eſſet, Pelaſgos dictos eſſe ob eamdem rationem, & ipſam Pelaſgiam pariter ex eodem fonte derivatam; quo ſane nil magis videtur ridiculum. Nec miror Graecum hominem in ſuae linguae vocibus explicandis ineptire; quemadmodum non miror Italum in ſuarum vocum reddenda ratione aliquando decipi.

§. XIII.

Eam certe Apollodori etymologiam vel ignoravit, vel omnino contempſit cl. Mazochius (46) vir infinitae ac reconditiſſimae eruditionis, qui ſemel iterumque verba illa profert Homeri, nec ullam facit de hac etymologia mentionem. Totus autem ille in eo eſt, ut vocis utriuſque rationem more ſuo ex Hebraico penu deducat (47). Probat autem, Pelaſgos ex genere Dodanico eſſe (48), Dodonaeos ſimul Pelaſgos fuiſſe; idque ex illo Homeri nuper allato: Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε Πελάσγικε; quod clarius etiam probare poterat, ut fecit Strabo (49) ex illo Hesiodi:

Δωδώνην, φυγόν τε, πελασγῶν ἕδρανον ἦκεν.

Dodonam, quercumque Pelaſgorum ſedem venit.

Denique Mazochius eoſdem Pelaſgos contendit in omnibus iis locis fuiſſe, ubicumque Dodanicae ſtirpis veſtigia reperiuntur. Inter haec illud commemorandum heic eſt, quod rem noſtram magis utique attingit, quodque refert Herodotus (50): Ἔθυον δὲ καὶ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσιν ἐπευχόμενοι, ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα ἀκȣ́σας. *Sacrificare ac Deos invocare Pelaſgi primi exorſi ſunt, ut apud Dodonam auditum mihi fuit*. Atque hinc magis perſpicuam habes cauſſam, cur Iuppiter Dodonaeus ſimul & Pelaſgicus ſit ab Homero nuncupatus. Qui plura in hanc rem deſiderant, conſulere poterunt Stephanum Byzantinum cum exercitationibus Iacobi Gronovii, & Iacobum Triglaudium (51), nec-

necnon Ezechielem Spanhemium (52). Nos enim de Iove *Olympio* ac *Dodonaeo* ſatis, ut arbitror, iam diximus.

§. XIIII.

Videamus nunc, ſi licet, cur nomina haec *Olympii* & *Dodonaei* Hadriano Imp. adſcripta fuerint. Ex antiquis ſcriptoribus, qui de hoc Imperatore ſunt loquuti, neminem prorſus invenio, qui non modo horum cognominum rationem reddat, ſed ne unum quidem, qui illud *Dodonaei* Hadriano tributum vel leviter innuat. Itaque ex conięcturis tantum id erui poterit, conięcturis tamen, quae ſolido nitantur fundamento. Atque illud in primis certum eſt, adulationis quidem ſtudio ea nomina eidem Imperatori impoſita; ſed illa potius quam alia ob aliquam peculiarem eius cum ſupremo Iove analogiam. Ergo ut primum de *Olympii* nomine loquamur, analogia haec ex una ſaltem deducenda eſt earum rationum, ob quas Iovem ipſum vocatum eſſe a Gentilibus *Olympium* ſupra docuimus. Quae porro ex iis vel maiorem habet, vel unicam cum Hadriano Imp. relationem? Iuppiter ex antea dictis (53) *Olympius* appellatus eſt I. quod in urbe Olympia coleretur; II. vel in monte Olympo habitaret, ibidemque quaeſtiones & inventa ad vitam utilia audiret; III. aut quod a viro quodam Olympo iuvenis ſit eruditus; IIII. aut demum, quod caeli imperium tenuerit, in quo praeſertim ſedem ſuam fixerit. Iamvero ad primum quod pertinet, non conſtat ex hiſtoria Hadrianum Imp. in Olympia urbe fuiſſe cultum. De tertio pariter dicendum, nos in eadem eſſe ignoratione. Itaque ſecundum & quartum remanet. De ſecundo quidem aliqua perpendi poſſet Iovem inter & Hadrianum analogia, quod hic eſſet in omni fere ſcientiarum, ac bonarum artium genere eruditus; & controverſias peculiari quadam ratione, ut Imperator, audire vellet; atque ſicut Iuppiter *Olympius* dictus eſt a Dione Chrysostomo (54) ἀϛασιάϛου καὶ ὁμονοούσης τῆς Ἑλλάδος ἐπίσκοπος, *a ſeditionibus alienae & concordis Graeciae inſpector*, ita & Hadriano ob eamdem rationem potuit a Graecis adſcribi cognomen Ὀλύμπιος. Sed alia in promptu eſt Iovem inter & Hadrianum analogia, quam eruere licet ex ratione poſtremo loco adducta, ob quam Iuppiter ipſe *Olympius* appellatus eſt.

§. XV.

§. XV.

Nimirum ſicut caeco quodam adulationis ſtudio Hadrianus Imp. a Graecis *Iuppiter* eſt nuncupatus; ita & *Olympius*, ſive *caeleſtis* dici poteſt etiam ab iiſdem appellatus. Quamvis enim non eſſet immunis a vitiis; attamen & mentem in ceteris animumque videbatur caeleſtem gerere, ut ex eius vitae ſcriptoribus, atque ex veteribus monumentis licet agnoſcere. Namque fuit princeps humaniſſimus (55), qui adeptus imperium tuendae per orbem terrarum paci operam impendit (56), qui propterea nullum bellum, ſaltem ſponte movit, ſed etiam mota compoſuit (57). Imperii tamen fines auxit plurimum (58). Opera ubique infinita fecit, ſuo fere numquam nomine iiſdem adſcripto (59); immenſae ubique fuit vir munificentiae ac liberalitatis; neque ſane exſpectabat, quouſque rogaretur, ſed ipſe ſponte largiebatur quidquid ſuorum neceſſitas poſtularet (60). Fuit enim princeps humanitatis prorſus ſingularis, cuius plurima non deſunt exempla (61). Optimum quemque amicitiis ſuis iunxit (62). Quos vero in privata vita inimicos habuit, Imperator tantum neglexit, ita, ut cuidam, quem capitalem habuerat, factus Imperator diceret: *evaſiſti* (63). Erat autem & memoriae prorſus ingentis, & ingenii acutiſſimi, atque ſublimis; quo quidem omnes publicas rationes ita complexus eſt, ut domum privatam quiſquis paterfamilias non ſatis noverit (64); in iudiciis vero ac ſententiis ferendis ſumma utebatur & prudentia & aequitate. Rem omnem publicam moderatus eſt optimis legibus & inſtitutis. Quare ut cetera ſileam, Graeci in veteri ἐπιγραφῇ apud Muratorium (65) praedicarunt Imperatorem hunc, ut ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ. ΝΟΜΟΘΕΤΗΝ. ΚΑΙ. ΤΡΟΦΕΑ. *univerſae Graeciae legislatorem, ac nutritorem*; aliudque monumentum ipſi inſcripſere (66), ut ΟΛΥΜΠΙΩ. ΚΤΙΣΤΗ. ΔΙΙ. *Olympio conditori Iovi*; in Romanis autem nummis apud Vaillantium (67) dictus eſt LOCVPLETATOR ORBIS TERRARVM: imo quod maximum eſt, Graeci veroſimilius Athenienſes in veteri lapide apud laudatum Muratorium (68), extollunt Imperatorem hunc ut ΤΟΝ ΣΩΤΗΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, *ſalvatorem mundi*. Quamvis porro Hadrianus Imp. non eſſet ſibi ipſi in virtutibus conſtans, haec tamen tanta ſunt, ut eius aſſen-

ſentatores iure ſuo potuerint eum tamquam *Olympium Iovem* venditare.

§. XVII.

Ob ſimiles quidem cauſſas Graeci unum Periclem Athenienſem ante Hadrianum Imp. *Olympii* nomine exornarunt, ut colligere eſt ex eius vita apud PLUTARCHUM (69), qui hac de re ita loquitur: Τῇ μέντοι περὶ τὸν βίον κατασκευῇ καὶ τῷ μεγέθει τοῦ φρονήματος ἁρμόζοντα λόγον, ὥσπερ ὄργανον, ἐξαρτυόμενος, παρέτεινε πολλαχοῦ τὸν Ἀναξαγόραν· οἷτε βαφῇ τῇ ῥητορικῇ τὴν φισιολογίαν ὑποχεόμενος. τὸ γὰρ ὑψηλόνουν τοῦτο καὶ πάντη τελεσιουργὸν, ὡς ὁ θεῖος Πλάτων φησὶν, πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι, κτησάμενος ἐκ φισιολογίας, καὶ τὸ πρόσφορον ἑλκύσας ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην, πολὺ πάντων διήνεγκε. διὸ καὶ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῷ γενέσθαι λέγουσι. καίτοι τινες ἀπὸ τῶν οἷς ἐκόσμησε τὴν πόλιν, οἱ δ᾽ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς στρατηγίαις δυνάμεως, Ὀλύμπιον αὐτὸν οἴονται προσαγορευθῆναι· καὶ συνδραμεῖν οὐδὲν ἀπέοικεν ἀπὸ πολλῶν προσόντων τῷ ἀνδρὶ αὐτῷ τὴν δόξαν. αἱ μέντοι κωμωδίαι τῶν τότε διδασκάλων σπουδῇ τε πολλὰς καὶ μετὰ γέλωτος ἀφεικότων φωνὰς εἰς αὐτὸν, ἐπὶ τῷ λόγῳ μάλιστα τὴν προσωνυμίαν γενέσθαι δηλοῦσι, βροντᾶν μὲν αὐτὸν καὶ ἀστράπτειν ὅτε δημηγοροίη, δεινὸν δὲ κεραυνὸν ἐν γλώσσῃ φέρειν λεγόντων. *Iam vitae inſtituto & tantae gravitati congruentem dicendi facultatem velut organum inſtruens, paſſim ANAXAGORAM explicabat, rationes phyſicas, velut tincturae, facultati dicendi ſuffundens. Quum enim altam illam mentem, atque omnium efficientem, ut divinus PLATO ait, ex naturali diſciplina ad praeclaram indolem ſuam adiunxiſſet, & quod eſſet ex uſu ad artificium dicendi accommodaſſet, longe antecelluit omnes. Unde cognomen eum memorant* Olympii *inveniſſe: quamvis nonnulli a monumentis, quibus exornavit urbem, alii a potentia quam domi, & militiae habuit, eo nomine arbitrantur inſignitum. Nec vero quidquam prohibet, quin laus ea multis, quibus refulgebat idem ille, conflata virtutibus fuerit. At comoediae, quod qui ea tempeſtate docebant eas, & ſerias & ridiculas voces in eum multas eiacularentur, traxiſſe ex vi dicendi eum oſtendunt hoc cognomen. Tonare enim & fulminare concionantem, & vehemens eum in lingua fulmen dicebant gerere.* Si hanc, quae poſtremo loco narrata eſt, Periclis proprietatem excipias, in ceteris profecto Hadrianum Imperatorem ei ſimillimum dignoſces, ac multo praeſtantiorem; ut ex iis quae de ipſo

ipſo iam dicta ſunt, atque ex aliis, quae infra erunt de eodem adnotanda compertum exploratumque fiet. Quare hinc firmiores habes, quae ſupra allatae ſunt, rationes, propter quas Graeci multiplicem divinamque, ut ipſis videbatur, Hadriani virtutem admirantes, eum *Iovis Olympii* glorioſo nomine inſignitum exornatumque tot monumentis voluerint.

§. XVII.

Huc uſque poſitum a nobis eſt veluti certiſſimum, Hadriano Imp. tributum a Graecis fuiſſe *Olympii* nomen. Verum orietur forte dubitatio, an ipſe ſibi nomen hoc impoſuerit. Etenim excitari poteſt non levis quaeſtio, an Iovis Olympii templum, quod idem Imperator Athenis dedicavit, an inquam ſuo nomini, an Iovi ipſi, an ſibi ſumulque Iovi conſecraverit. Inde enim Spanhemius (70) & Muratorius (71), aliique forſan ſubſpicantur, natum Hadriano Olympii cognomen, quod Spartianus (72) de illius templi conſecratione, iuxta Salmasii editionem ita ſcripſerit: *Statim ad orientem profectus* (Hadrianus) *per Athenas iter fecit, atque opera, quae apud Athenienſes coeperat, dedicavit; ut Iovis Olympii aedem, & aram ſibi eodemque modo per Aſiam iter faciens templa ſui nominis conſecravit*. At in Florentina editione hiſtoriae Auguſtae anni MDCCXXV. diverſa eſt interpunctio, quae ſuperiorem lectionem prorſus immutat; ibi enim ſic legitur: *Opera quae apud Athenienſes coeperat, dedicavit, ut Iovis Olympii aedem, & aram: ſibi eodemque modo &c.* Ait autem huius editionis auctor (73) eam confectam ex *optimis exemplaribus, & praecipue, quae Caſauboni, Gruteri, Salmaſii recenſione & opera prodiere*. Verum ut modo vidimus, Salmasii editio Pariſina anni MDCCXX. puncta duo habet immediate poſt vocem *ſibi*, ac ſimiliter editio Iani Gruteri Hanoviae an. MDCXI., & altera Hackiana Lugd. Bat. an. MDCLXXI. Quam lectionem vel ſuadere poteſt etiam contextus teſtimonii allati, vel hic contextus eam minime perturbat; ſequitur enim: *eodemque modo per Aſiam iter faciens templa ſui nominis conſecravit*. Sed idem contextus alteri etiam lectioni vel favere poteſt, vel ſaltem eidem non adverſatur. Nam illa ſermonis particula: *eodemque modo* referri poteſt non ad poſtrema verba: *templa ſui nominis*

minis conſecravit; ſed ad immediate antecedentia; *per Aſiam iter faciens*; ſicuti initio periodi ſcriptum eſt: *Athenas iter fecit*.

§. XVIII.

At ſcriptores alii veteres, qui hoc narrant de Hadriano, ne verbum quidem habent, quod ſubſpicionem afferat de tanta Imperatoris ambitione, ut voluerit templum illud ſibi ſub *Iovis Olympii* nomine conſecrare. PAUSANIAS (74) ita ſcribit: Πρὶν δὲ ἐς τὸ ἱερὸν ἰέναι τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου Ἀδριανὸς ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς τόν τε ναὸν ἀνέθηκε. *Olympii vero Iovis templum Hadrianus Rom. Imp. dedicavit*: & in eo ſignum, proſequitur PAUSANIAS, quod magnitudine cum Romanis & Rhodienſibus coloſſis conferri poſſit. XIPHILINUS (75) autem ita loquitur: Ἀδριανὸς δὲ τό τε Ὀλύμπιον τὸ ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς ἵδρυται, ἐξεποίησε. *Hadrianns templum Iovis Olympii, in quo ipſius quoque ſtatua poſita fuit, dedicavit*. Quum autem templum illud Iovis Olympii, quod erat Athenis, adeo magnum & illuſtre eſſet, ut illud celeberrimo templo Hieroſolymitano adamuſſim aequale fuiſſe affirmet ipſe IOSEPHUS (76), cumque PAUSANIAS (77) ipſe narret, Athenis fuiſſe γυμνάσιον ἐπώνυμον Ἀδριανοῦ, *gymnaſium ſub Hadriani nomine*, atque in eo *Iovis Olympii* templo εἰκόνες Ἀδριανοῦ, δύο μὲν εἰσι Θασίου λίθου, δύο δὲ Αἰγυπτίου, *ſtatuas duas ex lapide Thaſio*, & *duas ex Aegyptio*; & extra illud templum in area circum fuiſſe ſtatuas innumeras, quae a civitatibus Graeciae in Hadriani honorem dedicatae fuere, immo & prope eiuſdem templi poſticam partem poſitum ab ipſis Athenienſibus in Hadriani Imp. honorem coloſſum nec Romanis, nec Rhodienſibus inferiorem; quum haec, inquam, narret accuratiſſimus ille ſcriptor, ſileat autem de templi dedicatione in ipſius Hadriani honorem facta; conſequens quidem videtur, Imperatorem hunc Olympio Iovi, non autem ſibi ſub hoc nomine templum tam celeberrimum conſecraſſe.

§. XVIIII.

Quamvis enim Hadrianus Imp. eſſet *gloriae* & *honoris cupidiſſimus*, φιλοτιμίᾳ τε γὰρ ἀπλήστῳ ἐκρῆτο, ut apud DIONEM (78) legitur; hoc tamen non ſine quibuſdam limitibus eſt accipiendum. SPARTIANUS enim de eodem Imperatore ſcribit (79): *Cum opera*

ubi-

ubique infinita feciſſet, numquam ipſe, niſi in Traiani patris templo nomen ſuum ſcripſit. Romae inſtauravit Pantheum, ſepta, baſilicam Neptuni, ſacras aedes plurimas, forum Auguſti, lavacrum Agrippae: eaque omnia propriis & veteribus nominibus conſecravit. Quod ſicubi nomen ſuum inſcripſit, id diligenter narrat ipſe SPARTIANUS, ut in recitatis eius verbis, atque in his aliis (80): *Cum titulos in operibus non amaret, multas civitates Hadrianopolis appellavit, & ipſam Carthaginem, & Athenarum partem*: quae nimirum loca vel ipſe aedificavit, vel reſtauravit. Quare a veritate non parum aberrat THOMAS de PINEDO (81) dum nimis generatim ait: *Hadrianum adeo fuiſſe gloriae aeternitatiſque ambitioſum, ut aedificiis a ſe ſeu factis, ſeu inſtauratis nomen quoque ſuum ſcriberet; quare ab aliquibus non inficete* herba parietaria *dicebatur*. Ex primo autem huc adducto SPARTIANI teſtimonio ſatis refellitur hic auctor. Quinam vero aliqui Hadrianum ut *herbam parietariam* irriſerint, nec indicat ſcriptor ille, nec indicare poteſt, ſi de veteribus loquatur auctoribus. Neminem enim vidi, de vita & rebus geſtis Hadriani ſcribentem, qui ea dixerit. Itaque forſan THOMAS de PINEDO memoria lapſus eſt, atque deceptus analogia nominis; quum hoc de TRAIANO Imp. pronuntiaverit CONSTANTINUS, ut eſt apud AUR. VICTOREM (82). Ex his autem omnibus illud ſequi videtur, retinendam eſſe in SPARTIANO lectionem, quam exhibet Florentina editio. Ea enim & ſi non appareat in veteribus, probatiſque SPARTIANI editionibus; attamen, quod maxime eſt perpendendum, conſona magis dignoſcitur non ſolum SPARTIANO ipſi, ut ex antea dictis compertum eſt, ſed etiam Graecis ſcriptoribus graviſſimis, atque in minutis quoque rebus diligentiſſimis, ut ſunt DIO & XIPHILINUS, praeſertim vero PAUSANIAS, quo quidem neſcio an diligentiorem ex Graecis invenies; qui Graeci de rebus ſuis ſcribentes accuratiſſime, maiorem certe ſibi merentur fidem prae aliis Latinis ſcriptoribus.

§. XX.

Aliquid nunc remanet dicendum de tempore, quo *Olympii* cognomen Hadriano Imp. fuerit adſcriptum; non iam quod tempus illud exiſtimem definiri poſſe, ſed contra ut idem

omnino eſſe incertum demonſtrem adverſus HARDUINUM & KHELLIUM. Atque hic (83) quidem iure optimo ſuum improbat HARDUINUM, qui (84) cognomen illud a Graecis urbibus Hadriano impoſitum putat ſub finem anni XX., quo ſe imperio abdicaverit; & recte ſomnium appellat hanc HARDUINI opinionem, utpote quae nullo innixa ſit fundamento. Ita enim HARDUINUS arbitratus eſt, ob ſimiles nummos Diocletiani poſt imperii abdicationem cuſos, in quibus *feliciſſimus & beatiſſimus ſenior Aug.* dicitur. Quod autem hic aſſeritur de imperii Hadriani abdicatione, nec probatur, nec probari poteſt. Nam quod ait XIPHILINUS (85) Hadrianum ita alloquutum ſenatorii ordinis principes: Λέγω δὲ Αὐρήλιον Ἀντωνῖνον τουτονὶ· ὃν εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἶδα ἀπραγμονέστατόν τε ἀνδρῶν ὄντα, καὶ πόῤῥω τοιαύτης ἐπιθυμίας καθεστηκότα, ἀλλ᾽ οὔτι γε καὶ ἀφροντιστήσειν οἶμαι οὔτε ἐμοῦ οὔτε ἡμῶν, ἀλλά καὶ ἄκοντα τὴν ἀρχὴν ὑποδέξεσθαι. Οὕτω μὲν ὁ Ἀντωνῖνος αὐτοκράτωρ ἐγένετο. ἐπεὶ δὲ ἦν ἄπαις ἀῤῥένων παίδων, τόν τε Κομμόδου υἱὸν Κόμμοδον εἰσεποίησεν αὐτῷ, καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ Μάρκον Ἄννιον (Ἀντωνῖνον) Βῆρον βουληθεὶς ἐπιπλεῖστον. *Dico hunc Aurelium Antoninum* (quem tunc adoptabat Hadrianus Imp.) *abeſſe longiſſime ab hac imperandi cupiditate, tamen non diffido, eumdem curam habiturum mei, veſtrique, & principatum vel invitum recepturum. Ita Antoninus Imperator factus eſt, qui cum liberos mares non ſuſcepiſſet, Commodum Commodi filium, ac Marcum inſuper Antoninum Verum ſibi adoptavit.* Quod, inquam, heic ſcribit XIPHILINUS, minime probat, imperii factam ab Hadriano abdicationem. More enim hiſtorico, non chronologico loquutus eſt; nam eodem orationis contextu ſcribit, Antoninum factum eſſe Imperatorem, & cum ipſe mares non ſuſcepiſſet, adoptaſſe ſibi Commodum, & M. Antoninum Verum. Erat porro iuvenis Antoninus ille ab Hadriano adoptatus, ut patet ex eodem XIPHILINO; ergo aliquod ſaltem temporis intervallum interceſſit inter ſuſceptum ab eo imperium & Commodi ac Veri adoptionem. Utrumque tamen ſimul coniungit auctor; adeoque hiſtorico modo, non chronologico, qui multo diligentior eſſe ſolet, ibi ſermonem inſtituit.

§. XXI.

§. xxI.

Adde quod in tota eaque ſatis prolixa oratione, quam Hadrianus habuit ad ſenatum de adoptando Antonino, ne verbum quidem fecit de voluntate dimittendi imperii; ſed ſicuti eius orationis exordium fuit de illius adoptione, ita & finem oportet intelligere. Aliud autem eſt de ſola adoptione, aliud de de abdicatione imperii ſenatum alloqui. Et ſane ſi hoc Hadrianus excogitaſſet, alias certe attuliſſet apud ſenatum rationes ad id ſuadendum, quas in ea oratione deſideramus. Quare quum ipſe Hadrianus Imp. ait: *Non diffido eumdem* (Antoninum) *mei veſtrique curam habiturum*; hoc optime intelligitur etiam de conditione adoptati relate ad Hadrianum; & ſi velis relate ad ſenatum pariter intelligi de imperatoria auctoritate, hoc dictum hiſtorice eſt unico ſermonis contextu, videlicet coniunctis ſimul duabus rebus, quae inſpecta earum natura ſimul componi poſſunt, ſed temporum diſtinctione debent ſeparari. Ac ſimiliter quae immediate ſequuntur: *Ita Antoninus Imperator factus eſt*, ſic accipienda ſunt: ita, ideſt per adoptionem Hadriani Imp. ille Imperator factus eſt; quando nempe ut Imperator poſt Hadriani mortem a Romanis agnitus eſt; vel hac ratione: ita ille futurus Imperator deſignatus eſt. Iterum enim dicam, de imperii dimiſſione, quod omnino erat dictu neceſſarium, ne verbum quidem ab Hadriano Imp. ad ſenatum factum fuit; neque ad eam ſuadendam ulla vel ex diuturna aetate, vel ex gravi morbo aut ex alia quacumque cauſſa ratio ab eo fuit expoſita. Sed haec ex infra dicendis erunt firmiora.

§. xxII.

Neque vero apud Spartianum in eiuſdem Imperatoris vita quidquam de eius imperii abdicatione reperies. Licet enim ſcriptor ille (86) haec referat: *Poſt haec Hadrianus Baias petiit, Antonino Romae ad imperandum relicto*; haec tamen non probant, factam fuiſſe ab Hadriano imperii dimiſſionem. Potuit enim hunc Hadrianus ad imperandum relinquere, auctoritate non propria ipſius Antonini, ſed eidem ab Hadriano Imp. delegata. Hoc vero ita eſſe accipiendum ſuadet ipſe Spartianus, qui poſt narratam Antonini adoptionem ab Hadriano confe-

ctam

ctam, ſcribit, Imperatorem hunc ultimo vitae taedio iam affectum fruſtra curaſſe, ut a ſervo occideretur: *ſtatimque*, ait, *teſtamentum ſcripſit nec tamen actus reipub. praetermiſit*. Ergo etiam poſt Antonini adoptionem Hadrianus imperium retinuit, etiam ſi iam ante de violenta morte ſponte ſubeunda fuiſſet meditatus. Quare etſi poſtea narret SPARTIANUS, Imp. Hadrianum Baias petiiſſe, & Antoninum Romae ad imperandum reliquiſſe; attamen diiudicandum non eſt, ita ei ſuas vices Hadrianum commiſiſſe, ut ipſe etiam ſupremam eidem imperii dignitatem reſignaverit, quum de vita adhuc producenda eſſet ſollicitus; quam dignitatem illi non reſignavit, quum de abrumpendo vitae huius filo iam cogitaſſet. Quod ſi id praeſtitiſſet Hadrianus Imp., eius vitae ſcriptores litteris commendaſſent ea ratione, qua tanta res mentione digna eſt; quod tamen non praeſtitere, ſed de ſola Antonini adoptione ſunt loquuti; atque de hac tantummodo auctores omnes interpretati ſunt XIPHILINUM & SPARTIANUM Hadriani Imp. vitae hiſtoricos diligentiſſimos. Corruit ergo praecipuum fundamentum, quo confiſus HARDUINUS exiſtimavit Imp. Traianum Hadrianum a Graecis urbibus obtinuiſſe *Olympii* cognomen ſub finem anni XX. eius imperii.

§. XXIII.

An vero nummi illi Tarſenſium, in quibus Hadrianus dicitur *Olympius*, conflati ſint anno X. ipſius imperii, iſque annus ſit veluti iſtius cognominis epocha, videndum nunc eſt. Hoc abſolute aſſerit IOSEPH KHELL (87), nec tamen probationis laborem ſibi ſumit; haec enim tantummodo ſcripſiſſe contentus eſt: *Flati fuerunt hi nummi anno imperii X. poſtquam praecedentem hiemem Athenis agens* (Hadrianus) *inter Deos Olympios Athenienſium erat relatus, de quibus invocandis mulierum Atticarum chorum monet ARISTOPHANES* (88).

Εὐχεσθε τοῖς Θεοῖσι τοῖς Ὀλυμπίοις
Καὶ ταῖς Ὀλυμπιάσι.

Exiſtimabam utique, haec prolata a KHELLIO eſſe tam certa, tamque nota archaeologiae nummariae ſtudioſis, ut non oporteret huius ſententiae fundamenta commonſtrare, haec tamen repe-

reperire me poſſe vel apud ſcriptores plures vitae Hadriani, vel inter monumenta vetera. Verum apud illos nullum equidem huius epochae veſtigium deprehendi; in nummis autem epochas quidem & forte incertas, ſed nullam in iis, qui *Olympii* cognomen continent. Iam vero Hadriani iter Athenas commemorant XIPHILINUS & SPARTIANUS; ſed de apotheoſi ipſius Imperatoris inter Deos Olympios altiſſimum eſt apud illos ſilentium: nec apotheoſim hanc in nummis veteribus conſpicere mihi umquam licuit deſcriptam eo tempore, quod cl. KHELLIUS definit. Rogabo igitur illum, ut eam mihi indicet, quam ignotam voluit eius librum legentibus. Nam nec in ARISTOPHANE eam vidi, nec arbitror eum in hunc finem a KHELLIO afferri. *Sed ut ante Pericles*, proſequitur ibidem laudatus auctor, *hoc nomine* (Olympii) *inſignis erat*, *ita nec promerita Hadriano deerant*; *templum enim Iovis Olympii Athenis perfecit*, *ut ex DIONIS epitome & SPARTIANO ſcimus*. Heic tandem vitae Hadriani ſcriptores innuit; & recte quidem, ſed neque in locis quae ipſe indigitat, neque in tota vitae Hadriani conſcriptione quidquam legitur de illa Imperatoris huius apotheoſi. Neque ſane ex eo quod *Iovis Olympii* templum ipſe perfecerit Athenis, inde conſequitur datum illi ab Athenienſibus *Olympii* cognomen. Itaque quod initio dixeram, incertum eſt omnino tempus, quo idem ſplendidiſſimum nomen viventi Hadriano a Graecis fuit impoſitum. Sed de *Olympii* cognomine ſatis iam diſſeruimus.

§. XXIIII.

Pauciſſima dicenda remanent de *Dodonaei* cognomine. Obſcurum autem fateor eſſe, cur cognomen hoc HADRIANO Imp. fuerit adſcriptum; neque enim veteres aut recentiores de hoc loquuti ſunt, neque ex eius Imperatoris hiſtoria quidquam deducitur, quod demonſtret claram aliquam analogiam quoad hanc appellationem inter Iovem & Hadrianum. Quapropter illud tantummodo inferri poteſt, Graecos more ſuo, nimirum ſummo aſſentationis impetu erga Imperatorem hunc delatos, eiuſque ſapientiam adeo admiratos fuiſſe, ut tamquam oraculum Iovis Dodonaeum, quod apud ipſos erat celeberrimum, laudibus extol-

extollerent. Nec refert, quod STRABONIS, qui initio ſeculi I. floruit, Dodonaeum oraculum, ut ipſe refert (89) iam defeciſſet; ex hoc enim ipſo MUSEI NANII monumento praeclariſſimo compertum eſſe poteſt, eius oraculi nec memoriam interiiſſe apud Graecos, nec honorem tempore Hadriani, quo adhuc ſuperſtite excitatum fuiſſe idem monumentum dubitari non poſſe videtur, vel ſaltem id multo veroſimilius eſt, quam ipſo mortuo conſecratum eidem fuiſſe. Huiuſmodi enim publicum aſſentationis ſtudium vivere non ſolet, niſi vivente eo, in quem refertur.

§. XXV.

Haec autem Graecorum in Hadrianum Imp. adulatio cum grati animi ſignificatione erat coniuncta. Plurima enim ipſe in Graecos beneficia contulit, erga quos erat vehementer animo affectus. De eo namque ſcribit SPARTIANUS (90) quod adhuc iuvenis *imbutus impenſius eſſet Graecis ſtudiis, ingenio eius ſic ad ea declinante, ut a nonnullis Graeculus diceretur*. Quare mirum non eſt, ſi Rom. imperium adeptus & plura templa apud Graecos aedificaverit, ut illud celeberrimum *Iovis Olympii*, quod multo antea ab aliis inchoatum, ipſe tandem perfecit (cuius hiſtoriam vide ſi libet apud LYDIATUM (91), atque ut refert SPARTIANUS (92), Athenarum partem ſatis magnam reſtauravit; ſacris inſuper Eleuſinae initiatus eſt, ac propterea multa Athenienſibus eſt dona largitus (93): iis antea ſacris initiatus eſt apud Graecos, quamvis ceterum ſacra Romana diligentiſſime curaret, atque ideo peregrina contemneret (94); Athenis Archon fuit (95), atque ut probat CORSINIUS (96), bis ſupremum hunc Athenienſium magiſtratum ſubiit, etiamque pro Agonotheta reſedit (97). Ibidem mille ferarum venationem in ſtadio exhibuit (98); & poſtquam permiſit, templum ſuum, quod *Panhellenium*, veluti *Graecis omnibus commune* illi vocant, aedificari, certamina inſtituit, magnamque pecuniam, & frumentum annuum, omnemque Cephaloniam Athenienſibus dedit, ut narrat DIO CASSIUS (99): Olympium, ſive locum in Delo ſatis amplum ſuo ſumptu exſtruxit ope Athenienſium, qui illum novas Athenas Hadrianas nuncuparunt; ut ſcribit STEPHANUS Byzantinus (100); aliaque forte plura in tota Graecia reliquit ſuae largita-

gitatis ac munificentiae argumenta. Hinc ratio manifeſta eſt, cur Graeci ita ipſum Imp. Hadrianum & diligerent, atque venerarentur, ut ipſi monumentum hoc quod illuſtramus, cum nobiliſſima eius ἐπιγραφῇ conſecraverint, qua eum ut *Olympium Iovem ac Dodonaeum* commendant, atque extollunt.

§. XXVI.

Quinam vero ex Graecis hoc monumento Hadrianum Imp. laudaverint plane incompertum nobis eſt, qui prorſus ignoramus, ubi primo repertum illud fuerit. Nec ulla mihi in promptu eſt ſatis valida coniectandi ratio, qua innixus de hoc diſputare poſſim. Ergo heic adnotare potius praeſtabit diverſos Graecorum populos, quorum habemus monumenta, in quibus Hadrianum Imp. ut Olympium Iovem efferunt. In Muſeo Piſano & Corrario (101) duo ſunt nummi Cyzicenorum, & Epheſiorum, in quorum altero legitur ΤΡΑΙ. ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ, in altero ΚΑΙΣΑΡ ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣ: ita & in nummo Tarſenſium apud Iosephum Khell (102), qui auctor teſtatur idem reperiri cognomen in nummis Laodicenſium, Nicomedienſium, & Temnitarum: quod antea obſervaverat Spanhemius (103): ſimiliter, ut refert Vaillantius (104), in baſi ſtatuae ipſius Imperatoris Smyrnae ſcriptum erat ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΙ. ΑΔΡΙΑΝΩΙ. ΟΛΥΜΠΙΩΙ. ΣΩΤΗΡΙ. ΚΑΙ. ΚΤΙΣΤΗΙ. *Imperatori Hadriano Olympio ſervatori & conditori*. Sic Η ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΙΟΝΙΑΣ ΜΙΛΗΣΙΩΝ ΠΟΛΙΣ *Metropolis Ionias Mileſiorum civitas* eumdem ut ΟΛΥΜΠΙΟΝ commendat apud Moratorium (105). Quibus in monumentis Ὀλύμπιος intelligitur Ζεὺς; ſicut alia Mitylenenſium ἐπιγραφὴ apud eumdem Muratorium (106) dicata eſt Hadriano ΟΛΥΜΠΙΩ ΚΤΙΣΤΗ ΔΙΙ *Olympio conditori Iovi*. Ita in alio nummo Nicomedienſium in Bithynia, quem habet Harduinus (107), ineſt caput laureatum Hadriani, & omiſſo eius nomine, inſcriptum in eo eſt ΘΕΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ. Sponius (108) vero memorat inſcriptos lapides Graecarum urbium, ut Thaſiorum, Amphipolitarum, Abydenorum, ac Smyrnaeorum, in quibus pariter Hadrianus dicitur ΟΛΥΜΠΙΟΣ. Altera eſt apud Reinesium (109) inſcriptio ΠΑΛΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΑΝΙΑΣ, qui Hadrianum Aug. ΟΛΥΜΠΙΟΝ honorant; quam quidem inſcriptionem affert etiam Muratorius

TORIUS (110). At REINESIUS ſine ullo prorſus veterum teſtimonio affirmat, baſi illius ſtatuae Hadriani ipſam fuiſſe inſculptam, quam in Iovis Olympii templo, quod ipſe Imperator Athenis dicaverat, poſitam fuiſſe narrat DIO CASSIUS. Itaque fides ſit apud ipſum REINESIUM; nos enim ſine tabulis teſtamenta non recipimus. Praeterea eodem nomine Hadrianum coluere ΑΝΕΜΟΥ. ΤΗΣ. ΚΙΛΙΚΙΑΣ, apud MURATORIUM (111) ideſt *Anemurienſes Ciliciae* iuxta eiuſdem emendationem; ΣΗΣΤΙΟΙ *Seſtii* pariter apud eumdem (112), quorum urbs *Seſtus* ad Propontidem ſpectat, ut tradit STEPHANUS Byzantinus (113); ſenatus quoque & populus ΤΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΤΩΝ ΕΝ ΠΟΝΤΩ *Sebaſtopolitarum in Ponto* (114); tum etiam Megarenſes (115) atque in primis Athenienſes (116), ſi id iudicare licet ex ἐπιγραφαῖς, quae illic dicuntur inventae.

§. XXVII.

Illud autem poſtremo loco obſervare nobis lubet, Hadrianum Imperatorem non modo *Iovem Olympium & Dodonaeum* appellatum fuiſſe; ſed etiam, ut arbitror *Iovem* βουλαῖον, ac praeterea & *Martis* & *Herculis* fuiſſe nominibus inſignitum. An vero alia Deorum nomina eidem tributa ſint, ex antiquis vel ſcriptoribus vel monumentis minime conſtat. Itaque ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΒΟΥΛΑΙΟΥ monumentum ex locupletiſſimo MUSEO NANIO edidere viri cl. PASSERIUS (117) & PACIAUDIUS (118). Atque hic quidem eruditiſſime eam vocem βουλαῖος de *conſiliario* tantum explicat; PASSERIUS vero de conſiliario quidem eamdem fuerat antea interpretatus, ſed ad Iovis ſimilitudinem, cuius notum erat ἐπίθετον illud βουλαῖος. Ac recte quidem; ſi non quamcumque velit ſimilitudinem cum Iove βουλαίῳ, ſed eam, quae Hadrianum effecerit alterum Iovem conſiliarium; hic enim Imperator in pluribus, quae ſuperius commemorata ſunt monumenta, nuncupatus eſt *Olympius*, in aliquibus vero *Iuppiter Olympius*. Ergo ex illis in quibus dicitur tantum *Olympius* ſubaudiri videtur *Iuppiter*; quod nomen ideo in aliis omiſſum dici poteſt, propterea quod adeo ſolemne eſſet eius Numinis ἐπίθετον *Olympius*, ut hoc indicato aliud quoque ſubintelligeretur. Ita de βουλαίῳ *conſiliario* videtur dicendum; quod pariter ſolemne eſſet Iovis cognomen (de-

quo

quo pauca dicemus in adnotationibus ad monumentum VI.). Et ſane magnum aliquod & ſingulare elogium indicat nomen illud ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΒΟΥΛΑΙΟΥ poſitum initio eius lapidis, diſtinctum ab ipſa ἐπιγραφῇ tamquam index meritorum & laudum Hadriani Imp. Laus quidem eſt imperantis, eſſe conſiliis reddendis aptum; ſed pro adulatione fervidiſſima Graecorum, qui illud monumentum Hadriano poſuerunt, in quo unicum eſt elogium τοῦ βουλαίου, videtur potius illud ΒΟΥΛΑΙΟΥ poſitum pro ΔΙΟΣ ΒΟΥΛΑΙΟΥ. Qui enim monumentum illi dicarunt tamquam ΔΙΙ ΔΩΔΩΝΑΙΩ, multo facilius aliud dicare eidem poterant velut ΔΙΙ ΒΟΥΛΑΙΩ.

§. XXVIII.

Praeterea Hadrianus Imp. ſub Martis effigie exhibetur in nummo apud VAILLANTIUM (119); ſicuti & in Capitolinis aedibus ſimulacrum eſt ex pario marmore, in quo Imperator ille, ſicut in eo nummo. Cur autem Hadrianus ut Mars a veteribus habitus eſt, qui iuxta DIONEM (120) καὶ τῷ μήτε τινὰ πόλεμον ταράξαι, καὶ τοὺς ὄντας παῦσαι, *non modo nullum bellum movit, ſed etiam mota compoſuit*? At forte adulator aliquis Hadrianum ſub Martis imagine repraeſentavit ob bellum, quod ad Iudaeos cohibendos non praeſens ipſe, ſed miſſis optimis ducibus perfecit eo proſpero exitu, ut ex Hebraeis ὀλίγοι δ' οὖν κομιδῇ περιεγένοντο, καὶ φρούρια μὲν αὐτῶν πεντήκοντα τά γε ἀξιολογώτατα κῶμαι δὲ ἐννακόσιαι, καὶ ὀγδοήκοντα, καὶ πέντε ὀνομαστόταται κατεσκάφησαν· ἄνδρες δὲ ὀκτὼ καὶ πεντήκοντα μυριάδες ἐσφάγησαν ἔν τε ταῖς καταδρομαῖς, καὶ ταῖς μάχαις (τῶν τε γὰρ λιμῷ καὶ πυρὶ φθαρέντων τὸ πλῆθος ἀνεξερεύνητον ἦν) ὥστε πᾶσαν ὀλίγου δεῖν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι. *pauci admodum evaſerint. & quinquaginta eorum arces munitiſſimae, vicique celeberrimi atque nobiliſſimi nongenti octoginta quinque funditus everſi ſint. Caeſa ſunt in excurſionibus praeliiſque hominum quingenta octoginta millia: eorum autem, qui fame, morbo, & igni interierunt, infinita fuit multitudo, ita ut omnis pene Iudaea deſerta relicta fuerit*. Martis etiam nomine explendeſcere potuit Hadrianus, eo quod SPARTIANO (121) auctore licet *pacis magis quam belli cupidus fuiſſet*, attamen *militem*, quaſi *bellum immineret, exercuit tolerantiae documentis eum imbuens: ipſe quoque inter manipulares vitam militarem magiſtrans, cibis etiam caſtrenſibus in propatulo libenter utens... multos praemiis,*

nonnullos honoribus donans , ut ferre poſſent ea , quae aſperius iubebat ; ſiquidem ipſe . . . labantem diſciplinam incuria ſuperiorum principum retinuit , ordinatis & officiis , & impendiis : numquam paſſus aliqu.m a caſtris iniuſte abeſſe , quum tribunos non favor militum ſed iuſtitia commendaret : exemplo etiam virtutis ſuae ceteros adhortatus , cum etiam vicena millia pedibus armatus ambularet , triclinia de caſtris & porticus & cryptas & topia dirueret ; aliaque plura ad militum doctrinam ipſe faceret . DIO autem CASSIUS (122) ita ſcribit : συνέλοντι τε εἰπεῖν ὕτω καὶ ἔργα , καὶ τοῖς παραγγέλμασι πᾶν τὸ ςρατιωτικὸν δι' ὅλης τῆς ἀρχῆς ἤσχησε καὶ κατεκόσμησεν ὥςε καὶ νῦν , τὰ τότε ὑπ' ἀυτῦ ἀχθέντα νόμον σφίσι τῆς ςρατείας εἶναι , *itaque , ut uno verbo dicam , ita milites , quamdiu imperium tenuit , rebus ipſis exercuit , inſtituitque praeceptis , ut quae tunc ab illo conſtituta ſunt , ad haec tempora vim legis , atque diſciplinae militaris obtineant* . Hinc ergo praecipuam habes rationem , cur Hadrianus Imp. ſub Martis effigie ſit a veteribus efformatus .

§. XXVIIII,

Demum in Graecis nummis ΗΡΑΚΛΕΣ ΡΩΜΑΙΟΣ , *Hercules Romanus* enuntiatus eſt , ob peragratum & vindicatum ab iniuriis praeſidum orbem Romanum ; atque ob beneficia ubique ab eo relicta , ut adnotavit CASAUBONUS (123) . Hercules nimirum dictus eſt ob animi viriumque fortitudinem ; de qua plura in eius vita exſtant illuſtria exempla . Eaque in primis deſumi poſſunt ex iis , quae paullo ante dicta ſunt de eius militari diſciplina . Heic ergo ſufficiat , paucis commemorare , quae de eius itineribus ac venatione ſcripta reperio . Ac de itineribus quidem narrat DIO CASSIUS (127) quod Imperator ille καὶ ἐβάδιζεν , ἢ καὶ ἵππευε πάντη . ὐδ' ἔςιν ὁπότε ὔτε ὀχήματος τότε γε , ὔτε τετρακύκλυ ἐπέβη· ὔτε τὴν κεφαλὴν ὐκ ἐν θάλπει , ὐκ ἐν ῥίγει ἐκαλύφη . ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς χίοσι ταῖς Κελτικαῖς , καὶ ἐν τοῖς καύμασι τοῖς Ἀιγυπτιακοῖς , γύμνῃ ἀυτῇ περιῄει , *conſuevit pedibus iter facere , aut in quaevis loca admiſſo equo proficiſci : numquam vehicula aut quadrigas conſcendere : nulloque calore , nullo frigore , ut capite operto eſſet , adduci ; nec enim umquam aut propter nives Celticas , aut calores Aegyptios opertum caput habuit* . Eum autem peragraſſe omnes orbis partes ſcribit SPARTIANUS (125) . De venatione autem Hadriani idem hiſtoricus (126) , haec

haec refert : *Oppidum Hadrianotheras in quodam loco , quod illic & feliciter eſſet venatus , & urſam occidiſſet aliquando , conſtituit* ; & infra (127) ſcribit : *Venatu frequentiſſime leonem manu ſua occidit*. Quibus profecto eximiis operibus , atque laboribus *Herculis Romani* nomen iure conſequutus eſt.

§. XXX.

Sed mirum dictu ! Licet Imperator hic tot obtinuerit divinos honores , ut & *Iuppiter Olympius ac Dodonaeus* , nec non & βȣλαῖος , atque *Mars & Hercules* laudaretur ; attamen eo tempore , quo adulationis vires deficiunt fere omnes , nimirum poſt eius mortem *in eum a multis multa ſunt dicta* , SPARTIANO (128) teſte . Quinimmo acta eius irrita fieri volebat ſenatus ; nec appellatus fuiſſet *Divus* , niſi Antoninus , quem ipſe adoptaverat , rogaſſet ; quod pariter SPARTIANUS (129) memoriae commendavit . Cauſſa autem , ob quam parum abfuit , quin a ſenatu ne in Heroum quidem numerum referretur , attingit DIO CASSIUS (130); nempe propter caedes quorumdam bonorum civium , quas & initio imperii , & paullo antequam moreretur , ipſe mandaverat . Neque vero ſatis fuit ad leniendos Romanorum animos iuramentum , quo ipſe teſtatus fuerat , eos non fuiſſe iuſſu ſuo interfectos , nec duplex congiarium , quod praeſens populo dedit , ternis iam per ſingulos aureis, eo abſente, diviſis ad comprimendam, quae de ipſo exorta iam erat,peſſimam opinionem. Huc accedit , quod quamvis vir eſſet humaniſſimus ; attamen *populum Rom. ſevere* magis , quam blande tractabat , ἦρχε δὲ καὶ τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων ἐμβριθῶς μᾶλλον , ἢ θωπευτικῶς ; ut ſcribit DIO CASSIUS (131) . Verumtamen ſenatus roganti Antonino , ob timorem forſitan illius exercitus indulſit , ut Hadrianus eius pater adoptivus , ſicut Imperatores ceteri , Divi nomine poſt mortem nuncuparetur . Quamobrem idem Antoninus *templum ei pro ſepulcro apud Puteolos conſtituit : & quinquennale certamen , & flamines , & ſodales , & multa alia , quae ad honorem quaſi Numinis pertinerent* ; ut narrat SPARTIANUS (132) ſupralaudatus . Sic Hadrianus Imp. ope Antonini adoptati id conſequutus eſt , quod ipſe obtinuit Traiano , qui eius pater adoptivus exiſtimabatur .

(1) DIO

(1) Dio Cassius . *Hiſtor.* lib. cxviiii. num. i.
(2) Spartianus . *In vita Hadriani, edit. Salmaſii . Pariſiis an.* mdcxx. pag.3.B.
(3) Idem . *ibid.* pag. 2. E.
(4) Idem . *ibid.* pag. 3. A.
(5) Dio Cassius . H. lib. lxviiii. n. xx., & xxii.
(6) Spartianus . l. l. pag. 3. E.
(7) Dodvellus . *Praelect. Labden.* xvii. §. 4. 5. pag. 536. ſeqq.
(8) Ad Dion. Cassium. l. l. num. i. *adnotat.* 2.
(9) Eutropius . lib. vii. num. vi.
(10) Victor. *Caeſar.* xiii.
(11) Cedrenus . pag.250. *edit. Pariſienſ.* tom. vi. *hiſtor. Byzantin.*
(12) Spartianus . l. l. pag. 3. D.
(13) Idem . *ibid.* pag. 9. D.
(14) Idem . *ibip.* pag. 3. E.
(15) Idem . *ibid.*
(16) Vaillant. *Numiſm. Imp. Rom. praeſtantiora* tom. ii. *edit. Rom.* pag. 142
(17) Spanhemius . *De praeſtantia & uſu numiſm.* diſſert. xii. num. iiii. tom. ii.
(18) Pausanias . lib. I. *in Atticis* cap. xviii.
(19) Appianus . *De bello civili* lib. ii. pag. 481. *edit. Henric. Stephan.*
(20) Philostratus . *Heroica* cap.I.n.11.
(21) Eusebius . *Hiſt. eccl.* lib. iiii. cap. iii. & v. *& alibi* .
(22) Idem. *ibid.* cap. viii.
(23) Idem . *ibid.* cap. vi.
(24) Cedrenus . l. l. §. vi.
(25) Spanhemius . l. l. diſſert. xii. §. iii. num. iii.
(26) Natal. Comes *Mytholog.* lid. ii. cap. I.
(27) Homerus . *Hymn. iu Muſas & Apollinem* .
(28) Callimachus . *Hymn. in Iovem* verſ. 79.
(29) Plato . *In Alcibiade* .
(30) Dio Chrysostom. *Orat. I. de regno.*
(31) Cicero . *ad Q. fratrem* lib. I. ep. I.
(32) Idem . *In Piſonem* cap. lxx.
(33) Paciaudius . *Monum. Pelopon.* tom. ii. pag. 73.
(34) Stephanus *Byzantin.* . v. Ὀλυμπία.
(35) Lactantius . *De falſa religione* .
(36) Diodorus Siculus . *Bibl. hiſtor.* lib. iii. num. 72. *edit. Weſſelingii* .
(37) Lactantius . l. l.
(38) Diodorus Siculus . l. l. lib. v. num. 71.
(39) Idem . *ibid.* num. 72.
(40) Stephanus . *Byzantin.* v. Δωδώνη .
(41) Pompon. Mela . lib. ii.
(42) Herodotus . lib. ii. cap. lii.
(43) Ovidius . lib. iiii. *triſtium* 8.
(44) Stephanus . *Byzantin. in fragment.* v. Δωδώνη .
(45) Homerus . *Iliad.* Π. v. 344.
(46) Mazochius. *Spicileg. in Geneſ.* tom. i pag. 279. & 291.
(47) Idem. *ibid.* pag. 290.
(48) Idem . *ibid.* pag. 291.
(49) Strabo . *Geograph.* lib. vii.
(50) Herodotus . lib. ii. *in Euterpe* ſect. lii.
(51) Stephanus & Triglandius . *In coniectaneis de Dodone* tom. vii. *antiq. Graec.* Gronovii .
(52) Spanhemius . *Obſervat. in Callimachi hymn. in Delum* . v.284. & 286.
(53) §. viiii.
(54) Dio Chrysostomus . Orat. xii. *de Dei cognitione* .
(55) Ex Dione Cassio . lib. lxiiii. n.2.
(56) Ex Spartiano . pag.3. B.
(57) Ex Dione . l. l. num. 5.
(58) Ex eod. l. l. num.12.
(59) Ex Spartiano . pag.9. D.
(60) Ex Dione . l. l. num.5.
(61) Apud Spartianum & Dionem, *in omni fere vita Hadriani* .
(62) Ex Spartian. pag. 5. B., & Dione . l. l. num. 7.
(63) Ex eod. Spartiano . pag.10. B.
(64) Ex eod. pag.4.E. pag.9.B. pag.11.B.
(65) Murator. *N.Th.*. ccxxxvi. i.
(66) Idem . *ibid.* num. 2.
(67) Vaillant. *Numiſmas. Imperat. Rom. praeſtantiora* tom. i. pag.66. *edit. Rom.*
(68) Muratorius . l. l. ccxv. 4.
(69) Plutarchus . *In vita Periclis* .
(70) Spanhemius . *De praeſtant. , & uſu numiſm.* diſſert. xii. §. xiii. num. I.
(71) Muratorius. l. l. ccxxxv. ad n.2.
(72) Spartianus. *In vita Hadrian.* p.7.A.

(73) In praefat. *illius editionis* .
(74) PAUSANIAS . *In Atticis* .
(75) XIPHILINUS apud Dion. lib. LXVIIII. num. 16.
(76) IOSEPH FLAVIUS. *Archaeolog.* lib. XV. cap. XIIII. *iuxta edit. veteres* .
(77) PAUSANIAS . l. l.
(78) DION. lib. LXVIIII. num. 3.
(80) IDEM . *ibid.* pag. 10. A.
(81) THOMAS DE PINEDO *In obſervationib. ad Stephanum de urbibus* . v. Ὀλύμπειον.
(82) SEX. AUR. VICTOR. *In epitome* .
(83) KHELL. *Ad numiſmat. Imperator. ſupplement.* pag. 72.
(84) HARDUINUS . *Oper. ſelect.* pag. 764.
(85) XIPHILLINUS apud Dion. lib. LXVIIII. num. 20. & 21.
(86) SPARTIANUS . l. l. pag. 12. C.
(87) KHELL. l. l. pag. 73.
(88) ARISTOPHANES . *In Theſmophor.* v. 33.
(89) STRABO . *Geograph.* lib. VII.
(90) SPARTIANUS . l. l. pag. 1. B.
(91) LYDIATUS . *In notis hiſtoric. ad Chronicon* . MARMOR. OXONIEN. pag. 118.
(92) SPARTIANUS . l. l. pag. 6. E.
(93) IDEM . *ibid.* pag. 11. B.
(94) IDEM . *ibid.* pag. 9. D.
(95) IDEM . *ibid.*
(96) CORSINIUS . *Faſt. attic.* tom. IIII. pag. 171.
(97) SPARTIANUS . l. l. pag. 6. E.
(98) IDEM . *ibid.* pag. 9. D.
(99) DIO CASS. lib. LXVIIII. num. 16.
(100) STEPHANUS . *De urbib.* v. Ὀλυμπίειον .
(101) MUSEUM PISAN. & CORRAR. tab. X. 1. 2.
(102) KHELL. *Numiſm. Imp. Rom.* pag. 72.
(103) SPANHEMIUS . *De praeſtant. & uſu numiſm.* tom. II. diſſert. XII. pag. 497.
(104) VAILLANT. *Numiſm. aerea Imper.*
(105) MURATORIUS . *N. Th.* MLIX. 2.
(106) IDEM . *ibid.* CCXXVI. 2.
(107) HARDUINUS . *Oper. ſelect.* pag. 764.
(108) SPONIUS . *Itiner.* tom. III. pag. 40. part. II.
(109) REINESIUS . *Syntagm. inſcript. antiq.* cl. III. num. LXXXV.
(110) MURATORIUS . l. l. MLXVI. 4.
(111) IDEM . l. l. CCXXXX. 4.
(112) IDEM . l. l. num. 5.
(113) STEPHANUS . *De urbib.* v. Στοός .
(114) MURATORIUS . l. l. MLXXX. 1.
(115) IDEM . l. l. CCXXXVI. 1.
(116) IDEM. l. l. CCXXIIII. 2. CCXXV. 1. 2. 3.
(117) PASSERIUS . *Oſſervazioni ſopra alcuni monumenti del Muſeo Nani* ſez. II. pag. XIIII.
(118) PACIAUDIUS . *Monumenta Peloponeſ.* tom. II. pag. 77.
(119) VAILLANT. *Numiſmat. Imperat. Rom. praeſtantiora* tom. II. pag. 144.
(120) DIO CASS. lib. LXVIIII. num. 5.
(121) SPARTIAN. *Vita Hadrian.* pag. 5. C.
(122) DIO . l. l. num. 9.
(123) CASAUBONUS. *In notis ad* SPARTIAN. pag. 7. num. 1.
(124) DIO . l. l. num. 9.
(125) SPARTIANUS . l. l. pag. 11. B.
(126) IDEM . l. l. pag. 10. G.
(127) IDEM . l. l. pag. 12. E.
(128) IDEM . l. l. pag. 13. B.
(129) IDEM . l. l.
(130) DIO . l. l. num. 2.
(131) IDEM . l. l.
(132) SPARTIANUS . l. l. pag. 13. B.

MONUMENTUM III

DISSERTATIONE ATQUE ADNOTATIONIBUS

ILLUSTRATUM

DISSERTATIO

DE VETERI CORCYRAEENSIUM REPUBLICA

ΣΥΝΟΨΙΣ

DISSERTATIONIS

IN MONUMENTUM III

§. I. *Corcyraeenſis reipub. praeſtantia innuitur; atque indicantur ea, de quibus in hoc commentario diſſerendum eſt.*

§. II. *Inquiritur ac definitur, qua ratione legenda, ac Latine reddenda ſit Corcyraeenſis* ἐπιγραφή. *Emendata autem MONTFAUCONII & MAFFEI lectione, laudatur altera CORSINII, atque ex* ἀυτογράφῳ *confirmatur.*

§. III. *Indicatur Corcyraeorum magiſtratus ſupremus atque* ἐπώνυμος, *nempe* πρύτανις. *Oſtenditur, ſatis firmas non eſſe rationes, ob quas MORISANUS in Regina* ἐπιγραφῇ, *Corcyraeenſi ſimillima, iudicavit Prytanem* ἐπώνομον *contineri.*

§. IIII. *Aliis argumentis idem clare oſtenditur.*

§. V. *Ex praeclaro quodam Corcyraeorum monumento demonſtratur, eorum Prytanem fuiſſe* ἐπώνυμον.

§. VI. *Idem aliis obſervationibus confirmatur, ſoluta quadam difficultate, quae contra opponi poſſet.*

§. VII. *Oſtenditur Prytanem Corcyraeenſem fuiſſe* ἐνιαυτὸν annuum;

§. VIII. Ἐπώνυμον *vero* ἐνιαυτὸν *aetate illius ſupradicti monumenti unum dumtaxat fuiſſe; ſupremum autem Corcyrae magiſtratum aetate, ad quam pertinet noſtra* ἐπιγραφὴ, *ex IIIIviris fuiſſe compoſitum.*

§. VIIII. *Incertum quidem eſſe, an* Σύναρχοι *Corcyraeenſes fuerint* ὁμώνυμοι *cum Prytane; ſed veroſimilius non fuiſſe nuncupatos Prytanes.*

§. X. *Idque aliis comprobatur argumentis; ſimulque illuſtrantur quidam Graecorum magiſtratus; ac refellitur MURATORII opinio de Patronomis Lacedaemonum.*

§. XI. *An vero Corcyraei* Σύναρχοι *alium habuerint proprium dignita-*

tis nomen, incertum omnino eſt. Illud autem conſtat, antiquius Corcyraeorum regimen ex monarchico & ariſtocratico temperatum fuiſſe.

§. XII. *In eo regimine nullam habuit partem muliebris dominatus. Illuſtratur hac in re HOMERUS; & adverſus Card. QUIRINIUM explicatur EUSTATHIUS.*

XIII. *Subſequutis temporibus Corcyraeorum regimen ariſtocraticum, ſimulque democraticum evaſit. Illuſtratur celebre Corcyraeorum monumentum; & quaedam de* Τεχνίταις τῷ Διονύσῳ *pertractantur.*

§. XIIII. *In eodem Corcyraeo monumento quaedam occurrunt non ſatis perſpicua & expedita; quae non obſervarunt eruditi; quorum tamen illuſtratio a nobis redditur veroſimilior.*

XV. *Populus Corcyraeenſis ſuam, ut videtur, non exercuit in republica poteſtatem diſpertitus in aliquas Tribus.*

§. XVI. *Archontum nomine apud Corcyraeos intelliguntur veroſimilius ii omnes, ex quibus conſtabat ſenatus.*

§. XVII. *Archontes autem in ſupradicto monumento commemorati, non fuere ludorum ſcenicorum praeſides.*

§. XVIII. *De Corcyraeorum* προβούλοις, principibus ſenatus.

§. XVIIII. *De eorumdem* προδίκοις τῆς βουλῆς, defenſoribus ſenatus.

§. XX. *De ipſorum* προστάταις *ſive* προστάτῃ προβούλων, procuratoribus, *ſive* adſeſſoribus *vel* procuratore principum ſenatus.

§. XXI. *De* νομοφύλαξι legum cuſtodibus *Corcyraeorum.*

§. XXII. *De* διορθωταῖς legum reſtauratoribus *eorumdem.*

§. XXIII. *De* ταμίαις quaeſtoribus *ipſorum.*

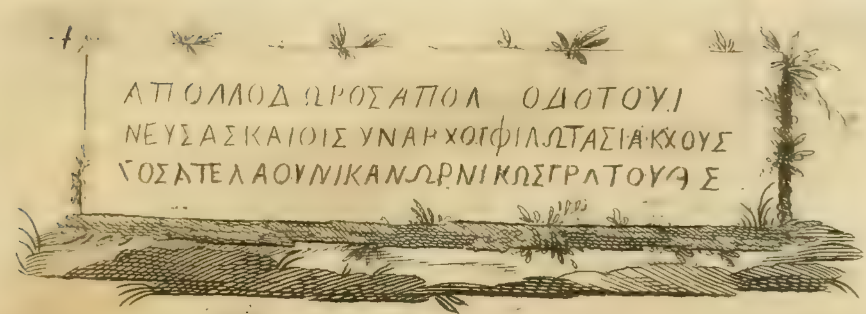
§. XXIIII. *De Corcyraeoruus* χειρίζουσι τὸ ἀργύριον adminiſtratoribus pecuniae publicae.

§. XXV. *Nomine* τῆς βουλῆς *in Corcyraeo decreto aliquando intelligitur etiam* ἡ ἁλία populus, *qui in ſenatum conveniebat.*

§. XXVI. *De* ἀγωνοθέτᾳ ludorum praeſide *apud Corcyraeos.*

§. XXVII. *De eorumdem* προκαρύξασι, praeconibus & διοικήτᾳ adminiſtratore, *ſeu de eo, qui quaedam apte diſponit.*

MONUMENTUM III

COMMENTARIUS

§. I.

QUum plura ſint, quae Corcyram inter celebriores Graecorum reſpublicas accenſendam eſſe demonſtrant; tum vero praeſertim eius generoſa antiquitas, & potentia non vulgaris. Nam, ut ex multis pauca attingam veterum teſtimonio firmata, urbs illa duplici portu, & amoeniſſimo totius inſulae agro inluſtris eo pervenit, ut colonias novaſque civitates genuerit, atque tam divitiis quam navigandi arte & claſſibus Corintho ipſa validior exiſtimaretur, immo eamdem in bello aliquando ſuperaverit: meruit propterea, ut Athenienſes cum Corcyraeis ſocietatem inierint, quae Corinthiis inviſa, ſtimulus eiſdem fuit ad excitandum contra illos atrociſſimum bellum Peloponneſiacum. Itaque optandum magnopere eſt, ut ſapientiſſimum tam praeclarae reipublicae ſyſtema nobis penitus innoteſcat; quod tamen in *deſcriptione* eiuſdem reipublicae ab Ubbone Emmio facta, & in *Corcyrae primordiis* ab eruditiſſimo S. R. E. Card. Angelo Maria Quirino editis, aliiſque recentioribus adhuc deſideramus: quodque apud antiquos Graecarum rerum ſcriptores fruſtra quaeſivimus, ne excepto quidem Pausania, qui de Corcyraeis plura prae ceteris memoriae commendavit. Sapientiſſimi autem philoſophi Aristotelis librum, περὶ τῆς Κερκυραίων πολιτείας, *de Corcyraeorum politia* nobis iam inviderunt tempora edaciſſima. De quo quidem egre-

egregii operis interitu ſatis dolere non poſſumus. Attamen ex eo quod ſapientiſſimus ille philoſophus labores ſuos ad commonſtrandum illius reipublicae regimen lubens contulerit; intelligimus ſane rempublicam eamdem adeo recte inter ceteras fuiſſe conſtitutam, ut plurimis aliis exemplo eſſe poſſet. Quare plurimi nunc facienda erit haec ἐπιγραφὴ, quam illuſtrare aggredior; quum & per ſe ipſa non mediocrem aſſerat reipub. Corcyraeenſi lucem, ac praeterea occaſionem ſuppeditet illuſtrandi aliud praeclariſſimum Corcyraeorum monumentum; quo diligenter inſpecto, ſimulque cum hac ἐπιγραφῇ collato ea certe apparebit celeberrimae illius reipub. facies, quam poſt deperditum ARISTOTELIS opus nemo adhuc nobis oſtendit.

§. II.

Quomodo legenda ac Latine reddenda ſit haec ἐπιγραφὴ, primo videamus, tum ad cetera, quae non pauca ſunt animadverſione digna, progrediemur. Illam exſcripſerunt MONTFAUCONIUS (1) & MURATORIUS (2), ac demum CORSINIUS (3), qui MONTFAUCONII lectionem emendandam ſibi ſumſit. Porro ἀπόγραφον eiuſdem MONTFAUCONII aliquantulum diſcrepat a noſtro αὐτογράφῳ; in illo enim verſus ſecundus deſinit in voce ΦΙΛΩΤΑΣ, verſus tertius in voce ΝΙΚΑΝΩΡ: deeſt in ſecundo articulus ΟΙ, deinde legitur ΙΑΚΚΟΣ & ΚΟΣΑΠΕΛΟΥ. Si quadratarium accuſare velimus, retineri poterit lectio MONTFAUCONII; ſed non eſt neceſſe. MURATORIUS autem pro ΑΠΟΔΛΟΔΟΤΟΥ habet ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΥ. Denique lacuna, quae eſt in fine primi verſus, ex CORSINIO ſuppleri poterit: quod vero deeſt in poſtremo, ex MONTFAUCONII ἀπογράφῳ reſtituetur; ut recta ratio ſuadet. Itaque ſic legendum interpretandumque cenſemus:

Ἀπολλόδωρος Ἀπολλοδότου Πρυτάνευσας καὶ οἱ Σύναρχοι Φίλωτας Ἰάκχους Κοσαπελάου Νικάνωρ Νικοστράτου Θεοῖς.

Apollodorus Apollodoti fil. Prytanis & conlegae eius in magiſtratu, Philotas, Iacchus Coſapolai fil. Nicanor Nicoſtrati fil. Diis.

Subſpicatus fuerat MONTFAUCONIUS, in lacuna primi verſus poſitum ΠΝΕΥΣΑΣ pro ΝΕΥΣΑΣ; at quaenam ex hac lectione ſignifica-

ficatio? *Apollodorus & ſocii magiſtratus annunt Diis*. Fortaſſe putavit cl. vir intelligendum eſſe *annuerunt* vel *annuentes dedicarunt Diis*. Verum inutilis inſueta & importuna tunc foret vox illa ΝΕΥΣΑΣ. Ad veritatem proxime acceſſit MAFFEIUS (4), qui ad emendandam MONTFAUCONII lectionem ait ſcribendum ΠΡΟΤΑΝΕΥΣΑΣ, *ſummo magiſtratu functus*, quum ſequatur, ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΑΡΧΟΙ. Sed fortaſſe in MAFFEIANIS ſchedis legebatur ΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΣ. Unde enim vir in Graecis litteris & monumentis eruditus ſibi cuderet inauditum & incomptum illud ΠΡΟΤΑΝΕΥΣΑΣ? Quare veritatem attigiſſe arbitror CORSINIUM (5), qui innixus ſolemnibus ſimilium monumentorum verbis reſtituit vocem ΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΣ. Siquidem in exeſo lapide perpendicularis lineola Ι initium eſt litterae Π; & remanet omnino ſpatium pro aliis quatuor litteris ΡΥΤΑ, ut fiat cum ſequentis verſus initio vox ΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΣ. Aderat autem Corcyrae magiſtratus ΠΡΥΤΑΝΙΣ dictus, ut patet ex altero eius urbis monumento apud MONTFAUCONIUM (6), & Card. QUIRINIUM (7). Itaque quod CORSINIUS feliciter coniecit reſtituendum, nunc ex marmoris ipſius teſtimonio, atque alterius Corcyraeenſis monumenti ſuffragio ratum certumque habendum eſt. Corcyrae enim inventus eſt lapis, quem illuſtramus, atque inde in locupletiſſimum cl. Equitis ac Senatoris NANII Muſeum fauſto auſpicio inlatus.

§. III.

Nec dubitari amplius poterit (quod CORSINIO certum non erat) quin ſupremus Corcyraeorum magiſtratus appellaretur *Prytanis*; immo etiam ut ἐπώνυμος eorum faſtis inſcribi conſueverit; quod quidem ex altero Corcyraeo monumento paullo infra oſtendetur. Ex noſtro enim lapide, ſi vera tacere nolumus, nil aliud arguitur, niſi quod *Apollodorus Apollodoti fil.* primus fuit ordine vel dignitate inter ſuos Συνάρχους *collegas magiſtratus*. Namque probari mihi ſatis nequeunt rationes, ob quas MORISANUS (8) ſine ullo metu definit ἐπώνυμον eſſe quemdam Reginum Prytanem, in ſimili prorſus huic noſtrae ἐπιγραφῇ commemoratum. Eas ut veroſimiles laudo; ut indubitatas minime amplector. Regina ἐπιγραφὴ, quam ille affert atque interpretatur, huiuſmodi eſt communi charactere exſcripta:

ΠΡΥ-

ΠΡΥΤΑΝΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΡΧΩΝ ΠΕΝΤΑ
ΕΤΕΡΙΚΟΣ ΣΕΞ. ΝΟΥΜΩΝΙΟΣ ΣΕΞ. Υ. ΜΑΡΤΟΥΡΟΣ
ΣΥΜΠΡΥΤΑΝΕΙΣ Κ. ΟΡΤΩΡΙΟΣ. κ. λ.

Prytanis de ſuo & Archon quinquennalis Sext. Numonius Sex. fil. Marturus
Collegae Prytanes Q. Ortorius &c.

Sequuntur alia in eodem lapide ſacrorum miniſtrorum nomina, nihilque aliud exhibet inſcriptio; anaglypha vero in ipſo monumento inſculpta nil aliud probant, quam quod illud fuerit Apollini & Dianae dicatum. Itaque veroſimile quidem eſt, Prytanem & Archontem quinquennalem Sext. Numonium fuiſſe Reginorum ἐπώνυμον, quia in aliis pluribus Graecis urbibus (quas ipſe enumerat, Corcyra praetermiſſa) Prytanis erat magiſtratus ἐπώνυμος, & quia ille a ceteris diſtinguitur collegis, dum ſeparatim ab iis dicitur Πρύτανις καὶ Ἄρχων, collegae autem dicuntur Συμπρυτάνεις tantum; at rationes huiuſmodi rem certo non definiunt, ut Morisano viſum eſt, ſed eam dubitationi adhuc obnoxiam relinquunt. Primo enim hac in re ſatis firmum non eſt analogiae argumentum; quum & vox Πρύτανις per ſe ipſa quemcumque poſſit magiſtratum deſignare, ſicuti vox Ἄρχων, & his ſimiles; ac proinde eiuſdem nominis magiſtratus poſſit in aliqua urbe eſſe ἐπώνυμος, in alia non item; ut erant Athenis Prytanes. Quod autem a ceteris collegis diſtinguatur in Regino marmore Prytanis, hoc demonſtrat tantummodo, eum eſſe ordine vel dignitate illis praeſtantiorem, non vero eumdem Prytanem fuiſſe magiſtratum Reginae urbis ſupremum; nam in minoribus magiſtratibus, qui ex pluribus viris coaleſcerent, aliquis aderat dignitate auctoritateque excellentior (quod aliquibus exemplis infra oſtendam §. x.) illi autem, qui praeeminentiam inter collegas obtinebat, recte convenit nomen Ἄρχων, ſicuti ſoli Sext. Numonio tributum eſt.

§. IIII.

Fateor vero iterum, eruditiſſimi viri ſententiam multa veri ſpecie commendari; non tamen certitudine. Tum certa eadem eſſet, ſi foret evidens, recenſeri in eo monumento omnes plane, vel ſaltem maiores illius civitatis magiſtratus, vel illius Pry-

Prytanis nomen in eo poſitum eſſe veluti definitam temporis notam; ex quo ſequeretur indubitanter, eumdem eponymum eſſe. At neutrum ex tota illius inſcriptionis ſerie licet colligere. Quinimo eadem ſuppeditat mihi non leve contra MORISANI ſententiam argumentum. Etenim τȣ̃ ἐπωνύμȣ notio eſt, ut certum quemdam ac determinatum annum ſive tempus commonſtret, quo res aliqua geſta eſt. At quum in illo monumento dicatur dumtaxat Ἄρχων πενταετέρικος *Archon quinquennalis*; incertum proinde remanet, quo anno πενταετέριδος *quinquennii* excitatum illud fuerit; adeoque non videtur eponymi notio ibidem ſervata: niſi tamen compertum aliunde eſſet, dedicari a ſupremo magiſtratu conſueviſſe eius generis monumenta vel ineunte, vel exeunte eiuſdem magiſtratus anno; quod eſſet adhuc a cl. auctore demonſtrandum. In chronico quidem Oxonienſi aliquando commemorantur reges & archontes perpetui non adſignato imperii anno; ſed in eo chronico illud ſaltem evidens eſt, eos apponi ut temporis notam; quod de Regino lapide adhuc inquirimus. Illud praeterea nec Athenis, nec ea aetate, quo reges & Archontes illi vivebant, excitatum eſt; ſicuti Regii, & quo tempore imperabat magiſtratus ille, excitatum aut certe, aut maxima cum veroſimilitudine dicendum eſt Reginum monumentum. Iam vero, quae de hoc Regino lapide opportune diximus, eadem & de noſtra Corcyraea ἐπιγραφῇ, quae illi in hoc ſimillima eſt, dici debere nemo non videt. Diſtinguitur enim *Apollodorus* a ſuis *collegis*: ille dicitur πρυτάνευσας, iſti tantummodo σύναρχοι, ſed non apparet, utrum magiſtratus ille ſupremus fuerit, nec utrum *Apollodori* nomen pro certa temporis nota fuerit inſcriptum.

§. V.

At melior certe eſt noſtri Corcyraeenſis, quam Regini Prytanis conditio. *Apollodorum* namque Prytanem fuiſſe Corcyrae ἐπώνυμον, perſpicuum erit ex alio Corcyraeo monumento, quod ſuperius indicavi, quodque ſemper laudabo, ut eſt apud Card. QUIRINUM (9). Initio enim ibi legitur: ΠΡΥΤΑΝΕΥΟΝΤΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΕΟΣ ΜΑΧΑΝΕΟΣ ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΠΙ ΕΙΚΑΔΙ (10) *ſub Prytane Ariſtomene machanis* (menſis) die *vigeſima*

N *quar-*

quarta . Annus igitur Corcyraeorum a Prytane denominabatur ; nam poſt Prytanis nomen deſignatur menſis , eiuſque dies ; ac propterea illius magiſtratus nomen pro anni ſigno poſitum eſt . Quamobrem certum eſt , & Prytanem Corcyraeenſem generatim loquendo fuiſſe ἐπώνυμον , & *Apollodorum* aliqua ſaltem ratione inter Corcyrae ἐπωνύμȣς recenſendum eſſe . Qua tamen de rè & paullo infra dicemus . Nunc enim operae pretium eſt , hinc etiam deducere , quod Prytanis Corcyraeenſis ſupremus fuerit in republica magiſtratus . Si enim ex magiſtratu aliquo nomen eſt anno tribuendum , ſcilicet ſi annus ex alicuius magiſtratus nomine velut certiſſima temporis nota deſignandus eſt ; ex ſupremo quidem reipublicae magiſtratu nomen illud deſumere , ipſoque ſignare oportet ea ſaltem monumenta , quae ad univerſae reipub. negocia pertinent . Quod quidem veterum Graecorum conſuetudo mirifice commonſtrat . Itaque Prytanem fuiſſe aliqua aetate ſupremum in Corcyraeenſi repub. magiſtratum , ſatis videtur compertum exploratumque .

§. VI.

Dictum ſupra a nobis eſt , & Prytanem Corcyraeum generatim loquendo ἐπώνυμον fuiſſe , & *Apollodorum* , qui in noſtra ἐπιγραφῇ dicitur πρυτάνευσας, aliqua ſaltem ratione inter ἐπωνύμȣς recenſendum eſſe . Dictum vero id eſt ad praeoccupandam difficultatem , quae contra ſuperiorem demonſtrationem poſſet a viris eruditis opponi . Inquiet enim fortaſſe aliquis , ad ἐπώνυμον definiendum ſatis non eſſe notam menſis & diei in monumentis adiectam nomini alicuius magiſtratus ; eo quod in pluribus quidem ψηφίσμασι apud DEMOSTHENEM , ut obſervavit cl. CORSINIUS (11) Archontum nomini addita ſit menſis & diei nota , illi tamen Archontes ab eodem CORSINIO cenſeantur ψευδεπώνυμοι . Sed hoc mihi moleſtum eſſe non poteſt ; eo enim dicendi genere , quo antea ſum uſus , praeoccupata iam eſt difficultas . Etenim in primis , etiamſi *Ariſtomenes* in Quiriniano monumento , & *Apollodorus* in noſtro forent Prytanes ψευδεπώνυμοι , ideſt tamquam ſuffecti ; attamen ex Quiriniano evidenter adhuc conſtat , Corcyraeum Prytanem in genere , ut aiunt , fuiſſe ἐπώνυμον ; ſicuti ex ſimilibus Romanorum monumentis patet ,

tet, conſules fuiſſe magiſtratum ἐπώνυμον, licet hic vel alter conſul, vel hoc aut illud par conſulum in monumento fuerit ex ſuffectis. Deinde ex iis, quae inferius dicenda erunt §. VIII. perſpicuum fiet, in Quiriniano decreto ita mentionem fieri de *Ariſtomene*, ut ſermonis proprietas moneat, eum tamquam ἐπώνυμον agnoſcendum eſſe; quum ea, quae de ipſo dicuntur, ſuffecto ſive ψευδεπωνύμῳ haud recte conveniant. Demum, niſi mea me decipit opinio, obſervandum reor, non prorſus aptam eſſe illam ψευδεπωνύμου appellationem, quam cl. CORSINIUS invexit; ſed aliam aptiorem eſſe, quam eruditi uſurpant dictionem, quum diſtinguunt inter conſules *ordinarios* & *ſuffectos*. Nimirum ſic cenſeo, ipſos Athenienſium archontes, vel ſupremos aliarum urbium magiſtratus diſtingui debere inter ἐπωνύμους *ordinarios*, & ἐπωνύμους *extraordinarios*, ſive *ſuffectos*; utroſque enim vere ἐπωνύμους video, ſpectata nominis ac muneris ratione, licet aliquod inter ipſos interſit diſcrimen. Namque & in monumentis, in quibus illi ψευδεπώνυμοι ſive *ſuffecti* deſcribuntur, in eum finem deſcribuntur, ut nomen tempori tribuant, ſive ut conſtet de tempore, quo poſitum eſt monumentum, vel quo res aliqua geſta eſt; habentur enim in iis monumentis, ut in ψηφίσματι aliae temporum notae, nimirum menſis & diei; ergo illi etiam aliquam ἐπωνύμου rationem obtinent. Sed hac de re fuſius dicendum erit in libro *de Athenienſium decretis*, in quo illuſtrare conabimur praeclariſſimum Athenienſe MUSEI NANII ψήφισμα.

§. VII.

Eumdem porro ἐπώνυμον Corcyraeenſem Prytanem fuiſſe ἐνιαυτὸν *annuum*, aeque evidenter oſtendo. Neque enim fingere nobis poſſumus *Ariſtomenis* prytaniam anni unius ſpatio vel maiorem fuiſſe vel minorem. Non maiorem; tunc enim quid proderat menſem *machanem* adſignaſſe? Incertum adhuc eſſet, quonam anno editum fuiſſet decretum illud, quod editum dicitur *ſub Prytane Ariſtomene*. Quum magiſtratus aliquis ἐπώνυμος vel ad plures annos vel διὰ βίου *perpetuus* eſſet, aequum eſt cogitare, notam aliquam addi conſueviſſe, ex qua intelligeretur certus editi decreti annus, quod ſane in ſacris profaniſque hiſtori-

cis factum obſervamus . Si ergo nota illa deſit in eo ψηφίσματι, in ipſo autem deſcriptus ſit menſis ; annuo ſpatio maiorem non fuiſſe illum prytaniae magiſtratum admittere oportet . Annuo autem eodem ſpatio minorem non fuiſſe eumdem magiſtratum evidenter demonſtro . Huius enim rei nullum eſt in decreto illo veſtigium ; quinimmo non obtinuiſſe apud Corcyraeos huiuſmodi magiſtratum , qui annuo ſpatio minor fuerit , cognoſci perſpicue poteſt , ex his eiuſdem decreti verbis : ΕΝ ΜΗΝΙ ΕΥΚΛΕΙΩ ΤΩ ΜΕΤΑ ΠΡΥΤΑΝΙΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ; & paullo poſt : ΕΝ ΤΩ ΕΥΚΛΕΙΩ ΜΗΝΙ ΤΩ ΜΕΝ (corrige ΜΕΤΑ) ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΔΟΝΤΩ (12) . *Menſe euclio , qui poſt Ariſtomenem Prytanem* , ideſt poſt Ariſtomenis prytaniam , *revolvetur* . Si autem annuus non fuiſſet Prytanis magiſtratus , adhibita non eſſet ſupradicta loquendi ratio , quae indicat aliam prytaniam immediate ſequuturam poſt illam Ariſtomenis , eamque annuam . Etenim in eodem loco praeſcribitur , ut qui electi fuerint ΕΠ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΕΟΣ *ſub Ariſtomenis prytania* ad pecuniae adminiſtrationem , eam foenori tradant ΕΝ ΜΗΝΙ ΔΥΩΔΕΚΑΤΩ ΚΑΙ ΕΥΚΛΕΙΩ ΤΩ ΕΠΙ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΕΟΣ (13) *menſe duodecimo , ideſt euclio , ſub Ariſtomene* , nempe dum adhuc Prytanis erat *Ariſtomenes* : deinde vero decretum legitur , ut pecuniae ſumma & foenus ſolvatur ΕΝ ΜΗΝΙ ΕΥΚΛΕΙΩ ΤΩ ΜΕΤΑ ΠΡΥΤΑΝΙΝ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗ (14) *menſe euclio , qui fluet poſt Ariſtomenis prytaniam* . Porro illius pecuniae adminiſtratores ſingulis annis eligebantur , ut paullo ante in eodem ψηφίσματι ſtatuitur his verbis : ΕΛΕΣΘΑΙ ΔΕ ΤΑΝ ΒΟΥΛΑΝ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΙΞΟΥΝΤΑΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΩΝ ΑΝΔΡΑΣ ΤΡΕΙΣ ΕΙΣ ΕΝΙΑΥΤΟΝ (15) *Eligat autem ſenatus adminiſtratores pecuniae viros tres quolibet anno* . Itaque nec maiorem , nec minorem annuo ſpatio fuiſſe ἐπώνυμον Corcyraeenſis prytaniae magiſtratum , ex eo monumento evidenret demonſtratum eſt .

§. VIII.

Hinc manifeſte pariter alia duo deducuntur : primum nempe , ἐπώνυμον Corcyraeorum unum dumtaxat iis temporibus fuiſſe , quibus editum illud decretum , excitatumque eſt noſtrum monumentum ; alterum vero ſupremum eius urbis magiſtratum ea aetate, ad quam noſtra pertinet ἐπιγραφὴ, ex IIIIviris fuiſſe compoſi-

poſitum. Si namque, ut de primo loquar, ἐπώνυμοι quoque forent alii, qui in noſtra ἐπιγραφῇ recenſentur, *Apollodori* ΣΥΝΑΡΧΟΙ *collegae in magiſtratu*; omnes quidem ſimul cum iſto appellari unico nomine potuiſſent ΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΝΤΕΣ, paremque omnino dignitatem cum eodem habuiſſent. Sic in alio, de quo nuper facta mentio eſt, Corcyraeorum monumento non unius tantum ΠΡΥΤΑΝΕΥΟΝΤΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΕΟΣ, ſed aliorum etiam eiuſdem in magiſtratu ſociorum nomina fuiſſent inſcripta. Igitur quemadmodum ex ea formula deducitur, unum dumtaxat fuiſſe ceteris dignitate & auctoritate praeſtantiorem; ita etiam unum tantummodo exſtitiſſe eponymum colligi debet. Quod autem ea aetate, qua noſtrum excitatum eſt monumentum, ſupremus Corcyraeorum magiſtratus ex IIIIviris conſtaret, ex eo patet, quod in eadem ἐπιγραφῇ quatuor tantum deſcribantur, nec ullum ſit indicium, aut levis ſuſpicio, quod aliquis alius in ea deſideretur. Idem vero aſſerere non licet de aetate, qua editum eſt celeberrimum illud Corcyraeenſe decretum. Nam urbis Corcyraeenſis regimen diverſis temporibus omnino diverſum fuit; ut infra erit differendum. Quapropter eo etiam tempore, quo Prytanis rempublicam moderabatur, potuit illud eſſe mutationibus obnoxium; adeoque etiam aliquod fingi poteſt in Prytanum numero diſcrimen. Sed ex eo quod in eodem decreto unus tantum nominetur Prytanis, minime ſequitur, ſocios in magiſtratu eidem non fuiſſe, eodem aut diverſis nominibus nuncupatos. Namque in Athenienſium republica novem fuiſſe ſcimus archontes, quorum aliqui aliud etiam obtinebant nomen. At in eorum ψηφίσμασι numquam, vel fere numquam recenſentur alii praeter archontem ἐπώνυμον; quum tamen in aliis eorumdem Athenienſium monumentis quandoque novem ipſi archontes numerentur. Sic apud MONTFAUCONIUM & MURATORIUM habemus Athenienſem ἐπιγραφὴν, in qua expreſſe recenſentur ΑΡΚΩΝ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ, ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ, & ſex ΘΕΣΜΟΘΕΤΑΙ. Ex his ergo, ſi analogiae argumento uti poſſumus, conſtare arbitror, nil definiri poſſe quoad numerum Prytanum Corcyraeorum ea aetate, qua decretum illud promulgatum eſt.

§. VIIII.

§. VIIII.

Neque illud certo definiri poteſt, an illi ΣΥΝΑΡΧΟΙ, de quibus in noſtra ἐπιγραφῇ, fuerint ὁμώνυμοι cum ἐπωνύμῳ, quemadmodum novemviri Athenienſes omnes dicebantur Archontes, an vero proprio hoc nomine ΣΥΝΑΡΧΟΙ dicerentur; deinde an praeter commune nomen, aliud habuerint, quod peculiare ipſis vel omnibus vel aliquibus eſſet; ſicuti de Athenienſibus novemviris paullo ante diximus. Etenim ad primum, quod ſpectat, vox ΣΥΝΑΡΧΟΙ, ſicuti & aliae ΣΥΝΑΡΧΟΝΤΕΣ, & ΣΥΝΑΡΞΑΝΤΕΣ, quae in aliis veteribus monumentis occurrunt, indifferens per ſe ipſa eſt ad quemcumque magiſtratum ſignificandum; atque hinc eſt, quod veteres lexicographi tot proferant vocabula voci ΑΡΧΩΝ ſynonyma. Quod ſi antiqua monumenta conſulere velimus, atque inde analogiae argumentum ſumere; veroſimilius iudicabitur, eos ΣΥΝΑΡΧΟΥΣ non fuiſſe *Prytanes* denominatos. Nam quemadmodum συνάρχοντες dicebantur, qui erant ex novemviris Athenienſibus, & ipſi appellabantur ἄρχοντες, & συμπρόεδροι dicebantur in decretis Athenienſium, qui revera nuncupabantur πρόεδροι; ita & συμπρυτάνεις in Regino lapide ſuperius adducto §. III. vel συμπρυτανεύσαντες dicti fuiſſent collegae *Apollodori*, ſi ex eorum dignitate πρυτάνεις appellari conſueſſent. Itaque ſi in allatis exemplis conſiſtendum ſit, ad veritatem proprius accedit, nomen ΣΥΝΑΡΧΟΙ adhibitum illic eſſe tamquam nomen genericum, non veluti peculiare, ac proprium.

§. X.

In hac ſententia me magnopere confirmant alia vetera monumenta; praecipue vero illud Corcyraeorum decretum, quod ſupra indicavi. In eo namque vox ΑΡΧΟΝΤΕΣ non ſemel uſurpatur ad eos omnes denotandos, qui commune imperium in civitate habebant. Siquidem bis in eodem decernitur, ut civitas mittat mercedem operantibus in ſacris Dionyſiacis: Α ΠΟΛΙΣ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΟ (16) *mittat civitas*, & non multo poſt (17) dicitur eodem contextu: ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΝΤΟ ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ, *mittant imperantes* eamdem mercedem. Quo nomine ΑΡΧΟΝΤΕΣ certe intelligitur ſenatus & concio, ii nempe comprehenduntur, qui im-

imperio totam urbem repraeſentabant; adeo ut idem ſit, dicere Α ΠΟΛΙΣ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΟ, & ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΝΤΟ. Ergo nomen ΑΡΧΟΝΤΕΣ, adeoque & ΣΥΝΑΡΧΟΙ non veluti alicuius peculiaris dignitatis proprium, ſed tamquam omnibus magiſtratibus indicandis commune ſumitur. In hoc quidem ſenſu intelligere dumtaxat poſſumus vocem ΣΥΝΑΡΞΑΝΤΕΣ, quae in quodam Oxonienſi marmore (18) ita ponitur: ΤΑΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΡΞΑΝΤΕΣ ΑΥΤΩ, *quaeſtor & collegae eius in magiſtratu*; & ſimilem aliam in Sponiano lapide (19) in quo legitur: Ο ΚΟΣΜΗΤΗΣ ΤΩΝ ΕΦΕΒΩΝ .... ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΚΟΣΜΗΤΗΣ .... ΤΟΥΣ ΤΕ ΣΥΝΑΡΧΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ κ. λ. *Coſmeta Epheborum .... & Anticoſmeta .... tum collegas in magiſtratu, tum eos &c.* Secus enim foret dicendum, magiſtratus quaeſtorum, coſmetarum, anticoſmetarum &c. proprio nomine ἀρχόντας fuiſſe nuncupatos. In quo quidem erraſſe dixeris MURATORIUM (20), qui quum in quadam Lacedaemonum ἐπιγραφῇ legiſſet: ΟΙ ΣΥΝΑΡΧΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΝΟΜΙΑΣ, haec adnotavit: *Vidimus patronomos* (in alio lapide) *eſſe magiſtratum apud Lacedaemones; nunc ediſcimus ex archontibus conſtitutum illorum collegium*; eum, inquam, erraſſe dixeris; nam hoc etiam in loco ea vox ΣΥΝΑΡΧΟΝΤΕΣ nil plane aliud ſignificat, quam *collegas in magiſtratu patronomiae*.

§. xl.

An vero Corcyraei ΣΥΝΑΡΧΟΙ praeter commune hoc nomen, aliud veluti proprium habuerint, ignotum nobis eſt; quum deſint monumenta, ex quibus ferendum eſſet hac de re iudicium. Quod enim apud Athenienſes novemviri illi, de quibus ſaepe diximus, praeter communem Archontis denominationem, unus tantum κατ' ἐξοχὴν diceretur ΑΡΧΩΝ, reliqui autem peculiaria habuerint nomina, unus videlicet ΒΑΣΙΛΕΥΣ, alter ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΣ, ſex alii ΘΕΣΜΟΘΕΤΑΙ appellarentur; hoc quidem inveſtigandi ſimile aliquid de Corcyraeenſibus occaſionem praebet, non vero definiendi vel dubitandi rationem ſuppeditat. Aequus autem rerum aeſtimator inutilem profecto non cenſebit eius ἀρχαιολόγου diligentiam, qui moneat etiam de iis, quae ad maiorem alicuius monumenti illuſtrationem inquirenda remanent; licet nunc ex veterum mnnumentorum defectu eadem

dem definire non liceat; forte enim, ut ſaepe contingit, ea in apricum proferet dies, quae nunc vehementer optamus. Quocumque igitur nomine donarentur ſupradicti ΣΥΝΑΡΧΟΙ; illud certum eſt, ſupremum Corcyraeorum magiſtratum fuiſſe aliquando πρύτανιν, qui quoſdam in ſuo munere collegas habuerit. Verum inquiret aliquis, utrum in hoc Prytane eiuſque collegis ſita eſſet omnis reipub. adminiſtrandae poteſtas; an vero etiam populus partem aliquam in eiuſdem reipub. regimine ſibi vindicaverit; deinde an ſemper eadem apud Corcyraeos regiminis forma obtinuerit. Utrique ſatisfaciam poſtulationi; atque ab ea primum breviter me expediam, quae poſtrema propoſita eſt. Itaque initio, ſeu antiquioribus, quae nobis innoteſcunt, Corcyraeenſium temporibus, eorum regimen ex monarchico ſimul & ariſtocratico temperatum fuit; ſicut erudite oſtendit S. R. E. Card. Quirinius (21). Novimus nempe ea aetate $\overline{\text{XII}}$viros, qui communi nomine ΒΑΣΙΛΕΙΣ *reges* appellabantur; ex quibus tamen unus ordine & imperio ceteris praeibat. Id autem iam obtinebat Homeri temporibus, quum cives Corcyraeenſes nuncuparentur Phaeaces; niſi tamen Homerica illa Corcyrae tempora inter fabulas ſint reponenda.

§. XII.

Hic autem nemo putet, ex muliebri dominatu Phaeacum regimen tunc exſtitiſſe. Hac de re forte dubitavit laudatus Card. Quirinius (22), qui ſic exiſtimaſſe affirmat Homeri interpretem Eustathium. Sed pace tanti viri dixerim, nil eſſe quidem huiuſmodi in Homero; ex Eustathio autem oppoſitum plane inferri. Homerus (23) enim de Areta uxore Alcinoi Corcyraeorum regis ſermonem habens, illud tantum primo affirmat, quod illam rex ſummo honore proſequeretur, quodque cives veluti Deam ſuſpicerent (ut etiam nunc fere faciunt ſubditi erga ſuorum regum uxores, licet proprie dicta iuriſdictione carentes) ac demum addit:

Οὐ μὲν γάρ τι νόου γε καὶ αὐτὴ δεύεται ἐσθλοῦ
Οἷσίν τ' εὖ φρονέῃσι, καὶ ἀνδράσι νείκεα λύει.
Minime enim mente etiam ipſa eget bona,
Quibuſque bene vult, etiam viris lites ſolvit.

Iam-

Iamvero ſi ex honore, quo Alcinous Aretam uxorem afficiebat, definienda quaeſtio eſt, non modo aliquis Aretae dominatus tribuendus erit; ſed maior etiam illo, quo potiebatur ipſe rex Alcinous; adeo amplificat idem HOMERUS honorem ex reverentia eiuſdem regis erga coniugem illam. At tum poeta, tum eius interpres optimus ſupremam in ſolo Alcinoo agnoſcunt dignitatem, cui nulla vel maior, vel par. Neque ulla oriri poteſt dubitatio ex allatis verſibus, in quibus poeta narrat, Aretam conſilio ita praeditam fuiſſe, ut feminarum non modo, ſed etiam virorum lites componeret; vox enim νεῖκος, a qua νείκεα, quaslibet contentiones, quaecumque ſignificat diſſidia, quae etiam privatus quiſque poteſt diſſolvere. HOMERO conſentit eius interpres, qui de Areta ſic loquitur, ut omnem proprie dicti magiſtratus ſuſpicionem ab ea removeat. Scribit enim: Ἐι δὲ ὑπερέχει μὲν τῶν ἄλλων Ἀλκίνοος αὐτὸς δὲ πείθεται ὡς φαίνεται οἷς ἡ γυνὴ Ἀρήτη βούλεται εἴποι ἂν τις γυναικοκρατεῖσθαι τὴν γῆν τῶν Φαιάκων. *Quoniam autem reliquis* (XII. regibus) *ſupereminet Alcinous, ipſe tamen ut patebit, Aretae voluntati obtemperat, inde quis diceret, Phaeacum terram muliebri dominatui ſubiectam fuiſſe*. Itaque ſi Euſtathio teſte, talis erat Alcinoi erga Aretam uxorem obſervantia, ut videretur ipſa Areta imperium gerere; profecto interpres ille imperium proprie dictum Aretae non concedit; nec dici recte poteſt, ex muliebri etiam dominatu Phaeacum regimen coaluiſſe. Illud ergo tantummodo conſtat, antiquiori Corcyraeenſium aetate monarchico ſimul & ariſtocratico regimine eorum rempublicam temperatam fuiſſe.

§. XIII.

Subſequutis deinde temporibus immutata eſt eius regiminis ratio; & ariſtocratico additum eſt democraticum imperium. Ariſtocraticum fuiſſe patet iam ex noſtra ἐπιγραφῇ, in qua Prytani *Apollodoro* adſunt tres alii ΣΥΝΑΡΧΟΙ *collegae magiſtratus*, ex primoribus urbis, ut arbitror, delecti. Ariſtocraticum vero ſimul & democraticum fuiſſe liquet ex alio ſaepe laudato Corcyraeenſi decreto. Continetur in eo quaedam pecuniae donatio ab Ariſtomene & Pſylla urbi Corcyraeorum facta, ut ludos celebret in feſtis Dionyſiacis. Ita cenſeo, contra ac

O MONT-

Montfauconius (24), qui prima haec donationis verba: ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΑΡΙΣΤΟΛΑΙΔΑΛΕΥΣ ΔΙΔΩΤΙ ΤΑ ΠΟΛΕΙ ΤΩΝ ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑΝ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ ΤΩ ΔΙΟΝΥΣΩ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥ ΜΝΑΣ ΕΞΗΚΟΝΤΑ, ita latine reddit: *Ariſtomenes Ariſtolaidaleus dat urbi Corcyraeorum & Baccho in mercedem operariorum argenti Corynthii minas ſexaginta*; reddenda enim ſunt: *dat urbi Corcyraeorum in mercedem operantium Baccho*, ideſt eorum, qui operantur in feſtis Baccho ſacris. Eſt namque apud veteres ſcriptores & in antiquis monumentis conſecrata pro illis Baccho operantibus deſignandis formula: ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΟΝ ΤΕΧΝΙΤΑΙ, ut apud Vandale (25) Corsinium (26) Morisanum (27) & Athenaeum (28); vel haec alia apud Philostratum (29) ΟΙ ΑΜΦΙ ΤΟΝ ΔΙΟΝΥΣΟΝ ΤΕΧΝΙΤΑΙ, quibus ſimilis eſt illa: ΟΙ ΤΕΧΝΙΤΑΙ ΤΩ ΔΙΟΝΥΣΩ, quae ex perturbata illius Corcyraeenſis monumenti ſyntaxi deducitur. Sed Maffeio (30) non placet ea formula cum nomine Bacchi in caſu tertio. *Subſpicari poſſumus*, inquit, *Dionyſii nomini iota ab exceptore gratis ſuppoſitum, quum genitivus Doricus eo loco videatur, ut in Theocrito*: ἢ κατὰ Πηνειῶ καλὰ τέμπεα, ἢ κατὰ Πίνδω, *intelligendumque de* τῶ Διονύσω τεχνίταις. Apud Chishullum (31) vero abſolute appellantur ΔΙΟΝΥΣΙΑΚΟΙ ΤΕΧΝΙΤΑΙ. Praeterea in eodem monumento continetur ſenatus decretum de ratione adminiſtrandae erogandaeque illius pecuniae in mercedem ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΤΩ ΔΙΟΝΥΣΩ *operantium in Dionyſiacis feſtis*. Qui autem fuerint τέχνιται, ex ipſo monumento Corcyraeo clare perſpicimus. Primo enim in eo generatim ſtatuitur, pecuniam illam erogandam eſſe in illorum mercedem, ut celebrentur ludi in feſtis Dionyſiacis: declaratur deinde Ariſtomenis & Pſyllae voluntas his verbis, quae in eorum donatione habentur apud Quirinum (32): *Conducant* (qui imperabunt) *ex foenore elargitae pecuniae* ΑΥΛΕΙΤΑΣ ΤΡΕΙΣ *tibicines tres* ΤΡΑΓΩΔΟΥΣ ΤΡΕΙΣ *tragoedos tres* ΚΩΜΩΔΟΥΣ ΤΡΕΙΣ *comoedos tres*. Itaque τέχνιται τῷ Διονύσῳ *operantes in ſacris Bacchi* nil aliud erant, quam tibicines, tragoedi, & comoedi, qui in feſtis Dionyſiacis adhibebantur. Hoc tradiderat etiam A. Gellius (33) qui commemorans comoedos, tragoedos, & tibicines, inquit: *id genus autem artifices*, graece appellantur οἱ περὶ τὸν Διόνυσον τέχνι-

τέχνιται. De his vero erudite pertractavit Morisanus (34). In illo igitur monumento nunc mentio eſt τῆς βυλῆς *ſenatus*, modo τῆς ἀλίας *populi*, modo vero utriuſque ita, ut in definiendis conficiendiſque reipub. negotiis tum ſenatui, tum populo conceſſa appareat facultas. Mentio deinde in eodem eſt plurium magiſtratuum, ex quibus tamquam in ſpeculo videre eſt, quam praeclare ſapienterque inſtituta ac temperata fuerit illa reſpublica; quamquam libenter fatear, complurium adhuc eius magiſtratuum notitiam deſiderari. Sed de iis, qui ſuperſunt, paullo poſt erit a nobis dicendum.

§. XIIII.

Nunc conſideranti mihi in eodem monumento ſenatus populique auctoritatem, quaedam occurrunt non ſatis perſpicua & expedita; diſſimulandum enim non eſt a viro ingenuo, quum haec ipſa eruditis non ſine utilitate aliqua proponantur. Ea tamen illuſtrare conabimur. In primis itaque donatores pecuniae praeſcribunt, ut ΕΛΕΣΘΩ ΔΕ Α ΒΟΥΛΑ ΕΚΑΣΤΑΚΙΣ ΕΙΣ ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΕΚΔΑΝΙΣΟΥΝΤΑΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ (35) *ſenatus deligat ſingulis annis foeneratores*. Idem de pecuniae adminiſtratoribus ſtatuitur in ſenatus decreto his verbis: ΕΔΟΞΕ ΤΑ ΒΟΥΛΑ . . . . . ΕΛΕΣΘΑΙ ΤΑΝ ΒΟΥΛΑΝ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΙΞΟΥΝΤΑΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ . . . ΕΙΣ ΕΝΙΑΥΤΟΝ (36) *Placuit ſenatui . . . ut ſenatus eligat adminiſtratores pecuniae . . . . . . ſingulis annis*. At paullo poſt de iiſdem adminiſtratoribus ita decernitur: ΑΙΡΕΣΘΑΙ ΔΕ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ (ΧΕΙΡΙΞΟΥΝΤΑΣ) ΜΗΝΟΣ ΜΑΧΑΝΕΟΣ ΕΝ ΒΟΥΛΑ Η ΑΛΙΑ (37) *Eligantur autem quotannis* (adminiſtratores illi) *menſe machanis*, *in ſenatu*, *ſive in concione*. Heic ergo poteſtas atque arbitrium eligendi adminiſtratores illos tribuitur indefinite vel ſenatui vel populo, ita ut recta ſit eorum electio ſi facta fuerit a ſenatu, vel a populo; antea vero ſoli ſenatui ea facultas tributa eſt. Atque haec quoad electionem illorum adminiſtratorum. Quod vero pertinet ad ipſius adminiſtrationis rationem, primo tribuitur ſenatui & populo munus iudicandi, utrum recte an male ſe geſſerint adminiſtratores: ΒΟΥΛΑ ΚΑΙ ΑΛΙΑ ΕΠΙΓΙΝΩΣΚΕΤΩ (38) *ſenatus & concio iudicet*; tum vero praeſcribitur, ut Agonotheta ſenatui rationem reddat de pecunia ab adminiſtratoribus accepta: ΑΠΟΛΟΓΙΣΑ-

 ΣΘΩ

ΣΘΩ ΕΙΣ ΒΟΥΛΑΝ (39), ac pariter id faciant adminiſtratores: ΑΠΟΛΟΓΙΖΑΣΘΩΣΑΝ ΔΕ ΚΑΙ ΟΙ ΧΕΙΡΙΞΟΥΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΕΚΑΣΤΑΚΙΣ ΕΙΣ ΒΟΥΛΑΝ (40), *rationem reddant etiam adminiſtratores pecuniae ſingulis annis in ſenatu*; ac demum ſtatuitur, ut quae ad totum illud adminiſtrationis negotium pertinent, & praeterea quae ſunt in decreto expreſſa, tam ſenatus, quam populus facienda determinent: ΤΑ ΔΕ ΛΟΙΠΑ ΠΑΝΤΑ ΓΙΝΕΣΘΩ ΩΣ ΚΑ ΔΟΚΗ ΒΟΥΛΑ ΚΑΙ ΑΛΙΑ (41) *reliqua autem omnia fiant, ut placuerit ſenatui & populo*. Itaque & in illius pecuniae adminiſtratione peragenda modo uni ſenatui, modo huic ſimul & populo poteſtas tributa in decreto dignoſcitur. An conciliari haec poſſint, quin lapicidam vel exſcriptores accuſemus, viderint eruditi. Nos vero ad tollendam hanc apparentem contradictionem haud aegre iudicamus, nomen ΒΟΥΛΑ in hoc decreto late ſumi pro iis omnibus, qui partes ſuas in reipublicae adminiſtratione habebant, nempe pro ſenatu ſimul & concione, quam opinionem infra §. XXV. tuebimur. Illud tamen nunc extra dubitationem eſt (quod a nobis praecipue probandum erat) populum quoque Corcyraeum in moderanda repub. participem regiminis fuiſſe.

§. XV.

Qua vero ratione populus ſuam exercebat poteſtatem? an omnis ſimul, an potius in partes, nempe in tribus? Non modo enim Athenis, ſed in minoribus etiam quibuſdam Graecorum urbibus dividebatur populus in tribus, ut alibi (42) oſtendam. Hoc poſtremum de Corcyraeis non conſtat; ſed veroſimilius eſt alterum. Quum enim vel civitas, vel tota aliqua metropolis apud Graecos eſſet in tribus diſpertita; tunc unaquaeque tribus aliquod anni ſpatium imperabat, eiuſque nomen decretis inſcribebatur. Ita ſane ſtatuendum eſt, ſi ratiocinari ad veroſimilitudinem liceat ex monumentis, quae ſuperſunt, quorum exempla alibi a me ſunt afferenda. Quum ergo in Corcyraeorum decreto nil tale appareat; aliunde vero non deeſſet occaſio tribum aliquam ex iis nuncupandi, ſi revera exſtitiſſent, argumento videtur eſſe, totam ſimul urbem, eos nempe, qui ex legibus apti eſſent, vel potiſſimum delecti, de rebus ad rem-

rempublicam pertinentibus ſuffragia tuliſſe. Reliquum eſt igitur, ut videamus, quibus nominibus appellarentur ii, qui generalem in ſenatu, vel in concione exercebant poteſtatem, & quinam alii fuerint peculiares Corcyraeorum magiſtratus, quorum mentio ſupereſt in saepius laudato Corcyraeo monumento. Quae quidem inveſtigatio a nemine ſuſcepta eſt ex iis, qui hoc idem monumentum vel attulerunt, ut MONTFAUCONIUS, vel etiam animadverſionibus eruditis illuſtrarunt, ut Card. QUIRINIUS. Eum vero in hac deſcriptione ordinem conſectabimur, ut de iis, quae illuſtriora videntur Corcyraeorum munera, primo loquamur, tum quibuſdam veluti gradibus ad infima uſque deſcendamus. Haec enim cum iis coniuncta, quae de Corcyrae Prytane & Synarchis hucuſque diſputata ſunt, eam profecto exhibebunt Corcyraeenſis celeberrimae reipublicae faciem, quam numquam antea contemplati ſumus, quamque non antiquis ſcriptoribus, ſed veteribus monumentis debemus.

§. XVI.

Ac primo quidem de archontibus oriatur ſermo. ΑΡΧΟΝΤΕΣ generatim vocabantur illi, ex quibus conſtabat ſenatus & concio; vidimus enim paullo ante §. XIIII. tamquam ſynonyma adhiberi vocabula haec: Α ΠΟΛΙΣ, & ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ: vidimus etiam §. XIII. Corcyraeorum regimen ariſtocraticum, ſimul & democraticum fuiſſe. Quamobrem τὸ ΑΡΧΟΝΤΕΣ aequivalet ΤΑ ΒΟΥΛΗ, & ΤΑ ΑΛΙΑ *ſenatui & concioni*. Namque ita praecipitur: ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΝΤΟ ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΕΠΙ ΤΑΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ (43) *mittant, qui imperabunt operariis* (Dionyſiacis) *mercedem*, ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΠΑΝΤΑ ΠΙΟΥΝΤΩ ΟΙ ΕΧΑΣΤΑΧΙΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΚΑΘΩΣ ΕΝ ΤΗ ΔΟΣΕΙ ΓΕΓΡΑΠΤΑΙ, *& reliqua omnia peragant, qui ſingulis annis imperabunt, ſicut in donatione ſcriptum*, ſeu ſtatutum *eſt*; ΕΙ ΜΗ ΤΙ ΔΙΑ ΠΟΛΕΜΟΝ ΓΕΝΟΙΤΟ ΒΟΥΛΑΣ ΚΑΙ ΑΛΙΑΣ ΥΠΕΡΘΕΜΕΝΑΣ, *niſi quod ingruente bello ſecus acciderit, ſenatu & concione in aliud tempus reiecta*. Quare decreti ſeriem haud ſatis perpendit MONTFAUCONIUS (44) qui hiſce in locis vocem ΑΡΧΟΝΤΕΣ importune vertit *adminiſtratores*; quae enim ibi iubentur, non ad illos, ſed ad civitatem, ſenatum nempe, vel etiam concio-

cionem pertinebant. Adde quod paullo infra perſpicue omnino diſtinguuntur adminiſtratores ab archontibus, ubi nimirum dicitur: ΟΙ ΔΕ ΜΗ ΠΟΙΗΣΑΙΕΝ ΤΙ ΤΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΟΙ ΤΕ ΧΕΙΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ Η ΟΙ ΑΡΧΟΝΤΕΣ (45) κ. λ. *Si vero quidpiam eorum quae ſancita ſunt, omiſerint ſive adminiſtratores pecuniae, ſive imperantes &c.* Quod adhuc confirmare lubet in ſequentibus, ut faciam ſatis difficultati, quae contra archontis ſignificationem a me hic traditam poſſet aliquis opponere.

§. XVII.

Nam ſi vera eſt Vandalis (46) opinio, quam heic examini ſubiicere non eſt neceſſe, non ſolum exſtitere archontes ſupremum, vel maiorem aliquem in urbibus magiſtratum habentes, ſed ii etiam, quos appellabant chori, vel ludorum, ſive muſicorum certaminum archontes. Quid ergo prohibet, inquiet aliquis, ſumere in hac ſignificatione vocem ΑΡΧΟΝΤΕΣ in illo Corcyraeenſi monumento ſaepius expreſſam; quum in eodem ſermo utique ſit de ludis muſicis, atque de pecunia ab iiſdem archontibus in ſupradictos ludos eroganda? Accedit etiam, quod in ea donatione praeſcriptum eſt, ut ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΟ Α ΠΟΛΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΟΥ ΑΓΟΝΟΘΕΤΑ ΝΟΜΟΝ ΕΠΙ ΤΑΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ (47) *mittat urbs ſecundum legem Agonothetae ad ſolvendam operariorum* (Dionyſiacorum) *mercedem*. Quod quidem & alias ſaepe vel in ipſa donatione, vel in decreto, quod eam ſubſequitur, praeceptum reperitur. Demum iubetur in fine decreti ΜΗ ΕΞΕΣΘΩ ΔΕ ΜΗΘ ΕΝΙ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΝΑΤΕΘΕΝΤΟΣ . . . ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΩΣ ΤΕ ΕΙΣ ΑΛΛΟ ΤΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΘΗΜΕΝ ΑΛΛ ΕΙΣ ΤΑΝ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΩΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ (48), *ne liceat cuiquam procurare, ut oblata . . . pecunia alios in uſus transferatur, niſi in mercedem artificum*. Ergo quum haec omnia ad muſicos ludos ſpectent, veroſimile admodum eſt, archontes illos, quibus demandatum fuit munus erogandi in eoſdem ludos pecuniam, eſſe chori & certaminum, non vero urbis archontes. At in primis ΑΡΧΟΝΤΕΣ illi tam in donatione quam in decreto, dicuntur tantummodo ΑΡΧΟΝΤΕΣ nulla addita circumſtantia, quae commonſtret vocem illam, quae per ſe ipſa ad quoslibet imperantes connotandos indifferens maxime eſt, determinet ad ſignificationem,

quae

quae nobis opponitur. Deinde vero ex antiquis monumentis unum dumtaxat fuiſſe novimus ludorum archontem; heic vero plures ſemper dicuntur. Sic donationis initio: ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΠΟΙΟΥΝΤΩ ΠΑΝΤΑ ΟΙ ΕΚΑΣΤΑΚΙΣ ΕΟΝΤΕΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΚΑΘΩΣ Ο ΤΟΥ ΑΓΟΝΟΘΕΤΑ ΝΟΜΟΣ ΤΑΣΣΕΙ (49) *ceteraque omnia perficiant, qui ſingulis annis principes erunt*, *ut Agonothetae lege ſancitum eſt*; quod etiam pariter in decreto legitur. Adde inſuper, quod ii qui heic ΑΡΧΩΝΤΕΣ nuncupantur, ex aliis quae paullo ante in ipſa donatione dicta ſunt, perſpicuum fit eſſe urbis ΑΡΧΟΝΤΕΣ. Namque ibi dicitur: ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΩ Α ΠΟΛΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΟΥ ΑΓΟΝΟΘΕΤΑ ΝΟΜΟΝ ΕΠΙ ΤΑΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ, *mittat urbs ſecundum legem Agonothetae ad ſolvendam operariorum* (Dionyſiacorum) *mercedem*; quae quidem quum unico orationis contextu cum antea dictis ſint connexa, patet archontum nomine urbem ipſam eſſe intelligendam, ut ſuperiori §. xvI. explicatum eſt. Sed ad alia properemus, quae ad ipſum ſenatum pertinent.

§. xvIII.

Itaque illi, ex quibus coaleſcebat Corcyraeenſis ſenatus, non erant omnes aequali poteſtate praediti; aderant enim, qui vocabantur ΠΡΟΒΟΥΛΟΙ, *principes ſenatus*. Hoc autem nomine illi profecto indicantur, qui in ſenatu illo primas obtinerent partes; ſi vis intima eius vocis ipſi rei omnino reſpondeat. Itaque a veritate longius non aberravero, ſi dixerim eponymum Corcyrae Prytanem, eiuſque ΣΥΝΑΡΧΟΥΣ *in magiſtratu collegas* ea voce ΠΡΟΒΟΥΛΟΙ eſſe comprehenſos. Porro hiſce προβούλοις, praeter cetera, quae nobis incomperta ſunt, commiſſum erat, ut curarent, donationem & decretum inſcribi in cippo lapideo, iiſdemque datum erat arbitrium collocandi eumdem cippum eo in loco, qui ipſis ſimul cum alio quodam magiſtratu, de quo infra, aptior viſus fuiſſet. Legitur namque in fine decreti (50) ΤΑΣ ΔΕ ΔΟΣΙΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΕΙΣ ΣΤΑΛΑΝ ΛΙΘΙΝΑΝ ΧΑΙ ΑΝΑΘΑΜΕΝΟΝ ΠΟΙ ΚΑ ΔΟΧΗ ΠΡΟΒΟΥΛΟΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΔΙΚΟΙΣ ΚΑΛΩΣ ΕΧΕΙΝ: *Exemplum autem huius donationis & decreti deſcribatur in cippo lapideo, & reponatur quo loco ſenatus principibus & defenſoribus viſum fuerit expedire*: ΤΑΣ ΔΕ ΑΝΑΓΡΑΦΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΒΟΥΛΟΥΣ . . . ΤΑΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ, *deſcriptionem vero*

ro cippi & repoſitionem in congruenti loco principes ſenatus ... recte procurent. Quod quidem munus ordinarium illis fuiſſe aequum eſt iudicare; nulli enim alteri aptius committitur ea cura deſcribendi decreti, ſeu procurandi rectam ipſius deſcriptionem, quam iis, qui in eo conficiendo potiorem habuerint partem: qui proinde curare poterant, ne quid in ipſo exſcribendo vel fraude ac malo dolo, vel errore & oſcitantia immutaretur. Ex his ergo intelligimus, inter plures ab Henrico Stephano (51) adductas illius vocis ΠΡΟΒΟΥΛΟΣ interpretationes, nullam certe videri aptiorem illa, quam ſupra nos declaravimus.

§. XVIIII.

Quoniam vero in ſenatu, ideſt inter ΑΡΧΟΝΤΑΣ diſtinguebantur ΠΡΟΒΟΥΛΟΙ, ideo tam ſenatus univerſus, quam principes ſenatus ſeparatim ſuos peculiares habebant magiſtratus, tamquam *adſeſſores* vel *defenſores* ſive *procuratores*. Itaque in Corcyraeorum republica apparent ΠΡΟΔΙΚΟΙ ΒΟΥΛΑΣ *defenſores ſenatus*. De his dicitur in decreto (52) ΠΑΝΤΩΝ ΔΕ ΤΟΥΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙ ΤΙΝΟΣ ΚΑ ΑΛΛΟΥ ΔΟΚΗ ΠΡΟΔΙΚΟΙ ΒΟΥΛΑΣ ΚΡΙΣΙΝ ΑΠΑΡΒΟΛΟΝ ΓΡΑΨΑΜΕΝΟΙ, *horum autem omnium, & aliorum, quae ſancita fuerint, defenſores ſenatus decretum immutatum deſcribant*. Onus quoque illis impoſitum erat compellendi ad ſolvendum eos, qui a ſenatu mulctati fuiſſent, eo quod vel tentaſſent pecuniam pro Dionyſiacis feſtis celebrandis determinatam in alios uſus convertere, vel revera illam in eos convertiſſent. Legitur enim (53) ΤΟΝ ΔΕ ΚΑΤΑΚΡΙΘΕΝΤΑ ΟΙ ΤΑΣ ΚΡΙΣΙΑΣ ΓΡΑΨΑΜΕΝΟΙ ΕΙΣΠΡΑΞΑΝΤΕΣ, *damnatum autem pro tali facinore, qui huiuſmodi decretum ſcripſerunt, ad ſolvendum compellent*. Aliud quoque ΠΡΟΔΙΚΟΙ ΒΟΥΛΑΣ habebant munus commune cum alio magiſtratu, de quo mox dicturi ſumus. Quod vero apud Corcyraeos obſervavimus, erat quoque apud Lacedaemonas eiuſdem nominis ſimiliſque naturae officium. Ipſi enim teſte Plutarcho (54) Πρoδίκους καλοῦσι τοὺς τῶν βασιλέων ἐπιτρόπους, *prodicos vocant regum curatores*. ΠΡΟΔΙΚΟΙΣ autem Corcyraeenſibus convenire etiam poteſt ſignificatio, quam de hac voce tradit Suidas (55), nempe ut fuerint pariter *arbitri*; quod ex antea dictis manifeſtum eſt.

§. XX.

§. XX.

Sicuti autem ſenatus ſuos habeat ΠΡΟΔΙΚΟΥΣ, ita aderant ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ, aut ſaltem ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΠΡΟΒΟΥΛΩΝ *procuratores*, ſeu *aſſeſſores*, vel *defenſores*, vel *defenſor principum ſenatus*; utramque poſui lectionem, ut Maffeio ſatisfaciam emendanti eam, quam exhibet Montfauconius, a qua minime recedit Quirinius. De Maffei emendatione dicam paullo infra. Obſervo autem in primis, de hoc munere, quod in Corcyraeo monumento expreſſum eſt, nullibi mentionem eſſe. In Gruteriano indice (56), licet plerumque accuratiſſimo, legitur: *παραπροστάτας τᾶς βουλᾶς*, at ſi Agrigentinum decretum inſpexeris, in quo labentur allata verba, ſic leges perſpicue: ΠΑΡΑΠΡΟΣΤΑΤΑΣ ΒΟΥΛΑΣ ΠΡΟΕΔΡΕΥΣΑΣ ΤΑΣ ΦΙΛΑΣ ΤΩΝ ΥΛΕΩΝ, *cum adeſſet ſenatus, & praeeſſet tribus Ileorum*; ibi nempe redundat articulus *τᾶς*, qui etiamſi non abundaret, idem tamen foret illorum verborum ſenſus. Eadem pariter lectio eſt in nuperrima ſylloge veterum inſcriptionum Siciliae (57), quam Gabriel Lancellottus Castellus, princeps Turris Mutii, vir civilis & litterariae reipub. bono natus confecit, ediditque. Iamvero de ΠΡΟΣΤΑΤΑΙΣ ΠΡΟΒΟΥΛΩΝ haec tantum in Corcyraeenſi decreto (58) ſcripta ſunt: ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΤΟ ΕΦ ΕΚΑΣΤΟΥ ΑΔΙΚΗΜΑΤΟΣ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΔΩΝΤΟ ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ ΠΡΟΒΟΥΛΩΝ ΟΙ ΔΕ ΕΙΣ ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ ΦΕΡΕΤΩ ΑΚΑΜΕΙΟΝ, *argentum autem pro ſingulis prave admiſſis* (ſive pro mulctis) *adſignatum tradant procuratores principum ſenatus, atque purum huiuſmodi argentum deferatur ad tribunalia*. Quum autem in hoc monumento dicantur non tantummodo ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ, ſed ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ ΠΡΟΒΟΥΛΩΝ, id fortaſſe innuit, fuiſſe apud Corcyraeenſes etiam *προστάτους τοῦ δήμου*, *procuratores* vel *patronos populi*. Hos aliquando appellabant tantum *προστάτους*, ubi nempe neceſſaria non erat aliqua diſtinctionis nota; ſcholiaſtes enim Aristophanis apud Henricum Stephanum (59) vocem *προστάτην* ab eo uſurpatam interpretatur *προϊσταμένον τοῦ δήμου*, vel eos nuncupabant hoc ipſo nomine *προϊσταμένους τοῦ δήμου*, ut in veteri Agrigentinorum decreto apud Gruterum (60). Atque haec quidem iuxta priorem Montfauconii & Quirinii lectionem. At Maffeius (61) non contemnendis ſane rationibus contendit, in eo monumen-

to, quod Dorica dialecto conſcriptum eſt, vocem ΠΡΟΣΤΑΤΑΙ in caſu tertio ſingulari poſitum fuiſſe ; ex quo etiam , fateor , clarior illius periodi ſenſus habetur . Itaque ut iuxta utramque lectionem concludam , ex iis , quae dicta ſunt §. XVIIII. compertum eſt ΠΡΟΒΟΥΛΟΥΣ *principes ſenatus* Corcyraeenſis , nimirum ΠΡΥΤΑΝΙΝ eiuſque ΣΥΝΑΡΧΟΥΣ fuiſſe nobiliorem eiuſdem ſenatus partem ſimulque fuiſſe magiſtratum a corpore ſenatus diſtinctum . At ſenatui ΠΡΟΔΙΚΟΥΣ , & principibus ſenatus ΠΡΟΣΤΑΤΟΥΣ vel ΠΡΟΣΤΑΤΑΝ ideo datos cogitare poſſumus , ut vel ſapientius rempublicam moderarentur , vel firmior maneret eorumdem auctoritas .

§. XXI.

Ne vero magiſtratus aliquis poteſtate ſua abuteretur , inſtituti fuere in eadem Corcyraeenſi repub. ΝΟΜΟΦΙΛΑΚΕΣ *legum cuſtodes* , quibus in decreto (62) commiſſa eſt cura , ut ſi agonotheta , vel pecuniae adminiſtratores accuratam non reddiderint rationem , ipſi ΕΚΛΟΓΙΣΘΩ ΧΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΧΡΗΜΑΤΑ *examinent, ut conſueto more de ſacris & publicis pecuniis agitur* . Ex quo quidem compertum eſt , quo fungerentur munere Corcyraei ΝΟΜΟΦΙΛΑΚΕΣ ; conſtat nempe eos non fuiſſe cuſtodes tabularum , in quibus deſcriptae erant leges & decreta , ſed quoſdam potius veluti praefectos vel adiutores aliorum magiſtratuum , ad ipſarum legum obſervantiam facilius obtinendam . Si namque agonotheta & pecuniae adminiſtratores de hac rationem reddere tenebantur apud Archontes , ut ſupra vidimus ; ſi deinde ſubiiciebantur iudicio ΝΟΜΟΦΙΛΑΚΩΝ , ſi rectam non reddidiſſent ; conſequens inde eſt ΝΟΜΟΦΙΛΑΚΑΣ eam habuiſſe cauſſae cognitionem , qua ea ipſa, quae apud Archontes geſta erant, ad examen revocarent . Notum porro eſt , & in Athenienſi republica exſtitiſſe eiuſdem nominis magiſtratum ; cuius munera accurate deſcribit POTTERUS (63) .

§. XXII.

Quum autem , quae de Corcyraeenſibus dicta ſunt , reipublicae ſapienter admodum conſtitutae argumentum praebeant ; tum vero aliud etiam validius ex eo deducitur , quod magiſtra-

tus

tus alter ad ipſarum legum obſervantiam magis magiſque firmandam prorſus neceſſarius additus ab iiſdem fuerit. Lex enim, ſi vera lex eſt, una eademque ſemper in ſe ipſa ſit oportet, quod ſemper communi reipublicae bono vivere ac proſpicere debeat. At mutatis pro humana conditione rerum circumſtantiis, eadem non permanet anima legis, niſi haec ipſis circumſtantiis reſpondeat. Quum vero ex privata legum interpretandarum auctoritate maxima oriretur in republica perturbatio; hinc ſapientiſſime conſtituti ſunt a Corcyraeenſibus ΔΙΟΡΘΩΤΗΡΕΣ *legum reſtauratores*, qui nimirum ſtatutas in eorum republica leges, iuxta diverſas temporum circumſtantias, immutarent. De his enim in eo decreto legitur (64) ΕΙ ΔΕ ΚΑ ΔΙΟΡΘΟΣΙΣ ΤΩΝ ΝΟΜΩΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΑΞΑΝΤΩΝ ΟΙ ΔΙΟΡΘΟΤΗΡΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΚΑΘΩΣ ΚΑ ΔΗ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΧΕΙΡΙΞΕΣΘΑΙ, *quod ſi legum correctio fiat, ſtatuant reſtauratores legum in ipſis legibus, quo pacto eadem pecunia adminiſtranda ſit*. Hoc munere apud Athenienſes fungebantur θεσμοθέται, qui quum circa Deos ſacra, & circa homines leges ſervarent, tum etiam quotannis leges recognoſcebant, & emendabant, atque ad ſenſum diverſis rerum temporumque circumſtantiis conſentaneum revocabant; ſicuti tradunt BUDAEUS (65), & POTTERUS (66). Sed magiſtratum, qui hoc nomine ΔΙΟΡΘΩΤΗΡΕΣ nuncuparetur, alibi me legiſſe non memini. Quod ſi apud Lexicographos legitur διορθωτὴς, huius vocis traditur ſignificatio amplior, quam huic monumento conveniat.

§. XXIII.

Quatuor ſuperſunt eiuſdem reipublicae, ſive magiſtratus, ſive officia publica; duo nempe ad pecuniae publicae cuſtodiam, atque adminiſtrationem; alterum ad ludos ſacros, alterum vero ad quaedam publica munera optime conſtituta. Occurrit ergo ΤΑΜΙΑΣ *quaeſtor* abſolute nuncupatus; non cum aliqua additione, ut in quibuſdam Graecis urbibus habebatur. Sic inter MARMORA OXONIENSIA (67) legitur ΤΑΜΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΣ *quaeſtor urbis*; apud SPONIUM (68) vero ΤΑΜΙΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ *quaeſtor populi*; & alibi alii huiuſmodi quaeſtores. Quamobrem hinc licet arguere, illum in monumento Corcyraeenſi

commemoratum vel unicum fuiſſe in ea urbe publicum quaeſtorem , ac propterea nullo diſtinctionis titulo indiguiſſe ; vel praecipuum , atque omnibus aliis , qui adeſſent , nobiliorem exiſtimandum eſſe ; ac proinde *κατ' ἐξοχὴν quaeſtor* nuncupatus intelligeretur . De illo autem haec habentur in fine decreti (69) ΤΟ ΔΕ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΝ ΑΝΑΛΩΜΑ ΤΑΜΙΑ ΔΟΜΕΝ , *ſumptum vero deſcriptum* , ſive expenſam deſcriptam *quaeſtori damus* , vel *tradere*; ut iure in Montfauconii verſione emendavit Maffeius (70) , tum ex decreti contextu , tum ex Dorica eiuſdem dialecto . Itaque ad quaeſtorem aerarii publici non modo ſpectabat pecunias ſervare , ſed etiam γραφὰς in quibus continebantur indices pecuniae in publicos uſus erogatae ab iis , quibus pro munere commiſſum erat ; ut videlicet ſupremo magiſtratui aut in ſenatu , aut ſimul in concione rationem reddere poſſet .

§. XXIII.

Quoniam vero periculoſum fere ſemper viſum eſt , pecuniae adminiſtrationem ſaltem univerſam illi ipſi demandare , cui credita eſt eiuſdem pecuniae cuſtodia ; hinc ſapienter in Corcyraeenſi republica electi ſunt ΧΕΙΡΙΞΟΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ , *adminiſtratores pecuniae* , publicae nimirum & ſacrae , ut erant illae , quas Ariſtomenes & Pſyllas Corcyraeorum urbi donaverant , ut eſſent merces operantibus in ludis Dionyſiacis . Iis ergo pecuniis adminiſtrandis ſenatus eligebat tres viros , ut ex eo decreto (71) conſtat ΕΛΕΣΘΑΙ ΔΕ ΤΑΝ ΒΟΥΛΑΝ ΤΟΥΣ ΧΕΙΡΙΞΟΥΝΤΑΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΑΝΔΡΑΣ ΤΡΕΙΣ ΕΙΣ ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΤΟΥΣ ΔΥΝΑΤΩΤΑΤΟΥΣ ΧΡΗΜΑΣΙ , *eligat autem ſenatus adminiſtratores pecuniae viros tres ſingulis annis* , *fortuna & re familiari inſtructiſſimos* ; ut reddit Montfauconius . Atque hos quidem decernitur eſſe debere , ΜΗ ΝΕΩΤΕΡΩΥΣ ΕΤΩΝ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΜΗ ΔΕ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΕΒΔΟΜΗΚΟΝΤΑ (72) *nec minores annis triginta quinque* , *nec maiores annis ſeptuaginta* . Eligebantur autem , ut diximus , ΕΙΣ ΕΝΙΑΥΤΟΝ *ſingulis annis* , ΚΑΙ ΠΛΕΙΟΝΑΚΙΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΔΙΑΛΥΠΟΝΤΑΣ ΕΤΗ ΔΥΟ , *ac plerumque iidem biennio poſtquam munere functi fuerant* . At quoniam eligebantur a ſenatu , huic propterea adminiſtrationis ſuae rationem reddere tenebantur (73) : ΑΠΟΛΟΓΙΞΑΣΘΩΣΑΝ ΔΕ ΚΑΙ ΟΙ ΧΕΙΡΙΞΟΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΕΚΑΣΤΑ-

ΚΙΣ

ΚΙΣ ΕΙΣ ΒΟΥΛΑΝ, *rationem pariter reddant adminiſtratores pecuniae ſingulis annis in ſenatu*. ΟΙ ΔΕ ΜΗ ΠΟΙΗΣΑΙΕΝ ΤΙ ΤΩΝ ΓΕΓΡΑΜΜΕΝΩΝ ΟΙ . . . ΧΕΙΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ . . . ΑΠΟΤΙΣΑΤΩ Ο ΑΙΤΙΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥ ΜΝΑΣ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΚΑΙ Ο ΚΑΤΑΒΛΑΨΗ ΔΙΠΛΗ, *ſi qui vero quidpiam eorum, quae ſancita ſunt, omiſerint adminiſtratores pecuniae, . . . ſolvat qui in culpa fuerit argenti Corinthii minas triginta, & quod prave adminiſtratum fuerit in duplum reſtituant*. Demum ΕΙ ΔΕ . . . ΟΙ ΧΕΙΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΟ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΜΗ ΟΡΘΩΣ ΑΠΟΛΟΓΙΞΩΝΤΑΙ ΝΟΜΟΦΙΛΑΚΕΣ ΕΚΛΟΓΙΖΟΥΣΘΩ, *ſi autem . . . adminiſtratores pecuniae non recte rationem reddiderint, legum cuſtodes examinent*.

§. XXV.

Obſervandum vero eſt, quod ubi his in locis nominatur Α ΒΟΥΛΑ *ſenatus*, videtur decreti ſenſus eſſe, ut comprehendatur etiam Α ΑΛΙΑ & *populus*; quaſi nempe eo nomine ΒΟΥΛΑ tamquam praeſtantiori parte poſita intelligatur etiam quae inferior eſt, nimirum Α ΑΛΙΑ *populus*. Nam poſtquam in decreto ſtatutum eſt, ut ſenatus ſingulis annis deligat pecuniae adminiſtratores cum iis conditionibus, quas nuper diximus, ſtatim additur, retenta lectione & interpretatione MONTFAUCONII & QUIRINII (74): ΑΙΡΕΙΣΘΑΙ ΔΕ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΜΑΧΑΝΕΟΣ ΕΝ ΒΟΥΛΑ Η ΑΛΙΑ, *eligantur autem ſingulis annis menſe machanis in ſenatu vel in concione*; at non multo poſt, ubi agitur de iis, in quibus forte deliquerint adminiſtratores pecuniae, tandem decernitur (75) ΠΕΡΙ ΔΕ ΤΟΥ ΑΔΥΝΑΤΟΥ ΒΟΥΛΑ ΚΑΙ ΑΛΙΑ ΕΠΙΓΙΝΟΣΚΕΤΩ, *ſi* adminiſtratores *illi rei gerendae omnino impares fuiſſe dixerint, rem perquirat ſenatus & concio*. Haec poſtrema hypotheſis, ut patet, continetur in eodem genere aliarum, quae in adminiſtranda ea pecunia contingere poterant, de quibus tamen, ut ſupra (§. XIIII.) vidimus, iudicium ſenatui reſervatur; heic autem ſenatui ſimul & populo; ergo & videtur emendandum illud, quod paullo ante attulimus, nimirum ubi dicitur ΕΝ ΒΟΥΛΑ Η ΑΛΙΑ, reponendum eſt ΚΑΙ ΑΛΙΑ, vel ſi retineri debeat particula Η, ea reddenda erit non ut alii fecerunt *vel*, ſed potius &; in hoc enim ſenſu raro quidem, ſed quandoque a Grae-

Graecis ſcriptoribus uſurpatur. Atque hinc, ut omnis ab hoc decreto tollatur contradictionis ſuſpicio, deducendum eſt, quod ſupra obſervavimus, videlicet nomen ΒΟΥΛΑ poſitum ibi eſſe pro completo, ut ita dicam, ſenatu, qui ex nobilioribus magiſtratibus, ſimulque etiam ex populo conſtaret. Etenim agitur de eadem prorſus electione adminiſtratorum pecuniae, atque de eiuſdem adminiſtrationis ratione reddenda. Ergo veroſimile non eſt quod in re tanti momenti, atque in decreto tam diligenter compoſito ulla adſit vel minima contradictio. Quae autem ibi apparet, ſublata eſt ea ratione, quam nos excogitavimus. Hanc vero confirmare iuvat ex legibus Atticis apud Potterum (76), atque ex Thucydide (77). In illis enim & apud ſcriptorem hunc vox βουλὴ quemcumque magiſtratum generatim ſignificat. His vero praetermiſſis, ſi illorum adminiſtratorum numerum, aetatem, aliaſque ſupra recenſitas conditiones animadvertamus; exploratum erit profecto, nil hac in re prudentius conſtitui potuiſſe.

§. XXVI.

Sequitur inter illa officia ΑΓΩΝΟΘΕΤΑΣ, *certaminum* ſive *ludorum praeſes*, & *iudex*, ſive ut ſcribit Hesychius (78) ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος *muſicorum ludorum curator*. Saepe eius mentio fit in Corcyraeenſi donatione & decreto. Hic definiebat mercedem reddendam operantibus in feſtis Dionyſiacis; in donatione (79) enim legitur: mittat urbs ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΤΟΥ ΑΓΟΝΟΘΕΤΑ ΝΟΜΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΤΑΝ ΜΙΣΘΩΣΙΝ, *iuxta legem*, ſive iudicium *agonothetae ad ſolvendam dictis operantibus mercedem*; quod etiam iiſdem fere verbis in decreto (80) praeſcribitur. Aliaque plura peragebat ΑΓΩΝΟΘΕΤΑΣ ad ſacros ludos ſpectantia; iubetur enim in donatione (81) ut ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΠΟΙΟΥΝΤΩ ΠΑΝΤΑ ΟΙ ΕΚΑΣΤΑΚΙΣ ΕΟΝΤΕΣ ΑΡΧΟΝΤΕΣ ΚΑΘΩΣ Ο ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΘΕΤΑ ΝΟΜΟΣ ΤΑΣΣΕΙ, *cetera omnia perficiant, qui ſingulis annis imperabunt, ut agonothetae lege ſancitum eſt*; quod pariter eſt in decreto (82). Porro idem agonotheta pecuniam ab adminiſtratoribus accipiebat, illis operariis Dionyſiacis ſolvendam, ut in decreto (83) ſtatuitur. Ipſi autem agonothetae con-

conſtitutae erant leges, quas ſancte ſervare tenebatur (84) Ο ΑΓΩΝΟΘΕΤΑΣ ΠΟΙΗΤΩ ΠΑΝΤΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ, *agonotheta perficiat omnia ſecundum legem*; ac propterea tenebatur etiam ipſe ſuae adminiſtrationis in ſenatu rationem reddere (85) ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΞΑΣΘΩ ΕΙΣ ΒΟΥΛΑΝ ΕΝ ΤΑΙ ΠΡΑΤΑΙ ΣΥΝΕΔΡΑΙΩΝΤΑΙ Κ Α ΠΑΡΑΛΑΒΕΙΗ ΑΡΓΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΚΑΘΩΣ Κ Α ΕΚΑΣΤΗ ΔΟΙΗΚΗΣΗ, *atque in ſenatu, quum primum congregatus fuerit, rationem reddat, quomodo acceperit argentum, & ad ſingula ſtatuta expenderit*. Utrum vero Corcyraeorum agonotheta eſſet ἐνιαυτὸς *annuus*, an vero ἀιώνι@ ſeu διὰ βίυ *perpetuus*, ex eodem monumento minime intelligitur.

§. XXVII.

Demum duo alia occurrunt miniſtrorum genera in Corcyraeo monumento, nimirum ΠΡΟΚΑΡΥΞΑΝΤΕΣ & ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ, *praecones*, & *adminiſter*, ſeu *qui diſponit*. Ad illos quod ſpectat, decernitur in decreto (86), ut adminiſtratores pecuniae ipſam ad foenus atque uſuram tradant ΠΡΟΚΑΡΥΞΑΝΤΕΣ ΕΝΚΑΡΥΝΚΤΑΙ ΜΗ ΜΕΙΟΝ Η ΑΜΕΡΑΣ ΠΕΝΤΕ ΧΡΙΜΑΤΙΖΟΝΤΕΣ ΠΟΤΙ ΤΟΙΣ ΑΡΜΑΤΕΣΣΙ, *re per praecones denuntiata, qui non minus diebus quinque ad currus ſtabunt talia denuntiantes*. De adminiſtro autem perſpicuum omnino non eſt, an apud Corcyraeos fuerit magiſtratus aliquis, an vero ſimplex aliquis miniſter, ſive artifex. Cum architecto enim ille coniungitur, ubi in fine decreti ita praeſcribitur: ΤΑΣ ΔΕ ΑΝΑΓΡΑΦΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΒΟΥΛΟΥΣ ΜΕΤΑ ΔΙΟΙΚΗΤΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ ΤΑΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ, *deſcriptionem autem cippi, & repoſitionem in congruenti loco principes ſenatus cum adminiſtratore, & architecto recte procurent*. Διοικήτυ mentionem reperi tantum in veteri apud GRUTERUM (87) ψηφίσματι, ex cuius ſerie deduci poſſe videtur, διοικήτην fuiſſe in ſua φρατρίᾳ *pecuniae adminiſtratorem*, ſive eum, qui pecuniam expendebat, ut interpretatur MARTORELLIUS (88), qui illud ψήφισμα erudite illuſtravit. Sed ex antea dictis compertum eſt, notionem hanc non convenire voci ΔΙΟΙΚΗΤΑ, quae in Corcyraeo hoc monumento legitur. En ergo magiſtratus & munera mihi hucuſque cognita, quibus Corcyraeenſis reſpublica ſapientiſſime admi-

miniſtrabatur. Ex quibus etiam innoteſcit, quem in ea locum obtinuerint ΠΡΥΤΑΝΙΣ eiuſque ΣΥΝΑΡΧΟΙ in noſtra ἐπιγραφῇ commemorati; locum potiorem quidem, non omnem vero in regenda republica poteſtatem; quum ex antea obſervatis ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΑΛΙΑ *ſenatus & populus* ſupremam haberent; ΠΡΥΤΑΝΙΣ autem & ΣΥΝΑΡΧΟΙ eſſent ΠΡΟΒΟΥΛΟΙ *principes ſenatus*. Exoptandum vero magnopere eſt, ut alia in lucem prodeant Corcyraeorum monumenta, ut cum hiſce duobus ſimul collata, quae breviter illuſtravimus, maior accedat eidem reipub. ſplendor, magiſque adhuc appareat, quinam fuerit diverſis temporibus eiuſdem praeclariſſimae reipub. adſpectus.

(1) Mont-

(1) Montfauconius . *Diar. Italic.* pag. 422.
(2) Muratorius . *N. Th.* dxxxxxxi. 2.
(3) Corsinius . *Faſt. Attic.* T. ii. pag. 417.
(4) Maffeius . *Art. critic. lapidar.* lib. iii. cap. I. can. vi. col. 114.
(5) Corsinius . l. l.
(6) Montfaucon. l. l. pag. 412.
(7) Quirinius . *Primordia Corcyrae.* cap. xxiiii. *edit. Brixien.* an. mdccxxxviii.
(8) Morisanus . *Inſcription. Reginae* pag. 83.
(9) Quirinius . l. l.
(10) Idem . *ibid.* pag. 177.
(11) Corsinius . l. l. T. I. pag. 300.
(12) Quirinius . l. l. pag. 179. *verſus fin.*
(13) Idem . *ibid. verſ. med.*
(14) Idem . *ibid. verſ. fin.*
(15) Idem . *ibid. initio* .
(16) Idem . *ibid.* pag. 177. *verſ. fin.*
(17) Idem . *ibid* pag. 180. *in fin.*
(18) Marmora Oxoniensia . P. I. num. cxxviiii. *edit.* an. mdclxxvi.
(19) Sponius . *Top. Attic.* art. ciiii.
(20) Muratorius . *N. Th.* dxxxxvii. 3.
(21) Quirinius . l. l. cap. viiii.
(22) Idem . *ibid.* pag. 74.
(23) Homerus . *Odyſ.* lib. vii.
(24) Montfaucon. *Diar. Italic.* pag. 412.
(25) Vandale . *Diſſertation. V. de Stephanophor.* cap. I. pag. 380.
(26) Corsinius . *Faſt. Attic.* T. iiii. *in Prolegomen.* pag. xxxxiii.
(27) Morisanus . *Inſcription. Reginae* pag. 1.
(28) Athenaeus . *Deipnoſophiſt.* lib. v.
(29) Philostratus . *Vit. Sophiſt.* lib. I.
(30) Maffeius . *Art critic. lapid.* lib. iii. cap. I. can. v. col. 107.
(31) Chishullus . *Antiquitat. Aſiatic.* P. I. pag. 105.
(32) Quirinius . l. l. pag. 177.
(33) A. Gellius. *Noct. Att.* lib. xx. cap iii.
(34) Morisanus . l. l. *Diſſert.* ii. num. ii. & ſeqq.
(35) Quirinius . l. l.
(36) Idem . *ibid.* pag. 179. *init.*
(37) Idem . *ibid.*
(38) Idem . *ibid. verſ. med.*
(39) Idem . *ibid.* pag. 180. *verſ. med.*
(40) Idem . *ibid.* pag. 181. *verſ. fin.*
(41) Idem . *ibid.* pag. 183. *verſ. fin.*
(42) *In Tractatu* de Decretis Atheniens.
(43) Quirinius . *ibid.* pag. 180. *in fin.* & ſeq.
(44) Montfaucon. *Diar. Italic.* pag. 416. *in fin.*
(45) Quirinius . l. l. pag. 181. *in fin.*
(46) Vandale . *Diſſert.* viii. *in marm. Graec.*
(47) Quirinius . l. l. pag. 177. *in fin.*
(48) Idem . *ibid.* pag. 182. *init.*
(49) Idem . *ibid.* pag. 178. *init.*
(50) Idem . *ibid.* pag. 183. *in fin.*
(51) Stephanus Henricus . *Th. L. Gr.* V. Πρόβȣλος .
(52) Quirinius . l. l. pag. 182. *verſ. med.*
(53) Idem . *ibid. verſ. fin.*
(54) Plutarchus . *in Lycurgo* .
(55) Suidas . V. Πρόδιχοι .
(56) *Index* Gruter. cap. v.
(57) Lancellottus . *Inſcript. Sicil.* cl. viii. num. I.
(58) Quirinius . l. l. pag. 182. *verſ. med.*
(59) Stephanus Henricus . *Th. L. Gr.* V. Προστάτης .
(60) Gruterus . ccccl.
(61) Maffeius . *Traduttori Italiani* pag. 130. *Art. critic. lapid.* lib. iii. cap. I. can. v. col. 107. , & can. vi. col. 115.
(62) Quirinius . l. l. pag. 182. *init.*
(63) Potterus . *Archaeolog. Gr.* lib. I. cap. xiii.
(64) Quirinius . l. l. pag. 183. *poſt med.*
(65) Budaeus . *Commentar. L. Gr.* V. Θεσμοθέτης .
(66) Potterus . l. l.
(67) Marmora Oxonien. P. I. num. cxvi.
(68) Sponius . *Itin.* T. I. pag. 388.
(69) Quirinius . l. l. pag. 184.
(70) Maffeius . *Art. critic. lapid.* lib. iii. cap. I. can. vii. pag. 132.

(71) Quirinius. l. l. pag. 179. *init.*
(72) Idem. *ibid.*
(73) Idem. *ibid.* pag. 181. *in fin.*
(74) Idem. *ibid.* pag. 179. *init.*
(75) Idem. *ibid.* pag. 180. *med.*
(76) Potterus. *Archaeologiae Gr.* lib. I. cap. xxvI. *in legib. Att.* lib. III. tit. I. leg. III.
(77) Thucydides. lib. v.
(78) Hesychius. V. Ἀγωνοθέτης.
(79) Quirinius. l. l. pag. 177. *fin.*
(80) Idem. *ibid.* pag. 180. *fin.*
(81) Idem. *ibid.* 178. *init.*
(82) Idem. *ibid.* pag. 181. *init.*
(83) Idem. *ibid. med.*
(84) Idem. *ibid. fin.*
(85) Idem. *ibid.* pag. 179. *med.*
(86) Idem. *ibid.*
(87) Gruterus. dcxxiiiI.
(88) Martorillius. *Thec. calamar.* T. II. pag. 628.

IN MONUMENTUM III

ADNOTATIONES

ΣΥΝΟΨΙΣ

ADNOTATIONUM

IN MONUMENTUM III

§. I. *INveſtigatur ratio, cur in hac Corcyraeenſi* ἐπιγραφῇ *& in alio eiuſdem reipub. monumento quidam in magiſtratu conſtituti proprium ſimul & paternum nomen, quidam vero proprium tantummodo geſtent. MAZOCHII de hac re laudatur opinio.*

§. II. *Eadem, ſolutis quibuſdam difficultatibus, defenditur ut veroſimilior.*

§. III. *Incerta oſtenditur ſignificatio vocis* ΘΕΟΙΣ, *quae poſtrema occurrit in Corcyraeenſi* ἐπιγραφῇ.

§. IIII. *MONTFAUCONII & MURATORII de eiuſdem vocis ſignificatione opinio improbatur.*

§. V. *MARTORELLII ſimiles Graecas* ἐπιγραφὰς *interpretantis ſententia pariter refellitur.*

§. VI. *De quodam ritu diſſeritur, quo quis alterum Numinibus commendabat, oblato eiſdem ſimulacro illius, qui commendabatur.*

§. VII. *De eodem ritu illuſtrantur teſtimonia PLUTARCHI, & DIONIS CHRYSOSTOMI.*

§. VIII. *Novus MORISANI canon pro interpretandis* ἐπιγραφαῖς, *quae in fine habent vocem* ΘΕΟΙΣ *iure improbandus eſt. Indicantur autem ſolemnia verba, quae voci eidem ſubaudiri poſſunt.*

§. VIIII. *Rationes afferuntur, ob quas definiri nequit niſi latioribus limitibus aetas monumenti, quod illuſtravimus.*

§. X. *Indicantur vero latiores limites, quibus adſignari poteſt eiuſdem monumenti aetas.*

§. XI. *Eadem de re pertractatur; ac veroſimilius conficitur, ad antiquiora Corcyrae tempora eamdem* ἐπιγραφὴν *pertinere.*

IN

IN MONUMENTUM III

ADNOTATIONES

§. I.

TRia ſuperſunt in hiſce adnotationibus breviter inquirenda.. Primum de ratione propriorum nominum Corcyraeenſis Prytanis, eiuſque in magiſtratu ſociorum, alterum de ſignificatione vocis ΘΕΟΙΣ, quae poſtrema eſt in hac ἐπιγραφῇ, ac demum de huius inluſtris monumenti aetate. Ad primum quod pertinet, animadverto, quod Prytanis tum proprio, tum paterno etiam nomine inſcribitur ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΟΤΟΥ itemque ΣΥΝΑΡΧΟΙ eodem modo inſcripti ſunt, uno excepto, qui inter eoſdem primus eſt, nempe ΦΙΛΩΤΑΣ, qui ſolo proprio nomine nuncupatur. At in alio Corcyraeo monumento, de quo ſaepius loquuti ſumus, Prytanis unice proprium ſine paterno nomine gerit, illi vero pecuniae donatores proprio ſimulque patris nomine ita recenſentur, ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΛΑΙΔΑ, & ΨΥΛΛΑΣ ΑΛΚΙΜΟΥ. Haec vero in enuntiandis nominibus diverſitas ex quonam fonte repetenda eſt? Uno verbo quaeſtionem ſolvere poſſemus cum viro immortalis memoriae, ALEXIO SYMMACHO MAZOCHIO (1), qui inſtituta eadem prorſus quaeſtione de Ephoris Heracleenſibus, quorum alter cum proprio & paterno nomine, alter ἀπάτωρ recenſetur, reſpondit diverſitatem hanc ex eo oriri, quod poſtremus Ephorus eſſet ſpurius, qui patrem oſtendere non poſſet; probare vero nititur, ſpurios vel apud Graecos, vel apud Romanos a capeſſendis maioribus etiam magiſtratibus minime prohibitos fuiſſe.

§. II.

Reſponſionem hanc, ut veroſimiliorem lubens amplector, ſi ſermo ſit de iis monumentis, in quibus aliqui eiuſdem dignitatis participes, ſimulque in ſermone coniuncti paternum nomen com-

commonſtrent, alii vero in iiſdem monumentis minime indicent. Eam vero cl. viri opinionem confirmare iuvat, ſolutis quibuſdam difficultatibus, quae mihi ſcribenti dubiam reddere eamdem videbantur. Etenim nomina inventa ſunt, atque in communi uſu adhibita, ut homines invicem diſtinguerentur; ut autem homonymi inter ſe diſtingui poſſent, cuique additum eſt nomen paternum, & ita porro. Itaque ſi cui ſpurio alter eſſet homonymus, diſtinctivo alio nomine indicari eum oporteret; quod quum factum non ſit nec in tabulis Heracleenſibus, nec in noſtra ἐπιγραφῇ, argumento id eſſe poteſt, vel ſpurios illos nemini fuiſſe homonymos, vel hac de re nil ſubſpicatos eſſe horum monumentorum auctores. Verum ex hac animadverſione ſequitur levis exceptio contra Mazochii reſponſionem; ideo enim dici poteſt omiſſum aliquando paternum nomen, quod diſtinctione opus non eſſet; adeoque eius omiſſionem argumentum non praebere νοθείας illius, cui paternum nomen additum non eſt. Praeterea hypotheſim aliam fortaſſe alius quiſquiam excogitabit; videlicet exſtitiſſe apud Corcyraeos legem arcentem ſpurios ab ſupremis reipub. magiſtratibus, ſed nullam fuiſſe praecipientem, addenda eſſe propriis paterna nomina; quum ex altera lege ſatis iam conſtaret legitimum eum eſſe, qui ſupremo aliquo magiſtratu fungeretur; ac proinde liberum cuique fuiſſe paterna nomina propriis adiicere, aut prorſus omittere. Sed haec unica obſervatione refelluntur; adeo enim conſtans & univerſalis erat Graecorum conſuetudo addendi paternum proprio nomini, ut vim fere ipſis legibus efficaciorem habuiſſe dicenda ſit, ſicuti aſſolent huiuſmodi conſuetudines, plebis atque nobilium univerſali conſtantique uſu firmatae. Ergo non levis quidem, ſed gravis admodum excogitanda eſt cauſſa, ob quam pauci aliqui paternum nomen minime praeſeferant, in publicis praeſertim, nobilioribus atque ad perennem poſterorum memoriam excitatis monumentis; praecipue vero quum in iiſdem alii & proprium & paternum nomen expreſſum proferant. Quare ex omnibus, quae in medium adductae ſunt cauſſae, ea ſaltem in hac & ſimilibus ἐπιγραφαῖς videtur rationi potiſſimum conformis, quam vir praeſtantiſſi-

tiſſimus Mazochius ſuppeditavit. Neque enim ipſa generatim in omnibus admitti poteſt; ut alibi (2) evidenter oſtendam.

§. III.

Ad alterum quod pertinet, nempe ad poſtremam ἐπιγραφῆς vocem, eam ex auctoribus in diſſertationis §. I. laudatis interpretamur ΘΕΟΙΣ; de ea autem libere pronuntiandum eſt, nos nil certi habere, quod dicamus. Inutile tamen non eſſe video, incertitudinis rationem afferre; in hac enim adducenda confutandae ſunt quorumdam eruditorum ſententiae, & illuſtranda veterum Graecorum monumenta, aut antiquorum ſcriptorum loca. Prudens ergo incertitudinis ratio ex eo potiſſimum naſcitur, quod in noſtra ἐπιγραφῇ, nulla ſit vox in quarto caſu, quae ſi adeſſet, vel conſueto more vel alia non difficili methodo ſuppleri poſſet verbum, quod ibi eſt ſubintelligendum. Quapropter coniici poteſt, huius monumenti, in quo dedicatio aliqua continetur, ſignificationem peculiarem pendere ex notione loci, in quo illud ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ ΠΡΥΤΑΝΙΣ, eiuſque ΣΥΝΑΡΧΟΙ iuſſerint primitus collocari. Quem locum nos plane ignoramus; adeoque & dedicationem illam ignorare neceſſe eſt; niſi tamen afferamus, hoc monumentum ΘΕΟΙΣ dumtaxat fuiſſe dicatum; ſicuti alias factum obſervamus, etiamque apud Corcyraeos, ad quos pertinet ſequens inſcriptio, apud Montfauconium (3).

P. HETEREIVS
RVFIO
IOVI . CASIO . SAC

§. IIII.

At qui rem hanc prorſus incertam ex tripode definierunt, a veritate plurimum aberraſſe mihi videntur. Montfauconius, qui ita interpretatus eſt hanc ἐπιγραφὴν: *Apollodorus & collegae annuunt Diis*, iam ſupra in diſſertatione §. II. confutatus a nobis eſt. Nec Muratorio aſſentiri poſſumus. Hic vir cl., cuius nominis fama illuſtris ab hoc ἀρχαιολογίας ſtudio minime pendet, in ſua Latina huius ἐπιγραφῆς interpretatione haec habet (4) *Diis* (*ſupple, gratum ſit*) ſupponit enim non dubitanter, Corcyraeum hoc monumentum eſſe ψήφισμα; ideo adnotat, formu-

R lam

lam *Diis*, aut *Diis omnibus*, aut etiam *Bonae Fortunae*, & his ſimiles in huiuſmodi decretis precationem continere, ut *fauſtum ſit*, *Diiſque placeat* quod ſtatutum fuit; perinde ac ſi diceretur, *Diis faventibus*, *Diis gratum ſit*; ac propterea in decretorum claſſe illud coniecit. Aſt nullum mihi apparet veſtigium, ex quo iudicari poſſit hanc ἐπιγραφὴν decretis eſſe adnumerandam. Nomina quidem magiſtratus in eadem continentur; at nihil ab iis decretum ſeu conſtitutum aſſeritur. Nec eſt quod ſubſpicari debeamus, mutilum eſſe lapidem; nam ἀυτόγραφον quaquaverſum ab eruditis oculis integrum ſine metu iudicatum eſt. Itaque MURATORII interpretatio falſo nititur fundamento. Quod ſi lapis revera integer non eſſet, incerto adhuc principio ea interpretatio innixa dici deberet; ſiquidem & in hac hypotheſi aliae proponi poſſent interpretationes veroſimiles, ita tamen ut quae vera ſit, neceſſario in tenebris delitefcat.

§. V.

Neque vero lucem ullam exhibent MARTORELLIUS, & MORISANUS, qui monumenta huic noſtro ſimillima interpretantur. MARTORELLIUS (5) quidem illuſtrans Reginum hunc lapidem:

Ο ΔΑΜΟΣ
ΤΩΝ ΡΗΓΙΝΟΝ
ΝΙΚΑΝΔΡΟΝ ΝΙΚΟΝΩΣ
ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ

ſic eum Latine reddit: *Reginorum populus* (ſtatua honorat) *Nicandrum Niconis fil.*, deinde addit: *ſi τὸ* ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ *ultimo loco appoſitum ſit, nil novi in Graecis lapidibus, licet Latini Deorum nomina in loco principe ſcalperent, queis omnia dirigebant*. Eadem ratione auctor cl. explicat binas alias huic prorſus ſimiles ἐπιγραφὰς, in quarum altera (6) ſupplet dumtaxat verbum *honorat*, in altera (7) autem *ſtatua honorat*: vocem vero ΘΕΟΙΣ, quae in utraque ἐπιγραφῇ eſt poſtrema, reddit ſimpliciter *Diis*. Ergo MARTORELLIUS exiſtimare videtur, formulam ΤΟΙΣ ΘΕΟΙΣ in huiuſmodi monumentis ſignificare tantummodo generalem illam commendationem, quae omnibus in rebus fieri Diis ſolebat; non vero aliam peculiarem, de qua paullo poſt erit dicendum. In eam porro ſententiam forte adductus eſt MARTORELLIUS, quod illae

illae ἐπιγραφὰι nullam praeſeferant interpunctionem, niſi immediate ante vocem ΘΕΟΙΣ. Verum an in ἀυτογράφῳ eadem ſit interpunctionis ratio, non ſatis quidem conſtat: quod ſi ea adeſſet, quis vel leviter in Graecorum lapidum παλαιογραφίᾳ eruditus ignorat, nullum ex ipſa duci poſſe argumentum ad rem hanc ſuadendam? Quod autem novum non ſit, reperiri in Graecis lapidibus ultimo loco vocem ΘΕΟΙΣ, quid inde? Probandum adhuc remanet, illius vocis ultimo loco poſitae eum eſſe ſenſum, quem vellet laudatus auctor. Si namque plures commonſtrentur eiuſdem vocis, ſeu formulae ſignificationes, ut ex iis, quae mox dicemus, iam incerta evadit illa, quam veluti unicam Martorellius exponit.

§. VI.

Peculiarem vero illum dedicationis ritum, quem innui paullo ante, affirmo eum eſſe, quo quis alterum Numinibus commendabat, oblato ſimul eiſdem ſimulacro illius, qui commendabatur. Morem hunc colligo ex Plutarcho, & Dione Chrysostomo, atque ex hiſce ſcriptoribus plura explico antiquitatis monumenta. Narrat ergo Plutarchus (8) fuiſſe Eleuſine aeneam Iſocratis ſtatuam, ante porticum erectam, cum hac ἐπιγραφῇ:

ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΦΙΛΙΑΣ ΤΕ ΧΑΡΙΝ ΞΕΝΙΑΝ ΤΕ ΠΡΟΤΙΜΩΝ
ΙΣΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΙΚΩ ΤΗΝΔΕ ΑΝΕΘΗΚΕ ΘΕΑΙΣ

Timotheus amicitiae atque hoſpitalitatis cauſſa
Iſocratis ſtatuam iſtam Deabus dicavit.

Singulare eſt exemplum, quod Plutarchus hic commemorat. At Dio Chrysostomus (9) univerſalem refert conſuetudinem, inquiens: καὶ τοι τοὺς ἀνδριάντας οὐχ ἧττον ἀναθήματα εἴποι τὶς ἂν εἶναι τῶν θεῶν τοὺς ἐν τοῖς ἱεροῖς· καὶ πολλοὺς ἰδεῖν ἔστιν οὕτω ἐπιγεγραμμένους οἷον ὁ δεῖνα ἑαυτὸν ἀνέθηκε, ἢ τὸν πατέρα, ἢ τὸν υἱὸν ὅτῳ δήποτε θεῶν. *Atqui & ſtatuas quis dicere poſſit, Diis conſecrata eſſe donaria, eas nempe quae ſunt in templis, & multas videre eſt talem habentes inſcriptionem puta: ille Diis conſecravit ſe ipſum, aut parentem aut filium, cuicumque tandem Deorum.* Non ſolum autem aliquis ſeipſum vel patrem aut filium; ſed etiam quiſquis alius amicitiae aut grati animi cauſſa alterum ita Diis conſecrabat, ut ex veteribus ἐπιγραφαῖς a

VANDALE (10), atque ex aliis etiam a MURATORIO (11) collectis perſpicuum eſt. Sic pariter urbs aliqua, ut apud eumdem MURATORIUM (12), vel ſenatus & populus, ut apud SPONIUM (13), aut ſolus ſenatus apud WHELERUM (14), aut ſolus populus apud laudatum MORISANUM (15), ſive etiam ordo aliquis vel corpus apud MARTORELLIUM (16). Conſecrabant vero, ſive commendabant aliquem vel uni vel pluribus Diis, expreſſo eorum nomine, aut Diis generatim, ſeu Diis omnibus, ut indicata exempla commonſtrare poſſunt. Atque morem hunc obtinuiſſe etiam apud Corcyraeos compertum eſt ex eorum ἐπιγραφαῖς a MONTFAUCONIO (17) allatis.

§. VII.

Iamvero ſic intelligenda eſſe ea monumenta evidens profecto eſt ex recitatis PLUTARCHI, & DIONIS CHRYSOSTOMI teſtimoniis, quorum alterum alteri viciſſim lucem praebet. DIO enim habet verbum ἀνέθηκε, quod non legitur in ἐπιγραφῇ allata a PLUTARCHO; hic vero affert cauſſam illius conſecrationis ſive commendationis, quam non attulit DIO CHRYSOSTOMUS. Omiſſio autem verbi ἀνέθηκε in ſupradicta ἐπιγραφῇ oſtendit, ſi quid ſentio, ſolemne adeo & uſitatum fuiſſe in ſimilibus monumentis idem verbum, ut praetermitti in iiſdem potuerit, quin oriretur dubitatio de genuina ἐπιγραφῆς ſignificatione. Itaque hinc patet ſenſus admodum veroſimilis earum inſcriptionum, quas antea indicavi. Sic huius Corcyraeenſis, Η ΠΟΛΙΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙΣΑΡΑ ... ΘΕΟΙΣ, ſenſus eſſe poteſt: *Civitas Germanicum Caeſarem Diis commendat*, ſeu dedicat oblato eius ſimulacro; in hac enim hypotheſi ſupponitur, ἐπιγραφὴν eidem ſimulacro ſubiectam fuiſſe. Dixi veroſimile id eſſe, non autem indubium; nil enim vetat, quo minus eadem formula ſignificet dedicationem ſeu commendationem ſupradictam, nulla etiam ſtatua, nullaque imagine Diis in patronos electis oblata. Nam & ſine ſimulacrorum oblatione, ſed cum ſola ἐπιγραφῇ in templo poſita ſatis profecto teſtatum faciebant Gentiles ſe Deorum tutelam, ac patrocinium pro ſe ipſis vel pro aliis vehementer cupere, iiſdemque totos ſe ipſos vel alios commendare. Atque haec quidem quoad MARTORELLIUM.

§. VIII.

§. VIII.

Ab hoc auctore diſſentit etiam MORISANUS ; levi tamen , ut arbitror , ratione permotus . Ad huius generis monumenta illuſtranda novum ſibi condidit canonem , quem neſcio an eruditorum reſpublica ſit approbatura . Inquit ergo MORISANUS (18) ad dedicationis titulum pertinere non poſſe Reginum lapidem , de quo ſupra MARTORELLIUS ; quia in ἀυτογράφῳ illud ΘΕΟΙΣ non eſt in poſtremo verſu ſolitarie poſitum , ſed cum aliis inſcriptionis vocibus coniunctum . Itaque vel hac de re legem aliquam , vel conſtantem conſuetudinem ſupponit ; ſed illam inutile prorſus eſt inquirere ; alteram vero conſtantem non eſſe in veteribus Graecorum ἐπιγραφαῖς deprehendet quiſque eas diligenter pervolvat . Quod ſi conſtans etiam foret ea conſuetudo ; probandum tamen adhuc eſſet , quod veluti certum ponit MORISANUS . Denique ut opinionem ſuam declaret , inquit ſibi ius eſſe ſubſpicandi quamdam illius Nicandri ἀποθέωσιν ; neque tamen ſuae ſuſpicionis , quam rationi conſentaneam putat , ulla profert argumenta : immo neque exponit , quid *cuiuſdam apotheoſis* nomine ipſe intelligat . Quare ne aerem me verberaſſe poeniteat , non inveſtigabo , an Reginorum populus hanc haberet qualemcumque deificandi poteſtatem ; neque in aliis coniecturis , quae monumentis deſtitutae plerumque inanes ſunt , vel tantillum immorabor . Ut ergo dicam , quod ſine reprehenſione dici poſſe cenſeo ; voci illi ΩΕΟΙΣ ſupplenda vel ſubaudienda eſt alia ſolemnis ΑΝΕΣΤΗΣΑΝ ; vel alia etiam forte huic addenda , ut ΚΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ , vel ΔΩΡΟΝ , ſeu ΥΠΕΡ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ ; quae quidem in veteribus ἐπιγραφαῖς leguntur : vel ſimilia verba ſolemnia in Graecis ἐπιγραφαῖς abſolute poſita , vel cum verbo ΑΝΕΘΗΚΕ , ſive ΑΝΕΣΤΗΣΑΝ ſimul coniuncta ; quae utique quum apud eoſdem Graecos ſolemnia eſſent , adeoque omnibus obvia , idcirco ſaepius brevitatis cauſſa praetermittebantur . Denique illud ΘΕΟΙΣ vel de omnibus Diis generatim intelligi poteſt ; ſicut aliquando ΘΕΟΙΣ ΠΑΣΙΝ expreſſe in monumentis legimus ; vel etiam tantummodo de Diis , quos colebant Corcyraeenſes . Iovem Caſium , Neptunum , Mercurium , Minervam , Apollinem , Bacchum , Tioneum , Ianum , atque Nympham

pham Corcyram enumerat Card. Quirinus (19), Herculem addit Paciaudius (20) a Corcyraeenſibus cultos.

§. VIIII.

Reliquum poſtremo eſt, ut in huius monumenti aetatem inquiramus. Si eam arctis limitibus definitam a me poſcas; divinantis, non differentis artem flagitabo. Nihil enim mihi videor videre in ipſa ἐπιγραφῇ, quod cum Corcyraeorum hiſtoria ſimul perpenſum certam prodere poſſit illius aetatem. Deſunt Corcyraeenſes faſti, nec eorum parva habentur initia vel apud veteres ſcriptores, vel in antiquis monumentis, licet inter Graecas celeberrima olim fuerit Corcyraeorum reſpublica. Neque vero ex hiſtoricis vel ex monumentis conſtat, quibus temporibus immutata fuerit in ea republica regiminis forma; qua nimirum aetate deſierit imperium monarchicum ariſtocratico temperatum, qua vero coeperit aliud ex ariſtocratico, & democratico compoſitum: videlicet quo tempore primum in eadem inſtituti ſint atque finem habuerint Prytanes. Aliquis ſubſpicabitur fortaſſe, hanc ἐπιγραφὴν Rom. imperio antiquiorem eſſe, quod in ipſa minime deprehendantur virorum nomina apud Romanos uſitata, vel Rom. more expoſita; ſicut in aliis pluribus Graecorum ἐπιγραφαῖς contingit. Verum ratio haec qua laboret incertitudine, facile eſt intelligere, quum poſt Romanorum in Corcyraeos imperium plures ſaltem ex his potuerint Graeca nomina, ſuoque more adhuc uſurpare. Itaque quod in Graecis ἐπιγραφαῖς legantur nomina iuxta Romanorum conſuetudinem enuntiata, hoc poteſt quidem argumento eſſe, monumentum aliquod pertinere ad Romani imperii tempora; ſed ex eo quod nomina huiuſmodi in dictis ἐπιγραφαῖς non reperiantur, certa minime conſequitur ratio definiendi, idem monumentum Rom. imperii aetatem praecedere.

§. X.

Si ergo dubias, quae ab incertis principiis oriuntur conſequutiones praeterire velimus, & certas tantum perſequi; tunc latioribus dumtaxat limitibus definiri poterit huius monumenti aetas. Illud vero in primis certum eſt, hanc ἐπιγραφὴν pertinere ad ea tempora, quibus Prytanis cum collegis Cor-

cyrae

cyrae praeerat. Hinc autem conſequens eſt, eam non ſpectare ad antiquiſſimam illius urbis aetatem, qua ipſa reſpublica regibus ſuis parebat, vel ad aliam, qua Cypſeli & Periandri tyrannidem cum ſua metropoli Corintho patiebatur. Corcyra autem condita eſt a Corinthiis colonia olympiadis xI. anno primo, ut refert STRABO (21), atque ut recte ſenſit, reiectiſque aliorum ſententiis probavit Card. QUIRINIUS (22). Cypſelus vero tyrannus Corcyram occupavit annos xxx., obiitque olympiade xxxvIII., adeoque imperare coepit circiter olympiade xxxI. Cypſelo ſucceſſit eius filius Periander, pariter tyrannus, qui longiori ſpatio Corcyrae praefuit; ut ex Ariſtotele UBBO EMMIUS (23) puta annos xxxv. Igitur noſtra ἐπιγραφὴ pertinere ad haec tempora nequit, nimirum circiter ad illud annorum ſpatium, quod fluxit inter olympiadem xxxI., & olympiadem xLvII. Atque haec quidem certa.

§. xI.

Quae vero dicenda remanent, veroſimilitudinis fines non egrediuntur. Poteſt namque monumentum hoc convenire ſuperiori aetati, quae fluxit ab olympiade xI. ad xxxI. Siquidem, ut obſervavit prae ceteris SPANHEMIUS (24) ſolebant metropoles regiminis ſui formam ſuis coloniis tradere; tunc autem quum a Corinthiis colonia deducta eſt Corcyra, nimirum olympiade xI., illorum reſpublica erat in paucorum optimatum poteſtate, ut ex veteribus deducit UBBO EMMIUS (25) ſupralaudatus; eademque praeſides habebat Prytanes, ut monet PAUSANIAS (26). Quare noſtra ἐπιγραφὴ characterem habet, qui aetati illi convenit, nec alium continet, qui eidem repugnet; ſed ob eaſdem rationes ſpectare etiam poteſt idem monumentum ad ea tempora, quae ſupradictam tyrannidem ſunt ſubſequuta, quibus nempe cogitandum eſt, iterum viguiſſe Corcyrae priſtinam reipublicae formam, qua ante ipſam tyrannidem ea urbs gaudebat. Atque hoc quidem pariter licet aſſerere de ſubſequutis temporibus, quibus illius reipub. regimen ſupponatur ex monarchico & ariſtocratico deflexiſſe etiam aliqua ex parte in democraticum. Nihil enim vetat, quo minus tunc etiam unus Prytanis cum ſuis ſynarchis monumentum aliquod ΘΕΟΙΣ dicave-

cave-

caverit, vel publico monumento ΘΕΟΙΣ iiſdem ſeipſos commendaverint, non quaeſita hac in re populi ſocietate. Etenim & apud Athenienſes, quorum regimen ariſtocraticum erat pariter democratico temperatum, publica reperiuntur monumenta ſolo novem archontum, non autem populi nomine inſignita. Atque haec quidem omnia ſine partium ſtudio perpenſa incertam reddant oportet huius inſcripti lapidis aetatem; quum nihil in ea ſit, quod uni tantum definito tempori, non aliis pluribus congruat; adeoque argumentum deſit, quo certi aliquid comprobari poſſit. Quod ſi quid coniecturis tribuendum velint, veroſimile admodum videtur, monumentum hoc antiquiori Corcyraeorum aetati eſſe adſcribendum; nam praeter ſtili gravitatem ſimplicitatemque alii ſunt in eodem monumento characteres, qui aetati illi conveniunt magis quam recentiori, ac praeterea nihil in ipſo deprehenditur, quod cum vetuſtioribus Corcyrae temporibus conſiſtere non poſſit; ut ex antea obſervatis perſpicuum eſſe poteſt.

(1) Mazochius. *Tab. Heracleenſ.* par.II. pag.257. 258.
(2) *In Tractatu* de decretis Athieniensib.
(3) Montfaucon. *Diar. Ital.* pag. 425. num.II.
(4) Muratorius. *N. Th.* dxxxxvii.2.
(5) Martorellius. *Thec. calam.* par. II. pag.506.
(6) Idem. *ibid.* pag.653.
(7) Idem. *ibid.* pag.655.
(8) Plutarchus. *Vit.* x. *Rhetor.*
(9) Dio Chrysostom. *Orat. Rhod.*
(10) Vandale. *Diſſert.*v. *in marmora Gr.* cap.II.
(11) Muratorius. l. l. cl. viii.
(12) Idem. *ibid.* dliiii. 1.
(13) Sponius. *Itin.* par.II. pag.461.
(14) Whelerus. pag.518.
(15) Morisanus. *Inſcription.Regin.* pag. 59.
(16) Martorellius. *Thec. calamar.* tom. II. pag.653.
(17) Montfaucon. pag.422. *& ſeqq.*
(18) Morisanus. l. l. pag.60.
(19) Quirinius. *Primord. Corcyr.* cap. viii.
(20) Paciaudius. *Monument. Poloponn.* par.I. pag.108.
(21) Strabo. lib.vI.
(22) Quirinius. l. l.
(23) Ubbo Emmius. *Deſcriptio Corcyrae.*
(24) Spanhemius. *de praeſtant. & uſu numiſmat.*
(25) Ubbo Emmius. l. l.
(26) Pausanias. *apud Ubbonem Emmium* l. l.

MONUMENTUM IIII

ADNOTATIONIBUS ET DISSERTATIONE

ILLUSTRATUM

ΣΥΝΟΨΙΣ

ADNOTATIONUM

IN MONUMENTUM IIII

§. I. *STatuitur huius monumenti lectio. Aliqua adnotantur de veteri Graecorum more diſtinguendi* ἐπιγραφῶν *voces aliquas punctis, aliove ſigno. Latina affertur eiuſdem monumenti interpretatio.*

§. II. *Varium indicatur turrium genus apud veteres.*

§. III. *De turribus agitur exſtructis contra hoſtium inſidias.*

§. IIII. *Tum de veterum more inſcribendi turribus* ἐπιγραφὰς.

§. V. *Veterum afferuntur teſtimonia de turri Alexandrina, eiuſque* ἐπιγραφῇ.

§. VI. *Recenſentur & illuſtrantur argumenta MAFFEI, qui huius turris* ἐπιγραφὴν *in dubium revocat. VALESIUS emendatur.*

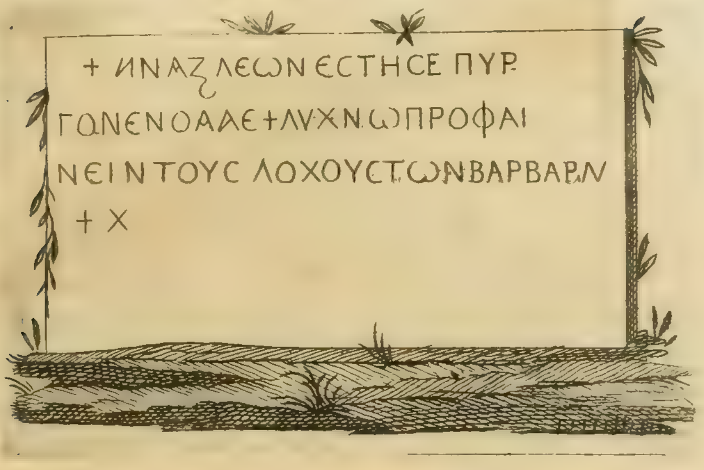
§. VII. *Quoad ipſam* ἐπιγραφὴν *oſtenditur maxima diſſenſio inter STRABONEM, PLINIUM, & LUCIANUM. De huius poſtremi ſcriptoris lepido ac nugaci ſtilo obſervationes.*

§. VIII. *Itaque rationes proferuntur, cur de eiuſdem inſcriptionis* γνησιότητι *cohibendum ſit iudicium. LUCIANI narratio expenditur.*

§. VIIII. *Tum vero altera PLINII,*

§. X. *Nec non AMMIANI MARCELLINI atque STRABONIS.*

§. XI. *Delus ex opinione gentilium praeſidio Apollinis munita turribus ad plurimum tempus caruit, quibus poſtea indiguit.*

ADNOTATIONES

§. I.

PErſpicuum eſt in primis, ἐπιγραφὴν hanc in binos verſiculos ita eſſe diſpertiendam,

Ἄναξ Λέων ἔστησε πύργον ἐνθάδε
Λύχνῳ προφάινειν τὺς λόχυς τῶν βαρβάρων.

Crucis enim figurae, quae in aliis monumentis nil ſignificare videntur, in hoc certe adhibitae ſunt ad clariorem carminum diſtinctionem; quamvis in hunc finem ſatis profecto erat illa, quae poſt vocem ΕΝΘΑΔΕ poſita eſt. Morem hunc Graecorum, identidem diſtinguendi vocabula vel punctis vel quibuſdam aliis notis, generatim ex veteribus monumentis nuperrime demonſtravit eruditiſſimus P. Fabricy O. P. (1): ſed morem ipſum ſecernendi ſigno aliquo ἐπιγραφὰς verſibus exaratas deprehendi in binis aliis Graecis monumentis. Inter noſtras Gregorianas inſcriptiones (2) quoddam eſt elegans epigramma a noſtro Francisco Antonio Sandrio editum, cuius primi duo verſus in medio lineae deſinentes, puncto maiori diſtinguuntur; aliis vero, qui in ipſius lineae medio vel fine ſuum habent terminum, nulla adiecta eſt diſtinctionis nota. In ipſo autem locupletiſſimo Museo Nanio, inter marmora Peloponnenſia edita a cl. P. Paciaudio (3) habe-

habemus pariter aliud tetraſtichon , in quo primus, a ſecundo, & hic a tertio verſu ſeiungitur, ſpatiolo interiecto : binis aliis qui cum ipſa linea deſinunt, nullum appoſitum eſt diſtinctionis ſignum. Hanc porro ἐπιγραφὴν ita latine reddendam eſſe arbitror :

Rex Leo excitavit turrim hoc in loco ;
Ad proſpiciendas face inſidias barbarorum .

Quoniam vero de voce ΑΝΑΞ nemo quod ego noverim ex inſtituto pertractavit, placet diſſertationem de eadem texere ; in qua quidem ea quae preſſe loquendo grammaticalia ſunt vix attingam, in iis vero immorabor, quae ad animi eruditionem pertinent. De turribus autem Graecorum pauca primum hic adnotabo, quae ad huius monumenti illuſtrationem pertinere poſſint ; in poſtremum vero locum reiiciam diſſertationem de voce ἄναξ , ne iterum poſt ipſam adnotationes addere oporteat.

§. II.

Differendum in primis eſſet de hoc rege Leone, qui turrim poſuit ; ſed quoniam ignotum nobis eſt, ubi nam inventa fuerit haec ἐπιγραφὴ, ideo ne aerem verberemus, hoc praetermiſſo, de turribus pauca dicamus. Varia ergo fuere apud veteres, ut nunc etiam ſunt, turrium genera. Aliae enim ad domorum ornatum, ac privatorum voluptatem, quae percipitur in proſpiciendis rebus a longe poſitis, aliae ad ipſarum urbium vel ornamentum, vel ad utilitates plurimas ; aliae vero erant bellicae eaeque vel navales, vel terreſtres : atque hae quidem vel ſtabiles, vel plerumque mobiles, ſive ambulatoriae, quae ſubiectis rotis promoveri aut reduci poſſent ; aliae etiam ad navigantium ſalutem, ut in portus facile ſe poſſent recipere ; aliae demum, quas inter urbanas vel bellicas enumerare poſſumus, conſtructas nempe ad proſpiciendas inimicorum inſidias ; qualis ea eſt, de qua in hac ἐπιγραφῇ. De his vero diverſis turrium generibus & ſi nemo tractationem inſtituerit; non eſt tamen huius loci generatim differere. Pauca enim dicenda a nobis ſunt de eo genere, ad quod illa pertinet, quae in hoc monumento commemoratur.

§. III.

§. III.

Itaque turris, quam rex Leo excitavit, argumentum praebet exiſtimandi, hanc fuiſſe veterum conſuetudinem, ut qui ſocietati alicui praeerant, opportunis in locis turres huiuſmodi conſtrui curarent, quibus ab occultis, praeſertim vero nocturnis inimicorum inſidiis tueri ſe poſſent. Cum enim, ut cecinit OVIDIUS (4),

Iam color unus ineſt rebus, tenebriſque teguntur
Omnia,

tunc facilius ſtruuntur ab hoſtibus inſidiae, ac propterea quamplurima ad inimicos decipiendos noctu excogitabantur ab iiſdem ſtratagemata, de quibus POLYENUS (5), & IULIUS FRONTINUS (6). Quare Neſtor ſummi conſilii vir ſuos ita apud HOMERUM (7) alloquitur:

Οὕτω νῦν φίλα τέκνα φυλάσσετε, μηδέ τιν' ὕπνος
Αἱρείτω, μὴ χάρμα γενώμεθα δυσμενέεσσιν.
Sic nunc dilecti filii cuſtodias agite, neque aliquem ſomnus
Capiat, ne ludibrio fiamus hoſtibus.

Huiuſmodi autem cuſtodia proſpere admodum in turribus fieri poterat. Quapropter, ut harum exemplum aliquod afferam, Valentinianus *caſtra & caſtella, turreſque aſſiduas per habitabiles locos & opportunos ad barbaros fines communiit*; ſicuti refert AMMIANUS MARCELLINUS (8); ſic alii plures, ut paſſim hiſtorici narrant. Exemplum vero ad rem noſtram aptius eſſe non poteſt, quam Graeca ἐπιγραφὴ apud SPONIUM (9), in qua ſermo eſt de turri a quodam rege Michaele conſtructa adverſus barbaros. En ἐπιγραφὴν qualem habet SPONIUS:

ΑΝΑΞ ΜΙΚΑΗΛ ΑΥΣΩΝΩΝ ΟΝΤΩΣ ΚΛΕΟΣ
ΑΥΤΡΟΣΙΝ ΕΥΡΕ ΔΙΟΝΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΠΥΡΓΟΜΑ ΤΕΥΧΩΝ ΚΑΤΕΝΑΝΤΙ ΒΑΡΒΑΡΩΝ
ΜΑΧΑΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΤΟΗΤΟΝ ΚΑΘΑΠΑΞ

quae quidem etſi corrupta ſit, attamen ex eius verſu tertio id colligitur, quod antea dixeram. Porro qui in ſupradictis turribus ſpeculabantur ad detegenda hoſtium conſilia, ii dicebantur κατάσκοποι, διάγγελοι, & διοπτῆρες, ut ex PLUTARCHO, vel etiam ἐυρεινταὶ ut ex DIONE CASSIO obſervavit SALMASIUS (10).

§. IIII.

Quod vero mos Graecorum eſſet ἐπιγραφὰς turribus inſcribere, non modo ex noſtra, atque ex hac Michaelis Imp., ſed ex aliis etiam pluribus arguitur. De turri enim mentio fit in veteri fragmento cuiuſdam Graeci monumenti apud LANCELLOTTIUM (11) licet ex eo minime conſtet, cuinam uſui eadem inſerviret. Celeberrima vero eſt Graeca inſcriptio, quam STRABO (12) narrat poſitam in turri inſulae Phari: ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ ΥΠΕΡ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ. *Soſtratus. Knidius. Dexiphanis. fil. Diis. ſervataribus. pro. navigantium. ſalute*; quod nempe, ut idem geographus animadvertit, cum ora ex utraque parte importuoſa & humilis eſſet, cauteſque haberet, ſigno aliquo alto atque perſpicuo opus erat, quo navigantes poſſent ad portum pertingere. Hanc ἐπιγραφὴν MAFFEIUS (13) votivam potius oblationem pro navigantium ſalute Diis factam putat, aliaque proponit contra ipſam dubitationis argumenta. Spernenda quidem ea non eſſe arbitror; ſed liceat mihi eadem paullo poſt cum aliis ſimul veteribus ſcriptoribus, qui de ea turri, eiuſque ἐπιγραφῇ mentionem habent, ad examen revocare. Iamvero ſeptem alias, licet ſequioris aevi inſcriptiones habemus, quae in ſeptem turribus Conſtantinopoleos erant poſitae, cum nominibus Imperatorum, qui eas turres vel condiderant, vel refecerant: quas quidem ἐπιγραφὰς nobis ſervavit ANONYMUS SCRIPTOR (14) antiquitatum eius urbis. Quare de ea Graecorum conſuetudine inſcribendi in turribus ἐπιγραφὰς ſatis abunde iam conſtat.

§. V.

Nunc ergo de turri Alexandrina, eiuſque ἐπιγραφῇ liceat ea afferre, quae de eadem in promptu habemus, haud ſatis obſervata ab aliis, qui de hac ſcripſere. STRABO (15) itaque ait, ipſum promontorium inſulae Phari ἔχουσα πύργον θαυμαστῶς κατεσκευασμένον λευκοῦ λίθου πολυόροφον, ὁμώνυμον τῇ νήσῳ· τοῦτον δ᾽ ἀνέθηκε Σώστρατος Κνίδιος φίλος τῶν βασιλέων σωτηρίας χάριν, ὥς φησιν ἡ ἐπιγραφὴ: ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ ΚΝΙΔΙΟΣ ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ; *habens turrim ex albo lapide mirifice ſtructam multis faſtigiis, eodem quo inſula nomine. Eam Soſtratus Cnidius regum*

gum amicus poſuit ob navigantium ſalutem , *ut declarat inſcriptio* : SOSTRATVS . CNIDIUS . DEXIPHANIS . FIL. DIIS . SERVATORIBVS . PRO . NAVIGANTIBVS ; quia nempe , ut proſequitur geographus , ora ex utraque importuoſa & humilis eſſet , cauteſque ac brevia haberet , ſigno aliquo opus fuit alto & claro , quo navigantes ex alto portus ingreſſum contingere poſſent. Hoc ipſum narratur a PLINIO (16) qui aliqua addit, de quibus ſilet STRABO: *Magnificatur* , inquit ille , *& alia turris a rege* (Ptolemaeo) *facta in inſula Pharo* , *portum obtinente Alexandriae* , *quam conſtitiſſe octingentis talentis tradunt* ; *magno animo* , *ne quid omittamus* , *Ptolemaei regis* , *quod in ea permiſerit Soſtrati Gnidii architecti ſtructurae ipſius nomen inſcribi* . *Uſus eius nocturno navium curſu ignes oſtendere* , *ad praenuntianda vada* , *portuſque introitum* , *ſicut iam tales compluribus locis flagrant* , *ut Puteolis* , *ac Ravennae*. De turri autem Alexandrina mentionem habent etiam AMMIANUS MARCELLINUS (17) , & EUSEBIUS (18) . LUCIANUS (19) vero cum PLINIO minime conſentit, quoad facultatem a Ptolemaeo factam Soſtrato inſcribendi eius nomen in ipſa turri ; ſed inſcriptionem illam ipſius Soſtrati fraude apparuiſſe ita enarrat : *οἰκοδομήσας ȣ̓͂ν τὸ ἔργον ἔνδοθεν μὲν κατὰ τῶν λίθων τὸ ἀυτȣ͂ ὄνομα ἐπέγραψεν · ἐπιχρίσας δὲ τιτάνῳ , καὶ ἐπικαλύψας , ἐπέγραψε τȣ̓́νομα τȣ͂ τότε βασιλέυοντος , εἰδὼς ὅπερ καὶ ἐγένετο , πάνυ ὀλίγȣ συνεκπεσȣ́μενα , μὲν τῷ χρίσματι τά γράμματα , ἐκφανησόμενον δὲ , Σώστρατος Δεξιφάνȣς κ. λ.* *Poſtquam igitur hoc opus exaedificaſſet* , *intus in ſaxis ſuum nomen* (Soſtratus) *inſcripſit* : *quo calce illita occultato* , *nomen eius* , *qui tum regnavit* , *ſuperinſcripſit* , *ratus* , *id quod etiam evenit* , *fore ut brevi admodum litterae illae cum illita calce caderent* : *hoc vero appareret* : *Soſtratus Cnidius &c.*

§. VI.

De his vero hiſtoricis aliqua dicemus , poſtquam audierimus MAFFEIUM de illa ἐπιγραφῇ , more ſuo dubitantem . *Ptolemaei tempore* , inquit MAFFEIUS (20) ab antiquis ſcriptoribus *laudatur inſcriptio Soſtrati architecti collocata in turri in promontorio inſulae Pharo* , *ſupra quam fax poneretur* , *quae nocturno navigantium curſui inſerviret ad praenuntianda vada* , *portuſque introitum* . *At ego aequivocam rem eſſe non dubito* . *Verba potius votivam oblationem*

pro navigantium ſalute Diis factam , quam aedificium demonſtrant : ac inde conſtaret , Soſtratum non fuiſſe turris architectum , ſed eum qui impenſam fecerit . Σώστρατος Κνίδιος Θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων . *Varias praetereo fabellas , quae circa id ab auctoribus enarrantur ; ac etiam omitto , quod Ammianus has omnes traditiones improbet .* Quod ſibi vult haec Maffeiana oratio ? Inſcriptionem illam Soſtrati , aequivocam rem eſſe definit ; nempe rem dubiam , ut ex iis , quas affert rationes , clare colligitur : quia nimirum inſcriptio iis verbis concepta eſt , quae votivam oblationem Diis factam demonſtrat potius quam aedificium aliquod ; & quia ex ea conſtaret , Soſtrati opus non eſſe turrim , ſed eius impenſam . Fateor & ego aliquid eſſe in hac re difficultatis . Namque minime inter ſe conſentire videntur auctores veteres ſuperius laudati . STRAEO enim affirmat eam turrim poſitam a Soſtrate Cnidio , quod eſſet regum amicus ; PLINIUS vero factam ait impenſis regis Ptolemaei ; quinimmo & AMMIANUS MARCELLINUS eamdem a Cleopatra *excogitatam* narrat . Quamobrem audiendus non videtur VALESIUS , qui AMMIANUM MARCELLINUM non ita accipiendum eſſe ait , *quaſi ante Cleopatram Pharus non ſteterit , quam conſtat regnante Ptolemaeo Philadelpho a Soſtrato Cnidio fabricatam fuiſſe longe ante Cleopatrae tempora . Sed quum a D. Iulio diruta eſſet Pharus bello Alexandrino , ut Caeſar ipſe & Strabo memorant , a Cleopatra poſtmodum reſtaurata eſt .* Haec inquam dicenti VALESIO aures praebendae non videntur ; ſed potius adulationis aut erroris alterius vitio accuſandus eſt AMMIANUS MARCELLINUS , quod Cleopatrae hoc opus adſcripſerit iis verbis , quae interpretationem omnino reſpuunt ; inquit enim : *Excogitavit in portu Cleopatra turrim excelſam , quae Pharos a loco ipſo cognominatur* , quae quidem de turris reſtauratione intelligi non poſſunt ; ſed omnino de ipſius nova conſtructione non antea ab aliis excogitata . Atque hac de re afferre lubet , quae apte obſervavit FRID. SAMUEL de SCHIMDT (21) : *illud opus* , inquit , *ſub Ptolemaeo Philadelpho , teſtibus STRABONE aliiſque , quos longe anteponimus TZETZI , CEDRENO ceteriſque , qui illud Cleopatrae , & Arabibus , qui magno tribuunt Alexandro ; propterea in errorem inducti , quod Pharus inſula a ſuperioribus Aegypti regibus ,*

bus, ideſt prioribus Ptolemaeis teſte CAESARE (22) *per Heptaſtadium Alexandriae quidem fuit iuncta, ſed non mole perpetua*; qua de re videndum eſſe VOSSIUM (23) monet; *verum pontibus, horumque uno Pharo vicino, quum poſtea Cleopatra everſis pontibus integrum opus abſolveret, atque continua mole Heptaſtadium urbi iungeret; quod recentiores iſti omnia miſcentes perperam cum Phariae turris exſtructione confundunt.*

§. VII.

Quod vero ad ἐπιγραφὴν pertinet in ea turri exſculptam maxima diſſenſio eſt inter STRABONUM, PLINIUM, & LUCIANUM. STRABO quidem videtur ſupponere poſitam ab ipſo Soſtrato, vel ab alio, eius nomine. Quod autem narrat PLINIUS, permiſſum id ei fuiſſe ex magno animo Ptolemaei, poteſt cum STRABONIS narratione ſimul conſiſtere. At quod poſtremo recenſet LUCIANUS, his omnino opponitur, ſi ſcriptorem cogitemus, qui rem ſerio narret, ut narrare deberet in diſſertatione de *modo, quo hiſtoria conſcribenda eſt*. Hanc LUCIANI diſſertationem ſatis diligenter conſului: multa quidem faceta ac illuſoria auctore ſuo digniſſima in eadem reperi; ſed veritatem ſe in ipſa ſectaturum profitetur; quum contra in duabus, quae hanc ſequuntur, *de vera hiſtoria*, mendaces quidem ſcriptores reprehendat, declaret tamen ſe varia mendacia probabiliter ac veroſimiliter confixiſſe. Verumtamen adhuc ſum dubitans, an vera dixerit de Soſtrato Cnidio, eiuſque ἐπιγραφῇ. Nam in fine eius diſſertationis, *quomodo conſcribenda ſit hiſtoria*, ſcriptorem iterum ac ſedulo monet, ne ad praeſens tempus dumtaxat reſpiciat, ut viventes eum laudent & colant, ſed ad univerſum aevum cogitationem extendat, ob poſteritatem potius hiſtoriam componat, atque ab illa laboris mercedem depoſcat, & laudem hiſtorici, qui nihil adulatorium, nihil ſervile, ſed veritatem in omnibus ſecutus liberrime conſcripſerit. Tum vero ad huiuſce rei confirmationem affert Soſtratis Cnidii exemplum, qui iuxta ea, quae ſuperius ex ipſo LUCIANO narrata ſunt, brevis vitae ſuae nullam habuit rationem, ſed ad perpetuum tempus libentiſſime reſpexit, ut quoad turris illa ſtaret, ſuae etiam artis encomium perduraret. Qua quidem in admonitione, quis irriſorium aliquid

quid non deprehendat? Novi quidem LUCIANI facetiam heic in eo ſitam eſſe, ut proponat exemplum, quod per ſe ipſum feſtivum eſt, quodque tamen vim obtinet aliquam id probandi, quod eidem LUCIANO erat propoſitum; at huiuſmodi ſcriptoribus, qui tam familiares habent luſus & irriſiones, quique in re admodum ſeria, ut ea eſt, quam prae manibus habebat LUCIANUS, ridiculum atque captioſum exhibent argumentum, neſcio, inquam, an huius generis ſcriptoribus praeſtanda ſit fides.

§. VIII.

Ut ergo ingenue fatear, quod de ea ἐπιγραφῇ ſentio, arbitror eamdem inter apocryphas non eſſe certo reponendam; ſed cohibendum eſſe de ipſius γνεσιότητι iudicium. Meretur enim fidem aliquam clariſſimus geographus STRABO, qui rem ut certam minime tradidiſſet, ſi eam ex dubiis fontibus hauſiſſet. At non intelligimus ſane, cur Soſtratus nomen ſuum turri ea ratione inſcripſerit. Si enim, ut contendit, vel fabulatur LUCIANUS, voluiſſet Soſtratus artis ſuae laudem apud longaevam poſteritatem commendare, non videtur in primis neceſſariam fuiſſe fraudem illam, de qua LUCIANUS ipſe. Rex enim Ptolemaeus gloriam ſatis illuſtrem ſibi comparaſſet apud poſteros, quod turrim tam celebrem tam magna, quaecumque tamdem fuerit, impenſa excitaſſet. Neque ſane ipſe architecti gloriae invidiſſet; ſed facillime permiſiſſet, ut ille nomen ſuum, ſicuti architectus eidem turri inſcriberet. Verum illa Soſtrati ἐπιγραφὴ non videtur indicare turris architectum; neque enim additum eſt verbum ἐπόιησε, vel ſimile aliud, quod ſolebat, debebatque ſaltem nomini artificis addi, quando eo ſublato incertus remaneret ἐπιγραφῆς ſenſus. Sed illa Soſtrati ἐπιγραφῆ dominum potius indicat, qui eam ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙ dicavit ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΠΛΩΙΖΟΜΕΝΩΝ *Diis ſervatoribus pro navigantium ſalute*. Ergo ea poſita dici non poſſe videtur ad eius architectum laudandum. Sed neque, ut commonſtret, ipſum Soſtratum turris auctorem & dominum. Quis enim ſibi ſuadeat tantum opus a privato quodam homine, qui in ipſa ἐπιγραφῇ nec munera, nec dignitates, nec generis ſplendorem, nec alia huiuſmodi recenſet, impenſa ſua factum fuiſſe? Quod ſi ad LUCIANI narratio-

tionem redire velimus, quis pariter ſibi ſuadere poteſt, Soſtratum in eum finem inſculpſiſſe in ea turri ſuum nomen, ut deinde temporum fluxu ipſe exiſtimaretur eiuſdem turris & auctor, & dominus. Quum nempe eo tempore, quo ipſa excitabatur, notum iam omnibus eſſet eamdem Ptolemaei regis iuſſu & ſumptu fieri, cumque huiuſmodi vox & fama ad poſteras facile manaſſet aetates adeo ut ad ea ſaltem tempora perveniſſet, quibus Soſtrati fraus non difficillimo negotio detegi potuiſſet. Memoria enim vigebat Ptolemaei, qui turrim aedificandam praeceperat, & eiuſdem regis ἐπιγραφῆς, quae in ipſa turri, iuxta Lucianeam narrationem fuerat exſculpta. Et ſane Ammianus Marcellinus, qui tanto temporum intervallo poſt Ptolemaei, Soſtratique aetatem floruit, nec Soſtrati quidem meminit, ſed Cleopatram narrat, licet in hoc erraverit, de ea turri aedificanda coepiſſe conſilium.

§. VIIII.

Quod vero ait Plinius, regem Ptolemaeum magno animo permiſiſſe Soſtrato architecto nomen eius turri inſcribi, duplici ratione poteſt intelligi, quod nempe permiſerit inſcribi nomen Soſtrati vel tamquam architecti, vel tamquam auctoris & domini. Quoad primum neceſſe non erat, magnanimitatem regis in hoc extollere. Quis enim ex regibus invideat architectorum gloriae? Immo ad ipſius regis laudem pertinet, optimum ſelegiſſe ad opus aliquod conficiendum architectum, adeoque etiam permittere, ut eius nomen confecto operi inſcribatur. Ac ſi forte rex aliquis architectonicem optime calleret, vel exiſtimaret ſe in ea arte verſatum, atque mirifici alicuius operis auctor eſſet, non ſineret quidem gloriam hanc ſibi eripi. Sed hoc non novimus de rege Ptolemaeo Philadelpho. Deinde ſi hoc permiſiſſet, voluiſſet quoque, ut Soſtratus ad poſteritatis cognitionem ἐπιγραφὴν poneret, quae ſatis clare innueret ipſum fuiſſe turris architectum; quod quidem, ut ſupra obſervavimus, ἐπιγραφὴ minime declarat. Quoad alterum vero, optime ſic animadvertit Montfauconius (24): *On n' a jamais vu de prince, qui ait refuſé de mettre ſon nom ſur des ourages magnifiques faits pour l' utilité publique, & qui an ait voulu donner toute la gloire*

gloire aux architectes. Hadrianus quidem, ut ſuo loco (25) obſervavimus, nomen ſuum inſcribi noluit operibus a Traiano, erga quem ut patrem adoptivum ſe gerebat, vel ab aliis antea confectis, quae ipſe poſtea imperator reſtauravit; ſed de illo non legimus permiſiſſe umquam, ut operibus, quorum ipſe auctor eſſet, alius nomen ſuum apponeret. Recta autem ratio poſtulare poteſt, ut qui imperant, poſteritati commonſtrent, quae ad publicum ſocietatis bonum perſecerint. Addo denique, ne quid intactum relinquam, Soſtrati ἐπιγραφὴν non videri confectam iuxta Graecorum conſuetudinem, qui poſt nomen proprium immediate conſcribebant paternum nomen, deinde vero nomen urbis, vel loci, ad quem ille pertinebat, cuius erat ἐπιγραφὴ; at in noſtra Soſtrati, ſtatim poſt eius nomen ponitur nomen urbis ΚΝΙΔΙΟΣ, deinde vero dicitur ΔΕΞΙΦΑΝΟΥΣ *Doxiphanis filius*.

§. X.

Quae quum ita ſint, iure quidem de huius inſcriptionis γνησιότητι dubitavit MAFFEIUS, ac iure ſaltem cohibendum eſſe de ea iudicium pronunciavimus. Quod enim de hac traditiones aliquae improbandae ſint (neque enim video omnes ab AMMIANO MARCELLINO improbatas) hinc minime ſequitur ipſam ἐπιγραφὴν veluti ſpuriam certo definiendam eſſe. Quae namque obſervavit MAFFEIUS, quaeque nos multo plura de eadem diximus, ſunt quidem maxime veroſimilia, eam tamen non habent vim, ut evidenter oſtendant, inter fabellas amandandam eſſe illius turris ἐπιγραφὴν, quae Soſtrati nomen praeſefert. Me etenim movet potiſſimum clariſſimi geographi STRABONIS auctoritas, qui ne minima quidem dubitandi formula utitur, dum narrat, a Soſtrato regum amico poſitam eamdem turrim cum ſua ἐπιγραφῇ. Soſtratum porro dum ille nominat regum Ptolemaeorum amicum, architectum eumdem fuiſſe non meminit. Itaque ſi hyperbolem iudicemus ſummam illam octingentorum talentorum (ut certe in quacumque hypotheſi hyperboles videtur) quae in turris aedificatione inſumpta fuerit, ſed multo minor eadem fingatur (de illa enim ne verbum quidem habet Strabo) iam a veritatis imagine non aberraverit qui cum geogra-

grapho celeberrimo ſenſerit, eam turrim a Soſtrato Dexaphinis fil. poſitam. Namque iis temporibus non deerant privati cives, qui maximis divitiis abundarent. Difficultas autem ex ſtilo ἐπιγραφῆς, quam paullo ante attigimus, tanta non eſt, ut per ſe ipſa poſſit eamdem ut ſpuriam traducere. Quaecumque enim eſſet conſuetudo in efformandis huiuſmodi ἐπιγραφαῖς, non erat ſane capitale crimen ab ea aliquantulum diſcedere; ut per ſe perſpicuum eſt. Quod etiam confirmat vetus inſcriptio apud SCHOTTUM (26), in qua urbis nomen non immediate ponitur poſt viri nomina, ſed poſt aliud verbum ἐπόιησε; ea enim huiuſmodi eſt: ΑΡΧΕΛΑΟΣ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΕΠΟΙΗΣΕ ΠΡΙΝΕΥΣ. Sed de hac Alexandrina turri eiuſque ἐπιγραφῇ iam ſatis diſputatum a nobis eſt.

§. XI.

Iam vero plurimae erant, ut ſupra diximus, regiones huiuſmodi turribus munitae ad proſpiciendas inimicorum inſidias, atque ad eaſdem quoque propulſandas. Atque his quidem Θεοὶ πυργοφύλακες *Dii turrium cuſtodes* praeficiebantur a Gentilibus, ut tradit AESCHYLUS (27). Itaque mirum prorſus eſt exemplum Deli, quae omnibus huiuſce generis turribus omnino carebat, quod ea inſula crederetur praeſentiſſimum habere Apollinis numen & praeſidium ita, ut eo contenta (tantum valebat communis ſuperſtitioſa opinio) nullum aliud quaereret defenſionis remedium. Hoc refert CALLIMACHUS (28), qui poſtquam alias recenſuit inſulas, ſic deinde cecinit:

Κεῖναι μὲν πύργοισι περισκεπέεσσιν ἐρυμναὶ
Δῆλος δ' Ἀπόλλωνι τί δε στιβαρώτερον ἕρκος;
Τίκεα μὲν καὶ λᾶες ὑπαὶ ῥιπῆς κε πέσοιεν
Στρυμονίου βορέαο. Θεὸς δ' ἀεὶ ἀστυφέλικτος.
Iſtae quidem turribus firmis munitae ſunt,
Delus autem Apolline; quod vero firmius ſeptum?
Muri quidem & lapides ab impulſu concidunt
Strymonii boreae: at Deus ſemper immotus.

Quod etiam ita narrat PAUSANIAS (29): Τῆς γὰρ Δήλου τότε ἐμπορίου τοῖς ἕλλησιν οὔσης καὶ ἄδειαν τοῖς ἐργαθομένοις διὰ τὸν Θεὸν δοκούσης παρέχειν; *nam quum eſſet Delus totius olim Graeciae emporium, eaque unius*

 Dei

Dei (Delii Apollinis) *praeſidio ſecuritatem omnibus in eadem quaeſtum facientibus praeſtaret* ; & mox addit : ἅτε ὄυσης ἀτειχίστου τῆς Δήλου, καὶ ὅπλα οὐ κεκτημένων ἀνδρῶν, *quum enim Delus foret ſine muris , & arma non haberent incolae .* Sed ſequutis mox CALLIMACHUM aetatibus compertum fuit, inane eſſe illud, quod ſibi ſuadebant , maximum Delii praeſidium ; celeberrimum enim illud Apollinis fanum debuit ab Athenienſibus muniri foſſa , aggeribus , vallis , turribuſque etiam ac propugnaculis ; ut tradit THUCYDIDES (30): πύργους τε ξυλίνους κατέστησαν ᾗ καιρὸς ἦν, *turreſque ligneas poſuerunt , ubi locus opportunus eſſe videbatur .*

(1) P. FA-

(1) P. FABRICY. *Cenſoris Theologi Diatribe* de Bibliographia antiq. *in libro Bernardi de Roſſi inſcripto*: Specimen variar. lection. ſacri textus & Chaldaica Heſteris additamenta.

(2) INSCRIPTIONES ANTIQUAE *ex Biblioth. Monachor Camaldulenſ.* &c. *in Appendice* ad veteres inſcriptiones P. ODERICI; *inter Graecas* num. VIII.

(3) PACIAUDIUS. *Monumenta Peloponneſia* tom. II. pag. 6.

(4) OVIDIUS. *Faſtor.* lib. IIII.

(5) POLYENUS. *Strategematicon*.

(6) IUL. FRONTINUS. *Strategematon*.

(7) HOMERUS. *Iliad.* lib. K. v. 192.

(8) AMMIANUS MARCELLINUS. lib. XXVIII. cap. VI.

(9) SPONIUS. *Miſcellan. erudit. antiquitat.* ſect. X. num. XXXII.

(10) SALMASIUS. *ad Spartiani Hadrianum*.

(11) LANCELLOTTUS. *Inſcription. Siciliae* cl. VIII pag. 107. B. 108. Δ.

(12) STRABO. lib. XVII.

(13) MAFFEIUS. *Art. critic. lapidar.* lib. II. cap. I. col. 29.

(14) ANONYMUS AUCTOR. *Antiquitatum Conſtantinopolitanarum* lib. VII. nu. 520. & ſeqq. *Hiſtor. Byzantin.* tom. XXII. par. I. *edit. Venet.*

(15) STRABO. l. l.

(16) PLINIUS. lib. XXXVI. cap. XII.

(17) AMMIANUS MARCELLINUS. l. l.

(18) EUSEBIUS. *in Chronico*.

(19) LUCIANUS. *Quomodo conſcribenda ſit hiſtoria* in fin.

(20) MAFFEIUS. l. l.

(21) FRID. SAM. de SCHIMDT. *Opuſcula quibus res antiquae, praecipue Aegyptiacae explicantur* diſſert. IIII. ſect. I.

(22) IUL. CAESAR. *de bello civ.* lib. III.

(23) VOSSIUS ad MELAM. lib. II. cap. VII.

(24) MONTFAUCONIUS. *Diſſertation ſur le Phare d'Alexandrie* tom. XI. *Memoires de l'Academie Royale des inſcriptions*.

(25) MONUMENTA GRAECA MUSEI NANII. *Diſſertation. in monumentum* II. §. XV.

(26) AESCHYLUS. *Sept. Theb.* v. 174.

(27) CALLIMACHUS. *Hymn. in Delum* v. 23. & ſeqq.

(28) PAUSANIAS. lib. III. *in Laconicis* num. XXIII.

(29) THUCYDIDES. lib. IIII. num. 90.

(30) SCHOTT. *Explication nouvelle de l'Apotheoſe d'Homere repreſentée ſur un marbre ancien* &c.

IN MONUMENTUM IIII

DISSERTATIO

DE VOCE ΑΝΑΞ

ΣΥΝΟΨΙΣ

DISSERTATIONIS

DE VOCE ΑΝΑΞ

§. I. *Ea proponuntur, de quibus in diſſertatione pertractandum eſt. Grammaticos ineptos eleganter reprehendit HERODICUS. Optimi eruditique grammatici munus deſcribitur a TULLIO.*

§. II. *Origenem vocis* ἄναξ *deducit MAZOCHIUS ex Hebraico fonte; quod iam alii ante ipſum praeſtiterant. CHRISTIANUS TOBIAS DAMM, ex Graeca lingua, ut alii, eius etymologiam revocat.*

§. III. *Vox* ἄναξ ſervatorem *ſignificat ex HOMERO & aliis.*

§. IIII. *Eadem ipſius vocis ſignificatio ex aliis veteribus confirmatur.*

§. V. *Hinc veteres vocem hanc divinam eſſe dixerunt.*

§. VI. *Nomina* אלהים, Ζεὺς, *Deus*, βασιλεὺς *ſaepe* benefactorem *ſignificant.*

§. VII. *Vox* ἄναξ *Diis quidem omnibus fuit communis; ſed aliquibus peculiari de cauſſa tributa eſt, ut Diis Conſentibus.*

§. VIII. *Caeli & terrae filius dicitur* ἄναξ *ab EUSTATHIO, qui aſſerit, ex eo Miletum vocatam fuiſſe* ἀνακτορίαν; *ſed hoc videtur repugnare PAUSANIAE de Mileſiorum origine diſſerenti.*

§. VIIII. *Dioſcuri dicti ſunt* ἄνακες, *iuxta aliquos, a ſtirpe Anacim Palaeſtinae; iuxta alios ex auxilio, quod navigantibus praeſtare credebantur.*

§. X. *Ob hanc & ob alias cauſſas ita appellati dicuntur a PLUTARCHO, atque ab AELIANO. Illuſtratur EUSTATHIUS a POLITO reprehenſus.*

§. XI. *Illuſtratur etiam CICERO, exiſtimans primi generis Dioſcuros nuncupatos fuiſſe* ἄνακας.

§. XII. *At Caſtores ab aliquibus veterum dicti ſunt* ἄνακες, *ab aliis* ἄνακτες, *ab aliquibus etiam* ἄνακοι.

§. XIII.

xiii. *Aeſculapius etiam dictus eſt ſingulari de cauſſa* ἄναξ *&* σωτήρ.

§. xiiii. *Apollo pariter nuncupatus eſt* ἄναξ, ſervator; *ſed non ita* κατ' ἐξοχὴν, *ut ex ſolo nomine* ἄναξ *intelligeretur Apollo, ut putaſſe videntur aliqui eruditi.*

xv. *Idem oſtenditur adverſus CHRISTIANUM TOBIAM DAMM; atque illuſtrantur HOMERUS, & PSEUDORPHEUS.*

§. xvi. *Refellitur SPANHEMIUS affirmans, Bacchum, non vero Apollinem dictum eſſe* ἄνακτα *a PINDARO, qui pluribus illuſtratur.*

§. xvii. *MARTORELLIUS Apollinem ex HOMERO probat, Deum non eſſe* ἀλεξίκακον, *ſed* κακοποιόν. *Pluribus haec augetur difficultas ex HOMERO ipſo, atque ex PSEUDHOMERO.*

§. xviii. *Sed ea non improſpere ſolvi poteſt.*

§. xviiii. *Iuppiter peculiari admodum ratione dictus eſt* ἄναξ, *immo* ἄναξ ἀνάκτων.

§. xx. *Illuſtrantur HOMERUS & PSEUDORPHEUS, qui videntur ſomnum ipſum appellare* ἄνακτα ἀνάκτων, *adeoque ſupremo Iovi eum parem facere.*

§. xxi. *Iuno & Diana ſingulari de cauſſa* ἄνασσαι *dictae ſunt.*

§. xxii. *Ita & Tireſias Apollinis ſacerdos nuncupatus eſt* ἄναξ.

§. xxiii. *Reges & quicumque imperantes dicti ſunt* ἄνακες, *quod ſint ſubditorum* ſervatores.

§. xxiiii. *In veteribus* ἐπιγραφαῖς *reges, ſeu imperatores numquam appellati ſunt* ἄνακες, *niſi in iis, quae verſibus exaratae ſunt, una tantum excepta.*

§. xxv. *Ratio inquiritur, ob quam reges abſtinuerint a voce* ἄναξ *ſibi vindicanda.*

§. xxvi. *Apud Cyprios eo nomine donabantur regis filii, fratres &c., nec non etiam quidam magiſtratus.*

DIS-

DISSERTATIO

DE

VOCE ANAΞ

§. I.

IN *grammaticis* rebus, aiebat Cicero (1) *poetarum pertractatio, hiſtoriarum cognitio, verborum interpretatio*; ita optimi grammatici munus ſapienter deſcribit. Quare vel de ineptis grammaticis, vel de illis, qui preſſe grammatici vocantur, loquitur poeta Herodicus Babylonius apud Athenaeum (2) dum eos e Graecia exſulare iubet, atque perbelle irridet, inquiens:

Φεύγετ' ἀριστάρχειοι ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάττης
  Ἑλλάδα τῆς ξουθῆς δειλότεροι κεμάδος
Γωνιοβόμβυκες μονοσύλλαβοι οἷσι μέμηλε
  Τὸ σφὶν καὶ σφῶϊν καὶ τὸ μὶν ἠδὲ τὸ νὶν.
Aufugite Ariſtarchii per maris ſpatioſa terga
  E Graecia, flavis cervorum hinnulis pavidiores
In angulis murmurantes bombyces, monoſyllabi: quibus curae eſt
  Σφὶν *&* σφῶϊν *an dicendum ſit, altercari, & an* μὶν *an* νὶν.

Nos itaque de voce ἄναξ tractationem ſuſcepturi, & hanc Herodici reprehenſionem ettugere, & M. Tullii monitum ſequi curabimus. Quamvis enim plura dici a nobis poſſent, quae ad eiuſdem vocis originem ſive ἐτυμολογίαν ſpectant; pauca tamen omnino in hanc rem attingemus, quae praetermitti nulla ratione poſſunt. Sic primo obtinebitur eius vocis *interpretatio*. Ut autem habeatur & *poetarum pertractatio*, atque *hiſtoriarum cognitio*, ea deinde perſequemur, quae ab ἀρχαιολόγοις flagitari ſolent: ac generatim loquemur de diverſis illius vocis apud veteres ſignificationibus; praeſertim vero de quadam ipſius divinitate. Illam namque omnibus univerſim Diis, tamquam humani generis ſervatoribus tribuebant; aliquibus autem pe-

 culia-

culiaribus de cauſſis eam veluti divinum agnomen adſcribebant. Poſtremo eamdem vocem conſiderabimus tributam regibus, & alicubi eorum filiis, atque etiam quibuſdam magiſtratibus. Hac autem tota in re non erunt tantummodo a nobis recitanda veterum ſcriptorum teſtimonia; ſed ipſi veteres explicandi, aliqui autem ex recentioribus emendandi, qui licet viri eruditione praeſtantiſſimi, de hac tamen voce quaedam protulerunt, quae ſeſe ſuſtinere haud ſatis poſſunt. Sic aliud adimpletum putabimus M. TULLII (3) praeceptum, quo iubet, ut *ex rerum cognitione efflorescat, atque redundet oratio*.

§. II.

Quod ad huius vocis originem pertinet, cl. MAZOCHIUS (4) pronuntiat, meras tenebras in ea aſſignanda a grammaticis offundi. Ipſe vero, qui more ſuo voces huiuſmodi ab oriente putat manaſſe, inquit vocem ἄνακτος, adeoque & ἄναξ oriri ab alia Ἄνακες, quo nomine, ait, Dioſcuri aliique Divipotes & ſervatores intelliguntur; Ἄνακες vero ab ענקים *Anachim*, ſive ab iis anakidis venire, quos ſacra hiſtoria pluries memorat in DEUTERONOMIO, IOSUA, & alibi. Grammaticos porro, quos reprehendit MAZOCHIUS, tamquam tenebras in huiuſce vocis etymologiam effundentes, nominatim non recenſet, perinde ac ſi omnes quoad rem hanc in maximo verſarentur errore. Nemo vero forſan ſubſpicaretur umquam, ſcriptores alios celeberrimos tradidiſſe eiuſdem vocis originem, quam offert velut inauditam MAZOCHIUS; quum ſubſpicionem hanc reiicere videatur eius operis titulus, nempe *Spicilegium*. At in primis IOAKIM KUNIUS (5) eamdem cum MAZOCHIO etymologiam, ſed dubitantis in morem propoſuerat, inquiens, forte Ἄνακες ab Hebraeo ענק *anach*, quod vocabulum ſignificat *torques*; regium enim geſtamen, ait, antiquitus erat torques. Sed eamdem pariter excogitarunt eruditiſſimi viri VOSSIUS & GROTIUS, ut infra §.VIIII. adnotandum erit. At forte ſprevit MAZOCHIUS, quam exhibet SCHOLIASTES Euripidis (6) etymologiam; vocem enim ἄναξ deducit ille ἀπὸ τοῦ ἔχειν ἄνω ἀξίαν *ab habendo ſuperiorem dignitatem*, aliaſque omnes contempſit, quae a Graecis fontibus hauriuntur. Sed utrumque etymon MAZOCHII & KUNII, quod unum eſt, & al-

& alterum laudati SCHOLIASTIS eamdem, ut patet, ſignificationem ſuppeditat. Alteram vero etymologiam proponit nuperrimus auctor CHRISTIANUS TOBIAS DAMM (7), quae veterem eius vocis ſignificationem continet, quam attigit MAZOCHIUS, de qua fuſius erit poſtea dicendum. Arbitratur ergo vocem ἄναξ eſſe ab ἄνω, vel ἀνὰ *ſupra* & τὸ ἄκος, *remedium*, *medela*, quod nempe a ſuperis ſit omnis ſalus; initio enim recte ait, vocem divinam eſſe; vel etiam eamdem repetit ab ἄνω, prout idem eſt cum ἀνύω, *perficio*, *proſum*, *impleo*, *impetro* &c. & ἀκέω *ſano*; quod quidem etymon cum antecedenti optime convenit. At HENRICUS STEPHANUS (8) exiſtimavit, τὸ ἄναξ primitivum eſſe, a quo fiat adverbium ἀνακῶς *ſedulo*, vel *regie*; idemque ipſi videtur cenſere METHODIUS apud ETYMOLOGISTEN; quaſdam vero eiuſdem vocis etymologias iure ac merito ut ineptas reiicit. Sed haec attigiſſe ſufficiat.

§. III.

Nunc ipſius vocis ἄναξ, quae antiquitus obtinuerint ſignificationes inquiramus. SCHOLIASTES Euripidis paullo ante laudatus inquit: Ἄναξ. κυρίως σωτήρ. τοὺς οὖν θεοὺς ἄνακτας, καὶ σωτῆρας καλοῦμεν. καταχρηστικῶς δὲ καὶ τοὺς δεσπότας ἄνακτας καλοῦμεν, ὡς δευτέρους σωτῆρας. δηλοῖ δὲ τοῦτο μάλιστα Ὅμηρος. Quae ſic interpretor. *Ἄναξ* *prope ſalvator. Deos ergo* ἄνακτας *reges & ſalvatores appellamus: abuſive autem & dominos* ἄνακτας *vocamus, ſicuti ſecundos ſervatores. Hoc autem maxime declarat Homerus.* Quod tamen non vidit APOLLONIUS, qui in ſuo lexico Homerico *domini* & *regis* tantummodo ſignificationem eidem voci tribuit. At ex eo SCHOLIASTE Euripidis MAZOCHIUS (9) pariter eamdem illius vocis ſignificationem revocavit; ſicuti antea fecerat POTTERUS (10) nullo eius interpretationis auctore laudato. HOMERUS (11) ergo Schamandrium Hectoris filium vocatum dicit Ἀστυάνακτα, quod eius pater unicus eſſet ἄστεος ἄναξ *urbis ſervator*:

Τὸν ῥ' Ἕκτωρ καλέεσκε Σκαμάνδριον, αὐτὰρ οἱ ἄλλοι
Ἀστυάνακτ', οἷος γὰρ ἐρύετο Ἴλιον Ἕκτωρ.
Eum Hector vocavit Scamandrium, ſed alii
Aſtyanacta, quod ſolus Hector Ilium ſervet.

Poſtremum hunc verſum attulit etiam laudatus Euripidis SCHO-

LIASTES. Sed alibi idem HOMERUS (12) de Hectoris filio, qui caro patre privatus fuerat, ſimulque de ipſo Hectore loquens rem eamdem clarius etiam explicavit, dum cecinit:

Ἀςυάναξ, ὃν Τρῶες ἐπίκλησιν καλέουσιν.
Οἶος γὰρ σφὶν ἔρυσο πύλας καὶ τείχεα μακρά.
Aſtyanax, quem Troes cognomine vocant.
Solus enim ipſis (o Hector) *defendebas portas, & muros altos.*

Ex quo poſtremo verſu PLATO (13) ipſe ante omnes agnovit huiuſce vocis ſignificationem ab HOMERO traditam. Nam recitato illo verſu, ait: διὰ ταῦτα δὴ ὡς ἔοικεν, ὀρθῶς ἔχοι καλεῖν τὸν τοῦ σωτῆρος υἱὸν, Ἀςυάνακτα τοῦτο ὃ ἔσωζεν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, *hac de cauſſa conſentaneum videbatur, eius qui ſalutem civitati peperiſſet, filium* Ἀςυάνακτα *nuncupari*. Iam vero Euripidis SCHOLIASTES ita proſequitur: ὕρηται γὰρ οἷον ὁ τοῦ ἄςεος σωτὴρ. ὢ οὖν ἄναξ. Θεοὺς γὰρ, καὶ σωτῆρας τοὺς δεσπότας καλεῖν χρή. δύναται δὲ τὸ μὲν ἄναξ ἐπὶ τοῦ Ἱππολύτου, τὸ δὲ δεσπότας ἐπὶ τῶν θεῶν. εἰκὸς γὰρ καὶ αὐτὸν μέλλοντα πάσης ἀνθρωπίνης φύσεως ὑπερτιθέναι τὸ κρεῖττον. *Dicitur enim ſolum ille urbis ſervator. Ergo* ὁ ἄναξ. *Deos enim & ſervatores vocare dominos oportet. Poteſt autem vox* ἄναξ *intelligi de Hippolyto, vox vero* δεσπότας *de Diis. Vereſimile enim eſt, vel ipſum, quum in eo eſſet, ut omni humanae naturae anteponeret praeſtantiora*. EUSTATHIUS (14) autem HOMERUM interpretatus idem confirmat, inquiens: σημείωσαι δὲ ὅτι ἄνακτας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς οἱ παλαιοὶ, διὰ τὸ ἀνακῶς, ἤγουν ἐπιμελῶς, ἔχειν τῶν ὑποτεταγμένων, & *obſerva, reges a veteribus vocatos eſſe* ἄνακτας, *propterea quod* ἀνακῶς *videlicet* ἐπιμελῶς *ſolerti cura ſubditis proſpiciant, ſeu curam habeant ſubditorum*.

§. IIII.

Atque haec quidem eius ſignificatio ex aliis Graecis auctoribus confirmari poteſt. HERODOTUM laudat in hanc rem EUSTATHIUS (15): ἡ δὲ χρῆσις τοῦ ἀνακῶς καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, *porro* τὸ ἀνακῶς *cum cura, ſedulo, provide legitur etiam apud Herodotum*; nempe, ut adnotavit POLITUS, ubi HERODOTUS (16) de Periandro loquitur, quem dicit, Ἀρίονα μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν οὐδαμῇ μετιέντα ἀνακῶς δὲ ἔχειν τῶν πορθμέων, *Arionem quidem in carcere habere, nequaquam dimittentem, ſollicite vero ſe habere de portitoribus*: & alibi idem HERODOTUS (17) ait: καὶ σπόρου ἀνακῶς ἔχετο, & *ſementi ſolli-*

ſollicite inſtabat. THUCYDIDES (18) autem: ὅπως αὐτῶν ἀνακῶς ἕξουσιν ἢν ἐκπλέωσιν, *ut de ipſis ſollicite ſe habuerint, ſi enavigent*; ubi SCHOLIASTES obſervat, τὸ ἀνακῶς poſitum ἀντὶ τοῦ προνοητικῶς, καὶ φυλακτικῶς *pro provide & diligenter*. PLUTARCHUS (19) etiam inquit; ἀνακῶς γὰρ ἔχειν τοὺς ἐπιμελουμένους, ἢ φυλάττοντας ὁτιοῦν. καὶ τοὺς βασιλεῖς ἴσως ἄνακτας διὰ τοῦτο καλοῦσιν, *ſedulo enim habere curantes & cuſtodientes quodcumque, & propterea reges ſimiliter* ἄνακτας *appellant*. ETYMOLOGUS (20) vero ex METHODIO videtur quidem primo adſpectu, ut putavit POLITUS (21) eius vocis ſignificationem coarctare; ſed reipſa, ut arbitror, cum ſupralaudatis auctoribus conſentit, dum τὸ ἀνακῶς, τὸ ἐπιμελῶς, καὶ πεφροντισμένως, *ſedulo, accurate, & attente* derivat ἀπὸ τῶν ἀνάκτων, οἷς φροντίδες εἰσὶ τῶν ὑπηκόων, *a regibus, quibus cura eſt de obedientibus*; nempe, ut interpretari licet, *maior cura de obedientibus*; neque enim in voce ἀνακῶς, vel in aliis, quas huic ſynonymas ponit ETYMOLOGUS, quidquam eſt, quod indicet obedientes, alios vero excludat. Quod ſane ignorare non poterat ETYMOLOGUS graece doctiſſimus. Vide etiam EUSTATHIUM paullo ante §. III. laudatum.

§. V.

Quum autem haec aliquando fuerit vocis ἄναξ ſignificatio, hinc merito ut divinam ſaepe vocavit EUSTATHIUS, qui primo quidem (22) dixit: Δῆλον οὖν, ὅτι θεία τις λέξις τὸ ἄναξ. διὸ καὶ ἐπὶ ὑπεροχῆς κεῖται, οἷον ἐπὶ βασιλέων, καὶ ἐπὶ οἰκοδεσποτῶν ὡς καὶ τοῦτο οἱ παλαιοὶ λέγουσιν. Δηλοῖ δὲ καὶ Εὐριπίδης τὴν τῆς λέξεως θειότητα, εἰπών. ἄναξ. Θεοὺς γὰρ δεσπότας καλεῖν χρεών. *Itaque, ut conſtat, divina vox eſt* τὸ ἄναξ, *rex, ſeu rector; ideoque ad excellentiae notam uſurpatur puta de regibus, ac de patribus familias, ut id quoque veteres teſtantur. Ac Euripides etiam divinam in hac ipſa voce vim ineſſe ſignificat, cum ait:* ὁ ἄναξ, *rector: Deos enim dominos vocare oportet*. De qua EURIPIDIS ſententia aliquid aliud infra dicemus. Iam vero idem EUSTATHIUS (23) alibi obſervans Iovem & Mercurium dici ἄνακτας, non autem Vulcanum, rationem diſcriminis ita reddit: Θεία δὲ λέξις τὸ ἄναξ... διὸ καὶ ἐπὶ Ἑρμοῦ μόνου, καὶ Διὸς αὐτὴν ἐνταῦθα τέθεικε. *Divina autem vox* ἄναξ ... *quare de uno tantum Mercurio atque Iove hic uſurpat*. Ita & SCHOLIASTES Ariſtophanis (24) ubi apud hunc famulus quidam herum ſuum ita compel-

pellat : ὦ δέσποτ᾽ ἄναξ , haec adnotavit : διὰ τὸ μετάρσιον ἀυτὸν ἦρθαι , καὶ προσδοκᾷν ἐπιβήσεσθαι τῦ ὀρανῦ θειοτέρᾳ ἀυτὸν ἐτίμησε φωνῇ ἄνακτα εἰπῶν , quae quidem laxiore interpretatione ita reddit eius interpres : *Auguſtiori appellatione herum ſuum iam ſublimem & volantem afficit famulus , vocans* ἄνακτα , *quaſi Diis iam ſit proximus* .

§. VI.

Itaque vox ἄναξ & divina eſt , & σωτῆρα *ſervatorem* ſignificat . Recte enim exiſtimarunt veteres licet falſa religionis opinione imbuti , Deos debere eſſe hominibus τὺς σωτῆρας . Haec enim quaedam naturae vox eſt , quae nos veluti monet , divinam eſſentiam eius eſſe generis , ut per ſe ipſa , quod bonum eſt , nobis communicet . Hinc & ea , quam nos tuemur , vera religio hanc Dei ideam nobis certiorem reddit . Quamobrem , ſicuti *iudicis* munus (ſi , teſte doctiſſimo MAZOCHIO (25) rei magis quam nominis vim teneamus) apud antiquos Hebraeos *ſervatorem* in primis ſignificabat ; ita & Dei nomen אלהים *elohim* quod pariter *iudicem* interpretantur , ſaepiſſime in veteri teſtamento reipſa *ſalvatorem* commonſtrat . Sic ubi IACOB (26) poſt viſionem dixit : *ſi fuerit* אלהים *Deus mecum , & cuſtodierit me in via , per quam ambulo , & dederit mihi panem ad veſcendum , & veſtimentum ad induendum ; reverſuſque fuero proſpere ad domum patris mei : erit* יהוה לי לאלהים *Dominus mihi in Deum* &c. Ita Dominus apud IEREMIAM (27) populum ſuum ſic alloquitur : *Ego ero vobis* לאלהים *in Deum* , nempe , *ut ſuſcitem iuramentum , quod iuravi patribus veſtris , daturum me eis terram fluentem lacte & melle* . Ita & Iuppiter Deorum hominumque apud ethnicos pater , non modo ſingulari admodum ratione dictus eſt ἄναξ , ut ſuo loco infra oſtendetur , ſed ipſum nomen Ζεὺς eamdem praeſefert ſignificationem . Nam DIOGENES LAERTIUS (28) dixit , Ζῆνα δὲ καλῦσι , παρ᾽ ὅσον τῦ ζῆν ἄιτιός ἐςιν . Ζῆνα *vocant , quod vitae omnium ſit auctor*. PHURNUTUS (29) etiam differens de nomine Ζεὺς, ſcribit : Πότερον διὰ τὸ σώζυσα καὶ αἰτία ὗσα τοῖς ζῶσι τῦ ζῆν, διὰ τῦτο βασιλεύειν ὁ Ζεὺς λέγεται τῶν ὅλων . *Hoc nominis autem nimirum inde habet , quod omnium ſalus ab ipſo ſolo pendeat , quod cauſſa vitae ſit omnibus quaecumque vivunt ; propterea etiam univerſi rex appellatur* . DYDIMUS (30) quoque idem affirmat , inquiens : διὸ δὴ Ζεὺς λέγεται ὁ κόσμος

σμος

ςμος ἐπειδὴ αἴτιος ἡμῖν ἐςι, *propterea quidem & Iuppiter dicitur, quod nobis eſt auctor*. Ita apud Latinos, ut ſcripſit CICERO (31) *Iuppiter, ideſt iuvans pater, quem converſis caſibus appellamus a iuvando Iovem*; & apud eumdem (32) *Iuppiter optimus, ideſt beneficentiſſimus*; ut plura alia huius generis omittam. Sic apud eoſdem Latinos nomen Deus in eodem ſenſu *benefactoris* videtur uſurpatum; ut apud VIRGILIUM (33) Tityrus ſic Meliboeum alloquutus eſt:

O Miliboee, Deus nobis haec otia fecit,
Namque erit ille mihi ſemper Deus....

Propterea MENANDER apud STOBAEUM (34) aiebat:

Τὸ γὰρ τρέφον με τῦτ' ἐγὼ κρίνω Θεόν.
Quod enim me alit, hoc iudico Deum eſſe.

Sic denique & βασιλεῖς *reges* quos antea ἄνακτας dictos fuiſſe innuimus, atque inferius etiam oſtendemus, ſpectata re ipſa, ut cuſtodes hominum exhibentur a CALLIMACHO (35) qui ita cecinit:

Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες· ἐπὶ Διὸς ὐδὲν ἀνάκτων
Θειότερον. τῷ καὶ σφιτεὴν ἐκρίναο λάξιν
Δῶκας δὲ πτολίεθρα φιλασσέμεν.
At ex Iove ſunt reges; quando Iovis regibus nihil
Divinius eſt; ideoque tuum illis decreviſti ordinem:
Conſtituiſti vero qui urbes cuſtodiant.

Quae quidem cum ſupradicta HOMERI ſententia de Aſtyanacte mirifice conſonant.

§. VII.

Ad vocem ἄναξ ut revertamur, conſtat ex iis, quae ſupradicta ſunt, eam ita divinam fuiſſe, ut unicuique Numini eam convenire gentiles arbitrarentur. Quare non ſolum maioribus gentium Diis, ſed omnibus prorſus eius cognominis honor tribuebatur; ut obſervat EUSTATHIUS apud IOSUAM BARNESIUM (36), qui ait: ἄναξ ἐπιτίθεται κυρίοις ὀνόμασι θεῶν, καὶ ἄνασσα ταῖς θηλείαις ἐν τοῖς Θεοῖς. *Nomen* ἄναξ *rex ſuperimponitur propriis nominibus Deorum, &* ἄνασσα *regina Diis feminis*. Quoniam vero illud eſt nomen tam honorificum, ut ille ſuper omnes extollatur, cui adſcriptum eſt; ideo aliquibus deinde Numinibus peculiari qua-

quadam ratione, alicui vero idem nomen veluti potiſſimum & unice proprium tributum legimus. Ita, ut exemplum nunc afferam de iis, qui ſimul ob communem aliquam rationem ſic appellati ſunt, PINDARUS (37) dixit: μετὰ δώδεκα ἀνάκτων θεῶν, *cum duodecim regibus Diis*, quos nempe Deos caeleſtes, Deos magnos, ac magis proprie *conſentes* nuncupabant; quoſque ENNIUS apud MARTIANUM CAPELLAM (38) hoc diſticho comprehendit:

Iuno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars
Mercurius, Iovis, Neptunus, Vulcanus, Apollo:

Quos quidem peculiari de cauſſa ἄνακτας nominatos novimus, quod nimirum illi venerandum Deorum Dearumque conſeſſum conſtituerent. Ceterum Dii omnes apud Graecos, ut antea diximus, & apud Latinos etiam dicti ſunt *ſervatores*, ſive *conſervatores*. Namque ΘΕΟΙΣ ΣΩΤΗΡΣΙΝ inſcriptionem dicatam ſupra (39) attulimus; DIIS autem CONSERVATORIBVS, vel SALVATORIBUS alias habemus conſecratas apud GRUTERUM (40), & MURATORIUM (41).

§. VIII.

Ut vero de iis ſingillatim Numinibus loquamur, quibus nomen ἄναξ peculiariter a veteribus adſcriptum eſt; obſervat in primis ſaepe laudatus EUSTATHIUS (42) quod, ἐν δὲ τῇ τῶν ἐθνικῶν καταγραφῇ, καὶ κύριον ὄνομα φέρεται ἄναξ, ὑιὸς γῆς, καὶ οὐρανȣ͂, ἀφ᾽ οὗ καὶ ἡ Μίλητος Ἀνακτορία ἐκλήθη ποτέ. *In gentilium nominum commentario nomen affertur proprium* ἄναξ, *terrae & caeli filius, a quo Miletus appellata olim eſt Anactoria*. Sed quod heic aſſeritur ab EUSTATHIO, repugnare videtur PAUSANIAE (43) cuius haec ſunt de Mileſiis verba: Μιλήσιοι δὲ αὐτοὶ τοιάδε τὰ ἀρχαιότατα σφίσιν εἶναι λέγȣσιν. ἐπὶ γενεὰς μὲν δὴ Ἀνακτορίαν καλεῖσθαι τὴν γῆν Ἀνακτὸς τε αὐτόχθονος καὶ Ἀστερίου βασιλεύοντος τȣ͂ Ἄνακτος. *Mileſii ſane ipſi de ſuis originibus haec commemorant. Iam tum ab initio Anactoriam fuiſſe totam eam regionem nominatam ſub rege Anacte indigena, & Aſterio Anactis filio*. Silet autem PAUSANIAS, quod aſſirmat EUSTATHIUS, atque ita quidem ſilet, ut videatur admitti non poſſe, quod ille HOMERI interpres ut certum narrat. PAUSANIAS enim, quod de Mileſiis refert, ex ipſis ſe accepiſſe fatetur; inquit enim: Μιλήσιοι δὲ

δὲ αὐτοὶ τοιάδε τὰ ἀρχαιότατα σφίσιν εἶναι λέγουσι, *Mileſii ſane ipſi de ſuis originibus haec commemorant*. Quum autem illi de ſuis originibus loquentes dixerint, totam eam regionem appellatam fuiſſe Anactoriam ſub rege Anacte, eiuſque filio Aſterio, nihilque aliud de ſua origine addant; videtur quidem, tunc tantummodo Miletum vocatam fuiſſe Anactoriam ſub eo rege, atque ex eius nomine. Pertineret ſiquidem ad eius regionis origines, nuncupatam eamdem fuiſſe Anactoriam ex Anacte Telluris & Caeli filio; quinimmo magis generoſum regionis ortum ex eo Numine commonſtrare potuiſſent Mileſii, ſi cum eorum fabuloſa hiſtoria conveniret, quod EUSTATHIUS refert. Neque vero umquam fingere nobis licet, Mileſios ipſos nobiliſſimam illam originem ignoraſſe, quae in omnium civium ore fuiſſet, quamque nulla umquam oblivio delere ex eorum mentibus potuiſſet. Quum ergo altum ſit ea de re apud PAUSANIAM ſilentium, ubi certiſſime facta eſſet eius mentio, ſi ita ſe haberet; conſequens inde videtur, illius commentarii, quem indicat EUSTATHIUS, auctorem fortaſſe ex nominis analogia, ut certum venditaſſe, quod leviſſimam tantummodo veroſimilitudinem praeſeferebat; vel eum forſan rem Mileſiis gratam facere voluiſſe, ut & ipſi, ſicut alii plures divinam poſſent originem commonſtrare; quod tamen non eſt aſſequutus. Neque vero praetermittendum illud eſt, ex aliis veteribus atque illuſtribus mythologis neminem eſſe, qui illum Telluris & Caeli filium Anactem commemoret. Geographus quidem celeberrimus, STEPHANUS Byzantinus (44) affirmat pariter, Miletum appellatam fuiſſe Ἀνακτορίαν, ἀπὸ Ἀνάκτορος, ſive, ut poſt LUCAM HOLSTENIUM, & SAMUELEM BOCHARTUM reſtituit in STEPHANO ABRAHAMUS HORTELIUS, ἀπὸ ἄνακτος, neque tamen innuit, ex quo id ipſe noverit. Quare graviſſima ſaltem relinquitur dubitatio, an umquam gentiles eum agnoverint ita nuncupatum, ut EUSTATHIUS tradit; nam PAUSANIAE ſilentium eo in loco videtur habere vim ad probandum id de quo ſupra diximus.

§. VIIII.

At certiſſimum pervulgatumque eſt Caſtorem & Pollucem ἄνακας, ſive ἄνακτας fuiſſe appellatos. Cur autem ita denominati

 ſint,

ſint, inquirere heic oportet. GERARDUS VOSSIUS (45) ita dictos putat, quod deſcenderint ab antiqua & inluſtri ſtirpe Anacim Palaeſtinae; unde a Ioſua profligati in Graeciam conceſſerint. GROTIUS (46) pariter loquutus de Anachidis, de quibus in Deuteronomio eſt mentio, Inachidas inquit, dico cum Graecis, ad quos illi advenere, quos ἄνακας vocant CICERO, POLLUX, & alii. Hinc intelligis, VOSSIUM & GROTIUM eam tradere eius nominis etymologiam, quam poſtremo attulit MAZOCHIUS ſupralaudatus §. II. METHODIUS (47) porro ſcribit: Ἀνακοὶ οἱ Διόσκουροι παρὰ Ἀττικοῖς ... ἢ ὅτι ἀνακῶς, ὅ ἐστι φιλάνθρωπος ἐχρήσαντο τοῖς Ἀθηναίοις. ἢ ὅτι τοὺς πλέοντας σώζουσιν ἀστέρες ὄντες. ἄνω καὶ ἑκὰς ἡμῶν ὄντες; *Anaces, Dioſcuri apud Atticos ... vel quod ſollicite, ideſt humaniter adiuvent Athenienſes, vel quod navigantes ſalvent, quum ſint ſtellae ſuperius & longe a nobis*: quaſi nimirum vox ἀνακοὶ vel ἄνακες ſit a duabus vocibus ἄνω & ἑκάς. Quae quidem etymologia non opponitur illi, quam initio §. II. tradidimus; immo cum ipſa facile componi poteſt, ſed non eſt, cur in hac detineamur. Adnotare potius lubet ſignificationem poſtremam allatam a METHODIO, atque a vetuſtioribus, de quibus paullo poſt erit dicendum, confirmari ex ea veterum conſuetudine, qua ſolebant naves, ſive triremes Caſtorum tutelae commendare. Sic in ipſis ACTIS APOSTOLICIS (48) fit mentio de πλοίῳ Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ Διοσκούροις, *navi Alexandrina, cuius inſigne erant Caſtores*; & apud MURATORIUM (49) legimus III. CASTORE, ideſt *Trierem Caſtorem*, ſive *Caſtores*. Eamdem vero ſignificationem affert etiam EUSTATHIUS (50) qui ait: Λέγοντες ὡς καὶ Πλούταρχος ὅτι πρῶτον οἱ Διόσκουροι οὕτως ἐπεκλήθησαν, ὡς τῶν πλεόντων ἐπιμελούμενοι. *Quum primum iiſdem* (antiquis) *auctoribus, atque etiam Plutarcho ſic cognominarentur Dioſcuri, veluti qui curam gererent navigantium.*

§. X.

Sed de EUSTATHIO & PLUTARCHO quaedam ſunt obſervanda. POLITUS (51) enim EUSTATHIUM reprehendit veluti eum, qui PLUTARCHI mentem non ſit aſſequutus. Narrat autem PLUTARCHUS (52) Tyndaridas Meneſtheo adiutores in quodam bello fuiſſe; ac propterea inquit: καὶ τιμὰς ἰσοθέους ἔσχον, Ἄνακες προσαγορευθέντας, ἢ διὰ τὰς γενομένας ἀνοχὰς, ἢ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ κηδεμονίαν

νίαν τῷ μηδένα κακῶς παθεῖν, στρατείας τοσαύτης ἔνδον ὄσης. ἀνακῶς γὰρ ἔχειν τοὺς ἐπιμελομένους ἢ φυλάττοντας ὁτιοῦν. εἰσὶ δὲ οἱ λέγοντες διὰ τὴν τῶν ἀστέρων ἐπιφάνειαν Ἄνακας ὀνομάσεσθαι. τὸ γὰρ ἄνω τοὺς Ἀττικοὺς ἀνεκὰς ὀνομάζειν, καὶ ἀνέκαθεν, τὸ ἄνωθεν, *atque honores aſſequuti divinos ſunt, Anaces dicti, vel ob factas inducias*, quas ἀνοχὰς Graeci vocant, *vel ob curam & ſollicitudinem, ne cui malum offerretur, quum eſſet intra muros tantus exercitus. Nam* ἀνακῶς ἔχειν *dicunt eos, quibus cura vel tuitio alicuius incumbat, & reges fortaſſe appellant, inde* ἄνακτας. *Sunt qui ob ſtellarum eorum apparitionem ferant* Ἄνακας *appellari, quod* τὸ ἄνω *Attici* ἀνεκὰς ideſt *ſupra*, & ἀνέκαθεν τὸ ἄνωθεν, ideſt *ſuperne vocent*. Itaque quum apparitio ſtellarum, quae Dioſcurorum propriae ſunt ſive Tyndaridarum ſit ex Mythologorum doctrina ob navigantium ſalutem; in eo, ut plurimum POLITO concedam, erravit EUSTATHIUS, quod dixerit conſtare illud ex auctoritate PLUTARCHI; cum ſcriptor hic non illud affirmet ex proprio ſed ex aliorum teſtimonio. Ceterum ex hac PLUTARCHI narratione, quaecumque aſſumatur ex indicatis cauſſis, illud perſpicue conſtat, Dioſcuros ſive Caſtorem Pollucemque dictos fuiſſe Ἄνακας, eo quod eſſent mortalium ſervatores. Addendus quoque eſt AELIANUS (53) qui rationem reddens, cur Tyndaridae vocati ſint Ἄνακες, unicam aſſignat ex Meneſtheo ita deductam: καὶ Μενεσθεὺς δὲ ὁ Πετεῶο περὶ τοὺς Τυνδαρίδας οὐκ ἐγένετο ἀχάριστος. ἐκβάλλοντες γὰρ ἐκεῖνοι τοὺς Θήσεως υἱοὺς, καὶ τὴν μητέρα τὴν Θήσεως, Αἴθραν, αἰχμαλώτων λάβοντας, ἔδωκαν τὴν βασιλείαν τῷ Μενεσθεῖ. διὰ ταῦτα πρῶτος ὁ Μενεσθεὺς ἄνακτας τὲ καὶ σωτῆρας ὠνόμασε. *Item Meneſtheus Petei filius non ingratus fuit adverſus Tyndaridas. Quum enim illi Theſei liberos expuliſſent, matremque eius Aethram captivam abduxiſſent, regnum tradiderunt Meneſtheo. Quamobrem primus eos Meneſtheus reges & ſervatores ſalutavit*. Antea vero idem AELIANUS (54) dixerat: Διόσκουροι σωτῆρες καὶ ἀγαθοὶ παράσταται, *Dioſcuri ſervatores ac boni adiutores*. Hinc etiam Latini Dioſcuros appellarunt SERVATORES in veteribus monumentis apud MURATORIUM (55).

§ XI.

Hic vero obſervandum primo eſt, CICERONEM (56) tria diſtinxiſſe Dioſcurorum genera iuxta Graecorum doctrinam; ac

priores quidem tres, qui ut ipſe ſcribit, appellantur Ἄνακες, ex Iove & Proſerpina natos, nempe Tritopatrem, Eubuleum, & Dionyſium : ſecundos vero ex Iove tertio & Leda, Caſtorem & Pollucem. Ergo ipſe TULLIUS putavit primi generis Dioſcuros nuncupatos fuiſſe Ἄνακας. At PAUSANIAS (57) inquit: ὅιτινες δὲ θεῶν ἐισιν οἱ ἄνακτες παῖδες ꙋ̓ κατὰ ταῦτα ἐςιν εἰρήμενον. ἀλλὰ οἱ μὲν εἶναι Διοσκꙋ́ρꙋς οἱ δὲ Κꙋ́ρητας, οἱ δὲ πλέον τὶ ἐπίςασθαι νομίζοντες Καβείρꙋς λέγꙋσι. *Qui nam ſint Anactes pueri, variat hominum opinio. Alii Caſtoras, Curetas alii, qui plus intelligendo ſe aſſequutos putant, Cabiros cenſent*. Sed Curetas & Cabiros eoſdem facit STRABO (58). Verum communis Mythologorum opinio eſt, Ἄνακας dictos eſſe Caſtorem & Pollucem; ut ex ſupra allatis ſcriptoribus colligi poteſt; adeoque TULLIUS ipſe ex aliquo Graeco auctore deceptus fortaſſe eſt, dum primi generis Dioſcuros a Caſtore & Polluce diverſos ait fuiſſe Ἄνακας nuncupatos; niſi tamen ſubſpicari velimus, illos etiam hoc cognomine donatos aliquando fuiſſe. Quoniam vero apud gentiles invaluit cultus non aliorum Dioſcurorum, ſed tantum Caſtoris & Pollucis, & quoniam iuxta ethnicorum doctrinam peculiaris aderat ratio, ob quam hi dicerentur Ἄνακες; propterea exiſtimandum eſt, de Caſtore & Polluce ſermonem eſſe, quum Dioſcuri dicuntur Ἄνακες, ſicuti κατ᾽ ἐξοχὴν eo nomine illi appellarentur. Iure autem ex gentilium principiis ita nuncupabantur non ſolum ob eam cauſſam, quam cum PLUTARCHO recenſet AELIANUS; ſed etiam quod ipſi inter ſidera relati, navigantibus ſervatores eſſent. Qua de re ne actum agam, videndi ſunt veteres apud NATALEM COMITEM (59) ſcriptores.

§. XI.

Neque vero praetereundum heic eſt, quaeſtionem excitari poſſe ab aliquo ex iis grammaticis, qui ab HERODICO Babylonio γωνιοβόμβυκες μονοσύλλαβοι ut obſervavimus §. I. per irriſionem dicuntur, excitari, inquam, poſſe quaeſtionem, an Caſtores illi vocandi ſint Ἄνακες, an vero Ἄνακτες. Levis vero ac parvi prorſus momenti quaeſtio eſt, quae fortaſſe definiri nequit, vel rationem conſulas, vel auctoritatem. Ad hanc quod pertinet, exſtant quidem ſcriptores veteres, apud quos Caſtores

vocan-

vocantur Ἄνακες, ut CICERO & PLUTARCHUS ſuperius laudati, atque ante hos auctores THEOCRITUS (60). Praeterea ab ETYMOLOGO atque ab aliis dicuntur Ἄνακοι, atque eorum templum a THUCYDIDE (61) appellatur Ἀνάκειον. Verum nec deſunt alii veteres, quibus placet, Dioſcuros nuncupare Ἄνακτας; ut PAUSANIAS & AELIANUS, quorum pariter teſtimonia paullo ante recitavimus; quibus ſane incompertum non erat, qua ratione Caſtores appellandi eſſent. Neque enim arbitramur, ut quidam ſecure pronuntiant, emendandas eſſe iſtorum ſcriptorum editiones, quae exhibent Ἄνακτας, propterea quod, alii habeant Ἄνακας. Promptum eſt enim iis reſponſum: cur non potius ex his qui habent Ἄνακτας, emendandi erunt, qui proferunt Ἄνακας? Quod enim iſti fortaſſe paullo plures numero ſint, parum quidem refert. At ſi eiuſdem vocis rationem inquiramus, eſt quidem πλεονασμὸς in ſecundo caſu Ἄνακτος ex primo ἄναξ. Ceterum, quod ego noverim, numquam pro ſecundo caſu reperitur Ἄνακος ſine eodem pleonaſmo; quamquam hoc nulla eſſet ratione improbandum. Quae quum ita ſint, utraque eius vocis lectio admittenda videtur, neutra reprehendenda. Atque hinc ortum dici debet, quod ex veteribus ſcriptoribus alii Ἄνακες, alii vero Ἄνακτες dicere voluerint; ac proinde γωνιοβόμβυκες μονοσύλλαβοι violentas manus in eorum ſcriptis ne iniiciant. Sed de Caſtore & Polluce ſatis iam diximus, ut arbitror, diligenter.

§. XIII.

Pauca vero de Aeſculapio ſunt dicenda, antequam de eius parente Apolline, ac de eiuſdem avo, ſupremoque Deorum omnium rege Iove loquamur; a minoribus enim plerumque ad maiores Deos in hac tractatione videtur eſſe progrediendum. Aeſculapius ergo omnium Apollinis filiorum celeberrimus arte medicinae adeo praeſtabat, ut mortuos ipſos, ſi fabulis fides, ad vitam revocaret, qui propterea a Iove fulmine ictus periit, ſicuti narrat VIRGILIUS (62), vel ut explicat HERACLITUS (63) febri quaſi fulmine correptus obiit. Itaque ob tam excellentem medicinae artem iure promeruit, ut ſingulari ratione ἄναξ diceretur. Sic antiquus vates ſub nomine HOMERI (64) cecinit:

Ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν ἄρχομ᾽ ἀείδειν,
Χάρμα μέγ᾽ ἀνθρώποισι, κακῶν θελκτῆρ᾽ ὀδυνάων
Καὶ σὺ μὲν χαῖρε ἄναξ.
Medicum morborum Aeſculapium incipio canere,
Gaudium magnum hominibus, malorum delinitorem morborum,
Et tu quidem ſic ſalve rex.

Quod autem τὸ ἄναξ hoc in loco aequalem habeat cum τῷ σωτὴρ ſignificationem ex alio veteri poeta ſub nomine ORPHEI (65) deliteſcente clarum fit; ita enim ipſum invocat:

Ἰητὴρ πάντων Ἀσκληπιὲ, δέσποτα Παιὰν,
Ἐλθὲ μάκαρ σωτήρ.
Medice omnium Aeſculapi, domine Paean,
Veni beate ſervator.

Sic etiam idem commonſtrant binae ἐπιγραφαὶ, in quibus ſermo eſt de Aeſculapii in medendo praeſtantia; altera enim apud GRUTERUM (66) cuius fere initium eſt: ΠΑΙΗΩΝ ΑΝΑΞ ΑΣΚΛΗΠΙΕ; altera vero apud MURATORIUM (67) dicata eſt ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ.

§. XIIII.

Oriatur nunc ſermo de Apolline, quem veluti proprio nomine Ἄνακτα appellatum perhibent. Vetus SCHOLIASTES (68) explicans illud ARISTOPHANIS ἄναξ Ἄπολλον, inquit: ἰδίως τὸν Ἀπόλλωνα ἤτοι ὡς ἀλεξίκακον καὶ χρησμοὺς παρέχοντα πρὸς ἀποτροπὴν τῶν δεινῶν ἢ ὡς πατρῷον θεόν, *proprie Apollinem quidem, ſicut depulſorem malorum, & oracula, ſeu reſponſa reddentem ad eorumdem malorum averſionem, vel ſicut patrium Deum*. Quod quidem confirmat eam huius vocis ἄναξ ſignificationem, de qua ſuperius §. II. loquuti ſumus. Sunt vero eruditiſſimi viri, qui doceant, Apollinem κατ᾽ ἐξοχὴν per excellentiam, ſeu antonomaſtice vocari Ἄνακτα, ſicuti & Dianam Ἄνασσαν. Inter eos SPANHEMIUS (69) affert hoc ex HOMERO (70) exemplum: ὄφρ᾽ ἱλασσόμεθ᾽ ἄνακτα, *ut placemus regem*; nam verſu antecedenti de Phoebo mentio eſt. Laudat illud SOPHOCLIS in Electra Ἄνακτι τῷδε, *huic autem regi*; ſed hoc reperire non licuit. Itaque aliud ex ipſo SOPHOCLE (71) proferam ſimile exemplum. Apud hunc vatem Clytemneſtra Apollinem ita deprecatur:

Κλύοις

Κλύοις ἂν ἤδη Φοῖβε προςατήριε.
Audi nunc Apollo, qui in floribus ſedem habes.

Atque poſt aliquos verſus iterum ſic Numen illud invocat:

Δυσσῶν ὀνείρων, ταῦτα μοι, λύκει᾽ ἄναξ
Εἰ μὲν πέφηνεν ἐσθλὰ, δὸς τελεσφόρα.
Geminorum ſomniorum, haec mihi, o rex
Si quidem fauſta ſunt, fac ut rata eveniant.

Sic etiam CALLIMACHUS (72) de Apolline inquit: τὲς μὲν ἄναξ ἴδεν αὐτός, *hos quidem rex ipſe vidit*. Verum haud ſatis mihi probatum ex hiſce exemplis videtur, quod cum SPANHEMIO alii pronuntiant eruditi, ſimilia exempla adducentes. Si namque, ut certum apud omnes eſt, cuncta prorſus Numina hoc gaudebant cognomine τῦ ἄνακτος; ſane quum ſermo alicubi de iis eſſet, licebat utique poſt enuntiatum alicuius Dei nomen, illum poſtea ſolo cognomine τῦ ἄνακτος compellare. Apollo igitur non ita κατ᾽ ἐξοχὴν dicitur ἄναξ, ut ex hoc ſolo nomine ipſum Apollinis Numen intelligatur.

§. XV.

CHRISTIANUS TOBIAS DAMM (73) exiſtimat pariter, vocem ἄναξ poſitam eſſe tamquam nomen proprium Apollinis apud HOMERUM (74) quia nempe in locis, quae ex poeta indicat, Apollo dicatur ἄναξ vel immediate, vel paullo poſt, quam nominatus ab eo eſt Apollo ipſe. Obſervat etiam, quod idem Numen apud eumdem vatem (75) dicatur uno in loco tantum ἄναξ Διὸς υἱὸς *rex Iovis filius*; alibi (76) autem ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων. Huic autem aliiſque ſcriptoribus aſſentiar, ſi nomen peculiari quadam ratione tributum velint Apollini, ſicuti adnotat ſupra laudatus Ariſtophanis SCHOLIASTES, vel etiam quod eſſet Apollo Iovis filius, & medicae artis excultor & patronus; & ſi contendant ſic appellatum κατ᾽ ἐξοχὴν, ut ex ſolo nomine ἄναξ concipi debeat illius Numinis idea, magnopere eidem repugno; allata enim exempla, ut paullo iam ante obſervavimus, illud minime evincunt. Neque vero hoc ſuaderi nobis poterit ex illo HOMERI, ἄναξ Διὸς υἱός. Quamvis enim antea non appareat in eo libro Apollinis nomen; attamen ex eo intelligitur, heic nuncupatum eſſe Apollinem, non quod dicatur ἄναξ, ſed ἄναξ Διὸς υἱὸς

rex

rex Iovis filius ; omnibus enim perſpicuum erat , eum eſſe praeſtantiorem Iovis filium . Miror autem , quod illius opinionis defenſores in medium non attulerint auctoritatem antiqui poetae , ſub nomine ORPHEI (77) , qui poſtquam maiora Apollinis cecinit encomia , inquit :

Ἔνθεν ἐπωνυμίας σε βροτοὶ κλήθουσιν Ἄνακτα

Unde cognomento te homines vocant Ἄνακτα .

Miror inquam , quod locum hunc ne indicaverint quidem ; primo enim adſpectu illud , quod ipſi vellent , evidentius efficere videtur , quam cetera ab iiſdem producta veterum teſtimonia. At re penitus perpenſa , neque ex hac antiqui vatis ſententia certo deduci poteſt , Apollinem antonomaſtice appellatum fuiſſe Ἄνακτα . De quocumque enim Numine aequa ratione dici illud poterat ; nam quodlibet Numen ἄναξ vocabatur . Atque haec quidem magis eluceſcent ex iis , quae de Iove ipſo dicemus , poſtquam quaedam alia de Apolline dixerimus , quae heic opportune obſervanda a nobis ſunt .

§. XVI.

Emendandus nimirum eſt SPANHEMIUS , illuſtrandus vero MARTORELLIUS , ac demum HOMERUS defendendus . SPANHEMIUS (78) enim affirmat ὦ ἄνα non de Apolline , ſed de Baccho dictum a Chirone apud PINDARUM (79) , ut nempe demonſtret vocem illam ἄναξ omnibus Diis communem . Hoc quidem & nos initio iam faſſi ſumus . Sed reor SPANHEMIUM hoc in loco allucinatum eſſe , dum facit PINDARUM de Baccho , non autem de Apolline loquentem . Nam vates ille paullo ante (80) locum a SPANHEMIO indicatum ita cecinit :

κρυπταὶ
Κλαΐδες ἐντὶ σοφᾶς
Πυθοῦς ἱερᾶν φιλοτάτων
Φοῖβε .

occultae
Claves ſunt ſapientis
Suadelae ſacrorum amorum
o Phoebe .

Poſt pauca (81) deinde ita proſequitur :

κύ-

κέ-
ρας δ' ὁπόθεν γενεὰν
ἐξερωτᾶς ὦ ἄνα ; κύρι-
ον ὅς πάντων τέλος
οἶσθα καὶ πάσας κελεύθους
ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλ-
λ' ἀναπέμπει χ' ὡπόσαι
ἐν θαλάσσᾳ , καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι
κύμασι , ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται.
χ'. ὅ τι μέλλει χ' ὥ, τι πόθεν
ἔσσεται, εὖ καθορᾶς
εἰ δὲ γὲ χρὴ καὶ παρ 'σοφὸν ἀντιφερίξαι .
Puellae vero genus
Siſcitaris , unde ſit , o rex ?
Qui rerum omnium exitum
Noſti , & omnes vias;
Et quot tellus folia verna-
rum mittat , & quot in aequore
Et fluviis arenae fluctibus ,
Impetuque ventorum volvantur .
Et quid eventurum ſit ; & quid unde
Futurum , probe perſpicis .
Sed ſi licet etiam cum ſapiente me aequari ;

nempe in arte divinandi . Centaurus enim qui ita Phoebum alloquutus eſt , ſtatim ſuum profert vaticinium de futuro Phoebi coniugio cum puella Cyrene . Itaque non de Baccho , cuius numquam in hac ode meminit PINDARUS , ſed de Apolline dictum eſt ab eodem : ὦ ἄνα . Etenim (82)

ἑκάεργος Ἀπόλλων
Ἀυτίκα δ' ἐκ μεγάρων
Χείρωνα προσήνεπε φωνᾷ .
Longe iaculans Apollo
Statim autem ex aedibus
Chironem alloquutus eſt voce ,

pluraque ipſum , affatus eſt , inter quae etiam de puella Cyrene

eum interrogavit (83), quinam eſſent eius parentes; atque hinc eſt, quod Chiro reſponderit, ut ſupra attigimus:

κώ-
ρας δ᾽ ὁπόθεν γενεὰν
Ἐξερωτᾷς ὦ ἄνα.
Puellae vero genus
Siſcitaris unde ſit, o rex?

Interrogationes ergo ac reſponſiones clare evincunt, ſermonem de Apolline heic fieri. Sed multo magis id confirmat Centauri Chironis allata reſponſio, qua Deum, quem alloquitur, laudans deſcribit. Illae enim laudes, quas recenſet, praeſertim vero illa divinationis, non in Bacchum, ſed in Apollinem referri debent. Verum aliquis forte ſibi ſuaſerit, totum hoc ratiocinium facile everti poſſe ex iis, quae ſequuntur in Chironis ratiocinio. Poſtquam enim ille divinando dixit, Cyrenem parituram eſſe filium (84), quem Mercurius afferet ad Horas & Tellurem, ſtatim addit, quod illae labris eiuſdem nectar inſtillabunt,

θήσονταί
τέ μιν ἀθάνατον
Ζῆνα, καὶ ἁγνὸν Ἀπόλλω-
ν᾽ ἀδράσι χάρμα φίλοις.
efficientque
Illum immortalem
Ut Iovem, & ſanctum Apolli-
nem viris gaudium amicis.

At quis non videat, praedici hoc potuiſſe de filio illo, futurum ſicut eius patrem Apollinem? Neceſſe autem non erat, ut Apollinem heic nominans Chiron, eum eiuſdem filii patrem appellaret. Pindarus ergo eo in loco dixit ὦ ἄνα non de Baccho, ſed de Apolline.

§. XVII.

Martorellium nunc audiamus. Hic (85) allatis ex Homero pluribus exemplis, in quibus Apollo exhibetur tamquam malorum auctor, inquit: neque alias (voces) in Homero reperire eſt, niſi quae etiam vim huius armati Numinis (Apollinis) furoremque indicant; quare, ait, Apollo in tanto

to vate non eſt Deus averuncus & ἀλεξίκακος, ſed potius inter κακοποιοὺς *maleficos* accenſendus; conqueritur etiam more ſuo de poetis HOMERI, ut ipſe inquit, nepotibus, qui bonis ἐπιθέτοις Apollinem honeſtarunt. Afferre etiam MARTORELLIUS poterat HOMERASTRUM (86) qui ſic Apollinem exorans:

Καὶ σὺ μὲν ὕτω χαῖρε ἄναξ ἵλαμαι δέ σ' ἀοιδῇ

Et tu quidem ſic ſalve rex, placo autem te cantu,

eumdem ſupponit iratum; adeoque & hic antiquus vates HOMERI veſte indutus, ab eo minime diſſentit. Augeri adhuc poteſt allata a MARTORELLIO difficultas ex ipſo HOMERO, qui licet ſupponere videatur Apollinem medicinae inventorem, vel eumdem certe faciat vulnera ſanantem; attamen eum inducit aliquibus medentem, ut aliis mala inferat. Ita Glaucus accepto gravi vulnere, quod & dolorem ei excitabat, & vires effregerat, Apollinem invocavit, ut vulnus ſanaret, vireſque reſtitueret (87):

Ὣς ἔφατ' εὐχόμενος τῦ δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων
Αὐτίκα παῦσ' ὀδύνας, ἀπὸ δ' ἕλκεος ἀργαλέοιο
Αἷμα μέλαν τέρσινε, μένος δέ οἱ ἔμβαλε θυμῷ.

Sic dixit precatus: hunc autem audivit Phoebus Apollo.
Statim ſedavit dolores: a vulnere autem moleſto
Sanguinem atrum abſterſit: vires autem ei iniecit animo.

Sic autem Glaucus fuerat Apollinem precatus (88): κλῦθι ἄναξ *audi rex*:

Ἔγχος δ' ὐ δύναμαι σχεῖν ἔμπεδον, ὐδὲ μάχεσθαι

Haſtam autem non poſſum tenere firmiter, neque pugnare,

& poſt pauca:

Ἀλλὰ σύ πέρ μοι ἄναξ τόδε καρτερὸν ἕλκος ἄκεσσαι
Κοίμισον δ' ὀδύνας δὸς δὲ κράτος ὄφρ ἑτάροισι
Κεκλόμενος Λυκίοισιν ἐποτρύνω πολεμίζειν.

Sed tu mihi, o rex, hoc violentum vulnus cura:
Mitiga autem dolores, & da mihi robur, ut ſocios
Hortando Lycios concitem ad pugnandum.

Itaque quum huiuſce curationis praecipuus finis ſit aliorum excidium; compertum hinc eſt Apollinem in ipſa etiam medicinae arte eſſe Deum κακοποιόν. Illud denique maximum addit dif-

ficultati pondus, quod HOMERUS (89) ipſe ubi iratum fingit Apollinem, ibi pariter eum ἄνακτα appellat; ut ubi Calchas Theſtorides ſic alloquitur Achillem:

Ὦ Ἀχιλεῦ, κέλεαί με Διῒ φίλε μυθήσασθαι
Μῆνιν Ἀπόλλωνος ἑκατηβελέταο ἄνακτος;
O Achilles, iubes me ne Iovi, dilecte, loqui
Iram Apollinis longe iaculantis regis?

Ex his ergo exploratum videtur, & Apollinem eſſe Numen maleficum, & nomen ἄναξ ipſi ab HOMERO tributum, non ſignificare ſervatorem.

§. XVIII.

Fateor equidem ex Martorellianis, noſtriſque obſervationibus, non leve eſſe difficultatis pondus; ſed eam ſolvi etiam ita poſſe video, ut nullum reſtet in HOMERO contradictionis veſtigium. Itaque adeo perſpicuum ex eo vate eſt, vocem ἄναξ ſynonymam eſſe voci σωτήρ, ut nulla hac de re ſuboriri poſſit dubitatio. Vide ſuperius allata §. III. ex eo exempla τοῦ Ἀστυάνακτος, quam vocem ait aequipollentibus verbis ſignificare τὸν σωτῆρα τῆς ἄστεος *urbis ſervatorem*. Atque hanc eſſe eiuſdem vocis apud HOMERUM ſignificationem teſtantur veteres ſcriptores, nimirum Euripidis SCHOLIASTES & EUSTATHIUS: quibus adde etiam METHODIUM, aliosque vetuſtiores, quos ſupra attulimus loquentes de Dioſcuris; eos enim ἄνακας ſive ἄνακτας appellatos docent, quod eſſent σωτῆρες *ſervatores*. Quinimmo huc revocandus eſt etiam Ariſtophanis SCHOLIASTES, qui Apollinem affirmat vocatum ἄνακτα, ut ἀλεξίκακον *depulſorem malorum*. Iamvero ex adducto ſuperius Glauci exemplo, velint nolint, agnoſcant oportet HOMERUM in ea ſententia fuiſſe, ut Apollinem arbitratus ſit medicinae inventorem, vel ſaltem ut medicum vulnera ſanantem; ergo & Deum ἀλεξίκακον; huius enim artis praecipuus finis eſt ſalutem afferre. Illud deinde obſervandum magnopere eſt, Deos, ut arbitror, dici ἄνακτας primario, ut intelligantur appellati reges, ſecundario autem σωτῆρες. Quare ſaepiſſime apud eumdem HOMERUM reperies nomen ἄναξ vel Diis, vel imperantibus tributum, quum nil plane de iiſdem narratur, quod ad σωτῆρος notionem pertineat. Itaque ex ipſo HOMERO nomen illud

illud primario Deum aut regem ſignificat ; ac propterea eadem voce uti potuit vates etiam , quum iratum Apollinem ſibi effinxit . Sed adhibere eo in loco potuit vocem illam , etiamſi primariam ipſius ſignificationem agnoverit eſſe τοῦ σωτῆρος . Nam ſicuti ille, qui amicus alicui eſt , poteſt aliquando eidem iraſci; ac recte quidem dicitur amicus alteri iratus ; ita & qui σωτὴρ appellatur , poteſt ita nuncupari etiam , quum reipſa vel munus τοῦ σωτῆρος minime impleat , vel quum aliquando ea peragat , quae huic nomini ſunt oppoſita . Quae quum ita ſint , licet Apollo ſaepe apud HOMERUM appareat Numen iratum , atque κακοποιὸν , attamen aliqua ſunt apud eumdem vatem ipſius Numinis ἀλεξικάκου veſtigia ; nulla vero prorſus in laudato poeta eſt quoad ſignificationem vocis ἄναξ vel minima contradictionis umbra .

§. XVIIII.

Ab Apolline ad Iovem ipſius parentem tranſeat oratio . Si quis enim inter Deos eſt , cui cognomen ἄναξ maxime conveniat , certe eſt ille , quem hominum Deorumque ipſorum patrem & regem Iovem ethnici praedicabant . Quoniam vero ceteris quoque Numinibus communis erat huiuſmodi denominatio ; idcirco illa Iovi ita a veteribus tributa eſt , ut ab aliis hac etiam in re ille Deorum parens & dominus iure diſtinguatur . Quamobrem CALLIMACHUS (90) ipſum appellat , αἰεὶ μέγαν , αἰὲν ἄνακτα *ſemper magnum* , *ſemper regem* ; quod ita etiam interpretari licet , *ſemper magnum regem* . Hinc , ut obſervat SPANHEMIUS (91) de aeterno Iovis imperio SOPHOCLES (92) cecinit :

Ζεῦ πάντ᾽ ἀνάσσων , μὴ λάθη
Σὲ τάν τε σὰν ἀθάνατον αἰὲν ἀρχάν .
Iuppiter omnia regens , ne haec lateant
Te , tuumque immortale ſemper imperium .

Omitto heic autem alias huius generis veterum ſcriptorum , praeſertim vero Graecorum uberes ſententias , quae in primam ex Latinis ἐπιγραφῆς adnotabimus . Illud vero praeterire non poſſumus , quod habet AESCHYLUS (93) , a quo Iuppiter laudatur :

Ἄναξ

Ἄναξ ἀνάκτων, μακάρων
Μακάρτατε, καὶ τελέων
Τελειότατον κράτος, ὄλβιε Ζεῦ.
Rex regum, beatorum
Beatiſſime, & perfectorum
Perfectiſſimum robur, felix Iuppiter.

Quare audiendi non ſunt, qui ut monet Gerardus (94) putant, Iovem potius βασιλέα, ceteros vero Deos ἄνακτας dici debere. Nemo enim, ut cenſeo, ſubſpicabitur, mox laudatos vates ſola carminis neceſſitate adactos, ea voce ἄναξ uſos fuiſſe. Ergo rectiſſime Iovem ἄνακτα nuncuparunt, qui optime noverant, quo potius cognomine appellandus eſſet. Deinde, ut obſervat Iosua Barnes (95) maiorum gentium Dii dicebantur βασιλεῖς, ἄνακτες, & δεσπόται, maioreſque Deae βασιλείαι, ἄνασσαι, & δέσποιναι: ergo tribueretur Iovi cognomen aliis Numinibus commune, ſi βασιλεὺς dicendus eſſet. Adde hic etiam vetuſtiſſimam vocum ἄναξ & ζεὺς ſignificationem, de qua ſuperius dictum eſt §. III. & VI.; ut inde inferas, merito hanc potius, quam alteram vocem ſupremo illi Numini congruentem.

§. XX.

Sed quemadmodum ſuperius de Apolline, ita nunc quoad Iovem ipſum nodus extricandus eſt. Etenim Homerus (96) ſomnum ita commendat:

Ὕπνε, ἄναξ πάντων τε Θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων.
Somne, rex omnium, Deorumque, hominumque.

Vetus autem poeta, qui Orphei (97) nomen gerit, iiſdem fere verbis ſomnum ita invocat:

Ὕπνε ἄναξ μακάρων πάντων θνητῶν τ' ἀνθρώπων.
Somne, rex beatorum omnium mortaliumque hominum.

Haec autem, ut perſpicuum eſt, eam continent ſummam laudem, quam Aeschyli verba, paullo ante recitata, ſupremo Iovi tribuunt, tamquam ipſi ſoli propriam, nempe: ἄναξ ἀνάκτων, *rex regum*. Ergo laus haec ſolemnibus illis vocibus concepta Iovem a ceteris Diis minime diſtinguit. Quod quidem fateri oportet, ſi omnia ſcriptorum teſtimonia per ſe ipſa conſideranda eſſent, non autem cum ceteris eorumdem. Somnum ergo

ergo Pſeudorpheus beatorum, mortaliumque omnium regem appellat, quod ille ſit

Σώματα δεσμεύων ἐν ἀχαλκέυτοισι πεδήσι.

Corpora vincens in aere carentibus vinculis,

quodque Iovem ipſum ſomno indigere exiſtimarent veteres, ut tradit poeta NONNUS Panopolyta (98) qui ſomnum ita alloquitur:

Μίμνει Ζεὺς ἀτίνακτος ὅσον χρόνον ὕπνε κελεύεις.

Manet Iuppiter immotus, quantum tempus ſomne iubes.

At idem Pſeudorpheus ita Iovem extollit, ut neminem alium. Namque in priori hymno (99) ad Muſeum primo illum monet, ut diſcat ſacrificiorum ritus, tum vero Deos omnes invocat, quorum principem nominat Iovem, inquiens: *Ζεῦ βασιλεῦ Iuppiter rex*. Hymno autem primo in hunc Deum (100) ſic ipſum laudat:

Παντογένεθλ', ἀρχὴ πάντων, πάντων τε τελευτή.

Omnium generator, principium omnium, omniumque finis.

Inter carmina vero L. APULEII hoc habetur ex ORPHEO latine redditum, quod inter Graeca eiuſdem non legimus:

Primus cunctorum eſt, & Iuppiter ultimus idem

. . . ., ſunt ex Iove cuncta.

Cunctorum rex eſt, princepſque & originis auctor.

Itaque vates ille de Iove aliquid cecinit, quod de aliis Numinibus non item; eumque praeterea omnium principem facit, quum primum omnium in eo voto ad Muſeum invocat. Somnum vero ita apud HOMERUM laudat Iuno, ut ab eo obtineat quod maxime optabat; quare Deae parcendum, ſi ſomno eam impertita eſt laudem, quam ſoli ſupremo Numini, eius coniugi debebatur. Ceterum ſomnus ipſe ibidem (101) Iunoni ita reſpondet, ut commonſtret ſe agnoſcere Iovis in Deos omnes imperium; pollicetur enim ſe, in quemcumque Deorum immiſſurum eſſe ſomnum; at non in Iovem, niſi ipſe iubeat:

Ζηνὸς δ' ὐκ ἂν ἔγωγε κρονίονος ἆσσων ἱκόιμην
Οὐδὲ κατευνήσαιμ', ὅτε μὴ αὐτός γε κελεύοι.

Iovem autem non ego Saturnium prope adivero,
Neque ſoporavero, quando non ipſe quidem iuſſerit.

Itaque

Itaque Iuppiter ita a veteribus dictus eſt ἄναξ ἀνάκτων, ut cum aliis inferioris ſubſelii Numinibus confundi non poſſit.

§. XXI.

Ne vero Deas omnino praetereamus, has quoque generatim appellatas fuiſſe ἀνάσσας teſtatur EUSTATHIUS apud IOSUAM BARNESIUM (102) qui ait: Ἄναξ ἐπιτίθεται κυρίοις ὀνόμασι Θεῶν, καὶ ἄνασσα τῆς θηλείας ἐν τοῖς Θεοῖς. *Nomen* ἄναξ *rex imponitur nominibus Deorum propriis &* ἄνασσα *regina Diis feminis*. At veroſimile eſt, Iunonem, ut ſummi Iovis uxorem peculiari ratione dictam fuiſſe a Graecis ἄνασσαν, ſicuti ſaepiſſime a Latinis *reginam*, tam in veteribus monumentis, quam apud antiquos ſcriptores. Quod autem ait IOSUA BARNES (103) Dianam quoque nuncupatam fuiſſe ἄνασσαν, κατ' ἐξοχὴν, ſicuti ἄνακτα Apollinem, eadem ratione admitto, qua de Apolline ſuperius §. XIII. & XIIII. diximus. Sed veteres etiam Latini has Deas ut ſervatrices venerati ſunt; ſunt enim monumenta apud GRUTERUM (104) dicata IVNONI CONSERVATRICI, & CONSERVATRICI LIBERORVM DOMVS AVG., & apud MURATORIUM (105) IVNONI REGINAE PROPITIAE vel SOSPITAE; apud hunc (106) etiam DIANAE CONSERVATRICI: & apud eoſdem ſimilia huiuſmodi nomina adſcripta leguntur, Iovi, Apollini, & Dioſcuris, aliiſque Numinibus.

§. XXII.

Nunc brevi oratione dicendum de eadem voce ἄναξ, quae aliis adſcripta eſt ob aliquam vel arctam vel latiorem cum Diis ſimilitudinem. Ac primo quidem, ut in ſacris adhuc perſiſtamus, animadvertendum cum SPANHEMIO (107) eſt, ſacerdotem Apollinis Tireſiam vocatum ab HOMERO (108), & SOPHOCLE (109) ἄνακτα. Quidam apud HOMERUM alloquens Tireſiam, ait: εἰπὲ ἄναξ *dic rex*; & paullo poſt apud eumdem mentio eſt etiam Τειρεσίαο ἄνακτος *Tireſiae regis*. Apud SOPHOCLEM vero chorus de Apolline & Tireſia cecinit:

Ἄνακτ' ἄνακτι ταὔθ' ὁρῶντ' ἐπίσταμαι
Μάλιστα Φοίβῳ Τειρεσίαν.
Scio regem Tireſiam eamdem habere vim divinandi
Quae regi Phoebo eſt;

ubi SCHOLIASTES inquit: ἄνακτα λέγει τὸν Ἀπόλλωνα, καὶ τὸν Τειρεσίαν;

vocat

vocat poeta ἄνακτα *regem Apollinem*, *atque Tireſiam*. Ita apud eumdem SOPHOCLEM (110) Oedypus tyrannus ſic Tireſiam alloquitur:

Σωτῆρα τ' ἄναξ μοῦνον ἐξευρίσκομεν.

Te ſervatorem o rex ſolum ſperamus;

quibus quidem verbis videtur indicare notionem vocis ἄναξ, ſuperius a nobis traditam, ut nimirum ſit σωτήρ.

§. XXIII.

Reges vero, quoniam ſunt terrarum orbis Numina, facile hoc nomen ἄναξ conſequuti ſunt, qui & generatim Dii, & ex iiſdem aliqui Ioves etiam appellati fuere; qua de re alibi (111) differuimus. HESYCHIUS (112) voci ἄναξ ſynonymas facit has alias: βασιλεὺς, ἄρχων, δεσπότης. EUSTATHIUS (113) autem, quem ſaepe ſuperius laudavimus, iam adnotavit, divinam eſſe vocem ἄναξ. Διὸ καὶ, inquit, ἐπὶ ὑπεροχῆς κεῖται· οἷον ἐπὶ βασιλέων, καὶ ἐπὶ οἰκοδεσποτῶν, ὡς καὶ τοῦτο οἱ λέγουσιν, *ideoque ad excellentiae notam uſurpatur*, *ut de regibus & patribus familias*, *ut id quoque veteres teſtantur*. Et ibidem ſcribit: σημείωσαι δὲ ὅτι ἄνακτας ἐκάλουν τοὺς βασιλεῖς οἱ παλαιοὶ, διὰ τὸ ἀνακῶς, ἤγουν ἐπιμελῶς, ἔχειν τῶν ὑποτεταγμένων, *& obſerva*, *reges a veteribus vocatos eſſe* ἄνακτας, *propterea quod* ἀνακῶς, *videlicet* ἐπιμελῶς *ſolerti cura ſubditis proſpiciant*. Huc autem pariter revocanda ſunt plura, quae in hanc eamdem huius vocis ἄναξ ſignificationem ſupra §. III., & IIII. attulimus ex HOMERO, aliiſque antiquis ſcriptoribus, qui affirmant, vocem hanc eſſe etiam regum propriam, quod ipſi conſtituantur veluti populorum, quibus imperant, σωτῆρες *ſervatores*. Clarius hinc intelligimus, cur aliqui reges & imperatores vel ab aliis vocati ſint σωτῆρες, & εὐεργέται, vel etiam θεοὶ σωτῆρες, nempe *ſervatores*, *benefici*, & *Diis ſervatores*, aut ſeipſos generoſis hiſce nominibus appellaverint; de quibus conſulendus BOURDELOTIUS (114), prae ceteris vero eruditiſſimus SPANHEMIUS (115). Atque ut alia de hoc genere omittam, obſervare licet apud HOMERUM (116) coniungi ſimul has voces ἄναξ & βασιλεὺς, ut in his: ἦτε ἔοικα δέμας βασιλῆϊ ἄνακτι, *corpore ſimilis es regi imperanti*; quod quidem ex orationis contextu quamdam regiam maieſtatem indicat; perinde ac ſi dixerit: *corpore ſimilis es regi*, *dum actu aliquid imperat*

perat faciendum. Ex quo illud ſequitur, quod alibi ſuperius §. XVII. animadvertimus, vocem ipſam ἄναξ uſurpari vel primario, vel aliquando tantum ad imperatorem ſignificandum, nulla habita ratione alterius ſignificationis τȢ σωτῆρ@.

§. XXIIII.

Sed illud obſervatione dignum eſt, quod quamvis tam praeclara ſit vocis ἄναξ origo, ac propterea per ſe aptiſſima ad conciliandam ſubditorum erga reges, & quoſcumque imperantes benevolentiam, quo nil deſiderabilius; attamen numquam ipſi imperantes, quod ego ſciam, eadem voce uſi ſunt, ad ſuam dignitatem, tamquam conſueto titulo connotandam. Sexies tantummodo eam vocem ἄναξ vidi in veteribus ἐπιγραφαῖς, nempe in monumento illuſtri ipſius MUSEI NANII, quod longiori commentario ornatum edidit cl. P. PACIAUDIUS (117) & in hoc, de quo nos diſſerimus; atque in quatuor aliis ſequioris aevi, quorum unum habet GRUTERUS (118); alterum SPONIUS (119), alterum MURATORIUS (120), aliud vero ANONYMUS ſcriptor (121) Antiquitatum Conſtantinopolitanarum. Sed omnia haec monumenta, ſi illud excipias, quod habet MURATORIUS, carminibus ſunt exarata. Quare metri gratia, ut etiam adnotavit PACIAUDIUS (122) adhibita eſt vox ΑΝΑΚΤΩΝ in ἐπιγραφῇ, quae ad Romanos pertinet imperatores; quos quidem a Graecis ſoluta oratione appellatos βασιλεῖς generatim probant SPANHEMIUS (123), & ALBERTUS MAZZOLENUS (124); nos vero peculiariter id oſtendimus (125) de Traiano Hadriano. Metri gratia pariter uſurpata dici debet eadem vox ἄναξ in aliis, quae indicavimus monumenta, quae ad ſequiorem aetatem ſpectant; quum in aliis huius aetatis monumentis ſoluta oratione conſcriptis, Muratoriano excepto, habeantur voces βασιλεὺς, vel αὐτοκράτωρ, numquam vero vox ἄναξ. Ex regibus autem, de quibus mentio eſt in veteribus ac vetuſtiſſimis monumentis ſive numiſmatibus, ſive marmoribus, neminem reperi ea voce inſignitum; ſed ii plerumque βασιλεῖς appellantur, ἄρχοντες, πρυτάνεις &c.

§. XXV.

Huiuſce rei quaenam adſignanda ſit cauſſa, prorſus ignorare me fateor. Quod enim ea vox, ſpectata eius prima origine,

gine, dici debeat divina, ut ſuperius probatum a nobis eſt, hoc quidem prohibere non potuit, quin reges, ſeu quilibet imperantes eamdem ſibi ut propriam uſurparent ad ſummam dignitatem commonſtrandam. Atque hoc quidem pluribus de cauſſis. Namque in primis HOMERUS ipſe, quem ut principem theologum venerabantur, de Diis quidem loquutus eam ſaepiſſime adhibuit, immo eos numquam βασιλεῖς nuncupavit, ut a MARTORELLIO (126) quem in Homericis nullus deterruit labor, obſervatum eſt; quem etiam maxime dolet, HESIODUM a divino vate, cum quo eum συμφωνότατον expertus fuerat, in hoc uno deſciviſſe, quod vocem βασιλεὺς bis in Theogonia Diis appoſuerit. At idem HOMERUS eadem voce ἄναξ uſus eſt ad reges compellandos, quos quidem ſaepe appellat ἀνδρῶν ἄνακτας, ſed ſaepe etiam, ut animadverti, tantum ἄνακτας vocat. Deinde, ut paullo ante diximus, veriti non ſunt plures imperantes vocare ſe ipſos σωτῆρας, immo & θεὺς σωτῆρας, quinimmo & Ioves, vel alio Deorum nomine ſemetipſos inſignire. Demum de quibuſcumque dominis & heris uſurpatum eſt quoque idem vocabulum ἄναξ, ut ſuperius §. III. pariter dictum eſt, atque ut ex lexicographis poteſt intelligi. Ergo hinc nulla ſeſe offert ratio, ob quam imperantes ab eo vocabulo abſtinere debuerint. Quare, ſi coniecturis locus eſt, videtur affirmandum, illos paullatim ab ea voce ſibi vindicanda abſtinuiſſe (ſi tamen aliquando initio eam ſibi uſurpaverint) quod paullatim eiuſdem ſignificatio apud ipſos veluti interierit. Namque, ut cecinit HORATIUS (127),

Ut ſilvae foliis pronos mutantur in annos,
Prima cadunt; ita verborum vetus interit aetas.

§. XXVI.

Hinc apud aliquos eadem vox in honore quidem fuit; ſed ad inferiora ſubſellia translata eſt. Novimus enim apud Cyprios eo nomine decoratos fuiſſe, qui ad regalem familiam propius pertinebant, regis nempe filios ac fratres, uxores, ſororeſque. De Cyprio rege haec habet ARISTOTELES apud SUIDAM (128): Καλῦντε δὲ οἱ μὲν υἱοὶ, καὶ ἀδελφοὶ τῦ βασιλέως, ἄνακτες· αἱ δὲ ἀδελφαὶ καὶ γυναῖκες, ἄνασσαι. *Vocantur autem filii quidem & fratres regis*, ἄνακτες; *ſorores vero & uxores* ἄνασσαι. ISOCRATES (129)

autem de Evagora rege Cyprio ſcribit: καὶ τὸ μέγιστον, ὅτι τῶν ἐξ αὐτοῦ γενομένων οὐδενὰ κατέλιπεν ἰδιωτικοῖς ὀνόμασι προσαγορευόμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν, βασιλέα καλούμενον, τοὺς δὲ ἄνακτας, τὰς δὲ ἀνάσσας, *atque hoc maximum, quod eos qui ex ipſo nati ſunt, neminem reliquit vulgaribus nominibus appellatum; ſed unum quidem* (forte primogenitum) βασιλέα *vocatum, alios autem* ἄνακτας, *filias vero* ἀνάσσας. Quinimmo apud eoſdem Cyprios, alia forſan aetate, viri qui magiſtratum quemdam conſtituebant, eodem nomine inſigniti fuere. Qua de re ATHENAEUS (130) de Cypriis quibuſdam Gerginis, ſive exploratoribus inquit: ὅτι δ' ἀκούσωσιν, ἀναφέρουσιν ἑκάστης ἡμέρας πρὸς τοὺς καλουμένους ἄνακτας, *quidquid vero audierint, quotidie deferunt ad* ἄνακτας *vocatos*. Quod etiam confirmat, magiſque declarat EUSTATHIUS (131) inquiens: καὶ τι δὲ φασὶ τάγμα ἔνδοξον ἐν κύπρῳ, ἄνακτες ἐκαλοῦντο, πρὸς οὓς ἀνεφέρετο ἑκάστης ἡμέρας πρὸς τῶν ὠτακουστούντων ὅ τι ἂν ἀκούσωσιν. *Aiunt vero etiam, in Cypro ordinem fuiſſe honoratum eorum, qui* ἄνακτες *vocabantur, ad quos auſcultatores quotidie referebant, quidquid audiiſſent*. Atque haec quidem habui, quae de voce ἄναξ differerem.

(1) Ci-

(1) CICERO. *De Oratore*. lib. I.
(2) ATHENAEUS. *Deipnoſophiſt*. lib.V. *in fine*.
(3) CICERO. l. l. num.VI.
(4) MAZOCHIUS. *Spicileg. Biblic.* tom. II. pag.127.
(5) KUNIUS. *Adnotat. ad Pauſan.* cap. XXXVIII. lib.X. *Phocic.*
(6) SCHOLIASTES EURIPID. *ad Hippolyt.* v.87.
(7) CHRISTIANUS TOBIAS DAMM. *Novum Lexicon. Graec.* v. Ἄναξ.
(8) HENRIC.STEPHANUS.*Th.L.Gr.* v. Ἄναξ.
(9) MAZOCHIUS. l. l.
(10) POTTERUS. *Archaeolog. Graec.* lib. IIII. cap.XIIII.
(11) HOMERUS. Iliad.I. v.402.
(12) IDEM. *ibid.* X. v. 406.
(13) PLATO *in Cratylo*.
(14) EUSTATHIUS. *in lib.* A. *Iliad.* n.XVII.
(15) IDEM. *ibid.*
(16) HERODOTUS. lib.I. num.24.
(17) IDEM. lib.VIII. num.109.
(18) THUCYDIDES. lib.VIII. num.102.
(19) PLUTARCHUS. *in Theſeo*.
(20) ETYMOLOGUS. v. Ἀνακῶς.
(21) POLITUS. *in Euſtath.* lib. A. *Iliad.* num.XVII.
(22) EUSTATHIUS. *in eumdem locum*.
(23) IDEM. *in lib.* B. *Iliad.* num LI.
(24) SCHOLIASTES ARISTOPHAN. in v. 28. *de Pace*.
(25) MAZOCHIUS. *Spicileg. Biblic.* tom.II. pag.127.
(26) GENESIS XXVIII.22. & ſeq.
(27) HIEREMIAS XI. 4.
(28) DIOGENES LAERTIUS. lib. V. ſegm. 127.
(29) PHURNUTUS. *De nat. Deor.* cap. II.
(30) DIDYMUS. *apud Euſebium* P. E. lib.XV. cap.XV.
(31) CICERO. *De nat. Deor.* lib. II. cap. LXIIII.
(32) IDEM. *ibid.*
(33) STOBAEUS. *Florileg.* tit.LVI.
(34) VIRGILIUS. Eclog.I. v.6.
(35) CALLIMACHUS. Hymn. *in Iovem* v. 79.
(36) IOSUA BARNES. *ad Euripidis Iphigeniam in Aulide* v. 1483.
(37) PINDARUS. *Olympiad.* od.X.
(38) MARTIANUS CAPELLA. *de nuptiis philolog. & Mercur.* I. 15.
(39) Adnot. IIII. *in hoc monumentum*.
(40) GRUTERUS XVIIII.2.4. LXVII. 9.
(41) MURATORIUS. *N.Th.* CXXV.6.
(42) EUSTATHIUS. in lib. A. *Iliad.* num. XVII.
(43) PAUSANIAS. lib.VIII. *in Attic.* cap.II.
(44) STEPHANUS *Byzantin.* V. Μίλητος.
(45) VOSSIUS. *De origine & progreſſu idololatriae* cap.XIII.
(46) GROTIUS. *in Deuteronomium* cap.II. v.11.
(47) METHODIUS. *in Etymologico magno*. V. Ἀνακοί.
(48) ACTA APOSTOLIC. XXVIII.11.
(49) MURATORIUS. *N.Th.* DCCCVIIII. 4.
(50) EUSTATHIUS. *in lib.* A. *Iliad.* n.XVII.
(51) POLITUS. *in hunc Euſtathii locum*.
(52) PLUTARCHUS. *in Theſeo*.
(53) AELIANUS. *Var. hiſtor.* lib.IIII.cap.V.
(54) IDEM. *ibid.* lib.I. cap.XVX.
(55) MURATOR. *N.Th.* LXVI.6.LXXXVII.7.
(56) CICERO. *de nat.Deor.* lib.III.n.XXI.
(57) PAUSANIAS. lib. X. *in Phocic.* cap. XXXVIII.
(58) STRABO *Geograph.* lib.X.
(59) NATALIS COMES. *Mytholog.* lib.VIII. cap.VIIII.
(60) THEOCRITUS. *in Dioſcur.Idyll.*XXII.
(61) THUCYDIDES. lib.VIII. cap.XCVIII.
(62) VIRGILIUS. *Aeneid.* lib.IIII.
(63) HERACLITUS. *de incredibil* cap.XXVI.
(64) HOMERUS. *hymn. in Aeſculapium*.
(65) ORPHEUS. *Hymno inſcripto*: Aeſculapii ſuffimentum.
(66) GRUTERUS. MLXXIII. 4.
(67) MURATORIUS. *N.Th.* CMLXVI. 7.
(68) SCHOLIASTES ARISTOPHAN. *in Plut.* Act.II. ſcen.IIII. v.13.
(69) SPANHEM.*in notis ad Caeſares Iuliani.*
(70) HOMERUS. *Iliad.* A. v.444.
(71) SOPHOCLES. *in Electra* v.646.
(72) CALLIMACHUS. *Hymn. in Apollin.* v.90.
(73) CHRISTIAN. TOBIAS DAMM. *Nov. Lexicon Graec.* v. Ἄναξ.
(74) HOMENUS. *Iliad.* A. v.36.75.390.
(75) IDEM. *ibid.* E. v.105.

(76) IDEM

(76) Idem. *ibid.* H. v.23. 37.
(77) Orpheus. *Hymn. in Apollin.* v.24.
(78) Spanhemius. *in Callimachi hymn. in Apollin.* v.79.
(79) Pindarus. *Pyth.* od.viiii. v.79.
(80) Idem. *ibid.* 69. & ſeqq.
(81) Idem. *ibid.* v.77. & ſeqq.
(82) Idem. *ibid.* v.48.
(83) Idem. *ibid.* v.58.
(84) Idem. *ibid.* v.110.
(85) Martorellius. *Theca calamar.* lib. ii. par.iii. num.vi. pag.685. tom.ii.
(86) Homeraster. *Hymn. in Apollin.* v.ult.
(87) Homerus. *Iliad.* Π. v.526. & ſeqq.
(88) Idem. *ibid.* v.522.
(89) Idem. *ibid.* A. v.74.
(90) Callimachus. *Hymn. in Iovem* v.2.
(91) Spanhem. *in hunc Callimachi locum.*
(92) Sophocles. *Oedyp. tyrann.* v.924.
(93) Aeschylus. *Supplic.* v.531.
(94) Gerardus. *in notis ad Ariſtophan. Plut.* Act.ii. ſcen.iv. v.13.
(95) Iosua Barnes. *in notis ad Euripid. Iphigeniam in Aulid.* v.1483.
(96) Homerus. *Iliad.* Ξ. v.233.
(97) Orpheus. *Hymn. ſomni.*
(98) Nonnus. *Dionyſiacor.* Λα. v.183.
(99) Orpheus. *Hymno inſcripto*: Εὐχή *votum.*
(100) Idem. *Hymn. inſcripto*: Διὸς θυμίαμα *Iovis ſuffimentum.*
(101) Homerus. *Iliad.* Ξ. v.247.
(102) Iosua Barnes. *Ad Euripid. Iphigeniam in Aulide* v.1483.
(103) Idem. l. l.
(104) Gruterus. xxv. 2.4.
(105) Muratorius. *N.Th.* xvi.5. cxlvii. 5. mlii.6.
(106) Idem. *ibid.* mmxxxi.1.
(107) Spanhemius. *Preuves des remarques* ad *les Ceſar de l'Empereur Iulien.*
(108) Homerus. *Odyſſ.* A. v.143.150.
(109) Sophocles. *Oedyp. tyran.* v.293.
(110) Idem. *ibid.* v.312.
(111) Monumentum ii. *Commentario illuſtrat.* §.viii.
(112) Hesychius. v. Ἄναξ.
(113) Eustathius. *in lib.* A. *Iliad.* n.xvii.
(114) Bourdelotius. *ad Heliodor.* lib.ii.
(115) Spanhemius. *de praeſtant. & uſu numiſmat. diſſert.* vii. num.2.7.
(116) Homerus. *Odyſſ.* Υ. v.194.
(117) Paciaudius. *Monumenta Peloponn.* tom.ii. pag.6.
(118) Gruterus. mcixi.3.
(119) Sponius. *Miſcell. erudit. antiquitat.* ſec.x. num.xxxii.
(120) Muratorius. *N. Th.* cclxviii.2.
(121) Anonym. Scriptor. *Antiquit. Conſtantinopolitan.* lib. vii. num. 527. *hiſtor. Byzant.* tom.xxii. par.i.
(122) Paciaudius. l. l.
(123) Spanhemius. *De praeſtant. & uſu numiſm. diſſert.* vii. num.9.
(124) Albert. Mazzolenus. *in numiſm. Muſei Piſani animadverſione* i. n. viii.
(125) Monument. ii. *Commentar. illuſtrat.* §. vii.
(126) Martorellius. *Theca calamar.* lib. ii. cap.iii. num.xiii. pag.371. tom.ii.
(127) Horatius. *Art. poet.* v.60.
(128) Suidas. v. Ἄνακτες.
(129) Isocrates. *Evagorae encomium.*
(130) Athenaeus. *Deipnoſophiſt.* lib. xi.
(131) Eustathius. *ad Iliad.* vi.

MONUMENTUM V

COMMENTARIO

ILLUSTRATUM

ΣΥΝΟΨΙΣ

COMMENTARII

IN MONUMENTUM V

§. I. *INnuitur huius monumenti praeſtantia ; eius lectio propoſitis emendationibus ſtatuitur ; atque Latina eiuſdem affertur interpretatio.*

§. II. *Diſſeritur de urbe, quae in eo monumento commemoratur, quae fortaſſe eſt* Upiſina ; *atque pauca dicuntur de titulo* ἱερὰ *pluribus urbibus adſcripto. SPANHEMII autem de urbe Dotio ſententia refellitur.*

§. III. *Pauca quaedam indicantur de nominibus* C. Iulii Epaphroditi, *in cuius honorem erectum eſt monumentum.*

§. IIII. *Generatim ſtatuitur, vocem* ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ, *quae in hac* ἐπιγραφῇ *occurrit Lexicographis omnino ignota, magiſtratum denotare.*

§. V. *Graecae voces ex veterum grammaticorum auctoritate immutandae, ſeu corrigendae non ſunt, licet aſperae ſint, omnemque non habeant cum Graecae linguae regulis analogiam. Nulla vero eſt certa ratio, ob quam emendanda ſit vox* ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ.

§. VI. *Huius verbi origo proponitur ex voce* ἀγρὸς, *ex Graeca lingua, veteribus* ἐπιγραφαῖς *atque hoc ipſo monumento confirmata.*

§. VII. *Alia proponitur eiuſdem verbi origo ex vocibus* ἀγρέταν *&* ἀγρέυουσι, *quae praeeminentiam atque poteſtatem ſignificant.*

§. VIII. *Ex veteri monumento alia exhibetur origo eiuſdem vocis ex τὸ* ἀγορὴ, *ut fiat vox* ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ, *quae magiſtratum iudiciis praefectum ſignificet.*

§. VIIII. *Hic autem magiſtratus admodum veroſimiliter fuit* Upiſinae *urbis ſupremus.*

§. X. *Graeci generatim ſenes ad magiſtratus evehebant. PLUTARCHI de hac re oratio, & exempla.*

§. xI. *Quaedam de Graecorum denariis ad eruditionis oblectamentum dicuntur. Incertum enim eſt, cuius valoris ſit denariorum ſumma a* C. Iulio Epaphrodito *ſenatoribus diſtributa.*

§. xII *Aliae proponuntur coniecturae de pecuniae ſumma in hac ἐπιγραφῇ commemorata.*

xIII. *Aliqua dicuntur de epulo, quod ſenatoribus dedit* C. Iulius Epaphroditus. *Huius monumenti raritas attingitur; illudque coniicitur pertinere ad eam aetatem, qua urbs* Upiſina *Romanis moribus utebatur.*

§. xIIII. *Sequentia ψηφίσματος verba* ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ *an ad praecedens* ΔΕΙΠΝΙΣΑΝΤΑ *pertineant, an ſenſum alium ſupponant, inquiritur; ac primo poſterioris hypotheſis afferuntur argumenta; an videlicet deſit in ἐπιγραφῇ verbum quod ſignificet* liberare; *ut ſenſus ſit,* C. Iulium Epaphroditum *liberaſſe* Upiſinam *a decima ſolvenda.*

xv. *Decimae porro aliae erant ſacrae; aliae ſacrae ſimul & civiles; aliae vero civiles tantum.*

§. xvI. *Altera affertur interpretatio verborum, de quibus* §. xIIII. *atque axamini ſubiiciuntur prioris interpretationis argumenta.*

§. xvII. *Aliud pariter argumentum pro eadem priori interpretatione allatum expenditur; atque ut veroſimilior confirmatur interpretatio poſterior.*

§. xvIII. *NICOLAI IGNARRAE ſententia eſt, vocem* ΕΤΙΜΗΣΕΝ *non ſignificare per ſe ipſam in veteribus ἐπιγραφαῖς ſtatuae erectionem.*

§. xvIIII. *Neque vero idem per ſe ipſa ſignificat vox* ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ.

§. xx. *Solvitur oppoſita contra hanc ſententiam difficultas.*

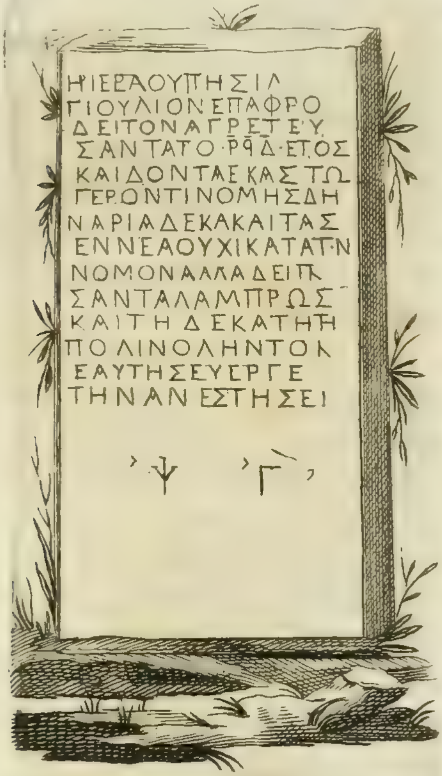
§. xxI. *Eadem ſententia magis magiſque declaratur.*

§. xxII. *Oſtenditur vero, MURATORIUM ſibi non conſtare in ea, quam refellimus, opinione.*

§. xxIII. *Formula his expreſſa ſiglis* Ψ. Γ. *redditur ψηφίσματι γερουσίας,* decreto ſenatus, *ac de ſiglorum natura generatim aliquid attingitur.*

MO-

MONUMENTUM V

COMMENTARIUS

§. I.

Praeclarum hoc ψήφισμα ex meridionali Peloponneſi latere in celeberrimum cl. Equitis Nanii Muſeum felici auſpicio translatum eſſe magnopere gratulor. Plura enim continet ad agnitionem animi pulcherrima; quaedam vero ἀρχαιολόγοις hucuſque prorſus ignota. Eius primo lectionem ſtatuamus. Mancam puto in prioris verſus poſtrema voce litteram Ζ, eamque perficiendam eſſe in litteram Σ. Quod ſi quis eam integram eſſe contendat, atque pro littera Ζ eſſe accipiendam; parum ego vel nihil repugnabo.

Alterutram ſeligas, nil fere intereſt; figura enim & pronuntiatione ſunt admodum affines; adeoque una pro altera facile potuit a quadratario exſculpi; proindeque eumdem minimi erroris accuſare nobis ſine reprehenſione licebit. Brevis autem, quae in eodem priori verſu eſt lacuna, optime impletur, incoeptam litteram perficiendo in N, & adiiciendo aliam litteram A; tantumdem enim ſpatii eſt. Atque hinc naſcetur vox ΟΥΠΗΣΙΝΑ, quam ſemper retinebimus, ut veroſimiliorem; quamvis fateamur legi etiam forſan poſſe ΟΥΠΗΣΙΑ, vel aliud ſimile. In poſtrema vocula verſus ſeptimi redundare videtur littera Σ. Sed ſi quis eius litterae velit cauſſam defendere, eam ab exſilio haud aegre revocabo, tribuamque voci quam ea perficit, ſuam opportuno loco ſignificationem. In poſtrema etiam vocula verſus octavi perſpicuum eſt reponi debere litteram Ο, ut fiat ΤΟΝ. In ultima ſimiliter voce ſequentis verſus, ex relicto veſtigio apparet legendum eſſe ΠΝ; quae litterae ibi ſunt ſimul colligatae; atque ſupplendam eſſe aliam litteram Ι. Poſt verſum octavum Latinam dabimus, intacto Graeco textu, interpretationem. Cetera levioris momenti non eſt cur nos detineant. Itaque idem monumentum minori charactere, atque cum Latina interpretatione ſic proponimus:

Ἡ ἱερὰ Ὀυπήσινα	*Sacra Upiſina*
Γ. Ἰούλιον Ἐπαφρο-	*Caium. Iulium Epaphro-*
δεῖτον ἀγρετεύ-	*ditum, qui magiſtratu*
σαντα τὸ ΡϘΔ ἔτος	*functus eſt anno* CLXXXXIIII.
καὶ δόντα ἑκάστῳ	*& dedit unicuique*
γέροντι νομῆς δη-	*ſenatori iuxta morem de-*
νάρια δέκα καὶ τὰ	*naria decem &*
ἐννέα οὐχὶ κατὰ τὸν	*novem, non iuxta rigorem*
νόμον ἀλλὰ δαπνί-	*legis, ſed epulum de-*
σαντα λαμπρῶς	*dit ſplendide*
καὶ τῇ δεκάτῃ τὴν	*& decima*
πόλιν ὅλην τὸν	*civitatem totam*
ἑαυτῆς εὐεργέ-	*ſuum benefacto-*
την ἀνέστησεν	*rem dedicavit*, ſeu *honoravit*
ψηφίσματι γερουσίας	*decreto ſenatus.*

§. II.

§. II.

Principio autem de urbe loquamur, cuius nomen in hoc ψηφίσματι, ut diximus, perſpicuum omnino non eſt. Diſplicet vehementer, quod ignoretur, utrum ad latera Peloponneſi repertum, ſive effoſſum primo fuerit, an vero illuc aliunde adſportatum. Si namque certo conſtaret, illud ad ipſam Peloponneſum pertinere, iam ex eo innoteſceret nunc primum Peloponneſi urbs *Upiſina*, veteribus ac recentioribus geographis hucuſque incomperta. At quoniam his praeſertim temporibus ſolent antiqui lapides in Graecia, atque circumſtantibus locis huc illuc commercii cauſſa transferri; hinc a veritate non abhorret, illud ψήφισμα in Thracia primo fuiſſe inventum. Eſt enim in ea regione civitas nomine *Opiſena* ex antiquis ſoli PTOLEMAEO cognita, quae *Opeſena* appellatur a NEGRIO (1), & *Opiſana* a CELLARIO (2) ſine ullo teſte. Quidam geographi ſubſpicantur, hanc eamdem eſſe ac *Opizum*, ut BAUDRANTIUS (3) & ORTELIUS (4); alii certo id affirmant, inter quos MARTINIERIUS (5), ea potiſſimum ratione ductus, quod ANTONINUS (6) inter Thraciae urbes eam collocet. Fatendum tamen, evidens non eſſe, an urbs, de qua in hoc ψηφίσματι, ad Thraciam pertineat, & an ΟΥΠΗΣΙΝΑ, an vero ΟΥΠΗΣΙΑ, vel aliud legendum ſit, ut ſuperius ingenue monuimus. Quum ergo compertum certiſſime non ſit, cuinam provinciae adiudicanda ſit haec urbs; nec definiri profecto poterit, cur eadem ΙΕΡΑ appelletur. Neque enim unam tantum ob cauſſam urbes illuſtrem hanc merebantur appellationem. Quandoquidem vel ob alicuius Numinis ortum, & commorationem, vel ob eiuſdem oraculum, vel ob fanum celebritate & cultu inſigne, aut ob ipſius urbis luſtrationem ſolemni ritu peractam urbes ἱεραὶ habitae ſunt; ut prae ceteris obſervavit eruditiſſimus SPANHEMIUS (7). Praeterea quaedam urbes ornatus tantum cauſſa ita nuncupantur, ſi vera eſt PINDARI interpretum (8) ſententia, SPANHEMII (9) ipſius ſuffragio confirmata. Qui tamen ſibi minime conſtare videtur; refert (10) enim natum in Dotio Theſſaliae urbe, e Coronide Nympha Aeſculapium. Ergo ob Nymphae divinitatem, eiuſque partum, atque in ea commorationem urbs Dotion iure, non ſola ornatus

tus cauſſa, ut contendit SPANHEMIUS (11), ἱερὰ dici potuit. Adde quod iuxta obſervata ab ANNA FABRI (12) CALLIMACHUS Dotion vocat ἱερὸν, propter lucum Cereri ibi a Pelaſgis conſitum.

§. III.

Sed ad ΙΕΡΑΝ ΟΥΠΗΣΙΝΑΝ redeat ſermo. Haec τῷ ψηφίσματι honoravit Γ. ΙΟΥΛΙΟΝ ΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΝ. Nomina huiuſmodi, quoniam partim ex Graecis fontibus, partim ex Romanorum conſuetudine proficiſcuntur, argumento ſunt monumentum, quod illuſtramus, ad ea tempora pertinere, quibus Graeci Romanis moribus erant imbuti; adeoque forſan ad eam aetatem, qua Romanis ſubiicebantur imperiis. Alibi (13) porro obſervavimus, apud Graecos quandoque tam viros, quam feminas plura geſtaſſe nomina; quod quidem tunc potiſſimum contigit, quum Graeci Romanorum conſuetudine & moribus uterentur. Plura quoque iam diximus de origine ac ſignificatione nominis Ἰούλιος, atque adnotavimus etiam, aliquando eam vocem praenominis vices apud quoſdam Graecos ſuſtinuiſſe. De voce autem ΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΝ illud obſervare licet, novam eam non eſſe in veteribus Graecorum ἐπιγραφαῖς, & plerumque eamdem non cognominis vices geſſiſſe, ut in hoc ψηφίσματι, ſed unici nominis, ut ferebat communior Graecorum conſuetudo. Apud quoſdam vero lexicographos eadem vox effertur ἐπαφρόδιτος ſine diphthongo ει in penultima ſyllaba: quae quidem diphthongus in noſtro, atque in aliis apud MURATORIUM (14) conſpicua eſt. Sed ad alia multo maioris momenti, quae in hoc ψηφίσματι perpendenda ſunt, libentius progrediamur.

§. IIII.

Differamus nempe de vocibus, ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ ΤΟ ΡϘΔ ΕΤΟΣ, quae immediate ſequuntur. En vocem ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ lexicographis prorſus ignotam non modo, verum etiam eius generis, ut non ſine aliquo labore inveſtigari poſſit eiuſdem origo. Tentabo igitur, utrum ex indole Graecarum vocum, atque earum praeſertim, quae in veteribus monumentis adhiberi ſolent, aliquid elicere valeam, quod ad veritatem accedat. Inprimis vero ut certum ſtatuo, ſignificari ea voce magiſtratum aliquem, quo functus eſt Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΣ; id namque

que tria ſuadent; nempe eiuſdem vocis inflexio; tum ſequentes voces TO ϜϘΔ ΕΤΟΣ, quibus adnotatur epocha ipſius magiſtratus, ut infra dicemus; denique conſenſio aliorum ſequentium verborum, de quibus ſuo loco. Ad inquirendum porro eius vocis fontem, vel permittitur litterae alicuius adiectio & immutatio, vel ea nobis omnino prohibetur. Neque enim omnes hanc mihi largientur facultatem immutandi pro libito veterum monumentorum voces, ob eam ſolummodo cauſſam, quod illae, ut in hoc ψηφίσματι, cum communibus Graecae linguae regulis, vel delicata quadam eius elegantia componi nequeant. Ego vero vehementer abhorreo ab eorum conſuetudine, qui ob ſupradictas vel ſimiles cauſſas aſperam falcem ſine ullo prorſus metu in vetera monumenta immittunt; eorumque voces ita pro arbitrio permutant, ut vix aliquod antiquae ἐπιγραφῆς veſtigium in illis intueri liceat.

§. V.

Sed audiendi ſunt veteres grammatici; atque ex eorum praeceptis illud colligere neceſſe eſt, quod hac in re ſit ab ἀρχαιολόγοις ſervandum. CHOEROBOSCHUS (15) in primis ait: Οὐ χρὴ ζητεῖν ἐν πᾶσι τοῖς ῥήμασιν ὁμοιότητας ἀστασιάστους, καὶ κανόνας ἀσφαλεῖς, καὶ τύπους ἀκριβεῖς· πρότερον μὲν γὰρ εὕρηνται τοῖς ἀνθρώποις αἱ λέξεις διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πρὸς ἀλλήλους συνομιλίας. ὕστερον δ' ἐπιγενομένη ἡ τέχνη τὰ μὲν ἠδυνήθη ῥυθμίσαι, καὶ εἰς εἰκόνα τινὰ ἀγαγεῖν. τὰ δὲ μὴ δυνηθεῖσα, εἴασεν ἐφ' ἧς εἶχον συνηθείας. *Non oportet in omnibus verbis quaerere canones firmos & typos certos. Nam prius inventa ſunt ab hominibus vocabula propter neceſſitatem mutui colloquii. Poſtea ars ſuperveniens quaedam potuit in ordinem redigere; ſed quae non potuit, in ea, quam habuere, reliquit conſuetudine.* QUINTILIANUS (16) autem ſcribit: *Conſuetudo certiſſima loquendi magiſtra, utendumque plane ſermone, ut nummo, cui publica forma eſt.* Denique SEXT. EMPIRICUS (17) dixit: Ἄρτι μὲν οὖν ἐκ τῆς πρὸς τοὺς γραμματικοὺς ἀκολουθίας συνῆκται τὸ παρέλκειν μὲν τὴν ἀναλογίαν πρὸς Ἑλληνισμὸν, εὐχρηστεῖν δὲ τὴν τῆς συνηθείας παρατήρησιν. *Atque ita grammaticorum etiam probando conſequentias, collectum eſt, ad Graecae loquendum ſupervacaneam eſſe analogiam, eſſe autem utilem uſus & conſuetudinis obſervationem.* Plura alia de hac re diſſerit SEXT. EMPIRICUS; illud vero cum ipſo obſervan-

vandum eſt potiſſimum, quod de HOMERO antea ſcripſit: τὸ δὲ ὅλον ὡς αὐτὸς Ὅμηρος οὐκ ἀναλογίᾳ προσεχρήσατο, ἀλλὰ τῇ τῶν κατ' αὐτὸν ἀνθρώπων συνηθείᾳ κατηκολούθησεν, *ut in ſumma autem dicam, quomodo ipſe Homerus non eſt uſus analogia, ſed ſequutus eſt uſum & conſuetudinem hominum ſui temporis*. Itaque licet ea vox ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ aliquantulum ſit aſpera, & licet in Graeca lingua nulla habeat ſimilia exempla; ex his tamen conſequens non eſt, certo eſſe immutandam, atque Graeci ſermonis elegantiae reſtituendam. Nihil enim prohibet, quominus aliqua vox profecta quandoque ſit ex peculiari alicuius provinciae vel urbis dialecto, quae a communibus, nobiſque perſpectis diſſideat. Quare fatendum potius, nos in aliqua huiuſmodi ignoratione verſari, quam vocibus ipſis vim aliquam inferre; idque tunc maxime, quum ipſa vetus ἐπιγραφὴ veluti clamet ſe emendatione non indigere. Haec autem, quam modo interpretamur, ſemel iterumque a pluribus inſpecta nullam in ea voce praeſefert litterarum ambiguitatem. Agitur deinde ea de re, in qua errorem ſupponere vel ſubſpicari fere non poſſumus; agitur enim de magiſtratu, quo *C. Iulius Epaphroditus* functus in ea urbe eſt, in qua excitatum fuit monumentum; agitur de monumento, quod ipſa urbs *Upiſina* in *Epaphroditi* honorem erigi iuſſit, quodque propterea curantibus inſpicientibuſque viris peritioribus publicam lucem adſpexit. Quare aequum minime videtur, erratum aliquod in re tanti momenti in hoc ψηφίσματι ſubſpicari.

§. VI.

Sit ergo, nulla facta vel minima mutatione, ſit inquam vox ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ officium aliquod urbis *Upiſinae*; ſitque partim ex communi Graecorum, partim vero ex peculiari eiuſdem urbis dialecto & conſuetudine. Si a voce ἀγρὸς illam deduxerim, utrumque obtinebo, quin ulla fiat eius vocabuli mutatio. A voce κόσμος fit alia ΚΟΣΜΗΤΗΣ, quae eſt in veteribus monumentis, a qua certe oritur alia vox ΚΟΣΜΗΤΕΥΟΝΤΟΣ, vel ΚΟΣΜΗΤΕΥΣΑΣ in antiquis pariter ἐπιγραφαῖς apud GRUTERUM (18), GORIUM (19), & MURATORIUM (20). Sic a voce ἱερὸς fit ΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟΣ in aliis vetuſtis lapidibus apud SPONIUM (20). Sic ut alia pro-

proponam exempla, quae licet non ſint ex veteribus ἐπιγραφαῖς, ſunt tamen ex Graeca lingua; a voce ςήλη fit ςηλητέυω, ab ἄρης ἀριςέυω, a γόνης γοννητέυω, a δέκα, δεκατέυω. Quid ni ergo, ut alia non inquiram huius generis exempla, ab ἀγρὸς fiat ἀγρετέυω, ex quo illud ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ? Vocibus enim deſinentibus in ΕΥΟΝΤΟΣ, atque in ΕΥΣΑΝΤΟΣ exprimi ſolent in veteribus monumentis officia & magiſtratus, ut recte norunt Ἀρχαιόλογοι. Admiſſa porro hac origine vocis ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ, conſtaret inde magiſtratus, cuius munus ad agros aliqua ratione pertineret. Atque haec quidem interpretatio, ni mea me fallit opinio, per ſe ipſa ſe ſuſtinet. Multo autem veroſimilior ea dignoſceretur, ſi quid aliud in hac ἐπιγραφῇ eſſet, quod cum ipſa cognationem aliquam haberet. Quod forte non deeſt; ſed certo affirmare non poſſumus ob defectum, ut aliquis forte arbitrabitur, vocis alicuius in hoc monumento, ubi de *decima* ſermo eſt verſu undecimo. Ibi enim ſuſpicari quis poterit, deeſſe vocem, quae ſignificet *liberavit*, nempe a *decima* agrorum perſolvenda urbem ſuam. Qua de re ſuo loco aliquid erit infra dicendum.

§. VII.

Si vero haec non arrideant Ἀρχαιολόγοις; aliam proponam interpretationem, quae videbitur quidem promptiorem vocis ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ originem proferre; ſed magiſtratus, qui ſub ea deliteſcet, naturam minime declarabit. Eam tamen negligere ſine reprehenſione non poſſum. Hesychius (22) ergo habet vocem ἀγρέταν, quam explicans, ei addit veluti ſynonymas has tantum voces: ἡγεμόνα, Θεόν, *Ducem*, *Deum*. Habet & aliam vocem ἀγρέυουσι, cui ſynonymam facit hanc κρατοῦσι, *imperant*. Si autem ex his velis originem vocis ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ; nomen habebis alicuius magiſtratus; aptiſſimae enim ſunt voces illae ad eum indicandum, quum per ſe ipſae praeeminentiam ac poteſtatem ſignificent. Verum indefinita manebit tunc eiuſdem vocis ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ ſignificatio; ut contingit pluribus aliis nominibus Graecorum magiſtratuum, ſi vim tantummodo earum vocum perpendamus, quibus magiſtratus illi ſolent enuntiari; qua de re paullo infra. Eorum tamen definita ac peculiaris ſignificatio, ut omnes norunt, ab urbium, locorumve con-

ſuetudine omnino pendebat. Atque haec quidem ſatis dicta in prima illius vocis hypotheſi, de non immutanda ſcilicet vel minima eiuſdem ſyllaba vel littera.

§. VIII.

Quod ſi qua levis permittatur vocis illius permutatio; tum pro ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ ponam elegantiorem aliam vocem ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ; addita nempe ſub initio inter Γ & Ρ littera ὀμικρὸν, & commutata prima littera ἔτα in ἦτα. Quamvis enim lapis iterum inſpectus a doctiſſimo Stephano Sala nitidiſſimam exhibeat vocem ipſam ἀγρετεύσαντα; attamen fieri poteſt, ut a quadratario omiſſa fuerit littera ὀμικρὸν, ſicut eadem in alia voce neglecta eſt, ut §. I. monuimus; alterius autem litterae in ſimilem mutatio ex peculiari dialecto, vel ex alia ratione effici potuit. Iamvero vox ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ, quam cenſere licet eamdem cum voce ΑΓΟΡΕΥΤΗΣΑΝΤΑ, ſuam poteſt in Graecis fontibus originem, adeoque & rectam ſignificationem commonſtrare, ac praeterea optimo exemplo poteſt etiam confirmari. Ab hoc incipiam, a quo fere naſcentur cetera. Exemplum ſuppeditat vetus apud MARTORELLIUM (23) ἐπιγραφὴ, quae huiuſmodi eſt.

Γ. ΚΑΛΠΟΥΡΝΙΟΣ
ΦΗΛΙΞ
ΤΑ ΧΡΕΙΣΜΑΤΑ . ΚΑΙ ΤΗΝ . ΟΡΟ
ΦΗΝ . ΚΑΙ ΤΑ . ΕΞΩ . ΤΟΥ . ΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΥ
ΤΗ ΙΔΙΑ . ΔΑΠΑΝΗ . ΦΡΙΤΟΡΣΙ . ΠΑΝΚΛΕΙΔΩΝ

C. Calpurnius
Felix
Unguenta & te-
ctum & exteriorem partem Agoreutirii
Sua impenſa. Fratribus Pancleidarum.

Aſſentior autem MARTORELLIO, vocem hanc ΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΝ deducenti ex verbo ἀγορεύω, *concionor*, ut ΑΓΟΡΕΥΤΗΡΙΟΝ ſit locus, in quo concionantur, in quo nimirum Fratores illi cauſſas iudicarent, ac definirent. HESYCHIUS (24) enim explicans verbum ἀγορεύειν, inquit: λέγειν ἐν ἐκκλησίᾳ, κυρίως μὲν τὸ δημηγορεῖν ἐν ἀγορᾷ, καὶ ἀθροίσματι λέγειν, καὶ ἐκκλησιάζειν, καταχρηστικῶς καὶ ἁπλῶς λέγειν; *dicere in concione, proprie autem concionari in foro, & dicere ad con-.*

congregatum populum, *&* *concionari*, *abuſive* *&* *ſimpliciter*, *dicere*. Animadvertit autem MARTORELLIUS, haberi apud HOMERUM voces ἀγορὴ, ἀγορευτὴς & ἀγορευτίς. Ergo poſita levi illa mutatione vocis ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΝΤΑ in ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ, habemus quoque eamdem eius vocis originem, eamdemque etiam ſignificationem; ita ut vox illa ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ nil aliud ſibi velit, quam magiſtratum, cui munus incumbat, praeſidere foro, ideſt iudiciis. Huic lectioni maximum pondus addit aliud genus magiſtratus, cuius nomen oritur ex eodem fonte ἀγορὰ, ex quo vox ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ, nimirum magiſtratus, qui nuncupatur ΑΓΟΡΑΝΟΜΟΣ, ſive ΑΓΟΡΟΝΟΜΟΣ: qui quidem alicubi erat urbis ſupremus, alicubi vero inferior.

§. VIIII.

Quamvis autem ea vox ΑΓΟΡΕΥΤΗΣΑΝΤΑ per ſe indifferens ſit ad plura magiſtratuum genera deſignanda; potuit tamen magiſtratus voce illa indicatus ſupremum in ea urbe ad quam pertinet, locum habere. Sic & alii plures ſupremi Graecarum urbium magiſtratus indicari ſolent vocibus, quae ſpectata earumdem communi ſignificatione ad quamcumque dignitatem poteſtatemque innuendam ſunt aptiſſimae. Huius generis ſunt voces ἄρχων, πρύτανις, στρατηγὸς, στεφανηφόρος, & alia huiuſmodi plura, quae tamen in Graecis monumentis & ſcriptoribus ad ſupremum provinciae vel urbis alicuius magiſtratum declarandum ex conſuetudine vel lege ipſa uſurpatae ſunt. Ex noſtro autem ψηφίσματι veroſimile omnino ſit, τὸν ΑΓΟΡΗΤΕΥΣΑΝΤΑ fuiſſe ſupremum magiſtratum eius urbis, a qua poſitum eſt *C. Iulio Epaphrodito* monumentum. Nam etſi denaria ſenatoribus diſtribuere & epulum praebere poſſent ex lege vel moribus alii etiam magiſtratus ſupremo inferiores; attamen verba illa ΤΟ ΡϘΔ ΕΤΟΣ, quae huic magiſtratui immediate adiiciuntur, videntur eumdem facere ſupremum urbis *Upiſinae*. Etenim ex proprietate ſermonis patet heic denotari annum CXCIIII. quo inſtitutus eſt magiſtratus ille. Plura vero ſunt Graeca monumenta apud SPONIUM (25), REINESIUM (26), MURATORIUM (27), alioſque, ex quibus conſtat de Graecarum urbium conſuetudine in adnotandis annis ſuorum magiſtratuum; tamquam certis epochis.

Qui quidem mos fuit etiam Latinorum ; ut patet ex pluribus eorum monumentis apud GRUTERUM (28), & GOTHOFREDUM (29). Sed Latinis praetermiſſis obſervo , Graeca illa nuper indicata, eſſe monumenta , ſeu ψηφίσματα honoraria , ſicuti eſt illud , de quo diſſerimus . Ea poſuit plerumque in urbibus Palmyra & Megara Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ *ſenatus & populus* ; atque in fine illorum ψηφισμάτων habetur epocha , quae quum nulli magiſtratui ſit adiuncta , demonſtrat eſſe epocham urbis . Neque vero ullum mihi occurrit in veteribus Graecorum monumentis exemplum epochae , quae poſita ſit ad indicandam originem alicuius magiſtratus , qui non eſſet urbis ſupremus . Quamobrem ad veritatem maxime accedit , huius quoque generis eſſe magiſtratum , quo *C. Iulius Epaphroditus* in ſua urbe perfunctus eſt . Sed quoniam in maxima verſamur ignoratione eius civitatis , etiamſi *Upiſinam* eſſe ſtatuerimus ; idcirco & obſcurum nobis eſſe oportet tempus , quo in ea coeperit magiſtratus ille , propter quem illa urbs *C. Iulium Epaphroditum* honoravit .

§. X.

Haec vero unica non eſt cauſſa , ob quam iſte honorem hunc conſequutus eſt . Adduntur aliae in ψηφίσματι ; & primo quidem quod dederit *unicuique ſenatori* ΚΑΙ ΔΟΝΤΑ ΕΚΑΣΤΩ ΓΕΡΟΝΤΙ quamdam pecuniae ſummam , de qua dicemus , poſtquam de hac voce ΓΕΡΟΝΤΙ loquuti fuerimus . Itaque nulla ſatis firma ratio nobis praeſto erat , propter quam deberemus eam vocem reddere *ſeni* ; proindeque legimus *ſenatori* , ut ſaepe apud Graecos ſcriptores , atque in Graecorum monumentis legendum eſt . In hoc autem ſenatores pariter debere intelligi , ex ipſius poſtrema formula compertum eſt , quae utpote iam ſolemnis , ſiglorum more conſcripta eſt , eaque certe ſic eſt explicanda , ΨΗΦΙΣΜΑΤΙ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣ , *decreto ſenatus* ; de qua formula poſtremo huius commentarii loco aliquid erit a nobis adnotandum . Iamvero reſpublicae rectae conſtitutae ſenes tantum in magiſtratus conſtituebant . AESCHINES (30) de Lacedaemonum magiſtratu ſermonem habens inquit : τὴν τῆς ἡλικίας αὐτῶν ἐπωνυμίαν ἀρχὴν μεγίστην εἶναι νομίζουσι ; *ſummum magiſtratum denominatione aetatis ipſorum* (ſenum) *cohoneſtandum exiſtimarunt* . Quod etiam

etiam tradit PLUTARCHUS (31) qui quum dixiſſet, ſenum conſilio ſalvam eſſe rempublicam, ita proſequitur: διὸ τὴν μὲν ἐν Λακεδαίμονι παραζευχθεῖσαν ἀριστοκρατίαν τοῖς βασιλεῦσιν ὁ Πύθιος πρεσβυγενέας, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἀντικρυς γερουσίαν ὠνόμασεν; *ideo optimatum magiſtratum Spartanae civitatis regibus Apollo* πρεσβυγενέας, ideſt *magno natu praeditos*, *Lycurgus diſerte* γέροντας, ideſt *ſenes nuncupavit*. Non ſolum autem Lacedaemonum mos erat, ſenes ad magiſtratum evehere, ſed aliorum etiam Graecorum. Namque idem PLUTARCHUS (32) poſtquam docuit, iuventutem a communi & publica rerum procuratione quam maxime abhorrere, de Athenienſibus ſcribit: μαρτυροῦσιν οἱ νόμοι διὰ τοῦ κήρυκος ἐν ταῖς ἐκκλησίαις οὐκ Ἀλκιβιάδας, οὐδὲ Πυθέας ἀντιστάντες ἐπὶ τὸ βῆμα πρώτους, ἀλλὰ τοὺς ὑπὲρ πεντήκοντα ἔτη γεγονότας, λέγειν καὶ συμβουλεύειν παρακαλοῦντες; *teſtantur hoc leges, ubi praeco in concione, non Alcibiadas aut Pytheas ad ſuggeſtum progredi iubet, ſed qui annum aetatis quinquageſimum exceſſerint, ad dicendum & conſulendum hortatur*. Longiori deinde oratione ſenectutis laudes perſequitur, ut demonſtret eam eſſe aetatem imperio & magiſtratibus aptiſſimam; quod pluribus confirmat exemplis. Inter haec mirandum magnopere eſt illud Spartanorum, quod ita refert: διὸ καὶ παντάπασιν ἤδη τὴν τοῦ σώματος ἐξημαυρωμένος δύναμιν, καὶ τὰ πολλὰ κλινήρης διημερεύων εἰς ἀγορὰν τῶν ἐφόρων προσκύμενος; *itaque ille ipſe* (Agis) *iam plane exhauſtis corporis viribus, quum plerumque in lecto decumberet, in forum ab ephoris evocatus, conatus eſt lecto relicto ire*. Atque, ut cetera omittam, ita orationem illam concludit PLUTARCHUS: Διὸ καὶ τῶν Ἑρμῶν τοὺς πρεσβυτέρους ἄχειρας, καὶ ἄποδας ἐντεταμένους δὲ τοῖς μορίοις δημιουργοῦσιν, αἰνιττόμενοι τῶν φερόντων ἐλάχιστα. *Eam ob cauſſam Mercurios ſeniores ſine manibus & pedibus, rigente faſcino, fingunt, hoc aenigmate indicantes, minime hoc a ſenibus requiri, ut corpore ſervitia obeant; modo iis ratio, ut convenit, efficax ſit, & faecunda*.

§. XI.

Sed videamus, quam pecuniae ſummam *C. Iulius Epaphroditus Upiſinae* ſenatoribus dederit. In ψηφίσματι legimus: ΝΟΜΗΣ ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΝΕΑ; *iuxta conſuetudinem denaria decem & novem*. Mihi vero in animo heic non eſt inquirere, quis nam ſit horum denariorum valor relate ad noſtram aetatem, atque

pecu-

pecuniam nobis compertam. Vereor enim quam maxime, ne poſt improbos labores, mens vacua maneat ut antea, aut potius confuſis ideis abundet. Itaque pauciſſima dicam ad quoddam eruditionis oblectamentum potius, quam ad huiuſce rei declarationem. Quidam DYDIMUS CLAUDIUS (33) apud MEURSIUM (34) ſcribit: τὰ δὲ χίλια σηστέρτια ποιεῖ διακόσια πεντήκοντα δηνάρια ἀργυρᾶ, δέκα δὲ χρυσᾶ, *mille ſeſtertia faciunt ducenta quinquaginta denaria argentea, decem autem aurea*. Ergo ex hac ſententia quilibet denarius aureus aequivalebat argenteis vigintiquinque. Iamvero in MARMORE OXONIENSI (35) ſolvenda in poenam violati ſepulchri decernuntur ΑΡΓΥΡΙΟΥ ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΥΣΧΙΛΙΑ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΑ, *argentea denaria bis mille quingenta*; eademque denariorum ſumma in Graeco monumento MUSEI NANII apud PACIAUDIUM (36) ob eamdem cauſſam ſolvenda pronuntiatur; ſed ibi tantum dicuntur ΔΗΝΑΡΙΑ. Saepe etiam invenio ſtatutam in Graecis ἐπιγραφαῖς maiorem vel minorem denariorum quantitatem pariter in poenam violati ſepulchri, ut apud GRUTERUM (37), & MURATORIUM (38), atque inter MARMORA OXONIENSIA (39); ſed cum abſoluto denariorum nomine, ſine ulla additione qualitatis. Quis autem definiet, an ea intelligi debeant aurea, an argentea? Si in ipſo illarum poenarum rigore aliquod humanitatis veſtigium velimus agnoſcere, immo ſi omnino impoſſibiles quoad exequutionem huiuſmodi leges eſſe non arbitremur; rationi conſonum videtur, denaria illa pro argenteis eſſe accipienda; quandoque enim, ut apud MURATORIUM (40) indicitur poena denariorum quinque mille. Nullum vero aliud reperi monumentum Graecum huius generis, in quo habeatur mentio de denariorum ſumma aliqua; omnia quae indicavi, uno tantum OXONIENSI (41) excepto, ad ſepulcralium claſſem ſpectant. Summa porro denariorum decem & novem, quae in hac ἐπιγραφῇ definita eſt, ſi de argenteis accipienda ſit, videtur admodum exigua; ſi de aureis interpretari eam oporteat, forte nimis gravis non eſſet, ſi proportionem ſive rationem ſequi libeat, quam inter denarium argenteum, & aureum ſupra laudatus DIDYMUS CLAUDIUS abſolute tradidit. Sed ſi prudentiae leges ſectari velimus magis, quam in incerta quadam eruditione

ne vagari ; fatendum eſt iterum , nos magna rerum ignoratione laborare , quae prohibet omnino aliquid certo ſtatuere . Siquidem in Graecis urbibus , quae plerumque propriis ſingulae vivebant legibus , potuit diverſa prorſus eſſe quantitas denariorum quorumlibet ; atque in iis etiam diverſa ratio argenteum inter & aureum denarium ; quinimmo diverſis temporibus diverſus adhuc eorum denariorum valor in iiſdem urbibus . Heic vero demum obſervandum eſt , quod ſi *denaria decem & novem* eſſent in hac ἐπιγραφῇ intelligenda , tunc iuxta Graecae linguae indolem dici debuiſſent ΔΗΝΑΡΙΑ ΕΝΝΕΑ ΚΑΙ ΔΕΚΑ , non autem ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΝΕΑ . Verum , quoniam ut ſupra animadvertimus & infra iterum dicemus , aliquid in hac ἐπιγραφῇ eſt , quod Romana tempora & conſuetudinem ſapit ; ideo fieri equidem poteſt , ut phraſis illa non iuxta Graecorum , ſed Latinorum morem fuerit enuntiata .

§. XII.

Haec autem quaecumque tandem ea ſint , in illa diximus hypotheſi , in qua legendum in hac ἐπιγραφῇ ſit ΔΗΝΑΡΙΑ ΔΕΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΝΝΕΑ , nimirum ſpreta littera Σ , quae in lapide , verſu ſeptimo efficit ΤΑΣ . At ſi quis contenderit , eam omnino eſſe retinendam , (contendere autem hoc poteſt , & quod ea in marmore inſculpta ſit , quodque , ut mox innuimus , eam repoſcere videatur Graecae linguae indoles) tunc reponam , vocibus ΚΑΙ ΤΑΣ ΕΝΝΕΑ ſubaudiendam eſſe ellipſin alterius vocis , quae monetam aliquam ſignificet minoris valoris , quam ſit denarius , quaeque omnibus notiſſima eſſet , ubi excitatum fuit monumentum illud . An vero δραχμᾶς ſubintelligendum ſit , negaverint profecto ii omnes , qui eiuſdem vel fere eiuſdem fuiſſe valoris denarium & drachmam putant . Qua de re videndi ſunt Meursius (42) , & Willebrordus Snellus (43) qui de Graecorum monetis pertractarunt eruditiſſime . Sed forte in ea regione, ad quam pertinet monumentum , quod illuſtramus , drachma fuit minoris valoris , quam denarius . Drachmas enim apud Graecos diverſas fuiſſe pro regionum diverſitate aequum eſt iudicare ; praeſertim quum de drachmis Atticis reperiatur mentio apud veteres ſcriptores , atque in antiquis Graecis ἐπιγραφαῖς .

Quod

Quod quidem demonſtrare videtur, alias fuiſſe in aliis regionibus drachmas, a quibus drachmae Atticae diſtinguerentur: ſecus enim inutilis prorſus videretur ea denominatio drachmae Atticae, ſi nullibi fuiſſent drachmae ab ea diverſae. Sed quoniam in re admodum obſcura verſamur, dici etiam poterit, ſub illo articulo ΤΑΣ nomen aliud eiuſdem generis eſſe ſubaudiendum, quod monetam huiuſmodi ſignificet, quae ſit veluti pars denarii. Atque haec quidem de pecuniae ſumma, quam *C. Iulius Epaphroditus* ſenatoribus *Upiſinae* ex conſuetudine vim legis obtinente diſtribuit.

§. XIII.

Nunc de eiuſdem liberalitate loquamur. ΟΥΧΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΑΛΛΑ ΔΕΙΠΝΙΣΑΝΤΑ ΛΑΜΠΡΩΣ, *non iuxta legem*, ſive *legis rigorem*, *ſed qui epulum dedit ſplendide*. Ergo *C. Iulius Epaphroditus* conſuetudinem ſequutus eſt, tamquam legis interpretem optimam, quum ſenatoribus denaria contulit, quaecumque tandem fuerit pecuniae quantitas; at ubi epulum dedit, quod lex, ut ſupponitur ex ipſa eloquutionis phraſi, praecipiebat nuper electis ad magiſtratum aliquem, non legem neque conſuetudinem, ſed liberalitatis normam prae oculis habuit. Quare hinc conſequens eſt, eius regionis, ad quam ſpectat ἐπιγραφή, legem non extitiſſe, de qualitate & pretio illius epuli. Ac prudenter quidem abſtinuere a condenda lege, quae vix impleri potuiſſet. Ceterum heic nil aliud remanet obſervandum, niſi quod Graeca huiuſmodi monumenta, in quibus non modo de inito magiſtratu, verum etiam de pecunia in aliquos diſtributa, & epulo dato ſermo eſt, Graeca inquam huius generis monumenta admodum rara eſſe; ego enim vix unum Galatiae huic ſimile inter tot vetuſtos Graecorum lapides comperi. Neque vero apud Graecos ſcriptores huiuſce conſuetudinis mentionem invenio. Quapropter, ſi quis exiſtimaverit morem hunc *Upiſinae* invectum fuiſſe, quum Graeci illi Romanis uterentur inſtitutis, non eſt cur illi repugnem. Quaedam vero ſunt in hac ἐπιγραφῇ, ut initio §. III. diximus, quae innuunt, hoc monumentum iis temporibus excitatum, quo Graeca urbs *Upiſina* Romanis moribus erat imbuta.

§. XIIII.

§. XIIII.

Quae in ψηφίσματι ſequuntur verba ΚΑΙ ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ haud minimam habent difficultatem. Pluries me admonente inſpecta eſt diligenter haec ἐπιγραφὴ a viris Graece eruditis; neque tamen, umquam aliquid amplius in ea detegere licuit. Binas ergo proferam huiuſce loci interpretationes, quae ſuis commendantur argumentis, ut eam quiſque ſeligat, quae ei veroſimilior videbitur. Itaque Graecam ἔλλειψιν heic ſupponere, iuxta leges ſeu conſuetudinem linguae huius, aequum minime eſt. Quare aliquis forte arbitrabitur, quadratarii oſcitantia deeſſe hoc loco verbum, quod ſignificet *liberare*; adeo ut juxta huius ἐπιγραφῆς ſyntaxim hic debeat eſſe ſenſus: *& qui totam urbem a decima* ſolvenda *liberavit*. Nam civitas illa *Upiſina* hoc non videtur excitaſſe monumentum in honorem *C. Iulii Epaphroditi* ex eo ſolum, quod magiſtratum inierit, de quo iam diximus; vel quod iuxta conſuetudinem denaria ſenatoribus diſtribuerit, aut epulum etiam ſplendide paraverit. Haec enim omnibus communia eſſe debebant, qui magiſtratum illum obirent; nec propterea ulla ſeſe prodit ratio, cur excitandum fuerit pro ſingulis antea recenſitis publicum monumentum. Licet enim exiſtimare civitatum Graecarum fuiſſe morem, ut eorum qui magiſtratu ſaltem ſupremo fungerentur, nomina in ipſo earumdem publico archivo deſcriberentur. Neque vero inter tot Graecorum, quae extant monumenta, ullum forte occurrit poſitum alicui ea tantum de cauſſa, quod magiſtratum urbis inierit. Neque ſane publicum debetur alicui monumentum tantummodo vel propter diſtributa ex civitatis conſuetudine denaria, vel ob epulum ſplendidiori ratione paratum, ut cuique primo aſpectu eſt perſpicuum. Ergo ob aliam cauſſam erectum dici debet *C. Iulio Epaphrodito* idem monumentum, ob eam nempe, ob quam civitas illa eumdem in fine ψηφίσματος laudat ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ *ſuum benefactorem*. Laudari autem non poſſe videtur tamquam benefactor ob ſupradictas illas cauſſas minoris momenti, ſed potius quod civitatem ipſam a decima ſolvenda liberaverit. De onere ſolvendarum decima-

rum aliqua dicam, atque hanc priorem interpretationem paucis aliis animadverſionibus perficiam.

§. XV.

Itaque decimarum, quas ſolvere ſolebant plures civitates, aliae quidem erant ſacrae, aliae ſacrae ſimul & civiles, aliae vero civiles tantum. De ſacris loquitur HARPOCRATION (44) dum ait: ἑκάστῳ γὰρ Θεῷ πλέθρα γῆς ἀπένεμον, ἐξ ὧν μισθουμένων αἱ εἰς τὰς θυσίας εγίνοντο δαπάναι; *arripendia enim unicuique Deo aſſignabant, ex quorum locationibus proveniebant impenſae, quae in ſacrificiis fiebant.* De ſacris ſimul & civilibus intelligo, quod ait Piſiſtratus ad Solonem apud DIOGENEM LAERTIUM (45): Ἀπάγει δὴ ἕκαστος Ἀθηναίων τοῦ αὐτοῦ κλήρου δεκάτην, οὐκ ἐμοὶ, ἀλλὰ ὁπόθεν ἔσται ἀναλοῦν εἰς τε Θυσίας τὰς δημοτελεῖς, καὶ εἴτι ἄλλο τῶν κοινῶν, καὶ ἢν ὁ πόλεμος ἡμᾶς καταλάβῃ. *Denique Athenienſium ſinguli decimas frugum ſuarum ſeparant, non in uſus noſtros conſumendas, verum ſacrificiis publicis commodiſque communibus, & ſi quando bellum contra nos ingruerit, in ſumptus deputandas.* Poſtremi generis decimas recenſet TULLIUS (46) qui de Siculis urbibus ita contra Verrem ſcribit: *Foederatae civitates duae ſunt, quarum decumae venire non ſoleant, Mamertina, & Tauromenitana .., Quinque praeterea ſine foedere immunes, Centuripina* &c. *praeterea omnis ager Siciliae civitatum decumanus eſt.* Ibidem vero haec etiam addit: *Ac primum de Agyrinenſi populo fideli & illuſtri cognoſcite . . . Eius agri decumas, quum emiſſet, idem Apronius Agyrium venit.* Civiles ergo decimae ſolvebantur alicui urbi, vel eius magiſtratibus, ut eſſent cuiuſdam iubiectionis argumentum; ſicuti fere omnes Siculae civitates decimas Romanis perſolvebant. Si ergo *C. Iulius Epaphroditus* civitatem ſuam a decima ſolvenda liberaverit, hinc argui veroſimilius poteſt, eam fuiſſe decimam civilem, quam fortaſſe eadem urbs Romanis debebat. Nam, ut initio huius commentarii obſervatum a nobis eſt, monumentum hoc ad eam pertinere videtur aetatem, qua Graeci incolae eius urbis in eo commemoratae, Romanae ſubiiciebantur iuriſdictioni. Quod etiam coniici poteſt ex iis, quae de diſtributa pecunia, & epulo dato §. III. dicta ſunt. Itaque a veritate alienum non videtur, excitatum ab ea urbe

urbe ad *C. Iulii Epaphroditi* honorem hoc monumentum, tamquam ad ſui εὐεργέτου memoriam poſteritati commendandam, praecipue quod civitatem ipſam a decimarum pondere liberaverit.

§. XVI.

Sed veritati magis conformior altera videtur interpretatio, quae ſupponat nullum prorſus deeſſe in hac ἐπιγραφῇ verbum, quod ſignificet *liberare*. Nam in interpretandis veterum monumentis hoc ſaltem plerumque ſtatuendum eſt axioma: quod nempe, ubi aliqua neceſſaria ſit verborum permutatio, ea inter plures, quae adhiberi poſſent, potiſſimum ſeligatur, quae minorem ipſius ἐπιγραφῆς vocibus vim inferat, ſi cum hac conſiſtere poſſit ſatis recta eius verborum ſententia. Itaque quum in primis veroſimile non ſit, in hoc monumento, quod publica urbis *Upiſinae* auctoritate excitatum eſt, vocem deeſſe, quae obſcuram prorſus redderet in re tanti momenti illius ſignificationem; aequum potius videtur ſubſpicari, particulam ΚΑΙ verſus undecimi transferendam ſuperius eſſe ad verſum nonum ante vocem ΑΛΛΑ; ex quo illud ſequitur, quod maxime optandum erat, nullum in hac ἐπιγραφῇ verbum deſiderari. Siquidem in hac hypotheſi voces ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ reguntur a verbo ΔΕΙΠΝΙΣΑΝΤΑ; voces vero ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ ellipſin continent alterius vocis ἡμέρα, cuius ellipſis communia ſunt apud Graecos ſcriptores exempla. Quamobrem ἐπιγραφῆς ſenſus erit *C. Iulium Epaphroditum* dediſſe ſplendidum epulum univerſae civitati die decima, fortaſſe ab inito magiſtratu. Namque voces ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ eo ſunt caſu expreſſae, quem repoſcit verbum ΔΕΙΠΝΗΣΑΝΤΑ, ut exempla commonſtrant, quae habet HENRICUS STEPHANUS (47) at quodvis Graecum verbum, quod ſignificet *liberare*, ſi hoc in ἐπιγραφῇ ſubintelligendum eſſet, flagitat caſum ſecundum, non vero tertium, quem haberet iuxta ſuperiorem interpretationem, in vocibus nempe ΤΗ ΔΕΚΑΤΗ. Ergo admiſſa tranſpoſitione illa vocis ΚΑΙ, nulla amplius eſt neceſſitas ſupponendi in hac ἐπιγραφῇ alicuius verbi defectum. Omnia autem ſimul cohaerent; quod enim urbs *Upiſina C. Iulium Epaphroditum* appellet ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ *ſuum benefactorem*; haec tam glorioſa

apud Graecos denominatio vel referri poteſt ad ea quae in ipſo monumento recitantur ; ſunt enim beneficia in urbe ab eodem collata , vel revocari ea poteſt ad alia plura , quae in ἐπιγραφῇ expreſſa non ſunt , & implicite in voce illa ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ comprehenduntur ; fieri enim poteſt , ut qui ſupremo magiſtratu in urbe ſua perfunctus eſt , plura etiam eidem civitati attulerit beneficia , quae publico monumento eſſent condecoranda , quaeque ſingillatim in ipſo enumerare non oporteret . Adde etiam, priorem interpretationem ex eo improbandam , quod , ſi ſupponendum eſſet verbum ſignificans *liberare* , nempe *a decima* , deeſſet quoque aliud , quod indicaret urbem , cui antea ab urbe *Upiſina* ſolverentur decimae ; ac demum , importunam pariter in hac hypotheſi eſſe phraſim ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ , quae aptiſſima eſt iuxta poſteriorem hanc interpretationem ; quod nempe *C. Iulius Epaphroditus* univerſae civitati epulum ſplendide paraverit .

§. XVII.

Dixerint fortaſſe , qui priorem interpretationem adamaverint , obſervandum eſſe , non omnes Graecas veteres ἐπιγραφὰς ad Graecae linguae puritatem eſſe compoſitas , neque in iiſdem ſervatas ſemper reperiri communes eloquutionis regulas ; cuius quidem exempla ſatis plura quiſque haud aegre in antiquis monumentis obvia habebit . Hoc autem praeſertim deprehendet in iis , quae imminuto apud plures populos Graecae linguae nitore conſcripta fuere ; ut non pauca huiuſmodi ſunt illis temporibus exarata , quibus Graeci cum Romanis vivendi habuere conſuetudinem . Iamvero ea aetate editum fuiſſe hoc ψήφισμα iam paullo ſuperius obſervatum a nobis eſt . Saltem ergo veroſimile redditur , & verbum ΔΕΙΠΝΙΣΑΝΤΑ in hac ἐπιγραφῇ poſitum iuxta Romanorum conſuetudinem . Porro etſi in pluribus eorum Inſcriptionibus exprimatur , cuinam datum eſt epulum ; attamen in aliis etiam pluribus dicitur apud GRUTERUM , ut in eius indice obſervari poteſt , EPVLO DIVISO . EPVLO DATO . EPVLO ANNVO ADIECTO , quin adiiciatur quidquam , ex quo dignoſci poſſit , quibuſnam epulum fuerit diviſum . Ergo licet verbum δειπνίζω repoſcat poſt ſe caſum aliquem ; potuit tamen ſine illo exponi a Graeco homine , Romanorum conſuetu-

ſuetudine imbuto, ſive a Romano nondum ſatis Graece erudito; ſicut a Romanis verbum *epulum dare*, quod ex indole Latini idiomatis caſum poſtulat, ſaepe ſine ullo caſu adhibetur. Atque hinc propterea conſequitur, verba ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΟΛΗΝ neceſſario ſumenda non eſſe tamquam caſum verbi ΔΕΙΠΝΙΣΑΝΤΑ; ſed haec ad aliam periocham pertinere, ut praeſertim flagitat antecedens particula ΚΑΙ. Verum, quod interpretatio haec ſit veroſimilis, ſi in ſe ipſa tantummodo ſpectetur, nemo, ut arbitror, inficiabitur. At ea admitti nequit, ubi naſcatur ἐπιγραφῆς perturbatio maior illa, quae oriretur non admiſſa eadem interpretatione. Porro ex antea demonſtratis plura admodum inveroſimilia inducerentur, reiecta altera interpretatione, quae priorem omnino excludit. In ea igitur quieſcendum mihi videtur, quae minima adhibita permutatione loci unius voculae ſatis rectam efficit ἐπιγραφῆς ſignificationem.

§. XVIII.

Quod ergo *C. Iulius Epaphroditus* plura in civitatem ſuam contulerit beneficia, ideo ipſa urbs publico hoc monumento eum tamquam ΤΟΝ ΕΑΥΤΗΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ ΑΝΕΣΤΗΣΕ, *ſuum benefactorem dedicavit*, ſive *honoravit*. Heic mihi magna conſenſio eſt cum Nicolao Ignarra, qui pro aris & focis contendit (49) verbum ΕΤΙΜΗΣΕΝ, in veteribus monumentis ſolitarie poſitum, cum ſolo nomine eius, quem aliquis ΕΤΙΜΗΣΕΝ, ſignificare tantummodo honorem alicui delatum in ipſa ἐπιγραφῇ, non autem honorem ſtatuae eiuſdem erectae, ſi nulla adſint ſtatuae veſtigia. Recitabo cl. auctoris verba, in quibus haec continetur ſententia; eamque aliis confirmabo argumentis. *Fateor quidem*, inquit, *interdum τὸ τιμᾶν ad ſtatuae dedicationem pertinere, ut apud Gruterum* CCCXIIII. 2. *Paeaniſtae ἐτίμησαν honorarunt Emben protome marmorea. Sed hic liquido ratio fluit*; *nec ceteroqui aliorſum, quum diſerta ſtatuae iniecta mentio ſit, trahi res poteſt. At ubi nulla ſtatuae ſunt veſtigia*; *ad haec ubi τὸ τιμᾶν ſine alia diſcriminante nota legitur, ibi honor non niſi inſcriptionis perhonorificae poſitione totus abſolvitur*; *tunc, ut uno dicam verbo, τὸ ἐτίμησε reſpondet illi formulae Latinorum*. Honoris ergo poſuit, *vel* titulum poſuit. *Nam & Graeci ipſi pro ſimplici τιμῆσαι interdum copioſius*

ſius dixere , τὴν τιμὴν ἀναςῆσαι , *vel* τὴν τιμὴν ἀναθεῖναι , *quod ad Latinorum* titulum ponere *propius accedit*. In prima autem adnotatione, poſtquam aliud attulit exemplum ex GRUTERO CCCXXVIII. , ubi commune Aliptarum TETIMHKEN ΓΡΑΠΤΗ ΕΙΚΟΝΙ *honoravit picta imagine* Batonem Gymnaſiarcham , ſcribit: *Id quod argumento eſt* , τὸ τιμᾷν *nonniſi ab adiuncto* , *quod ei comes additur*, *vocabulo notionem mutuari ſuam* ; *contra ubi* τὸ τιμᾷν *ſolitarium* , *veluti remotis arbitris intercedit* , *res ipſa* , *ubi* τιμᾷν *illud ſcalpitur* , *loco honoris cedit*. Haec ille, qui certe in eo maximam ſibi meretur laudem, quod in hoc antiquitatis ſtudio eam inquirat rerum evidentiam, quae inquiri poteſt ; neque aliorum licet illuſtrium ſcriptorum auctoritatem coeco quodam honore proſequatur.

§. XVIIII.

Poterat etiam cl. auctor fuſius idem probare quoad verbum ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ, eodemque uti argumento contra τὸν κριτικώτατον MAFFEIUM, qui (49) putat, verbum illud ſtatuae erectionem connotare etſi ſolitarie poſitum, ut in exemplis, quae ipſe affert. At inter ea unum eſt , quod eius cauſſam prodit ; eſt enim illud apud SPONIUM (50), in quo Pariorum urbs Aureliam Liten ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ ΕΝ ΑΝΔΡΙΑΝΤΙ ΜΑΡΜΑΡΙΝΩ *dedicavit* , ſive *honoravit ſtatua marmorea* . Quo poſito exemplo idem redit argumentum, quod laudatus IGNARRA propoſuit. At hic auctor concedit, eam eſſe vim verborum ΕΤΙΜΗΣΕΝ, & ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ, ut ſignificare poſſint ſtatuae erectionem , eamque revera ſignificent, ubi vel ipſa eſt , vel eius ſaltem veſtigium . Verum , quum fieri poſſit , ut ad nos marmor aliquod perveniat habens ἐπιγραφὴν , cum ſolo verbo ΕΤΙΜΗΣΕΝ, aut ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ, amplius vero non habeat , quaecumque tandem intercеſſerit cauſſa , ſtatuae indicium, quod antea fortaſſe habebat; tunc profecto ex principio IGNARRAE illud fluere debet, dubiam tunc eſſe illorum verborum ſignificationem ; dubiam vero , ut ita dicam ex facto , non ex iure Graecae dictionis . Haec enim per ſe indifferens eſt ad quemcumque honorem ſignificandum, ut ex ipſis veteribus monumentis nuper laudatis compertum cenſeo. Si qua enim ex ſupradictis vocibus, etiam ſolitarie ſumpta ſignificaret de-

ter-

terminatum aliquem, exempli cauſſa, ſtatuae honorem; tunc ſumeretur tamquam vox ſive formula ſolemnis relate ad hanc eamdem ſignificationem. At natura vocis ſive formulae ſolemnis ea eſſe debet, ut eamdem ſemper obtineat ſignificationem; verum, ut ex allatis ſuperius exemplis manifeſtum eſt, modo unum, modo alterum honoris genus cum ipſis verbis coniunctum eſt; ea ergo non habet vocum ſive formularum ſolemnium naturam; niſi tamen quis pro arbitrio ſtatuerit, omnes prorſus quas habemus huiuſmodi ἐπιγραφὰς, quae paucae non ſunt, cum aliqua ſtatua ſive imagine quondam fuiſſe coniunctas.

§. XX.

Sed aliquis fortaſſe ad tuendam FALCONERII, VANDALIS, MURATORII, aliorumque omnium opinionem, quam confutamus, afferet monumentum, quod eſt apud MURATORIUM (51), in quo primum legitur: ΚΑΙ ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΤΩΝ ΝΙΚΗΣΑΝΤΩΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΑ, nimirum retenta BIMARDI interpretatione, *ſtatuis vero victorum erectis*; deinde ſtatim additur: ΤΙΜΗΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΟΣ ΦΑΙΝΙΟΥ ΦΑΥΣΤΟΥ κ. λ. *honoris titulum erigente Phaenio Fauſto*. Qua quidem in ἐπιγραφῇ evidens eſt τὸ ΤΙΜΗΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΟΣ eſſe ſynonymon praecedentis dictionis ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΤΩΝ ΝΙΚΗΣΑΝΤΩΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΑ. Ergo inquiet, phraſim ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν per ſe ipſam ſignificare ſtatuae erectionem. At huiuſmodi conſecutio recta non eſt. En argumentum, quod opponitur: phraſis ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν in eo monumento ſignificat ἀναθεῖναι τὰς ἀνδριάντας; ergo phraſis illa etiam ſolitarie ſumpta eamdem habet ſignificationem. Quaero, an qui ſic ratiocinatur, optimas ſervet ratiocinii leges? Verumtamen hoc argumentum eſt eorum omnium perilluſtrium auctorum, qui eam adamarunt opinionem, in quam nobis deſcendere non licet, quamque iure optimo refellimus. Ideo enim phraſis ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν in eo monumento ſignificat ἀναθεῖναι τὰς ἀνδριάντας, quod in ipſa ἐπιγραφῇ antea dictum eſt ΑΝΔΡΙΑΝΤΑΣ ΤΩΝ ΝΙΚΗΣΑΝΤΩΝ ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΑ: quod quidem quum ſit honor ΤΩΝ ΝΙΚΗΣΑΝΤΩΝ, recte poſtea brevius, generico uſurpato nomine dicitur: ΑΝΑΣΤΗΣΑΝΤΟΣ ΤΙΜΗΝ ΦΑΙΝΙΟΥ ΦΑΥΣΤΟΥ, quia nempe ex antecedentibus conſtat, cuius generis ſit honor ille, ad quem perſolvendum electus fuit Phaenius

Fau-

Fauſtus. Sic in omni ſermone ad leges optimas compoſito brevius poſtea generali loquutione id enuntiamus, quod antea pluribus verbis, ac ſingularibus ſignificationibus declaratnm eſt. At ſi ſolitarie id ſumeretur, quod poſtea brevius & generice dictum eſt; num ideas illud neceſſario gigneret, quas antea in toto orationis contextu gignebat?

§. xxI.

Quod autem in oratione praeſtat antecedens longior periodus, ex qua tantum clare percipitur brevior, quae deinde poſita eſt loquutio; id efficit in veteribus monumentis extrinſecum aliquid cum ipſa ἐπιγραφῇ coniunctum ita, ut cum illa unicum componat monumentum. Ita contingit, quum aliquod monumentum uni dicatum conſtet ex ἐπιγραφῇ ſimul & ſtatua, aliave imagine. Tunc in ἐπιγραφῇ recte dicitur ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν pro ἀναθεῖναι τὸν ἀνδριάντα; quia ex contextu quodammodo totius monumenti intelligitur, qualis honor deferatur, nempe honor ſtatuae ſeu imaginis ad poſteritatis memoriam erectae. At illud ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν ſolitarie poſitum per ſe indifferens eſt, ad plura atque diverſa commonſtranda; ut iam ſuperius probatum eſt, atque deinceps adhuc oſtendetur. Secus enim ſtatuendum eſſet ab Ἀρχαιολόγοις, verbum etiam εἰμὶ *ſum* cum ſecundo caſu perſonam indicante, in veteribus ἐπιγραφαῖς per ſe ipſum ſignificare ſtatuae erectionem; quia aliquando in iis, quae cum ſtatua coniunctae ſunt, aut quandoque fuere, hunc ſenſum obtinet. Sic apud Chishullum (52) celeberrimae inſcriptionis Sigeae initium eſt: ΦΑΝΟΔΙΚΟΥ ΕΙΜΙ ΤΟΥ ΕΡΜΟΚΡΑΤΟΥΣ, κ. λ. *Sum Phanodici filii Hermocratis* ſtatua; quia nempe haec aderat ſimul cum inſcriptione coniuncta. At ſine hoc indicio quis umquam vim hanc tribuet verbo εἰμὶ, ut ſtatuam ſignificet? Iohan. Fridericus Leisnerus (53) aliud proponit exemplum, ellipſis vocis *ſtatuae* ex Plinio (54), quod huiuſmodi eſt: *fuit Hermodori in Comitio*, ſcilicet *ſtatua fuit*. At Plinii locus integer hic eſt, *fuit & Hermodori Epheſii in Comitio ... publice dicata*; ſtatua nimirum ſubintelligitur, quia totum illud caput, in quo haec continentur, eſt de ſtatuis. Haec autem ellipſium exempla prope inutilia infinitae molis opus conficerent. Atque ut ad rem noſtram

ſtram revertamur, idem dicendum de phraſi ἀναθεῖναι τὴν τιμὴν, ac de verbo εἰμὶ nuper diximus; nempe tot eam habere poſſe ſignificationes, quot ſunt τιμαὶ *honores*, qui alicui deferri poſſunt. Ita in alio huius praeclariſſimi Musei Nanii monumento, quod inter monumenta νεκρολογικὰ afferemus num. xv. habetur verbum ΕΤΙΜΗΣΕΝ, quod ex monumenti circumſtantiis refertur ad viri imaginem anaglypham, ad ipſius Hermam, atque ut arbitror, etiam ad eiuſdem coronam; quae omnia ſunt in eodem monumento inſculpta, nec tamen in ipſius ἐπιγραφῇ commemorata.

§. xxII.

Demum obſervare lubet, non ſatis ſibi eos conſtare, quos heic confutamus; adeoque & ex propriis eoſdem refelli poſſe principiis. Eſto exemplum ex Muratorio; ceteri enim, de quibus dictum eſt, cum ipſo conſentiunt. Muratorius (55) ergo exhibet inſcriptionem Rufi Feſti, ſplendidiſſimi Graeciae Proconſulis, & Areopagitae, quem ſenatus Areopagitarum & alter trecentorum & populus ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ; quod abſolute, ac ſine ullo dubitationis veſtigio interpretatur: *ſtatua erecta* honoravit. At ibidem plura alia deſcribit monumenta, in quorum ἐπιγραφαῖς deeſt verbum ΕΤΙΜΗΣΕ, vel ΑΝΕΣΤΗΣΕ, quod ex more ut notiſſimum ſubintelligebatur; in his autem modo (56) ſupplet tantummodo verba *honorat*, vel *hoc monumento honorat* (57), vel ſimile aliud; modo vero dubitantis in morem ita ſupplet atque ſubſcribit: *ſtatua* vel *monumento publico donant* (58), *hoc monumento* ſive *ſtatua donat* (59), *monumento iſto*, ſive *ſtatua exornant* (60). Porro cur haec ſupplementorum diverſitas? Non quidem ex cauſſa aliqua monumentis ipſis intrinſeca; etenim omnia ſpectant ad viros promeritis laudibus ſatis abundantes. Cur ergo aliquibus dubitanter ſtatuae honor, aliis tantum honor monumenti; nemini autem ex his, in quorum ἐπιγραφαῖς non eſt verbum ΕΤΙΜΗΣΕΝ, vel ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ certo honorem ſtatuae impertitur, quum contra facile honorem hunc iis concedat, quorum ἐπιγραφαὶ unum ex iis verbis praeſeferant? Ubi deeſt ΕΤΙΜΗΣΕΝ vel ΑΝΕΣΤΗΣΕΝ iure ac nemine contradicente in his ſuppletur; ergo perinde eſt, ac ſi verbum illud in iiſdem conſcriptum fuerit. At ubi ſcriptum reperit Muratorius, ſupplet non quemcumque, ſed

ſtatuae honorem; ergo hunc etiam ſupplere deberet, ubi ſubintelligitur ſcriptum aliquod ex iis verbis. Verum ubi ſcriptum non legitur, non ſubſtituit verba, ſtatuae honorem indicantia; ergo nec ſubſtituere deberet, ubi verbum illud apparet; eadem enim utrobique ratio, nullumque prorſus in ea re diſcrimen. Huc revocentur, quae ſuperius comprobata ſunt contra MURATORIUM, alioſque; atque inde certam agnoſces IGNARRAE ſententiam, quam explicavi, pluribuſque argumentis defendi. Ex his vero omnibus illud conſequitur, incertum ſaltem eſſe, an *Iul. Epaphroditus*, praeter honorem ἐπιγραφῆς, obtinuerit etiam ab urbe *Upiſina* ſtatuae honorem.

§. XXIII.

Quodcumque tandem honoris genus illi impertita eſt civitas, hoc eidem tribuit Ψ. Γ. ψηφίσματι γερουσίας, *decreto ſenatus*; quo nil honorabilius optimo civi poteſt contingere. Quod ſpectat ad ſigla Ψ. Γ. ſic interpretati ea ſumus ex vi contextus huius ἐπιγραφῆς, in qua mentio eſt de urbis *Upiſinae* γέρουσι ſenatoribus; atque ex interpretatione ſimilium ſiglarum ΨΗ. Β. quae CORSINIUS & PLACENTINIUS reddunt ψηφίσματι βουλῆς, *decreto ſenatus*. Sic in alio Graeco lapide MUSEI NANII apud PASSERIUM (61), & PACIAUDIUM (62) legimus: ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΨΗΦΙΣΜΑ, *iuxta ſenatus decretum*; ita apud CHISHULLUM (63), & MURATORIUM (64) habetur ſolemnis formula ΚΑΤΑ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ, *iuxta decretum urbis*: cui formulae ſimilis eſt alia apud GRUTERUM (65) ΔΟΓΜΑΤΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ, vel ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ, *decreto ſenatus*, vel *provinciae*, aut *magiſtratus*, ſeu *praefecturae*. SPONIUS (66) autem ſigla haec Β. Δ. interpretatur βουλῆς Δόγματι *ſenatus decreto*. Ceterum non memini, me alibi legiſſe vel ſigla Ψ. Β. vel in aliquo veteri monumento verba, quae hiſce ſiglis reſpondere certo arbitramur. At dies fortaſſe proferet antiquos lapides, in quibus verba illa ſine ſiglis apparebunt. In ea enim ſum opinione, ut putem, monumenta primo ſine huiuſmodi ſiglis fuiſſe conſcripta; deinde vero formulas, quae iam evaſerant ſolemnes, conſueviſſe ſcribi ſiglorum more; ob hanc ſcilicet rationem, quod iam ſolemnes eſſent, adeoque & frequenter uſitatae, omnibuſque notiſſimae. Quare ſatis erat poſtea eas indicare primis ſyllabis vel litteris, ut quiſque vel leviter eruditus eaſdem poſſet facillime percipere.

(1) NE-

(1) Negrius. *Geograph. commentar.* x.
(2) Cellarius. *Geograph.* lib.II.cap.XV. num.LXXXV.
(3) Baudrantius. *Lexic. Geographic.*
(4) Ortelius. *Theſaur. geograph.*
(5) Martinier. *Dictionaire geograph.*
(6) Antoninus. *Itinerar.*
(7) Spanhemius. *In Callimachi hymn. in Delum* ad v.1.
(8) Pindari Scholiastes. *Pyth.* od. IIII.
(9) Spanhemius. l. l.
(10) Idem. *In Callimachi hymn. in Cererem* ad v.25.
(11) Idem. *In Callimach. hymn. in Delum.*
(12) Anna Fabri. *In Callimach. hymn. in Cererem* v.25.
(13) Commentario *in monumentum I.*
(14) Muratorius. *Vide eius indicem nominum Graecor.* claſſ.XVII.
(15) Choeroboschus. *Opuſculo ſcripto,* πρὸς τοὺς ἐν πᾶσι τοῖς ῥήμασι κάνονας ζητοῦντας, καὶ ὁμοιότητας, *ad eos qui in omnibus verbis regulas quaerunt & ſimilitudines,*
(16) Quintilianus. *Inſtitution. orator.* lib.I. cap.VI.
(17) Sext. Empiricus. *adverſus grammaticos* lib.I. cap.10. num.209.
(18) Gruterus. LXXVIIII. 6. DCCXVII. 1. 2. 3.
(19) Gorius. *Inſcription. Donian.* cl.IIII. num.67.
(20) Muratorius. *N.Th.* DCXXVIIII.1.
(21) Sponius. *Miſcell. erudit. antiquitat.* ſect.X. num.XCIII.
(22) Esychius. v. Ἀγρέταν.
(23) Martorellius. *Theca calamar.* tom.II. lib.II. cap.VI. part.III. pag.632.
(24) Hesychius. v. Ἀγορεύειν.
(25) Sponius. *Miſcell. erudit. antiquit.* ſect.X. num.XXIIII.
(26) Reinesius. *Syntagm. antiquit. inſcription.* cl.V. num.LII.
(27) Muratorius. *N. Th.* DXLVI. 2. DLVIII.1. DLXVIIII.1. DLXI.1.
(28) Gruterus. XXX.10. CXXVI. CCLIII.6.
(29) Gothofredus. *ad leg. 7. de Piſtorib.* D.
(30) Aeschines. *in Timarch.*
(31) Plutarchus. Oratione *an ſeni ſit gerenda reſpub.*
(32) Idem. *ibid.*
(33) Didymus Claudius. *de analogia Romanor.*
(34) Meursius. *Gloſſar. Graeco barbar.*
(35) Marmora Oxonien. *in append.* num.XVI.
(36) Paciaudius. *Marmor. Peloponneſ.* tom.I. pag.199.
(37) Gruterus. DCCLX.6.
(38) Muratorius. *N.Th.* CLVI.1. CML.1. MLXIIII.3. MLXXXVI.2. MCCLXXXVII.7. MCDXXVI.5. MCDLXVIII.3.
(39) Marmora Oxonien. part. II. num. CXXXVI.
(40) Muratorius. *N. Th.* DCLXVIII. 1. MLXXXI.4.
(41) Marmora Oxonien. par.I. n.XXVIII.
(42) Meursius. *Themis Attica* lib. II. cap.XIII.
(43) Snellus Willebrord. *de re nummar.* tom.IX. *antiquit. Graecar. Gronovii.*
(44) Harpocration. v. ἀπὸ Μισθωμάτων.
(45) Diogenes Laertius *in Solone* n.53.
(46) Tullius. *in Verr. action.* II. lib.III. num.VI.
(47) Henricus Stephanus. v. Δειπνίζω.
(48) Ignarrà. *de Palaeſtra Neapolitan.* cap.II. pag.26. & ſeq.
(49) Maffeius. *Art. critic. lapidar.* lib. III. cap.I. can.VII. col.128.
(50) Sponius. *Miſcell. erudit. antiquit.* ſect.X. num.XLI.
(51) Muratorius. *N. Th.* DLXXVIIII. 1.
(52) Chishullus. *Antiquitat. Aſiatic.* par.I. pag.4.
(53) Ioan. Frideric. Leisnerus, *in additionib. ad librum Lamberti de Bos, inſcriptum*: Ellipſes Graecae. v. Ἄνδριας.
(54) Plinius. *Hiſtor. natural.* lib. XXXIIII. cap.V.
(55) Muratorius. *N. Th.* DLX.1.
(56) Idem. *ibid.* DLIII.3. DLIIII.2. DLV.3.
(57) Idem. *ibid.* DLIIII.1. DLVII.4.
(58) Idem. *ibid.* DLVIII. 1.
(59) Idem. *ibid.* DLXVIII. 4.
(60) Idem. *ibid.* DLXI. 1.
(61) Passerius. *Oſſervazioni ſopra alcuni mo-*

ni monumenti del Muſeo Nani ſez. II. pag.XVIIII.

(62) PACIAUDIUS. *Monumenta Peloponn.* tom.II. pag.6.

(63) CHISHULLUS. *Antiquitat. Aſiatic.* par.II. pag.6. num.V.

(64) MURATORIUS. *N.Th.* MXXVII.4.

(65) GRUTERUS. MXC.II.20. MXCIIII.4. MCII.1.

(66) SPONIUS. *Miſcell. erudit. antiquit.* ſect.X. num.XXXVIIII. XLI.

MONUMENTUM VI
COMMENTARIO
ILLUSTRATUM

ΣΥΝΟΨΙΣ

COMMENTARII

IN MONUMENTUM VI

§. I. *QUaedam praemonentur ad huius monumenti lectionem ſpectantia; atque affertur eiuſdem Latina interpretatio.*

§. II. *Grammaticales formulae, quibus in veteribus* ἐπιγραφαῖς *exprimi ſolent urbium nomina.*

§. III. *Aliae huiuſce generis formulae recenſentur, atque illuſtrantur.*

§. IIII. *Plura indicantur elogia, quae cum urbium nominibus ſolent in antiquis* ἐπιγραφαῖς *coniungi.*

§. V. *De generis nobilitate magna fuit apud Graecos opinio. Raro autem haec generis nobilitas in veteribus monumentis exprimi ſolet.*

§. VI. *Agonothetam diverſum fuiſſe ab Athlotheta tradunt veteres. Hos immerito prorſus reprehendit PITISCUS, cuius refellitur opinio.*

§. VII. *Refellitur etiam ex hac* ἐπιγραφῇ *aliiſque argumentis opinio VANDALEI affirmantis, Agonothetae munus fuiſſe temporarium.*

§. VIII. *Singularis prorſus eſt in hoc monumento Iovis* βυλαίυ *mentio, de quo veterum quaedam adducuntur teſtimonia; illa vero PAUSANIAE, & ANTIPHONTIS illuſtrantur.*

§. VIIII. *Proponitur quaeſtio: Cur oratores Athenienſes per Veſtam* βυλαῖαν, *non autem per Minervam* βυλαῖαν, *nec per Iovem ipſum* βυλαῖον *iurare ſolerent?*

§. X. *Eadem quaeſtio ſolvitur, propoſitis rationibus, ob quas potiſſimum per Deam Veſtam* βυλαῖαν *iuraverint; ex quibus intelligitur, cur non ſolerent adeo frequenter per Minervam, vel per Iovem* βυλαίυς *iuramenta concipere.*

§. XI. *Solis & Lunae cultus a prima idololatriae origine ſupremus fuit; ſed deinde ſupremum hunc cultum obtinuit Iuppiter.*

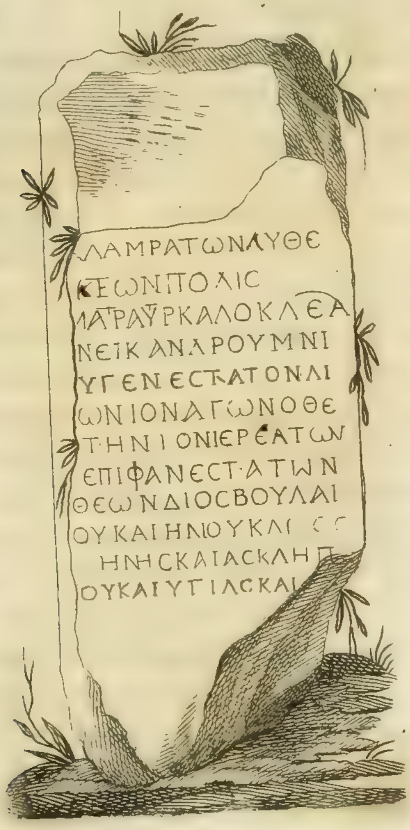
§. XII.

§. XII. *Explicatur ſententia MACROBII, Deos omnes ad Solem referentis; ac breviſſime oſtenditur Deorum diverſitas.*

§. XIII. *Nunc primum in Graeca* ἐπιγραφῇ *Lunae nomen apparet, & tot Deorum in uno homine ſacerdotium, in eaque etiam rara admodum* τῶν θεῶν ἐπιφανεστάτων *nuncupatio.*

MO-

MONUMENTUM VI

COMMENTARIUS

§. I.

FAto neſcio quo illuſtrioribus monumentis vel temporis edacitas, vel indoctorum hominum incuria maiores ſtruxit inſidias. In hoc pauca quidem deſunt ab utroque latere; in fine autem an pauca an multa deſiderari debeant, obſcurum nobis omnino eſt. Sed inter ea, quae manent vel prorſus vel fere integra, quaedam ſunt mihi impervia, quaedam vero non ſine aliquo labore ſatis perſpecta. Quae ego legerim, ſuppleverim, atque immutaverim, ex eadem ἐπιγραφῇ parvo charactere expreſſa erit perſpicuum; quae vero mihi dif-

 ficul-

ficultatem adhuc pariunt, ingenue indicabo. Eſt enim monumentum hoc ab aliqua civitate ad honorem cuiuſdam viri cl. Agonothetae, & ſacerdotis excitatum; at urbis ſeu populi nomen, quocumque adhibito ſtudio numquam licuit apud geographos reperire, ut in marmore exſculptum eſt, vel ad eius ſimilitudinem quamproximam, licet innoteſcat, lapidem adveniſſe ex Peloponneſi littoribus, quae nunc vulgo dicuntur a noſtris *Coſte meridionali della Morea*. Fortaſſe in ipſo lapide nil deeſt, ubi legitur ignotum illud populi nomen in plurali caſu ſecundo; ſed hoc certiſſimum non eſt; adeoque ab eo definiendo abſtineam, quamvis illud efferam, ſicuti in marmore veroſimilius apparet. En itaque idem monumentum parvo charactere Graeco, & cum Latina verſione expoſitum:

Ἡ λαμπρὰ τῶν λυθε	*Inluſtris Lythe-*
κέων πόλις	*ceorum civitas*
Μάρ. Αὐρ. Καλλόκλεα	*Mar. Aur. Caloclem*
Νικάνδρου εὐ-	*Nicandri fil. nobi-*
γενέστατον αἰ-	*liſſimum, per-*
ώνιον ἀγωνοθέ-	*petuum agonothe-*
την τὸν ἱερέα τῶν	*tam, ſacerdotem*
ἐπιφανεστάτων	*praeſentiſſimorum*
Θεῶν Διὸς βουλαί-	*Deorum Iovis conſilia-*
ου καὶ Ἡλίου καὶ Σε-	*rii, & Solis, & Lu-*
λήνης καὶ Ἀσκληπι-	*nae, & Aeſculapi-*
οῦ καὶ Ὑγίας καὶ	*i, & Ygiae, &*

§. II.

Plura ſunt in hoc monumento animadverſione digniſſima, quae eius rationem ac pretium magnopere commendant, quaeque identidem ſuis locis erunt a nobis obſervanda. Elegans vero in primis eſt ea loquutio: Η ΛΑΜΠΡΑ ΤΩΝ ΛΥΘΕΚΕΩΝ ΠΟΛΙΣ; ut norunt Graecae linguae ſtudioſi. Vix alteram huic ſimilem vidi apud MURATORIUM (1) nempe: Η ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ ΜΕΓΑΡΕΩΝ ΠΟΛΙΣ. Sed obſervanda heic generatim eſt ratio, qua urbium nomina in honorariis huiuſmodi ἐπιγραφαῖς ſolent a Graecis exponi. Ac principio quidem raro admodum contingit, ut in huius

ius generis monumentis ipſum nomen urbis in recto collocetur; ſicuti in ſuperiori, quam illuſtravimus ἐπιγραφῇ dicitur: Η ΙΕΡΑ ΟΥΠΗΣΙΝΑ. Plerumque enim ponitur vox ΠΟΛΙΣ cum urbis nomine, quod ad populi nomen redactum in caſu ſecundo expreſſum eſt: idque variis prorſus modis, nempe vel ante, vel poſt poſita voce ΠΟΛΙΣ, maiori vel minori linguae elegantia. En exempla quaedam: apud MURATORIUM (2) Η ΠΟΛΙΣ ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ ΛΑΜΙΕΩΝ *civitas Sebaſtenorum Lamienſium*, & apud CYRIACUM Anconitanum (3): Η ΠΟΛΙΣ ΠΑΛΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΙΝΙΑΣ *civitas Palenſium Cephaleniae*. Sic in ditiſſimo MUSEO NANIO, apud PACIAUDIUM (4) ΠΟΛΙΣ Η ΤΩΝ ΕΡΜΙΟΝΕΩΝ *urbs Hermionenſium*: elegantius vero in MURATORII (5) Theſauro Α ΠΟΛΙΣ Α ΤΩΝ ΑΡΓΕΙΩΝ *civitas Argivorum*; & in eodem (6) Η ΠΟΛΙΣ Η ΤΩΝ ΓΑΖΑΙΩΝ, *urbs Gazaeorum*: aut poſtpoſita voce ΠΟΛΙΣ apud eumdem MURATORIUM (7) ΛΑΜΠΑΙΩΝ Η ΠΟΛΙΣ *Lampaeorum civitas*, vel Η ΜΕΓΑΡΕΩΝ ΠΟΛΙΣ, *Megarenſium civitas*.

§. III.

Quoniam vero monumenta huiuſmodi in iis ipſis urbibus erigebantur, quae honorem alicui decernebant; proinde proprium urbis nomen ſaepe in his ἐπιγραφαῖς reticetur; poſita ſolummodo voce ΠΟΛΙΣ, vel Η ΠΟΛΙΣ: cuiuſmodi plura videre eſt apud laudatum MURATORIUM (8), apud quem perpetuo ita inſcribuntur honorariae ἐπιγραφαὶ, quae dicuntur Lacedaemone repertae. Unicum vero mihi occurrit apud eumdem auctorem (9) monumentum, quod dicitur Thyatirae inventum, cui praeſcribitur Η ΠΑΤΡΙΣ, *patria*. Alterum autem affert idem MURATORIUS (10), quod ad Thyatiram pariter pertinet, in quo non Η ΠΑΤΡΙΣ, nec Η ΠΟΛΙΣ, ſed inſcriptum eſt Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ, *ſenatus & populus*: quod quidem aequivalere cenſeo alteri vocabulo Η ΠΑΤΡΙΣ, vel Η ΠΟΛΙΣ; ſenatus enim & populus univerſam urbem repraeſentant. Ita ſemper in honorariis monumentis Palmyrenis eadem habetur apud MURATORIUM (11) inſcriptio: Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ. Sic in Athenienſibus huiuſmodi ἐπιγραφαῖς non memini me umquam legiſſe, Η ΠΟΛΙΣ, ſed tantum Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ; vel magis diſtincte apud CYRIACUM Anconitanum (12): Η ΕΞ ΑΡΕΙΟΠΑΓΟΥ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Η ΒΟΥΛΗ

ΤΩΝ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ, *ſenatus Areopagiticus*, & *ſenatus quingentorum*, & *populus Athenienſium*; quibus quidem formulis tota Athenienſium civium congeries comprehenditur; ſive ſenatus ſecundo loco ibi commemoratus ΤΩΝ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΩΝ *quingentorum*, fuerit, ſive pro temporum diverſitate, dumtaxat ΤΡΙΑΚΟΣΙΩΝ *tercentorum*, ut apud MURATORIUM (13), vel amplius etiam ΤΩΝ ΕΞΑΚΟΙΣΙΩΝ *ſexcentorum*, apud eumdem (14). Quandoque pro nomine ΠΟΛΙΣ, vel ΠΑΤΡΙΣ habetur vox ΚΟΙΝΟΝ; ut apud MONTFAUCONIUM (15) ΚΟΙΝΟΝ ΓΑΛΑΤΩΝ *commune Galatarum*, ſeu ΚΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΓΑΛΑΤΩΝ, ut apud GRUTERUM (16). Demum aliquando nomen urbis alicuius ad nomen populi redactum in recto exponitur; ut in Muratoriano theſauro (17) ΑΒΥΔΕΝΟΙ.

§. IIII.

Iamvero ipſis aliquando civitatibus additur vox aliqua honoris. Illa de qua diſſerimus dicitur ΛΑΜΠΡΑ, *ſplendida*, *illuſtris*; ſic apud MURATORIUM (18) ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΑΣΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΑΥΡΟΜΕΝΕΙΤΩΝ, *ſenatus & populus ſplendidae urbis Tauromenitarum*; quamquam vox λαμπρασία apud lexicographos deſideretur. Sed ΛΑΜΠΡΑ dicitur Η ΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΓΑΖΑΙΩΝ, immo ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗ *ſplendidiſſima urbs* ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ *Smyrnaeorum*, ut paullo poſt erit dicendum. Sed aliquando etiam ipſe urbium ſenatus eodem honoris titulo decoratur; ut apud TOURNEFORTIUM (19) ΔΟΓΜΑΤΙ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΑΣ ΓΟΡΤΥΝΙΩΝ ΒΟΥΛΗΣ *decreto ſplendidi Gortyniorum ſenatus*; qui etiam appellari quandoque in veteribus monumentis ſolet ΚΡΑΤΙΣΤΗ, *ſupremus*, ſive *potentiſſimus*; ut apud MURATORIUM (20), & in MARMORIBUS OXONIENSIBUS, ut mox dicemus. Sic etiam urbs aliqua vel nuncupatur tantum ΙΕΡΑ, *ſacra*, ut in his MUSEI NANII monumentis ΟΥΠΙΣΙΝΑ, de qua ſuperius (21) diſſeruimus; vel ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΣ *ſacra & aſyli iure praedita*, ut paullo infra. Mirum vero eſt, quod a CHISHULLO (22) vox ΑΣΥΛΟΣ ſaepe *inſpoliata* reddatur, quum ex ἐπιγραφῶν contextu compertum omnino ſit, reddi eam debere *iure aſyli praedita*; neque enim illud *inſpoliata*, niſi vim aliquam vocibus inferas, aequivalere poteſt alteri formulae: *iure aſyli praedita*. Quum autem Rom. Imperatorum temporibus civita-

vitates plurimae Graecorum Romano ſubiicerentur imperio: ideo quae ab hoc libera eſſet, ΕΛΕΥΘΕΡΑ dicebatur ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ *libera & propriis utens legibus*, ut apud MURATORIUM (23) Η ΠΟΛΙΣ ΠΑΛΕΩΝ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ; aliqua vero ſolum appellatur ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ. Pauciſſimae autem ſunt urbes, quae in antiquis marmoribus haec praeſeferant honoris elogia; in veteribus nummis aliqua ſunt frequentiora; ut videre eſt apud SPANHEMIUM (24). Multo vero pauciores ſunt in quibuslibet antiquorum monumentis urbes, quae plures ſibi laudes tribuant, ut Gazenſium civitas, quae in Muratoriano theſauro (25) dicitur: ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΑΣΥΛΟΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΣ ΠΙΣΤΗ Η ΕΥΣΕΒΗΣ ΛΑΜΠΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΕΚ ΕΝΚΛΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΟΥ ΘΕΟΥ, *ſacra & aſyli iure praedita, ſuiſque utens legibus, fidelis, pia, ſplendida, & magna ex Enclyſeo patrio Deo*. Nulla vero maiorem de ſe ipſa opinionem in veteribus ἐπιγραφαῖς commonſtrat, quam Smyrnaeorum civitas, de qua in OXONIENSIBUS MARMORIBUS (26) dicitur: Η ΚΡΑΤΙΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ΚΑΛΛΕΙ ΚΑΙ ΜΕΓΕΘΕΙ ΚΑΙ ΛΑΜΠΡΟΤΑΤΗΣ ΚΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ ... ΚΑΙ ΚΟΣΜΟΥ ΤΗΣ ΙΩΝΙΑΣ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ ΠΟΛΕΩΣ. *Praeſtantiſſimus ſenatus primae per Aſiam pulchritudine & magnitudine, & ſplendidiſſimae, & metropolis Aſiae ... & ornamenti Ioniae Smyrnaeorum civitatis*.

§. V.

Nunc aliqua dicamus de *M. Aur. Calocle*, quam ſplendida illa urbs monumento honoravit. Hunc in primis laudat, ut virum ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΝ *nobiliſſimum*; neque enim corruptam illam vocem, quae in hoc lapidis loco eſt, melius reſtituere poſſum. Nam etſi huiuſmodi vox apud Lexicographos non appareat; attamen iuxta grammaticorum canones rectiſſime deducitur a poſitivo εὐγενὴς, quin ulla mihi donanda ab eiſdem ſit amica in eorum meſſem facultas. Sed difficultatem omnem removet vetus ἐπιγραφὴ apud CYRIACUM Anconitanum (27), quae nobis exhibet Μ. ΑΥΡ. ΠΑΝΚΡΑΤΙΔΑΝ ΕΛΛΑΝΙΚΟΥ ΤΟΝ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΝ ΠΟΛΙΤΗΝ, *M. Aur. Pancratidam Ellanici fil. nobiliſſimum civem*. Iam vero licet plures eidem voci εὐγενὴς ſubiectae ſint ſignificationes; ea tamen, quam tradidimus, eſt tantummodo amplectenda; cete-

ceterae enim non videntur heic ſibi locum vindicare poſſe. Qua de re quiſque iudicare poterit, quin eas afferre, atque examini ſubiicere teneamur. Iamvero de generis nobilitate, quae fuerit veterum, ac praeſertim Graecorum exiſtimatio, adeo diligenter, copioſeque expoſuit doctiſſimus PACIAUDIUS (28), explicans aliud praeclarum MUSEI NANII monumentum, ut eruditis eiuſdem obſervationibus nil plane addi poſſe videatur. Illud tantummodo ſupereſt obſervandum, raro admodum in veteribus ἐπιγραφαῖς de hac generis nobilitate, ſicuti etiam de divina generis origine mentionem expreſſam haberi. Fortaſſe enim plurimi generis nobilitate praeſtantes dignoſcebantur, iuxta diverſa rerumpub. ſyſtemata, ex officiis & muneribus, quae in ipſis monumentis eoſdem geſſiſſe declarabatur. Quare nobis non licet huiuſmodi formulas colligere, quibus hanc nobilitatem commonſtrare ſolerent; ut inde conſtaret illius pretium, quae in hoc noſtro monumento poſita eſt. Ex ea tamen patet, *M. Aur. Calocem* multae nobilitatis virum fuiſſe.

§. VI.

Quum autem hic tanta generis nobilitate praeſtaret, merito ſane in primis urbs illa eum laudat ut ΑΙΩΝΙΟΝ ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΝ, *perpetuum agonothetam*. HESYCHIUS (29) diſtinguit inter ἀγωνοθέτην & ἀθλοθέτην, inquiens: ἀθλοθέτης ὁ μόνα γυμνικὰ, ἀγωνοθέτης δὲ ὁ τὰ μουσικὰ ἀκροάματα διατιθέμενος, ideſt *Athletheta, eſt qui ſola gymnica, agonotheta autem, qui muſica certamina diſponit*. Hanc HESYCHII diſtinctionem animadvertens SIGONIUS (30) obſervat, ſcriptum a PLUTARCHO (31), Periclem in Panathenaeis muſicum agonem inſtituiſſe, eumque ipſum athlothetam declaratum ordinaſſe ita ut iudicaret, quomodo certantes aut tibiis aut voce, aut cythara canere oporteret. Hinc ergo conſequens eſt, Athenis hoc fuiſſe munus athlothetae, quod HESYCHIUS generatim loquutus, agonothetae adſcribit. AMMONIUS etiam apud IOAN. GRINAEUM (32) tradit agonothetas eſſe τῶν σκηνικῶν, athlothetas vero τῶν γυμνικῶν; atque in eadem ſententia eſt pariter SUIDAS (33). Ita etiam ſenſiſſe SIGONIUM auctor eſt PITISCUS (34); at SIGONIUS ideo PLUTARCHUM de Pericle loquentem laudavit, ut illum HESYCHIO opponeret. Quod autem addit PITISCUS, inſcite

te eos facere, qui athlothetas ab agonothetis ſeiungendos putant; non ſatis quidem hoc demonſtrat. Nam quod PAUSANIAS (35), quem ἀγωνοθέτην vocaverat, mox ἀθλοθέτην appellet, quodque THEMISTIUS (36) non ſolum athlothetas, ſed etiam agonothetas nuncupet eos, qui curſoribus in ſtadio praemia tribuerent; haec inquam, quae ſunt PITISCI argumenta, haud ſatis probant, quod ipſe magnopere vellet. In primis enim grammatici illi eruditiſſimi, qui eam diſtinctionem tuentur agonothetam inter & athlothetam, non videntur illam defendere ex eo, quod grammaticis rebus ſtuduerint; neque enim in iis vocibus, ſpectata earum origine, quidquam eſt, quod diſtinctionem illam commendet. Ipſi ergo eam adnotantes loquuntur, ut aequum eſt iudicare, de moribus, qui vel ſua aetate, vel in locis ſaltem, quae iidem habitabant, obtinuerint. Neque enim veroſimile eſt, tot tantoſque viros in huiuſmodi re hallucinatos fuiſſe, ut irridendi vel reprehendendi ſint, quod inſcite eam diſtinctionem vel excogitaverint, vel ab aliis excogitatam admiſerint.

§. VII.

Illud praeterea obſervandum, quod huiuſce monumenti pretium adauget, *M. Aur. Caloclem* non dici tantum ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΝ, ſed ΑΙΩΝΙΟΝ ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΝ, *perpetuum agonothetam*. Quod quidem erroris non vulgaris arguit VANDALEUM (37) de agonothetis ita ſcribentem: *Illud autem agonothetae munus aeque ac gymnaſiarchae non perpetuum ſive ad vitam erat, ſed ſemel, bis, terve ac procul dubio quandoque pluries adeoque diverſis admodum temporibus, ab hominibus electis adminiſtrabatur ſive in pentaeteridas, ſive aliter fieret.* Haec autem ſe probaſſe putat VANDALEUS ex veteribus ἐπιγραφαῖς, in quibus aſſeritur, aliquem fuiſſe agonothetam pluries. Sed vetera illa monumenta nil aliud ſane probant, quam agonothetae munus temporarium fuiſſe iis in locis, ad quae eadem monumenta ſpectant; non autem ubique eam fuiſſe conſuetudinem, adeo ut nullibi prorſus exſtiterit agonotheta διὰ βίου, ſive αἰώνιος, *perpetuus*. Quamvis vero non innoteſcerent VANDALEO earum urbium monumenta, quae perpetuos agonothetas exhiberent; nulla tamen aderat ratio, quae cogeret ſcripto-

ptorem illum, ut agonothetas omnes ſtatueret fuiſſe temporarios. Nulla enim excogitari poteſt Graecis omnibus communis lex, quae id praeciperet; ac multo minus probari poſſet, eamdem legem quolibet tempore apud Graecos omnes perpetuam manſiſſe; praeſertim quum quaelibet fere Graecarum urbium ſuas haberet leges, ſuaſque ſervaret conſuetudines, & quum nulla forte natio adeo fuerit in ſuis moribus inconſtans, quam illa Graecorum fervidiſſima. Sic ut aliquod afferam exemplum, Athenienſes habuere primum archontes perpetuos, tum decennales, poſtremo annuos. Inter Graecorum ſacerdotes aliqui recenſentur in veteribus ἐπιγραφαῖς ΔΙΑ ΒΙΟΥ *ad vitam*, ſeu *perpetui*, ut apud GRUTERUM (38); atque ut aliud ad rem aptius exemplum adducam, eſt apud eumdem (39) ΞΥΣΤΑΡΧΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ *xyſtarcha perpetuus*; immo apud CYRIACUM (40) Anconitanum videmus ΣΕΞ. ΠΟΜ. ΣΠΑΤΑΛΟΝ ... *Sex. Pom. Spatalum*, primo ΔΙΣ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΝ *bis gimnaſiarcham*, deinde ΑΙΩΝΙΟΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΝ *perpetuum gymnaſiarcham*. Ex quibus ſane deducere ſaltem poterat VANDALEUS non repugnare, quin etiam adesſent perpetui agonothetae; praeſertim quum ratio huius muneris ea non ſit, quae ex natura ſua virum flagitet, qui tantummodo ad definitum aliquod tempus eo perfungatur officio; ſed ſicuti alia plura, ita pariter perpetuum eſſe potuit hoc munus, ſicuti perpetuum obtinuit *M. Aurelius Calocles*.

§. VIII.

Hunc praeterea laudat incognita illa urbs, ut ΤΟΝ ΙΕΡΕΑ ΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΝ ΘΕΩΝ ΔΙΟΣ ΒΟΥΛΑΙΟΥ κ. λ. *Sacerdotem praeſtantiſſimorum Deorum, Iovis conſiliarii &c.* Ex hoc autem magis magiſque dignoſcitur huiuſce monumenti praeſtantia ſingularis. Nam Iovis quidem βυλαίυ mentio eſt apud veteres aliquos ſcriptores, quorum teſtimonia erunt mox adducenda; ſed in antiquis marmoribus altiſſimum eſt, quod ego noverim, de eo ſilentium. Itaque Iovem ita appellatum invenio a PHURNUTO (41) Mythologo, inter plura, quae ipſe recenſet huius ſupremi ethnicorum Numinis elogia. In promptu vero ſunt DEMOSTHENIS, PAUSANIAE, & ANTIPHONTIS loca, in quibus & Iovis βυλαίυ nomen & cultus etiam indicatur. DEMOSTHENES (42) ſcribit, Iovi

vi βουλαίῳ fieri feſta εἰσιτήρια Athenis conſueviſſe ἐπὶ τῆς βουλῆς, *a ſenatu*. Namque, ut refert Pausanias (43) πλησίον τῶν πεντακοσίων καλουμένων βουλευτήριον οἱ βουλεύουσιν ἐνιαυτὸν Ἀθηναίοις· βουλαίου δὲ ἐν αὐτῷ κεῖται ξόανον Διὸς καὶ Ἀπόλλωνος. *In proximo eorum, qui quingenti appellantur, ſenatus eſt, qui annuatim Athenienſibus praeſunt; quo quidem in ſenatu eſt ſimulacrum Iovis* βουλαίου *conſiliarii, & Apollinis*. Ex Antiphonte (44) vero deſumi poteſt ratio, propter quam ſimulacrum hoc in ſenatu exſtaret. Inquit enim: ἐν αὐτῷ βουλευτηρίῳ Διὸς βουλαίου, καὶ Ἀθηνᾶς βουλαίας ἱερόν ἐστι, καὶ εἰσιόντες οἱ βουλευταὶ προσεύχονται, *in quo ſenatu templum eſt Iovis conſiliarii, & Minervae conſiliariae, in quo ſenatores ingreſſi orant*. Si enim ethnici illi, iuxta eorum falſa principia, Iove conſiliario indigebant; eo ſane quammaxime opus habebant in ſenatu, ubi quidquid ad commune reipub. bonum erat definiendum, ſenatorum conſiliis, iudiciiſque perficiebatur. Hoc autem in loco videndum eſt, quomodo Antiphon, & Pausanias ſimul conciliandi ſint. Uterque enim de Athenienſium βουλευτηρίῳ *ſenatu* loquitur; Pausanias autem Iovis βουλαίου & Apollinis ſimulacrum, Antiphon vero Iovis βουλαίου, & Minervae βουλαίας templum in eodem ſenatu conſtituit. Verum nil repugnat, quominus in ſenatu ipſo & adeſſet templum huiuſmodi, in quo colerentur Iuppiter βουλαῖος, & Minerva βουλαῖα, & in quo etiam, ſi velis, exſtarent utriuſque Numinis ſimulacra; in alio autem eiuſdem ſenatus loco adeſſent ſtatuae ſeu ſimulacra quaecumque ipſius Iovis βουλαίου & Apollinis. Ex temporum etiam diverſitate, quamquam non eſt neceſſe, explicari facile poteſt utriuſque illius ſcriptoris aſſertio.

§. VIIII.

Praeter Iovem, nullum alium video Numen a Graecis hoc agnomine donatum niſi Minervam & Veſtam. De his autem non eſt cur proferam veterum teſtimonia; quae & iam a Meursio (45) fere omnia collecta ſunt, & ad hoc monumentum illuſtrandum non ſunt plane neceſſaria. Illud vero videtur heic ſaltem praemonendum, quod obſervat Mausacius in Harpocrationem (46), nempe vix ullum eſſe oratorem, qui non meminerit Veſtae βουλαίας, qui nimirum per hanc in ſuis orationibus non iuraverit. Harpocration enim de oratore Dinarcho refert,

fert, quod in quadam declamatione dixerit: μαρτύρομαι τὴν Ἑςίαν, τὴν βυλαίαν, τὴν ἐν τῇ βυλῇ ἱδρυμένην, *teſtor Veſtam* βυλαῖαν *in ſenatu ſedentem*. Ex hoc enim explicatu difficile admodum videtur, cur oratores Athenis iuraverint per Veſtam βυλαῖαν, non autem per Minervam, quae erat maxima Athenienſium patrona, quinimmo nec per Iovem βυλαῖον, quem & ipſi Athenienſes Deorum omnium ſupremum venerabantur, & quem cum Minerva ſenatores βυλευτήριον ingreſſi exorabant, ut conſiliarii. Namque Athenienſes non ſolebant Scytharum more Ἱςίην μὲν μάλιςα, ἐπὶ δὲ Δία, *Veſtam quidem praecipue, poſtea Iovem* venerari, ut de illis tradidit HERODOTUS (47); ſed ut ex omnibus Graecorum poetis aliiſque eorumdem ſcriptoribus intelligi poteſt, iidem Athenienſes Iovem colebant, ut ſupremum Deorum omnium patrem, dominum, & regem. Qua de re alibi iam a nobis aliqua dicta ſunt (48), aliaque etiam dicenda erunt, ubi Latina eiuſdem MUSEI NANII monumenta illuſtrabimus. Itaque videtur potius debuiſſe ab oratoribus iuramenta concipi per Iovem βυλαῖον, aut etiam per Minervam βυλαῖαν, quam per Deam Veſtam, licet & ipſa τῆς βυλαίας cognomen fuerit apud Athenienſes adepta.

§. X.

Nos autem reddere rationem poſſumus, cur per Deam Veſtam iuraverint, ex quo forte conſequens erit, cur nec Iovem nec Minervam ſolerent adeo frequenter ut Veſtam in iuramentis nuncupare. Erat enim apud Graecos proverbium: ἀφ' Ἑςίας ἄρχυ, *a Veſta incipe*; mos autem eorum fuit, ut in omnibus ſacrificiis Veſtae offerrentur primitiae. Hoc nempe a Iove obtinuit, poſtquam ipſa Diis opem tulit adverſus Titanes, ac vetiti ſunt ne imperium ſuſciperent, quod Iuppiter coepit; καὶ μετὰ ταῦτα, ut ſcribit ARISTOCRITUS (49) apud NATALEM COMITEM (50) ὕτω νενόμιςαι ἐν τοῖς ἱεροῖς τὰς ἀπαρχὰς ἁπάντων τῶν θυομένων πρώτῃ δῦναι Ἑςίῃ, *ita vero poſtea ſancitum eſt in ſacris, ut primum omnium, quae ſacrificabantur, primitias Veſtae offerrent*. Quod etiam ex ARISTOPHANE (51) eiuſque Scholiaſte intelligi poteſt. Iam vero, ut de Veſta Graecorum admonet CICERO (52) *vis eius ad aras & focos pertinet*; erat autem in Prytaneo, quod idem

idem eſſe cum βυλευτηρίῳ probat VANDALE (53) ara erecta, in qua perpetuus aſſervabatur ignis, quam aram POLLUX (54) Veſtam appellavit, inquiens: ἐφ᾽ ὧν δὲ θύομεν, ἢ πῦρ ἀνακαίομεν, βωμὸς, θυμιατήριον, Ἑςία, ἔνιοι γὰρ ὕτως ὠνομάκασιν, ὕτω δ᾽ ἂν πυριώτατα καλοίης τὴν ἐν πρυτανείῳ, ἐφ᾽ ἧς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεςον ἀνάπτεται, *ſuper quibus ſacrificamus, aut ignem accendimus, altare, accerra, Veſta: nonnulli enim ſic appellarunt. Sic ſane aptiſſime illam, quae eſt in Prytaneo, vocaveris; ſuper qua ignis ille perpetuus ardere ſolet*. OVIDIUS (55) autem recte cecinit:

Nec tu aliud Veſtam, quam vivam intellige flammam:

Quod ex Graecis eum mutuatum eſſe iure coniicimus. PHURNUTUS (56) enim perpetuum ignem Veſtae dicatum affirmat: τὸ δ᾽ ἀεὶ ζῶον πῦρ ἀποδίδοται τῇ Ἑςίᾳ. In iuramentis praeterea aras tangebant accenſo igne aeſtuantes: quem ritum reſpexit VIRGILIUS (57) in celebri foedere Aeneam inter & Latinum, in quo pangendo alter ex his dixerat:

Tango aras, medioſque ignes, & Numina teſtor.

Qui ritus pariter deſumptus dici poteſt ex Graecis, qui eodem utebantur; ut iam probavit POTTERUS (58). Hinc ergo perſpicuum, cur oratores Athenienſes per Deam Veſtam iurarent, eamque in teſtimonium orationis vocarent. Quae ratio quum eidem Veſtae peculiaris omnino fuerit, iuxta theologicas Graecorum doctrinas; hinc etiam compertum eſſe poteſt, cur oratores illi nec per Minervam, neque per Iovem ipſum, Deos conſiliarios iuramenta in ſuis declamationibus ſolerent adeo frequenter concipere, ſicuti per Veſtam βυλαῖαν.

§. xI.

Poſt Iovem ΒΟΥΛΑΙΟΝ recenſentur immediate in hoc monumento Numina ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗΣ *Solis* & *Lunae*, quorum ſacerdos fuit *M. Aur. Calocles*. Quod autem omnes fere ethnici Iovem fecerint Deorum omnium ſupremum, hoc non a prima idololatriae origine repetendum eſt, ſed potius abs gentium ſtudio, quo ipſam idololatriam ad aliquod ſyſtema revocarunt. Enim vero & ratio ipſa ſuadet & confirmat ſcriptorum veterum auctoritas, inter Numina primo a gentibus excogitata fuiſſe Solem & Lunam; neceſſitas enim atque utilitas Deos peperit.

perit. Quum autem maximam eſſe omnes dignoſcerent Solis & Lunae in humanis rebus neceſſitatem utilitatemque, ac praeterea eoſdem cernerent planetas in ſummo caelo ſemper conſiſtere; hinc tamquam ſupremos humanarum rerum, quae ad vitam pertinent, moderatores venerari coeperunt. Quod quidem princeps philoſophorum PLATO (59) ipſe teſtatur. Hinc Lybiae populi quum Solis & Lunae in humanum genus beneficia intuerentur, de Diis reliquis nil plane ſolliciti, iiſdem tantum numinibus Soli & Lunae ſacrificia offerebant, ut narrat HERODOTUS (60): θύουσι δὲ Ἡλίῳ καὶ Σελήνῃ μούνοισι· τοῦτοισι μὲν νῦν πάντες Λίβυες θύουσι, *ſacrificant Soli & Lunae tantummodo: quibus omnibus Lybiae populi ſolent immolare*. At ceteri fere omnes populi ab antiquiſſimis temporibus agnovere, aliquem admittendum eſſe planetarum Solis & Lunae auctorem, rerumque prorſus omnium rectorem & dominum. Quare Solis & Lunae genitores fabulati ſunt; atque omnes fere Iovem a remotiſſimis, ut aiebam, temporibus conſtituere totius univerſi, atque omnium etiam Deorum principem; quod ſane ex vetuſtiſſimis ſcriptoribus, ac praeſertim poetis adeo compertum eſt, ut demonſtratione non indigeat.

§. XII.

Novi quidem MACROBIUM (61) ingenioſe eruditeque probaſſe, omnia Numina, ipſumque Iovem ad Solem referri, omniaque unum eſſe Deum Solem. At neminem arbitror ex eruditis fore, qui hoc partim acutiſſimo MACROBII ingenio, partim cuidam veterum mythologorum inconſtantiae, partim etiam alicui, quae inter Deos omnes effingebatur, conſenſioni tribuendum eſſe non exiſtimet. Ceterum diligenter inſpecta antiquorum Aegyptiorum, Graecorum, Romanorumque theologia adeo evidens eſt, apud eos diverſa fuiſſe Numina, ut nil magis perſpicuum eſſe poſſit. Namque, ut vix attingam, quod longioris diſſertationis opus eſſet, quis non videat ex diverſa Deorum genealogia, & actionibus diverſiſque admodum earumdem gentium erga diverſos Deos ritibus varios revera diſtinctoſque omnino Deos ab iiſdem excogitatos, cultoſque fuiſſe? Namque infinitae ferme ſunt Deorum generationes, locis, temporibus, aliiſ-

aliiſque circumſtantiis omnino diſtinctae ac prorſus diverſae. Actiones vero tot Deorum quis umquam ad unum eumdemque revocare valeat? Sunt enim inter Deos pugnae & iurgia; ſunt quidam caelibes, ſunt vero ceteri fecundiſſimi: ſunt qui iuſtitiam colunt, qui vero furtis patrocinantur; qui plura alia committunt ſcelera, quae ab aliis magnopere improbantur. Suntque innumera in quibus ſibi ipſis vehementer adverſantur. Atque hinc etiam diverſi atque invicem contrarii ritus, qui proportione reſponderent diverſis Numinum actionibus, ac tutelis. Quod quum ex pluribus veterum monumentis exploratiſſimum ſit; ex hoc etiam compertum eſſe reor, in quo *M. Aur. Calocles* tamquam diverſorum Deorum ſacerdos commendatur.

§. XIII.

An vero in ea urbe, ad quam hoc ſpectat monumentum, ille ſervatus fuerit a mythologis Deorum ordo, qui in eodem conſpicitur, quis audeat affirmare? Quum praeſertim poſt Numina Solis & Lunae in ipſo appareant cetera Aeſculapii & Hygiae, & quum aliorum inſuper Deorum, ut ex poſtrema particula ΚΑΙ perſpicuum ſit, mentio fuerit in eadem ἐπιγραφῇ. Illud potius heic erit obſervandum primo, plures eſſe inter Romanorum inſcriptiones veteres, quae Deos habent Solem & Lunam ſimul coniunctos, tamquam Deos συννάους καὶ συνθρόνους, at nulla mihi umquam occurrit Graeca huiuſmodi ἐπιγραφή. Quin etiam aliqua tantum ex Graecis Ἥλιον exhibet; nullam vero adhuc vidi, quae Σελήνην praeſeferat. Quare ex hoc pariter non mediocre pretium huic monumento accedit. Quod etiam ex eo auctum maxime intelligo, quod inter Graecas ἐπιγραφὰς nullum alium comperi, qui tot praeſentiſſimorum Deorum ſacerdotio functus fuerit. Nam praeter ſacerdotium ΔΙΟΣ ΒΟΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗΣ habuit etiam *M. Aur. Calocles* alterum ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΥΓΙΑΣ, *Aeſculapii & Hygiae*, Deorum nempe συννάων, καὶ συνθρόνων, & aliorum inſuper, quorum nomina temporum iniuria, vel ineruditorum oſcitantia periere. Hi autem Dii omnes, quorum ſacerdos fuit *M. Aur. Calocles*, dicuntur ἐπιφανέστατοι, quod Deorum elogium raro admodum in veteribus monumentis legitur. Vix enim reperi inter Graeca ΗΒΩΝΙ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩ

ΘΕΩ,

ΘΕΩ, apud Gruterum (62). Poſtremo ne quid praetermiſſum a nobis ſit, cognomen illud βȣλαῖος, quod Iovi tantum, Minervae, ac Veſtae tributum vidimus, illud etiam Caeſari Auguſto, & Hadriano Imp. dumtaxat adſcriptum comperi. Siquidem apud Chishullum (63) eſt nummus Pergamenorum inſcriptus ΣΕΒΑΣΤΩ ΚΑΙΣΑΡΙ ΒΟΥΛΑΙΩ; in ipſo autem locupletiſſimo Museo Nanio apud Paciaudium (64) eſt vetus Abeatarum in laudem Hadriani Imp. ἐπιγραφὴ, cuius initium eſt: ΒΟΥΛΑΙΟΥ ΑΔΡΙΑΝΟΥ; de quo cognomine, ſive elogio alibi (65) a nobis dictum eſt.

(1) Mu-

(1) Muratorius. *N. Th.* DLXI. 1.
(2) Idem. *ibid.* DL. 3.
(3) Cyriacus *Anconit. Epigramm.* pag. XII.
(4) Paciaudius. *Marmora Pelopon.* tom. II. pag. 113.
(5) Muratorius. *N. Th.* DLXI. 2.
(6) Idem. *ibid.* MXLVIII. 5.
(7) Idem. *ibid.* DLIIII. 1. DLVIIII. 1.
(8) Idem. *ibid. claſſ.* VIII.
(9) Idem. *ibid.* DLVII. 4.
(10) Idem. *ibid.* DLIII. 4.
(11) Idem. *ibid. claſſ.* VIII.
(12) Cyriacus *Anconitan. Epigrammata* num. LXXV.
(13) Muratorius. *ibid.* DLX. 1.
(14) Idem. *ibid.* DLI. 1.
(15) Montfaucon. *Palaeograph. Graec.*
(16) Gruterus. CCCCX. 3.
(17) Muratorius. *ibid.* MXVIIII. 3.
(18) Idem. *ibid.* MLXXXV. 5.
(19) Tournefortius. *Voyage du Levant.* tom. 1. *lettr.* II.
(20) Muratorius. *ibid.* DLIIII. 2.
(21) Commentario *in monum.* V. §. II.
(22) Chishullus. *Antiquitates Aſiatic.* pag. 103. & alibi.
(23) Muratorius. l. l. MLXVI. 4.
(24) Spanhemius. *De uſu & praeſtantia numiſm. diſſert.* VIIII.
(25) Muratorius. *ibid.* MXLVIII. 5.
(26) Marmora Oxonien. par. I. num. II. & LXXVIII. par. II. num. CXIII. & in *Append.* num. XV.
(27) Cyriacus *Anconit. Epigramm.* CXXV.
(28) Paciaudius. *Marmora Peloponneſ.* par. II. pag. 11. & ſeqq.
(29) Hesychius, v. Ἀγωνοθέτης.
(30) Sigonius. *de repub. Athenien.* lib. IIII. cap. VII.
(31) Plutarchus. *in Pericle.*
(32) Ioan. Grinaeus. *Lexic. Graec.* v. Ἀγωνοθέτης.
(33) Suidas. *eod.* v.
(34) Piтiscus. *Lexic. antiquit. Roman.* v. Agonotheta.
(35) Pausanias. lib. V. *Eliacorum* I. cap. VIIII.
(36) Themistius. *apud Pitiſcum* l. l.
(37) Vandale. *Diſſert.* VII. *de Agonothet.* &c.
(38) Gruterus. CCXXVIII. 7. MLXXXIX. 5.
(39) Idem. CCCXIII. 10.
(40) Cyriacus *Anconit.* num. 248.
(41) Phurnutus. *de nat. Deor.* cap. VIIII.
(42) Demosthenes. *Orat. in Mid.*
(43) Pausanias. lib. I. *in Attic.* cap. III.
(44) Antiphon. *Orat. pro Choreuto.*
(45) Meursius. *Atticar. lection.* lib. VI. cap. XXVII.
(46) Harpocration. v. βουλαία.
(47) Herodotus. *in Melpomene.*
(48) Dissertatio *in monumentum* III. §. XVIII.
(49) Aristocritus. lib. II.
(50) Natal. Comes. *Mytholog.* lib. VIII. cap. XVIIII.
(51) Aristophanes. *in Veſpis.*
(52) Cicero. *de nat. Deor.* lib. II.
(53) Vandale. *diſſert.* II. *de Pontif. max.* cap. III.
(54) Pollux. *Onomaſticon* lib. 1. *ſegm.* 7.
(55) Ovidius. *Faſtor.* lib. VI.
(56) Phurnutus. *de nat. Deor.* cap. XXVIII. *de Cerere & Veſta.*
(57) Virgilius. *Aeneid.* lib. XII. v. 201.
(58) Potterus. *Archaelog. Gr.* lib. II. cap. VI.
(59) Plato. *in Cratylo.*
(60) Herodotus. *in Clio.*
(61) Macrobius. *Saturnal.* lib. I. cap. XVII. & ſeqq.
(62) Gruterus. XXXVI. 5.
(63) Chishullus. *Antiquitates Aſiatic.* par. I. pag. 167.
(64) Paciaudius. *Marmora Peloponneſ.* par. II. pag. 77.
(65) Commentar. *in monumentum* II. §. XXVII.

MONUMENTA ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΑ

DISSERTATIONIBUS

ILLUSTRATA

I

Un Pal: Rom:

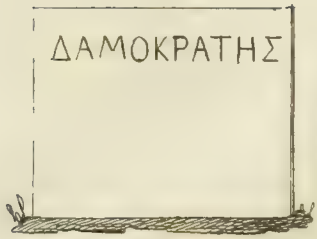
Lar. P. 1. 10 Al. P. 1. 4

II.

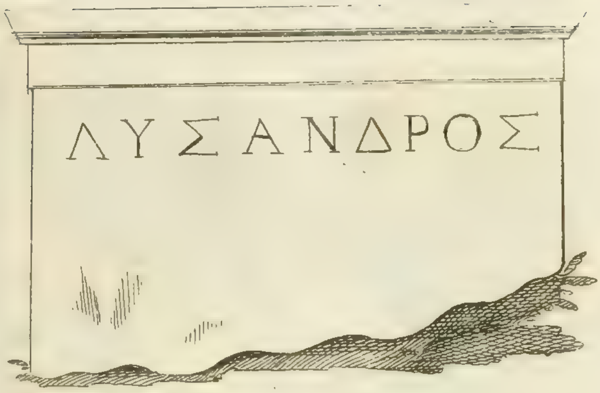

Lat pal. Rom. 1. 11

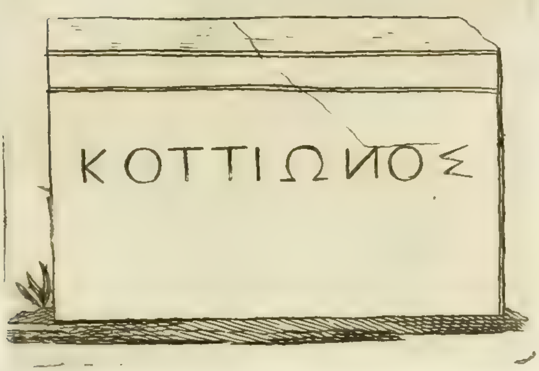
II

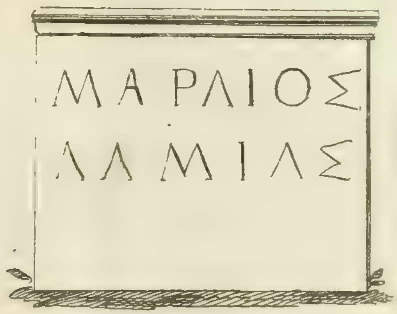
VI

III.

VII

V.

In Museo Nanio

VIII.

In Museo Nanio

VIIII.

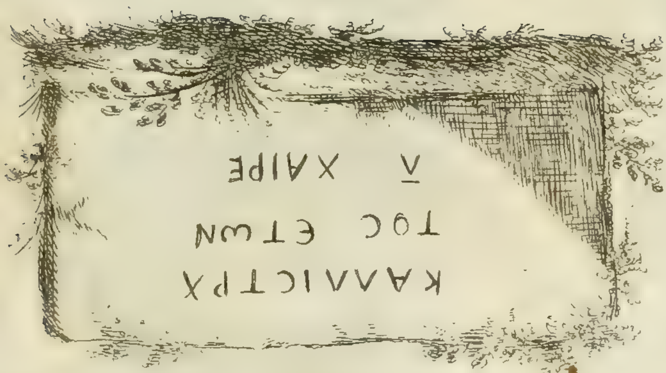
Palmi Romani

1 2

In Muſæo Nanio

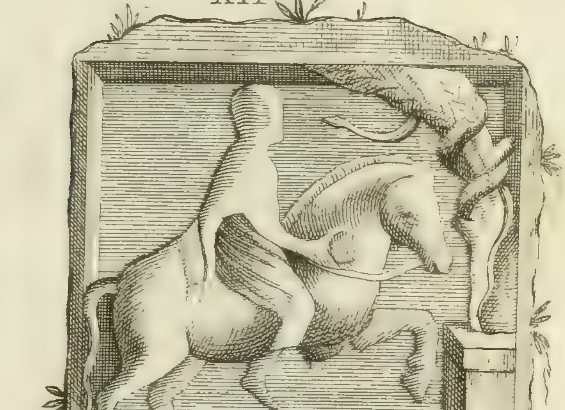
XI

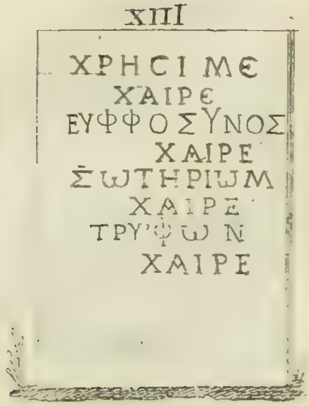

X.

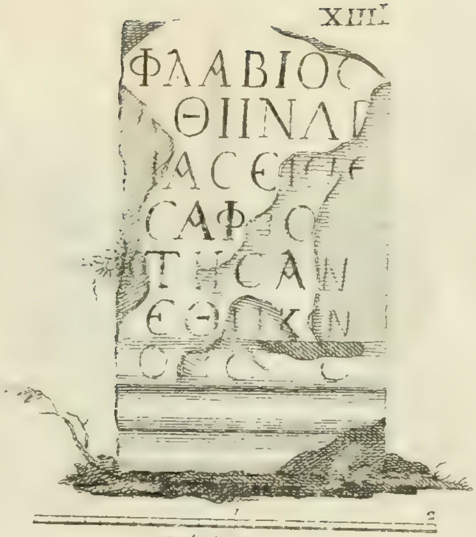
XII

XIII

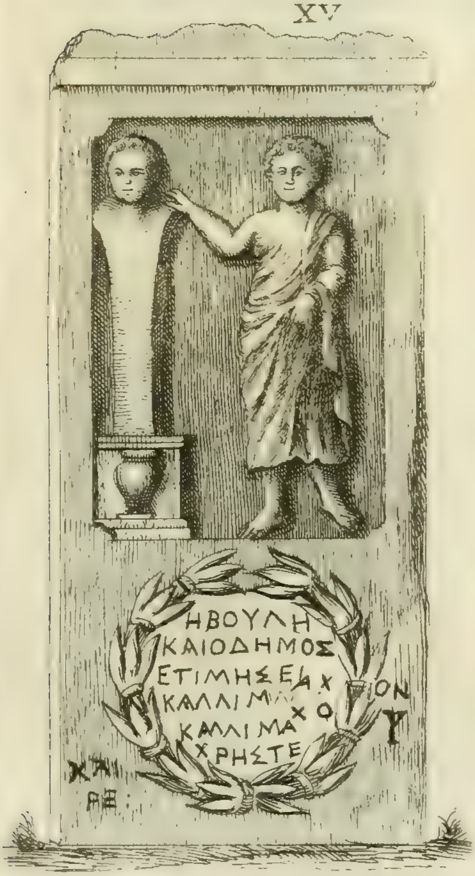
XIIII

Palmi Romani

In Museo Nanio

XV

Un Pal. Rom.

Lar. P. 1 3. Al P. 3.

XVI.

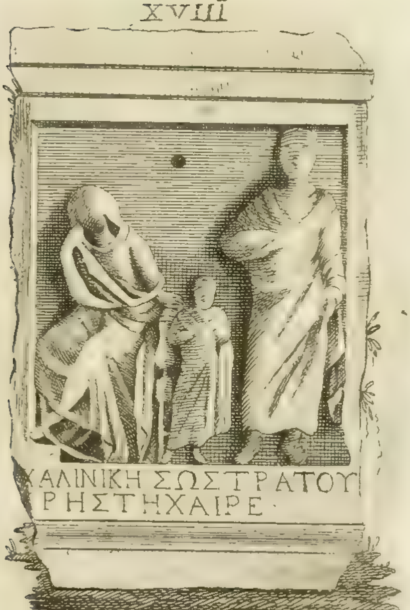
XVII

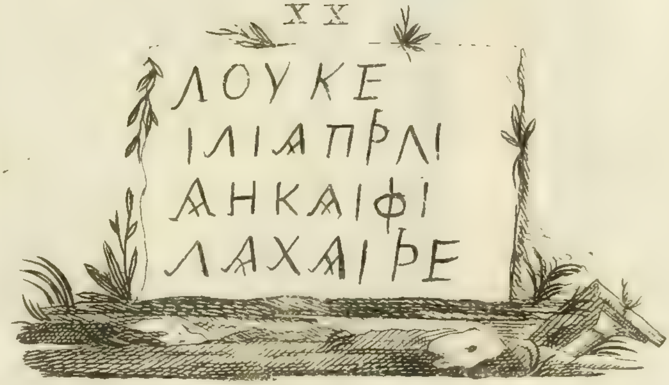
XVIII

XVIIII

XX

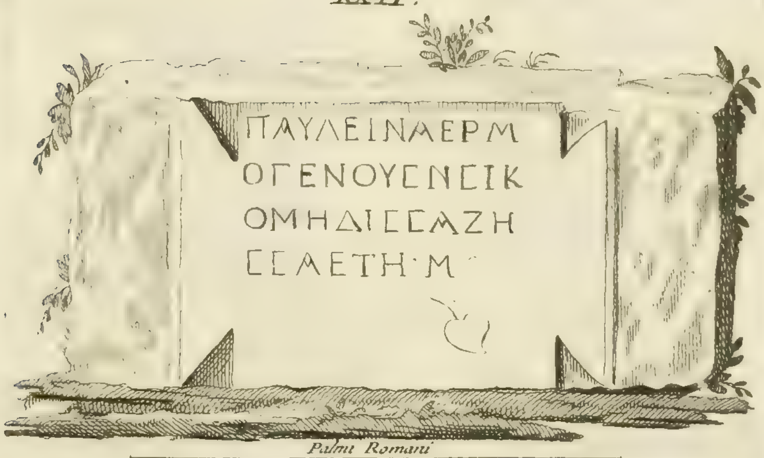

XXI

In Museo Nanio

XXII.

In Museo Nanio

EADEM MONUMENTA

MINORIBUS LITTERIS ET LATINE REDDITA

EMENDATA, AC RESTITUTA

III.

Δαμοκράτης.	*Damocrates.*

IIII.

Κοττίωνος.	*Cottionos*, ſive *Cottionis.*

V.

Λύσιδος.	*Lyſidus.*

VI.

Λύσανδρος.	*Lyſander.*

VII.

Μάρλιος ſeu Μαραῖος Λάμιας.	*Marlius*, ſeu *Maraeus Lamias.*

VIII.

Φάλανθος	*Phalanthus*
Σωστράτου.	*Soſtrati fil.*

VIIII.

Ἐυτύχης	*Eutyches*
Ἥρα ἐτῶν	*Hera, annorum*
ΟΓ χαῖρε.	LXXIII. *vale.*

X.

Καλλίστρα-	*Calliſtra-*
τος ἐτῶν	*tus . annorum*
Λ. χαῖρε .	xxx. *vale .*

XI.

. . . . . ος	
. . . . . νου	
χρηστὲ χαῖρε	*Vir bone vale :*
. . . .	
. . . .	

XII.

Ἥρως ἐπιφανὴς Σωκράτης ,	*Heros illuſtris Socrates .*

XIII.

Φλάβιος	*Flavius*
Ἀθηναῖος .	*Athenaeus* vel *Athenienſis .*

XIIII.

Χρήσιμε	*Chreſime*
χαῖρε .	*vale .*
Εὐφρόσινος	*Euphroſinus*
χαῖρε .	*vale .*
Σωτηρίων	*Soterion*
χαῖρε .	*vale .*
Τρύφων	*Tryphon*
χαῖρε .	*vale .*

XV.

XV.

Ἡ βȣλὴ	*Senatus*
καὶ ὁ Δῆμος	*& populus*
ἐτίμησεν	*honoravit*
Καλλίμαχον	*Callimachum*
Καλλιμάχȣ	*Callimachi ſil.*
Χρηςὲ	*vir bone*
χαῖρε.	*vale.*

XVI.

Σπόνδη Ἀγαθοκλέȣς Μιλησία	Ευπορία Ἀγαθοκλέȣς Μιλησία.	*Sponde Agathoclis Mileſia*	*Euparia Agathoclis Mileſia.*

XVII.

Τερτία Ἰάσονος	*Tertia Iaſonis*
βρεντεσίνη	*Brenteſina* ſeu *Brunduſina*
Χρηςὴ χαῖρε.	*bona vale.*
Ἰάσων χαῖρε.	*Iaſon vale.*

XVIII.

Καλινίκη Σωςράτȣ	*Calinice Soſtrati*
Χρηςὴ χαῖρε.	*bona vale.*

XVIIII.

Μήτροσας Μενάνδρȣ	*Metroſas Menandri*
χαῖρε.	*vale.*

XX.

Λουκει-	*Luci-*
λεία πρί-	*lia Pri-*
μα καὶ ἡ φί-	*ma, quae & Phi-*
λα χαῖρε.	*la. vale.*

XXI.

XXI.

Δοξα Νίκη ἐτελέυτα ἐτῶν Κ
χαῖρε.

Doxa Nice mortua eſt annorum XX.
vale.

XXII.

Παύλινα Ἑρμογένης Νικομήδισσα Ζήσασα ἔτη Μ.

Paulina Hermogenis Nicomediſſa vixit an. XXXX.

IN MONUMENTA ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΑ

DISSERTATIO I

D E

BREVIORIBUS ΕΠΙΓΡΑΦΑΙΣ GRAECORUM ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΑΙΣ

ΣΥΝΟΨΙΣ

DISSERTATIONIS I

DE

Brevioribus Νεκρολογικαῖς inſcriptionibus Graecorum

§. I. *PRoponuntur ea, de quibus agendum in hac diſſertatione eſt.*

§. II. *Indicantur diverſae lapidum* νεκρολογικῶν *formae, quae apud Graecos obtinebant; ac praeſertim aliqua adnotantur de duobus vaſibus* νεκρολογικοῖς.

§. III. *Cippi Graecorum vocabantur* ϛῆλαι, *de quarum forma diligenter diſſeritur.*

§. IIII. *Plures ex PAUSANIA deducunt, Sicyonios conſueviſſe lapidibus* νεκρολογικοῖς *inſculpere ſolum defuncti nomen, cum ſolemni ſalutatione* ΧΑΙΡΕ. *Sed afferuntur aliquae rationes explicandi verba PAUSANIAE, ita ut Sicyonii nil plane ſepulcris inſcriberent.*

§. V. *Argumenta quidem ſunt aliqua, ex quibus conſtare videtur, Sicyoniorum morem fuiſſe, inſculpere ſepulcris nomen defuncti cum ſalutatione* ΧΑΙΡΕ.

§. VI. *Sed haec ſatis quidem valida non ſunt ad id confirmandum, omnemque tollendam dubitationem de ea Sicyoniorum conſuetudine.*

§. VII. *Neque vero proximarum Sicyoniis urbium conſuetudo commonſtrare poteſt, Sicyonios quoque eamdem ſervaſſe; quum Graecae urbes plerumque aliarum moribus adverſarentur. Quare agitur pertractatur de Parthorum, ac Lacedaemonum in hac re conſuetudinibus.*

§. VIII. *De iis agitur* νεκρολογικαῖς *inſcriptionibus, quae vel defuncti nomen unice praeſeferunt, vel adiunctum habent paternum nomen;*

§. VIIII. *Tum vero de aliis, in quibus adſcribitur etiam nomen urbis, ſeu loci in quo quiſque ortus fuerit.*

§. X. *De quibuſdam agitur nominibus* ἐθνικοῖς, *quae in his* νεκρολογικαῖς *inſcriptionibus reperiuntur; ac praeſertim de* ἐθνικῷ *nomine* ΑΘΗΝΑΙΟΣ.

§. XI. *Illuſtratur THEOPHRASTI teſtimonium de uxorum* ἐπιγραφαῖς *ſepulcralibus.*

§. XII. *De* ἐπιγραφαῖς, *quae mortuorum annos indicant, aliqua obſervantur.*

§. XIII. *Ratio perpenditur, qua in iiſdem germanos fratres ac ſorores innuerent.*

§. XIIII. *Agitur de ſepulcris polyſomis. Megarenſes, aliique populi triſomis, & quadriſomis utebantur.*

§. XV. *Noſtri quadriſomi nomina obſervantur diverſis caſibus enuntiata. PASSERII non admittitur opinio de nominum inflexione in quodam triſomo MUSEI NANII.*

§. XVI. *Monumentum illuſtratur, in quo defunctus dicitur* Ἥρως, *eiuſque monumenti ſymbola explicantur.*

§. XVII. *De monumentis agitur, quae ſenatus populique decreto poſita fuere; ac praeſertim de monumento MUSEI NANII, in quo ſtatua & herma expreſſa ſunt;*

§. XVIII. *In quo etiam corona apparet, de qua plura ex antiquitate ſunt obſervanda.*

DIS-

DISSERTATIO I

D E

Brevioribus Νεκρολογικαῖς inſcriptionibus Graecorum

§. I.

PLura haec monumenta νεκρολογικὰ tribus diſſertationibus illuſtrare in animo eſt; & altera quidem rerum varietate donatur, aliae vero earumdem unitatem ſervabunt. Itaque in hac prima diſſertatione ſermonem inſtituemus de brevioribus, quae nobis occurrunt Graecorum νεκρολογικαῖς inſcriptionibus, ſoluta oratione exaratis; altera autem de ſolemni verbo χαῖρε, ut νεκρολογικὸν eſt; in poſtrema vero de veteri tetraſtico νεκρολογικῷ. Locus ipſe moneret etiam, ut alteram adderemus de νεκρολογικοῖς lapidibus διγλώττοις; ſed quoniam pertractatio de his facillime nos revocat ad quoſcumque διγλώττους lapides; idcirco diſſertationem hanc reiiciemus in alterum librum, in quo plura eiuſdem locupletiſſimi MUSEI NANII Aegyptia, Graeca & Latina monumenta σὺν Θεῷ illuſtrabimus. In hac autem priori diſſertatione, quoniam noſtrum non eſt de νεκρολογικοῖς lapidibus inſtitutiones quaſdam contexere; propterea nec loquemur de pluribus mortuorum elogiis, nec de poenis, quas in ſepulcrorum violatores decernebant, nec de ἀπογράφῳ inſcriptionis τῆς νεκρολογικῆς in archiviis reponendo; nec de pluribus aliis rebus, quae in iiſdem ἐπιγραφαῖς vel ſaepe vel raro deprehenduntur, ſed de iis dumtaxat, quae lucem aliquam iis afferre poſſint monumentis, quae hoc loco ſimul congeſta a nobis ſunt. Quamobrem, poſtquam pauca omnino dixerimus de diverſa huiuſmodi monumentorum forma, de ἐπιγραφαῖς pertractabimus, quae vel unicum defuncti nomen, vel additum habent nomen patris, vel etiam urbis; tum vero de iis, quae ad plu-

plures in eodem tumulo ſepultos pertinent ; ac praeterea de illis , quae urbis decreto poſitae ſunt . In his autem omnibus plura erunt obſervanda , quae aut ab eruditis neglecta ſunt, aut ab iiſdem non ſatis diligenter explicata .

§. II.

Atque ut exordiamur a diverſa horum monumentorum forma, haec plerumque cuiuſdam columellae figuram exhibent, de qua mox dicturi ſumus . At aliquando etiam tabulae apparent ſicuti apud Romanos ; praeſertim vero quum huiuſmodi Graeci lapides νεκρολογικοὶ vel τετράστιχον vel plures etiam continent verſus ; licet quandoque epigrammata in columellis continua oratione ſint conſcripta . Plura vero ſunt Graecorum monumenta in ſacrae aediculae figuram efformata , ſicut illa , quae num. XI. XVI. XVII. XVIII. reſpondent ; cuius generis non pauca videre eſt in ditiſſimo MUSEO NANIO a PASSERIO & praeſertim PACIAUDIO (1) edita , aliaque inter MARMORA OXONIENSIA , & in Muſeo Veronenſi , ut de ceteris ſileam , ſed prope ſingularia ſunt duo illa monumenta in vaſis formam effecta , quae num. I. & II. ſubiecta ſunt . De illo , quod ſubeſt num. I. divinantis , non vero opinantis in morem dicam , forte Plutonem illo ſenili capite ſparſis crinibus circumdato , Genium vero altera iuvenili alata facie repraeſentari ; aliquando enim ad placandos aliquorum Manes Genio ſacra faciebant , ut tradit GUTHERIUS (2) ; in alio autem ſi vas fuerit ſepulcrale, in quo bini leones vituli caput voraturi effinguntur, fortaſſe concipi poteſt imago mortis, quae iuvenem ex hac luce praematura morte ac violenter eripuerit ; quamvis enim hoc ſymbolum apud veteres non ſit uſitatum , nihil tamen aptius ad eam rem commonſtrandam . Cetera porro haec monumenta vel ex columellis , vel etiam ex tabulis diverſa ratione efformatis conſtant .

§. III.

Quamobrem quum cl. FRANCISCUS EUGENIUS GUASCUS (3) in quoddam Graecum marmor haec adnotaverit : *non ut ſolebant Latini in tabulis , ſed Graecorum & Athenienſium praeſertim more , in columna* ; quamvis videatur alienos ponere a Graecorum conſuetudine ſepulcrales lapides in tabulae vel rei alterius figuram effor-

efformatos ; eum tamen interpretabimur loquutum de more non unico Graecorum , ſed de eo qui apud eoſdem erat uſitatior . De huiuſmodi vero columellis plures quidem aliquid attigere ; ſed haud ſatis diligenter . Quae ergo eſſet earum forma , primo intelligi poteſt ex SUIDA (4) qui haec habet : στηλιτευτικὸς δὲ λέγεται ἐκ μεταφορᾶς τῆς στήλης , ἥ ἐστι λίθος , ἢ χαλκὸς ἐπιμήκης , τετραγώνῳ σχήματι ἱδρυμένος . ἐν ᾗ γέγραπται ἡ τοῦ στηλιτευομένου ὕβρις . πολλάκις δὲ καὶ εὐεργετῶν εὐεργεσίαι ἀναγράφονται , *oratio autem ſtileutica ſic dicta eſt per metaphoram ductam a ſtele , quae eſt lapis vel aes oblongum , formula quadrangula erectum in quo inſcribuntur facinora eius, qui infamatur , ſaepe tamen etiam beneficia eorum , qui bene de nobis meriti ſunt* (in ſtelis) *inſcribuntur* . Idem porro auctor (5) vocem στήλη adhibet , ubi perſpicue de ſepulcralibus lapidibus ſermonem habet : de his nempe , quae Athenis erant in κεραμικῷ , ſcribit : εἰσὶ δὲ ἔνθεν καὶ ἔνθεν στῆλαι ἐπὶ τοῖς δημοσίᾳ τεθαμμένοις , ἔχουσαι ἐπιγραφὰς , ποῦ ἕκαστος ἀπέθανεν , *columnae utrimque erectae ſunt in honorem eorum , qui publice ſepulti fuerant , additis inſcriptionibus declarantibus , ubi quiſque obiiſſet* . Sic ETYMOLOGUS (6) inquit : στήλη ... σημαίνει δὲ τὸν ἐν τῇ κεφαλῇ κείμενον τοῦ τεθνεῶτος λίθον , *ſtela ſeu columna ... ſignificat lapidem inhaerentem capiti alicuius demortui* , ideſt ſepulti ; quam fuiſſe quadrangularem tradit pariter ex veterum auctoritate VARINUS PHAVORINUS (7) qui ait : στῆλαι ἐλέγοντο τὰ ἀγάλματα ... κύρβεις δὲ , τετραγωνά τινα ὕψου ἱσταμένα , *ſtelae dicuntur ſimulacra , ... tabulae autem , quadrangula aliqua alte ſtantia* , Menſuram vero huiuſmodi columellarum , ut nimiis ſumptibus modum imponerent , ita apud CICERONEM (8) ſtatuit DEMETRIUS PHALAEREUS , nempe : *Sepulcris novis finivit modum , nam ſuper terrae tumulum noluit quid ſtatui , niſi columellam tribus cubitis non altiorem* ; cuius quidem menſurae plura ſunt exempla .

§. IIII.

Iam vero in huiuſmodi columellis plerumque vel in alterius etiam formae lapidibus defuncti memoriam inſcribebant Graeci veteres . Ac plurium quidem ſententia eſt , quod Sicyonii conſueſcerent ſolum mortui nomen cum ſalutatione ΧΑΙΡΕ in iiſdem inſculpere . Sed re attentius perpenſa non deeſt ſane prudens de hoc more dubitatio . En PAUSANIAE (9) verba , quibus

bus Sicyoniorum ſepulcra deſcribuntur : Ἀυτοὶ δὲ Σικυώνιοι τὰ πολλὰ ἐοικότι τρόπῳ θάπτουσι, τὸ μὲν σῶμα γῇ κρύπτουσι, λίθου δὲ ἐποικοδομήσαντες κρηπῖδα κίονας ἐφίςασι, καὶ ἐπ' ἀυτοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι, κατὰ τοὺς αἰετους μάλιςα τοὺς ἐν τοῖς ναοῖς· ἐπίγραμμα δὲ ἄλλο μὲν γράφουσιν, τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' ἑαυτοῦ καὶ οὐ πατρόθεν ὑπείποντες κελέυουσι τὸν νεκρὸν χαίρειν. *Ipſi autem Sicyonii plerumque cadavera hoc modo condunt : corpus terra contegunt, deinde lapidea baſi exſtructa columnas erigunt, eiſque faſtigium imponunt, eo fere modo, quo aquilas in templis. Inſcriptionem autem aliam addunt nullam*, ita etiam Latine reddit FRIDERICUS SYLBURGIUS (10), *ſed defuncti nomen, omiſſo patris nomine, appellantes, eum valere iubent*. HUMPHRIDUS PRIDEAUX (11) allato monumento, in quo tantum legitur : ΝΙΚΗΦΟΡΕ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ, *Nicephore bone vale*, hoc inquit, quoad inſcriptionem ſimile eſt iis, quae apud Sicyonios in uſu fuiſſe tradit PAUSANIAS; & affert mox recitata verba. Quot alii idem PAUSANIAE teſtimonium ad ſimiles Graecorum ἐπιγραφὰς illuſtrandas attulere! Verumtamen, ſi PAUSANIAS affirmat, quod Sicyonii ἐπίγραμμα ἄλλο μὲν γράφουσι, οὐδὲν *nullam aliam addunt* ſepulcris *inſcriptionem*; ergo neque illam, ad quam illuſtrandam proferunt ipſius PAUSANIAE verba; neque enim poſtea hic auctor narrat, quod ſepulcro defuncti nomen tantum inſcriberent ſine patris mentione, addita ſalutatione ΧΑΙΡΕ; ſed ait dumtaxat, quod appellarent, ſive clamarent defuncti nomen; non recordato patris nomine, eique VALE dicerent, τὸ δὲ ὄνομα ἐφ' ἀυτοῦ, καὶ οὐ πατρόθεν ὑπείποντες κελέυουσι τὸν νεκρὸν χαίρειν. Quod quidem referri poteſt ad veterum morem dicendi ſepultis extremum VALE, de quo in altera diſſertatione dicemus. Sic teſtimonium illud a ROMULO AMASEAO interprete PAUSANIAE ita latine redditur : *inſcribunt vero ſepulcris plane nihil*.

§. VI.

Verum ut ea pariter dicam, quae in aliam partem afferri poſſe video; illud in primis obſervo, quod PAUSANIAS non dixit, *nullam* abſolute *inſcriptionem* ἐπίγραμμα οὐδὲν, ſed ἐπίγραμμα ἄλλο οὐδὲν, *nullam aliam inſcriptionem*; ergo ex vi ſermonis videtur concedere aliquam, praeter quam nulla alia poneretur: Haec autem aliqua intelligi poteſt illa, de qua PRIDEAUX, aliique ἀρχαίολογοι, nempe inſcriptio ſolius nominis defuncti, ſine

patris

patris nomine, ſed cum ſolemni ſalutatione XAIPE. Sic apud ASTORIUM (12) illud idem PAUSANIAE teſtimonium latine effertur: *inſcribentes vero nihil aliud praeter nomen*. Etſi enim in ſequentibus verbis PAUSANIAS non dicat, inſcribi nomen defuncti cum verbo XAIPE, ſed *ὑπειπόντες τὸ ὄνομα ἑαυτȣ͂, κελέȣσι τὸν νεκρὸν*, *clamantes nomen defuncti, iubent eum valere*; attamen hoc ipſum fortaſſe poteſt in lata quadam ſignificatione intelligi dictum de inſcriptione nominis defuncti, & ſalutationis XAIPE. Nam & illa *ἐπιγραφὴ*: ΝΙΚΗΦΟΡΕ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ, eſt veluti quaedam convocatio nominis *Νικηφόρȣ*, ſimulque eiuſdem ſalutatio. Quum autem ſuperiora PAUSANIAE verba, ut paullo ante dixi, ſupponere ſeu concedere aliquam videantur Sicyoniorum ſepulcris inſcriptionem; haec utique poterit intelligi, de qua immediate poſt ipſe loquitur, nominis acclamatio cum ſalutatione ſolemni coniuncta. Addo etiam aliud non leve omnino argumentum ex contextu ſermonis; in eo enim non loquitur PAUSANIAS de ritibus funeris, ſed tantummodo de ipſo ſepulcrorum ritu. Denique illud etiam obſervo, commemorari ab eodem PAUSANIA ſepulcra alia apud Sicyonios, atque ab eodem indicari nomen eorum, ad quos eadem pertinebant. Mentionem fecit ſepulcri *Xenodices, quae e partu mortua eſt*, *Ξενοδίκης μνῆμά ἐςιν ἀποθανȣ́σης ἐν ὠδῖνι*, quod praeter ſupradictum Sicyoniorum morem picturis optimis ornatum refert; itemque *ſepulcrum* exſtructum *Eupolidi Athenienſi comoediarum ſcriptori*, *τάφος Εὐπόλιδι Ἀθηναίῳ ποιήσαντι κωμῳδίαν*, aliudque Sicyoniorum, qui ad Pellenen, ad Dymen Achaeorum, ad Megalopolim, atque ad Selaſiam obiere. Videtur ergo PAUSANIAS legiſſe in huiuſmodi ſepulcris nomina eorum, qui in iiſdem conditi apud Sicyonios fuerant; neque enim narrat, ſe ab iiſdem haec audiiſſe.

§. VI.

Verum haec per ſe ſatis firma non ſunt, ut ſuperiorem auferant dubitationem. Neque enim aſſerit PAVSANIAS, ſe nomina ſepultorum in iis monumentis legiſſe. Quinimmo videtur potius notitias huiuſmodi ex fama, quae apud Sicyonios vigebat, retuliſſe; nam de alio quodam apud eoſdem ſepulcro loquens (13) ait: *ἐκ δὲ τῆς Κορινθίας ἐλθȣ͂σιν ἐς τὴν Σικυωνίαν Λύκȣ Μεσ-*

σενὶυ μνῆμά ἐςιν . . . τῦτο μὲν δὴ χῶμά ἐςὶ γῆς . Qua ex Corinthiaco agro in Sicyonium iter eſt , Lyci Meſſenii monumentum exſtat ; & hoc quidem eſt terrae tumulus . Hoc autem ſepulcrum quod dicitur terrae tumulus , videtur inſcripto lapide caruiſſe , ſi narrationem PAUSANIAE in ſenſu magis obvio percipere velimus . Si namque νεκρολογικὸς lapis inſcriptus ſuper eum fuiſſet , eumdem PAUSANIAS commemoraſſet ; vel enim parvus erat lapis ; atque in hac quidem hypotheſi mentionem ad ipſius contemptum feciſſet , ſicuti in eumdem finem videtur ſepulcrum illud vocaſſe terrae tumulum ; vel lapis erat ſatis magnus , emblemmatis figuriſve ornatus ; ac tunc etiam recenſere eumdem debuiſſet , ne dicens terrae tumulum videretur id ſpernere , quod non erat contemnendum . Ita & obvius ſenſus verborum PAUSANIAE , quae ſuperius §. III. recitata ſunt , oſtendit non conſueviſſe Sicyonios addere ſepulcris inſcriptos lapides . Mirum vero maxime eſt , quod a tot interpretibus loci illius PAUSANIAE nullus afferatur νεκρολογικὸς Sicyoniorum lapis , qui inſcriptus ſit eo modo , quo PAUSANIAM interpretantur . Unica mihi occurrit Sicyoniae feminae mentio in νεκρολογικῷ lapide apud SPONIUM (14) apud quem legitur : ΔΑΜΟΣΤΡΑΤΑ ΣΙΚΥΩΝ ΧΡΕΣΤΑ . Sed hic dicitur Thebis repertus , atque ut praeteream , quae §. VIIII. dicentur , additur in eo nomen urbis , quod minime repoſcit PAUSANIAE narratio , deeſt autem ſalutatio ΧΑΙΡΕ , quae in eodem flagitatur .

§. VII.

Neque vero tandem dixerint primae opinionis patroni , proximas Sicyoniis civitates eam habuiſſe νεκρολογικῶν lapidum conſuetudinem , de qua diſputamus ; nam unaquaeque Graecarum urbium ſuos adamabat mores , qui plerumque aliarum urbium Graecarum moribus adverſarentur ; ut monuit PHILO IUDAEUS (15) cuius haec ſunt verba : Τῶν κατὰ τὴν ἑλλάδα καὶ βάρβαρον ὡς ἔπος εἰπεῖν , ὐδεμία πόλις ἐςὶν , ἣ τὰ ἑτέρας νόμιμα τιμᾷ . . . Ἀθηναῖοι τὰ Λακεδαιμονίων ἔθη καὶ νόμιμα προβάλλοντας , καὶ Λακεδαιμόνιοι τὰ Ἀθηναίων . . . πᾶσα χώρα , καὶ ἔθνος καὶ πόλις τῶν ξενικῶν νομίμων ἀλλοτρῦνται . *Inter Graecas , barbaraſque civitates nulla propemodum eſt , quae alterius leges ſervet . . . Athenienſes Laconicas leges contemnunt ; viciſſimque Atticas Lacedaemonii . . . Omnis regio , & gens & urbs exter-*

externas leges averſantur. Inter Graecos autem fuere quondam, qui non modo de νεκρολογικαῖς inſcriptionibus non cogitarent, ſed neque de ſepultura ipſa; ut de Parthis narrat IUSTINUS (16), cui ſine ulla ratione adverſatur VOSSIUS. Hic enim in adnotationibus ad IUSTINUM, *perperam puto*, inquit, *hunc morem Parthis attribui, quum is Hyrcanorum proprius ſit. Scio idem fere Herodotum aſſerere de Perſis*. At doctiſſimus auctor minime probat, quod affirmat. Si vero HERODOTUS ipſe idem fere aſſerat de Perſis, quomodo morem illum Hyrcanorum omnino proprium definit VOSSIUS? Potuit ergo idem mos & apud Parthos, & apud Hyrcanos, aliosque obtinere; at eorum in qualibet provincia proprius dici potuit. Lacedaemones vero, ex lege Lycurgi, ut auctor eſt PLUTARCHUS (17) non poterant ſepulcris nomen imponere, praeterquam viri, qui in bello, & mulieris, quae ſancte fato conceſſiſſent. POTTERUS (18) Latinam affert interpretationem verborum PLUTARCHI, in quibus legit, *mulierum, quae in partu fatis conceſſerant*. At Graeca illius verba hanc non patiuntur interpretationem; ſunt enim huiuſmodi: ἀνδρὸς ἐν πολέμῳ, καὶ γυναικὸς ἱερῶς ἀποθανόντων, nimirum, *viri qui in bello, & mulieris qui ſancte mortui ſunt*. Cur autem mulierum tantum, quae ſancte vixiſſent, non autem etiam virorum, qui pariter inculpate vitam tranſegerint, nomen ſepulcris inſcribendum permittitur? Num Lycurgus magni ingenii vir, qui tot optimis legibus rempublicam temperavit, ſatis ſanctos eſſe hominum mores putavit, ſi militiam ſequuti ſint, ac pro patria pugnantes obiere; ceteros autem, qui vel ob aetatem, vel magiſtratuum munera, vel alias ob cauſſas, quae a militia immunes reddunt, caſtis moribus praeditos ex hac vita migrare non potuiſſe? At, ſi quid ſentio, ideo militum gloriae ea lege conſuluit Lycurgus, quod reipub. conſervatio, atque ampliatio ſit maximum eiuſdem reipub. bonum; mulierum autem, quae natura ſuadente, ſunt procliviores ad quaedam mala, quae homines ipſos ad militiam parum aptos redderent, mulierum, inquam, gloriae ita proſpexit, ut ipſius reipub. conſervationem, ampliationemque facilius obtineret. Itaque & ſi proximae Sicyoniis urbes conſueverint ſepulcris ἐπιγραφὰς inſcribere, nihil

tamen inde deduci poteſt, quod probet, Sicyonios quoque eamdem fuiſſe conſuetudinem amplexatos.

§. VIII.

Itaque νεκρολογικὰς inſcriptiones, num. XIIII. & XVIIII. ſubiectas, non audemus Sicyoniis adnumerare; ac multo minus eas numeris VIIII. X. XI. XVII. XVIII. XVIIII. XXI. XXII. reſpondentes, quae praeter defuncti nomen & ſalutationem ΧΑΙΡΕ, habent etiam adſcriptos vitae elapſae annos; aut eas, quae quidem hac ſalutatione carent, ac paternum defuncti nomen commonſtrant. Quid vero dicam de iis, quae numeris III.IIII.V.VI.VII. ſunt ſuppoſitae, quae mortui nomine dumtaxat donatae ſunt? De his omnibus nullam ferme reperio apud veteres ſcriptores mentionem; namque de militibus Lacedaemonum tantummodo video apud IUSTINUM (19), quod *non de ſua ſalute, ſed de ſepultura ſolliciti, teſſeras, inſculptis ſuis & patrum nominibus dextero brachio deligarent; ut, ſi omnes adverſum praelium conſumpſiſſet, & temporis ſpatio confuſa corporum lineamenta eſſent, ex indicio titulorum tradi ſepulturae poſſent*. Ex quo quidem intelligimus, ideo patrum nomina eoſdem conſignaſſe, ut in familiae ſuae ſepulcris quiſque deponeretur. Quare patrum nomen additum inſcriptionibus νεκρολογικαῖς arbitramur, ut quiſque ab homonymis diſtingui poſſet, adeoque facile etiam percipi, ad quam unuſquiſque familiam pertineret. Quid ergo ſtatuendum de iis, qui in ſepulcrali ἐπιγραφῇ unice proprium, ſine paterno nomine, praeferunt? Hae quidem νεκρολογικαὶ inſcriptiones, ſi in ſe ipſis perpendantur, vel maximam videntur habere antiquitatem, quae huic maximae ſimplicitati morum reſpondet, vel ad urbes ſpectare, quae minima conſtarent populi quantitate, adeo ut nil de homonymis ſubſpicarentur; neque enim probari valide poterit, eos ideo paterno nomine carere, quod legitimum patrem commonſtrare nequeant. Fieri autem poteſt, ut harum ἐπιγραφῶν mos alicubi eſſet receptus & conſtans; immo de ipſis apud urbem aliquam ſive nationem extaret lex aliqua; aut etiam fieri poteſt, ut neque ex lege, neque ex moribus in natione aut urbe univerſim receptis id praeciperetur, aut in uſu eſſet; ſed aliquorum tantummodo ea haberetur conſuetudo ex ignorantia,

vel

vel ex alio quocumque fonte exorta, licet diverſus eſſet urbis, nationiſve ritus ſepulcra inſcribendi. Semper enim ubique ſunt ex iis, qui patrias leges atque conſuetudines vel non animadvertunt, vel etiam parvipendunt. Sed ab hiſce incertis moribus, ad alia magis perſpicua progrediamur.

§. VIIII.

Tria enim ſunt ex noſtris νεκρολνγικοῖς monumentis, quae & adſcriptum habent nomen urbis, ad quam mortui illi ſpectabant, qui ſub iiſdem monumentis ſepulti fuere. Mos huiuſmodi ſervatus deprehenditur in pluribus Graecorum ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς. Sed apud veteres ſcriptores mentionem de hoc more factam non agnovi, niſi quoad Athenienſes. De his PAUSANIAS (20) inquit: οἱ δὲ ἄλλοι κατὰ τὴν ὁδὸν κεῖνται τὴν ἐς ἀκαδημίαν, καὶ σφῶν ἑστᾶσιν ἐπὶ τοῖς τάφοις στῆλαι, τὰ ὀνόματα, καὶ τὸν δῆμον ἑκάστου λέγουσαι, *alii in via ſunt, quae ad academiam ducit ſepulti, ac pilae tumulis impoſitae, in quibus inſcripta ſunt cuiuſque nomina & populus*. DIOGENES LAERTIUS (21) hoc proprium eſſe Athenienſium affirmat, inquiens: ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς τάφους πρὸς ἕω βλέποντας, καὶ ἀπὸ τῶν δήμων τοὺς χρηματισμοὺς ἐγκεχαραγμένους, ὅπερ ἦν ἴδιον Ἀθηναίων, *ſepulcra item ipſa ad orientem poſita, inſculptaque populorum nomina, quod quidem proprium Athenienſium fuit*. De hac poſitione ad orientem vide, quae in DIOGENEM LAERTIUM adnotarunt CASAUBONUS, ALDOBRANDINUS, & MENAGIUS. Δῆμος autem erat locus aliquis Atticae, cui adſcripti erant cives Athenienſes; qua de re egregie CORSINIUS (22). Solebant vero Athenienſes inſcribere etiam monumentis paternum nomen, quo quidem tamquam altero ſigno demonſtrabant ſe eſſe cives; ut ex eorumdem optimis legibus compertum eſt. THEOPHRASTUS etiam generatim recenſet conſuetudinem hanc deſcribendi in ſepulcralibus monumentis urbem, ſive locum, in quo quiſque ortus fuerit, ſed eius verba inferius erunt recitanda §. xI., atque examini ſubiicienda.

§. X.

Quum autem in ἐπιγραφῇ numero XIII. ΦΛΑΒΙΟΣ appelletur ΑΘΗΝΑΙΟΣ, obſcurum nobis eſſe oportet ex lapide temporum iniuria exoſo, an illud ſit nomen proprium, an vero nomen urbis. Si forte huiuſmodi eſſet, inveſtigandum a nobis eſt cur civis

civis Athenienſis non nuncupetur ex aliquo Atticae populo ; ut ſolebant Athenienſes . Ἀθῆναι , inquit STEPHANUS (23) , πόλεις κατὰ μὲν Ὦρον πέντε · κατὰ δὲ Φίλωνα ἕξ , *Athenae , urbes iuxta Orum quinque , iuxta Philonem ſex* . Ipſe autem STEPHANUS novem enumerat . Poſt Athenas Atticas inquit : ὁ πολίτης , Ἀθηναῖος , *civis , dicitur Athenienſis* ; ſed idem quoque adnotat poſt ſex enumeratas Athenas : ὁ πολίτης , Ἀθηναῖος , καὶ Ἀθηναϊκὸς . HERODOTUS (24) auctor eſt , Atticos appellatos fuiſſe Ἀθηναίους ſub Erechtheo rege , quum antea ſub aliis regibus vocarentur Codridae , Cecropidae , & Theſidae ; atque ſub ipſo Erechtheo prius Erechthidae . Iamvero plerumque Athenienſes Attici in veteribus monumentis nuncupari ſolent , ut nuper diximus , ex aliquo Atticae δήμῳ ; ſed aliquando etiam generatim *Athenienſes* in iiſdem dicuntur . Apud MURATORIUM (25) eſt Graeca ἐπιγραφὴ pro quodam ſacro donario conſcripta , in qua plures quidem ex nomine τοῦ δήμου appellantur , ſed alii tres viri dicuntur ſimul ΑΘΗΝΑΙΟΙ ; alia eſt etiam apud eumdem (26) νεκρολογικὴ inſcriptio huiuſmodi

ΔΗΜΗΤΡΙΕ ΔΙΟΓΕΝΟΥΣ
ΑΘΗΝΑΙΕ ΧΑΙΡΕ
Demetri . Diogenis . fili
Athenienſis . Vale

ſed ignoramus , in qua primum urbe fuerit poſita ; ſicuti etiam quoad noſtram *Flavii* eadem ignoratione laboramus ; adeoque neceſſe eſt etiam ignorare , an ad Athenas Atticas eadem ſpectet . Veroſimile quidem eſt Athenienſes Atticos κατ' ἐξοχὴν dictos eſſe Ἀθηναίους , ita ut ſolo hoc nomine intelligeretur Atticus Athenienſis ; at ex antiquis id certo mihi non conſtat . Fieri autem poteſt , quod praeſertim conſtat ex STEPHANO ſuperius laudato , ut aliarum Athenarum cives , ac illi potiſſimum , qui ab Athenis Atticis longius abeſſent , dicerentur Ἀθηναῖοι ſine ulla prorſus diſtinctione , cuius non agnoſcerent neceſſitatem ; ut nunc etiam quoad plures homonymas civitates contingere ſolet. Demum veroſimile eſt , *Flavium* , ſi Atticus fuerit , dici Ἀθηναῖον ab iis , qui extra Atticam forte illi poſuerint monumentum , utpote qui vel neſcierint eius δῆμον , vel non conſueverint illum Atti-

Atticis ibi defunctis inſcribere. Arbitror autem, initio in urbe aliqua, in qua exiguus omnino eſſet exterorum numerus, his tantum, ſi ibi fata ſubierint, addi in ſepulcrali ἐπιγραφῇ conſueviſſe nomen urbis, in qua ille ortus fuiſſet, civibus autem nil huiuſmodi additum; auctis vero in civitate aliqua exterorum hoſpitio & habitatione, omnium etiam civium, ut nunc fit, ſepulcris inſcriptum fuiſſe nomen propriae urbis, ut ſic ab exteris, qui in eadem incolae ſepulti eſſent, prorſus diſtinguerentur. De *Paulina*, quae in ἐπιγραφῇ xxI. dicitur NEIKOMHΔΙΣΣΑ, obſervandum eſt dumtaxat, ita ſcriptum pro NIKOMHΔΙΣΣΑ. Sed in alia veteri ἐπιγραφῇ apud SPONIUM (27) legitur NIKOMEΔΙΣΣΑ. Denique *Tertia Iaſonis fil.* (n. XVII.) dicitur βρεντεσίνη ab urbe iuxta Hadriam, quae appellata eſt βρενθήσιον *Brentheſium*, ſive *Brunduſium*, de qua videndus eſt STEPHANUS.

§. xI.

Obſervandum vero eſt, quod ΠΑΥΛΙΝΑ de qua paullo ante, licet xxxx. annos nata dicatur, patrem tantummodo, non autem maritum innuat. Ex hoc autem conſequens non eſſe cenſeo, ipſam ἄγαμον *ſine marito* fuiſſe; quamvis enim plures viderim Graecas ἐπιγραφὰς mulierum quae & patrem, & coniugem habent adſcriptum; multo tamen plures ſunt illae, quae ſolam continent patris mentionem. THEOPHRASTUS (28) quidem ſcripſit: Γυναικὸς δὲ τελευτησάσης ἐπίγραψαι ἐπὶ τὸ μνῆμα τοῦ τε ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς τοὔνομα, καὶ ποδαπή ἐστι· καὶ προσεπίγραψαι ὅτι οὗτοι πάντες χρηστοὶ ἦσαν. *Si uxor obierit, inſcribet monumento & mariti, & patris, & matris, & ipſius quoque mulieris nomen; tum elogium hoc inſuper adiiciet: omnes iſti probi erant*; ſed in his THEOPHRASTUS vel loquitur tantum de more, qui apud ſuos obtinebat; vel potius explicandus eſt alia ratione, quam flagitat auctor ipſe, quamque non obſervarunt viri eruditi, qui hoc THEOPHRASTI loco ad Graecorum ἐπιγραφὰς interpretandas uſi ſunt. Haec nimirum habet auctor in capite περὶ περιεργίας; ſic autem illud exorditur: Ἀμέλει περιεργία δόξει εἶναι προσποίησις τις λόγων, καὶ πράξεων, μετ' εὐνοίας. Περιεργία (*quam licet ſedulitatem ineptam dicere*) *eſt dictorum factorumque ſimulatio cum ſignificatione*

bene-

benevolentiae. De hac ergo inepta ſedulitate ac ſimulatione loquitur THEOPHRASTUS in eo capite, atque ad ea, quae faciet ille ſimulator benevolentiae refert etiam, quae mox ex ipſo recitata ſunt. Ergo in ea inſcriptione, quam a ſimulatore conficiendam veluti divinatur THEOPHRASTUS, aliquid contineri debet, quod fuerit praeter communem conſuetudinem earum urbium, de quibus auctor ille loquutus eſt. Duo autem ſaltem in iis verbis eſſe animadverto, quae communem non habent Graecarum ἐπιγραφῶν ſepulcralium conſuetudinem; & primum quidem ac praecipuum eſt, quod poſtremo loco recenſuit; nempe ὅτι οὗτοι πάντες χρηστοὶ ἦσαν, *quod omnes iſti probi erant*; neque enim in νεκρολογικαῖς inſcriptionibus hoc reperitur elogium in maritum, patrem, & matrem defunctae feminae, ſed ſaepe tantum defuncto dicitur, ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ. Alterum vero eſt, quod ſepulcro inſcribatur etiam τῆς μητρὸς matris nomen. Quod quidem agnovit etiam IACOBUS PHILIPPUS D'ORVILLE (29) qui in hoc pariter adulatoris περιεργίαν deprehendit, *quod non ſimpliciter viri nomen adieciſſet*. Sed ex antiquis Graecorum ἐπιγραφαῖς ſaepiſſime, ne dicam fere ſemper paternum etiam nomen ſimul cum mariti nomine adiicitur mulierum nomini. Maternum vero in pauciſſimis vidi additum quibuſdam feminis adhuc viventibus, quae ſacerdotio functae fuerant, quibus poſitum fuit monumentum aliquod honorarium, ut apud MURATORIUM (30); at ex νεκρολογικαῖς inſcriptionibus binas vix comperi, alteram apud REINESIUM (31), alteram vero apud SPONIUM (32), & MURATORIUM (33) in quibus pater num maternumque nomen defunctis viro & puero additur. In hoc ergo adulator ille περιεργίᾳ uſus dici debet, quod maternum etiam nomen illi defunctae mulieri adſcribendum decernat.

§. XII.

Atque hoc quidem paucis aliis confirmare lubet exemplis, dum in aliam noſtrarum ἐπιγραφῶν proprietatem oculis coniicimus. Namque CALLIMACHUS, cui liberum erat, Timonoem mortuam compellando, addere eius nomini quidquid ex conſuetudine licebat, attamen ſic tantummodo eam alloquitur (34):

Τιμο-

Τιμονόη, τίς δ' ἐσσὶ; μὰ δαίμονας, οὔ σ' ἂν ἐπέγνων
Εἰ μὴ Τιμοθέου πατρὸς ἔπην' ὄνομα
Στήλη, καὶ Μήθυμνα τε ἡ πόλις.
Quae tu Timonoe es? proh Iuppiter, haud ego noſſem
Te, niſi vidiſſem nomen ineſſe patris
Timothei cippo, Methymnaeque urbis.

Aliud affero ex MURATORIO (35) epigramma, quod etſi MAFFEIUS (36) iure ſuppoſititium cenſuerit, fatetur tamen antiquum eſſe; adeoque vetuſti moris teſtimonium ex eo duci poteſt. Nullum autem ex genuinis mihi occurrit, in quo diligenter adnotata ſint de mortua muliere ea omnia, quae adnotari poterant. En epigramma:

ΦΡΑΖΕ ΤΙΝΟΣ ΓΟΝΕΩΣ ΣΕΟ ΤΟΥΝΟΜΑ ΚΑΙ ΠΟΣΙΝ ΑΥΤΟΝ
ΚΑΙ ΧΡΟΝΟΝ ΕΠΕ ΓΥΝΑΙ ΚΑΙ ΠΟΛΕΩΣ ΟΘΕΝ ΕΙ
ΝΕΙΚΑΝΔΡΟΣ ΓΕΝΕΤΩΡ ΠΑΤΡΙΣ ΠΑΡΟΣ ΟΥΝΟΜΑ ΔΗΝ ΜΟΙ
ΣΩΚΡΑΤΕΑ ΦΘΙΜΕΝΗΝ ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ Δ ΕΘΕΤΟ
ΣΥΝΑΕΚΤΡΟΣ κ. λ.
Dic mulier, quiſnam genitor? quod nomen? & ipſum
Coniugem, & aetatem; quave es in urbe ſata?
Nicander genitor; patria eſt Paros; & mihi nomen
Socratea; extinctam Parmenio tumulat
Me conſors; &c.

Verum in Graecis ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς, quas exiſtimo antiquiores, nullum eſt aetatis defuncti indicium. Coepit autem primo, ut arbitror, conſuetudo adnotandi in hiſce monumentis aetatem eorum, qui ex hac lucis uſura praemature erepti fuere; haec enim adnotatio eſt quoddam argumentum doloris in eo, qui monumentum alteri poſuit, ad quod ſignificandum natura impellimur; ſicuti plures in νεκρολογικαῖς inſcriptionibus formulae demonſtrant. Deinde vero mos invaluit, ut in tumulis quoque eorum, qui non praematura aetate deceſſerant, aetas conſcriberetur. Nimis propera videtur mors, quam ſubiit (num. XXI.) ΔΟΞΑ ΝΙΚΗ mortua annorum XX. At quorumdam veterum erat opinio, eos mori iuvenes, quos Dii diligerent. Sic MENANDER apud PLUTARCHUM *in conſolatione ad Apollonium*, & apud alios cecinit:

Ὃν οἱ Θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος.

Quem Dii amant, moritur iuvenis.

Qui quidem PLUTARCHUS Deorum teſtimonio probare nititur, beatiſſimam eſſe mortem, quam nos praematuram appellamus. Opinionem hanc alii tradiderunt philoſophi veteres. An autem ita revera ſenſerint, prudens quiſquam plurimum dubitaverit. Verum antiquus vates ſub nomine ORPHEI ita poſtremo mortem rogat:

Ἀλλὰ μάκαρ μακροῖσι χρόνοις ζωῆς γε πελάζειν
Αἰτοῦμαι, θυσίαις καὶ εὐχωλαῖς λιτανεύων,
Ὡς ἂν ἔοι γέρας ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισι τὸ γῆρας.

Sed beata longis temporibus vitae appropinquare
Peto ſacrificiis, & orationibus rogans,
Ut ſit praemium bonum in mortalibus ſenectus.

Quod arbitrari licet etiam feciſſe philoſophos aliter differentes. Satis vero aequa videtur mors illa, quam ſubiit (num. VIIII.) ΕΥΤΥΧΗΣ ΗΡΑ an. LXXIII. Quinimmo, ſi diligenter tot millia veterum ἐπιγραφῶν, quae omnibus in promptu ſunt, conſulere velimus, quiſque profecto intelliget, paucos admodum fuiſſe, qui ad hanc pervenerint aetatem, ex iis ſaltem, quorum habemus monumenta.

§. XIII.

Ad aliam Graecorum in tumulandis cadaveribus conſuetudinem tranſeamus, ut noſtra haec monumenta, quo rectius fieri poteſt, illuſtremus. Quae enim hucuſque attigimus ad unum tantummodo, ſunt vero bina alia, quae ad plures pertinent ſepultos. Solebant Athenienſes, ut paullo infra dicam, unicum in uno tumulo cadaver componere; raro admodum plura. Atque hanc pene univerſalem fuiſſe Graecorum conſuetudinem obſervat POTTERUS (37). Excipiendi enim ſunt, qui alicubi vel ſanguinis propinquitate, vel amicitiae vinculo coniuncti una ſimul ſepeliri volebant; cuius moris exempla plura ex veteribus poetis idem auctor (38) congeſſit; pauca vero alia huiuſmodi ex antiquis monumentis colligi poſſunt. Rariſſimum autem eſt illud, quod numero XVI. ſubiecimus, quodque

binas

binas exhibet ſorores ; ut arguere licet ex eodem, qui cuilibet adſcribitur parens *Agathocles*, atque ex eadem cuilibet adſcripta urbe Mileto. Ita in alio tumulo binos fratres geminos memorat conditos AGATHIAS (39) in hoc epigrammate:

Εἷς δύ' ἀδελφοὺς ὧδ' ἐπέχει τάφος· ἓν γὰρ ἐπίσχον
Ἦμαρ καὶ γενεῆς οἱ δύο καὶ θανάτου.

Unus fratres duos ibi continet tumulus, unum enim obtinuerant
Diem ortus ambi & mortis.

Obſervandum vero eſt, eas feminas non dici expreſſe ſorores; ſed ex Graecorum more, indicatis patre & urbe, eaſdem ſorores fuiſſe coniicitur. Sic apud OUDENDORPIUM (40) quidam ΔΗΜΟΣ *populus* fratres duos, quos decreto honorat, ita indicat:

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΝ ΛΥΣΣΙΝ
ΛΕΥΚΙΠΠΟΥ ΛΕΥΚΙΠΠΟΥ

dum eumdem parentem eiſdem aſſignat. Sic alia ratione, apud LANCELLOTTUM CASTELLIUM (41) bini fratres ita innuuntur: ΧΙΣΣΟΣ ΚΑΙ ΤΡΥΦΩΝ ΟΙ ΞΙΚΑΔΙΟΥ, *Ciſſus & Tryphon filii Xicadii*: & apud MICHAELEM FOURMONTIUM (42) ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΑΙ ΣΑΡΑΠΙΟΝ ΟΙ ΣΑΡΑΠΙΟΝΟΣ ΤΥΡΙΟΙ, *Dionyſius & Serapion Serapionis filii Tyrii*. Quare allucinatus eſt MURATORIUS (43), qui non ſeiunctis vocibus ΣΑΡΑΠΙΟΝ ΟΙ, latine reddit *& Serapionii*. Sed clarius etiam bini fratres indicantur in ſequenti Muratoriano (42) lapide:

ΦΙΔΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΜΟΝΙΟΣ ΑΜΦΟΤΕΡΟΙ
ΦΙΔΙΟΥ ΕΠΟΙΟΥΝ
Phidias & Ammonius ambo
Phidiae filii fecerunt.

Perſpicuum ergo, *Sponden & Euporiam* eiuſdem *Agathoclis filias*, eaſdemque *Mileſias*, ut ſorores indicari. Earum ἐπιγραφὴν tantum protulit GRUTERUS, ut Mantuae exſiſtentem; ſed verſibus diverſimode diſpoſitis. Eam vero ait, ſub *ſtemmate gemino muliebri* conſcriptam; ſecus ac in noſtro αὐτογράφῳ eſt.

§. XIIII.

Ut autem & de iis loquamur, qui plures uno ſepulcro condere ſolebant, etſi nulla conſanguinitatis vel amicitiae ratio

eoſdem copularet ; novimus ex hiſtoria , Megarenſes ſepulcris uti conſueviſſe triſomis & quadriſomis : qui quidem mos apud ipſos erat adeo conſtans , ut ex hoc tamquam validiſſimo argumento contra Athenienſes uſi fuerint ad ſibi ipſis comprobandam inſulae Salaminae proprietatem , teſte Plutarcho (48), qui hac de re Megarenſem Heream ita loquutum narrat : καὶ μεῖζον ἔτι τούτου μίαν ἕκαστον Ἀθηναίων ἔχειν θήκην, Μεγαρέων δὲ καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας ἐν μιᾷ κεῖσθαι, *& eo maius inſuper indicium, ſingulos loculos habere Athenienſes , Megarenſes ternos & quaternos ſingulis loculis condi .* Haec autem conſuetudo alibi etiam invaluit ; pulcherrimum namque triſomum ſepulcrum indicat ſequens ἐπιγραφὴ , quam refert Lancellottus Castellius (46) Catanae exſiſtentem , ibique ut arbitror primo repertam :

ΩΡΑΙΑ	*Oraea*
ΧΡΗΣΤΑ ΚΑΙ	*bona &*
ΑΜΕΜΠΤΕ	*inculpata*
ΧΑΙΡΕ	*vale .*
ΚΑΜΕ ΧΡΗΣΤΕ	*Came vir bone*
ΚΑΙ ΑΜΕΜ	*& inculpa-*
ΠΤΕ . ΧΑΙΡΕ	*te vale*
ΟΥΡΒΑΝΙΩΝ	*Urbanion*
ΓΟΝΓΕ . ΚΑΙ	*fili . &*
ΧΡΗΣΤΕ . ΚΑΙ	*bone , &*
ΑΜΕΜΠΤΕ	*innocens*
ΧΑΙΡΕ	*vale .*

Aliam quoque apud Paciaudium (47) ἐπιγραφὴν ex Leucade in Museum Nanium omni antiquitatum genere ditiſſimum , translatam videmus , quae ſepulcri triſomi teſtis optima eſt ex tribus diverſis nominibus in ea inſcriptis,cum ſalutatione ΧΑΙΡΕΤΕ ſemel appoſita . Itaque quadriſomum illud , quod numero XIIII. reſpondet , forſan Megarenſe , forſan alterius urbis fuit ; neque enim Hereas ille apud Plutarchum aſſeruit , ſolis Megarenſibus eam eſſe conſuetudinem ſepeliendi ternos quaternoſve in uno loculo; ſed eam , quae apud ipſos obtinebat , iure Athenienſibus opponit , quorum certe erat diverſa . Singulare demum eſt marmor

νεκρο-

νεκρολογικὸν, quod ex inſula Coo deſcriptum refert Sponius (48) in quo ſeptem virorum nomina deſcripta ſunt cum uxoribus & liberis. Ex his autem ſeptem viris bini tantum eiuſdem gentis *Graniae*, & bini Gentis *Clodiae* nomina praeſeferunt; alii diverſa plane habent; ac propterea non conſtat, eos omnes propinquitate fuiſſe coniunctos. Illud etiam ſingulare eſt monumentum eiuſdem inſulae, apud eumdem Sponium (49), ita inſcriptum: ΦΑΜΙΛΙΑ ΜΟΝΟΜΑΧΩΝ ΚΑΙ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΚΥΝΗΓΕΣΙΩΝ κ. λ. *Familia Monomachorum & monumentum Cynegeſiorum*. Paucisſima vero ſunt alia Graecorum monumenta polyſoma apud ἀρχαιολόγους.

§. XV.

In noſtri autem quadriſomi ſepulcri ἐπιγραφῇ obſervanda eſt diverſa nominum inflexio; primum enim nomen eſt quinti caſus, ut deberent alia omnia in eadem efferri, quum habeant ſingula coniunctam ſalutationem ΧΑΙΡΕ; alia vero praeter primum caſu recto ſunt enuntiata. Atque hoc quidem arbitror cum Passerio, aliam ἐπιγραφὴν illuſtrante, contigiſſe ex eo, quod diverſis temporibus mortui, ſepultique fuerint quatuor illi viri; adeoque & eorum nomina diverſis temporibus a diverſis fuiſſe inſculpta; niſi velimus, unum eumdemque omnium huiuſmodi quatuor nominum ſcriptorem ignorantia vel oſcitantia adeo laboraſſe, vel quodam arbitrio ita uſum fuiſſe, ut ſtatim poſt primum nomen uno modo expreſſum, nomina alia diverſa ratione pronuntiaverit. Ceterum neque ab hiſce vitiis alieni cenſendi ſunt, qui poſtea, ſi hoc ſupponere liceat, alia inſcripſerint nomina. At cum ipſo Passerio conſentire non poſſum, dum ipſe (50) ideo allatam excogitavit rationem, quod in triſomo ſepulcro ipſius Musei Nanii putavit nomen ΛΕΟΝΤΙΟΝ in quarto caſu poſitum, quum alia duo ſint vel in recto, vel in ſexto caſu enuntiata. Nam & ipſum nomen ΛΕΟΝΤΙΟΝ vel in recto eſt, ſuppoſita facili mutatione litterae Ο in Ω; vel hac etiam non facta, dici poteſt eſſe caſum ſextum nominis ΛΕΟΝΤΙΩΝ, ut eſt Ἄπολλον & Ἀγάμεμνον ex recto Ἀπόλλων & Ἀγαμέμνων. Paciaudius, qui idem monumentum retulit inter Peloponneſia Musei

Nanii

NANII, obſervat (51) Λεόντιον appellatam fuiſſe inſignem illam Epicuri pellicem, de qua CICERO (52); atque affert auctoritatem ETYMOLOGI, idem nomen recenſentis inter ea, quae per ludum effinguntur in comoedia, & praeſertim nomina meretricularum, inter quae collocat nomen Λεόντιον. Nos vero iam alibi (53) obſervavimus morem hunc etiam apud Latinos, ſed a Graecis mutuatum viguiſſe efferrendi quaedam feminarum nomina genere vel formatione neutra.

§. XVI.

Haec porro monumenta omnia & a privatis poſita ſunt, ſicuti etiam illud tetraſticha ἐπιγραφῇ inſignitum, de quo poſtea dicemus; & omni etiam carent elogio in eos, quibus excitata fuere; ſi bina tamen feminarum monumenta excipias, in quibus cuilibet dicitur ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ, de qua formula erit in altera diſſertatione ex inſtituto pertractandum. At duo alii viri in hiſce ſepulcralibus memoriis ſingulari prorſus laude extolluntur. At primo quidem de illo loquamur, cuius monumentum numero XII. ſubiecimus. In eo ΣΩΚΡΑΤΗΣ dicitur ΗΡΩΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ *Heros illuſtris*. De huius vocis ΗΡΩΣ origine & ſignificatione conſulendi ſunt HENRICUS STEPHANUS (54), & CAROLUS PATINUS (55), qui de eadem erudite ſcripſere. Nos pauca ad rem noſtram haud ſatis ab his, aliiſque obſervata adnotemus. Heroas antiqui ſcriptores generatim ut Ἡμιθέους *Semideos* pronuntiant, quos ita deſcribit LUCANUS (56):

Quodque patet terras inter Lunaeque meatus
Semidei Manes habitant: quos ignea virtus
Innocuos vita, patientes aetheris imi
Fecit, & aeternos animam collegit in orbes.

Sic alii philoſophi, ut refert DIOGENES LAERTIUS (57) aiebant, ἥρωας τὰς ὑπολελειμένας τῶν σπουδαίων ψυχὰς, *Heroas, relictas proborum animas*. At PLUTARCHUS (58) Heroas alios quidem bonos, alios vero malos admiſit, inquiens: εἶναι δὲ καὶ ἥρωας τὰς κεχωρισμένας ψυχὰς τῶν σωμάτων· καὶ ἀγαθοὺς μὲν, τὰς ἀγαθὰς· κακοὺς δὲ, τὰς φαύλας, *Heroas quoque eſſe animas a corporibus ſeparatas; bonos, ſi bonae; malos, ſi malae*. Itaque, ſi quam PLUTARCHUS tradidit, aliorum

rum quoque ſententia fuerit, ac eorum praeſertim, qui vita functis monumenta conſcripſerint; dubitationem illam, quae ex eius verbis oritur, hac ſuſtulerunt formula, quae ſaepe apud SPONIUM (59) legitur: ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ, *Heros bone vale*. Eaque dubitatio multo magis ſublata eſt ex noſtri monumenti formula: ΗΡΩΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ, *Heros illuſtris*. Quoniam autem tam ex PLUTARCHO, quam ex aliis apud DIOGENEM LAERTIUM philoſophis quaelibet bonorum animae a corporibus ſeiunctae nomen ΗΡΩΣ meruerunt; ideo apud eumdem SPONIUM (60) femina etiam, quod rarum omnino eſt, ſic laudatur ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ. Quis vero fuerit ΣΩΚΡΑΤΗΣ *Socrates* ille, qui in noſtro monumento dicitur ΗΡΩΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ, divinare non licet. Num forte celeberrimus philoſophus Athenienſis? Elogium quidem ei quammaxime convenit. Levis etiam quaedam ſuſpicio enaſci poteſt ex eo, quod vir iam apud omnes celeberrimus ſolo proprio nomine nuncupetur. At fatendum ingenue eſt, argumenta deeſſe, quibus id comprobemus; quum praeſertim illuſtrius monumentum excitari debuerit tanto viro, qui etſi fuerit ab Athenienſibus ex falſa accuſatione damnatus, attamen ab his poſt mortem meruit imaginem ſive ſtatuam aeream in celebriori urbis loco; ut narrat laudatus DIOGENES LAERTIUS (61). Diſſimulandum tamen non eſt, monumentum ipſum celeberrimi Menandri Comici a noſtro SANDRIO (62) editum, eiuſdem circiter eſſe magnitudinis cum hoc Socratis, de quo diſſerimus; ſi tamen illud Menandri inter γνήσια monumenta ſit recenſendum, qua de re alii alia ſenſerunt, ut ille adnotavit. Neque vero detinear in pluribus interpretationibus, quas de ſimilibus omnino ac iiſdem monumenti ſymbolis excogitavit CAROLUS PATINUS (63). Obſervo dumtaxat, monumentum, quod ipſe pluribus explicat, eſſe cuiuſdam *Lomurii*. qui pariter dicitur ΗΡΩΣ; atque arbitror, eiſdem ſymbolis indicari ipſum vita functum, qui ſtatim a morte Herois in morem equitans pergit, Genio, qui ſerpentis imagine fingebatur. ſacrificaturus; quod nempe ita ei bonus fuit Genius, ut Herois laudem conſequi potuerit.

§. XVIII.

§. XVIII.

Nunc vero ſermonem inſtituamus oportet de alio illuſtri viro , cuius monumentum numero xv. diſtinximus . In eo *ſenatus populuſque Callimachum Callimachi fil. virum optimum honoravit.* . Dolet in primis , quod ignoremus urbem , quae praeſtantem hunc virum tot affecerit eo monumento honoribus ; neque enim ſimilia plura me vidiſſe memini inter infinita pene huius generis monumenta . Alterum enim vidi apud Reinesium (64), in quo breviſſima legitur ſine ulla laude ἐπιγραφὴ , & in quo , ut innuit laudatus auctor , inſculpta erat ſtatua togata , ſicuti in hoc , de quo diſſerimus ; alterum vero apud Maffeium (65) perbrevem pariter habet inſcriptionem , quodque imaginem exhibet viri , cui a dextris adſtat exigui Hermae figura . Senatus vero & populus honorarunt hunc *Callimachum* imagine anaglyptica , palliolo quodam induta , aliaque praeterea imagine , quae Herma appellari ſolet ; atque ut cenſeo etiam corona , quae laurea videtur . Omnes porro ſola ratione duce intelligunt , quantus ſit honor , quem univerſa civitas alicui decernit viro , praeſertim iam defuncto . Hoc enim praemium ſupponit unanimem totius urbis opinionem in ſingularia eius merita , atque eo magis ſinceram , quo minus ſperandum in eo eſt , qui iam non ex urbe ſolum , ſed ex vita ipſa migravit . Quod quidem ex eo etiam colligi facile poteſt , quod pauca omnino ſint monumenta , quae Graeci , in viros benemeritos maxime benefici , mortuis communi civitatis conſenſu poſuerint . Nam , ut ſcribit eruditiſſimus Paciaudius (66) , *ex hiſtoriis perſpicuum fit , ſepulcri publici honorem nonniſi urbium conditoribus, magniſque ducibus , & ſtirpe antiquiſſima procreatis fuiſſe tributum .* Iamvero in ἐπιγραφῇ huiuſce monumenti nulla declaratur ratio, ob quam *Callimachus* tot honores a ſenatu & populo conſequutus eſt ; ergo dicendum , eoſdem decretos fuiſſe ob eius in rempub. merita prorſus ſingularia , quae omnibus civibus eſſent notiſſima . Sed de ſtatua loquamur . Notum eſt , eam conſueviſſe ob plures meritorum cauſſas erigi . Idem de Hermae honore cogitandum , quum praeſertim Demosthenes (67) de hoc di-

dixerit: παρ' ἡμῶν ἐπὶ τῶν προγόνων πολλὰ ἀγαθὰ εἰργασμένοι τινὲς ... ἐπιγράμματος ἐν τοῖς Ἑρμαῖς ἐτύγχανον, *apud maiores noſtros, qui eos multis operibus demeruerant ... inſcriptionem in Hermis accepere*. Sed de his eruditiſſime PACIAUDIUS (68) MUSEI NANII locupletiſſimi monumenta illuſtrans pertractavit; atque etiam nuperrimus auctor libri inſcripti: *L'uſage des ſtatues*.

§. XVIII.

Itaque, quod reliquum nobis eſt, de corona aliquid dicemus, quae aliud quidem eſt huiuſce monumenti ornamentum; ſed honoris & gloriae. Nam apud Graecos coronam fuiſſe virtutis praemium, notiſſima res eſt. Nam ſolum autem viri ipſi ſingulari virtute praeſtantes coronabantur; ſed alicubi apud eoſdem Graecos conſuetudo erat, ut in ipſo ψηφίσματι, in quo decernebatur, aliquos laudari & corona inſigniri, praeſcriberetur etiam, ipſas coronas cum decreto in lapide ad poſterorum memoriam inſculpi. Sic apud CHISHULLUM (69) in ψηφίσματι Attalico decernitur quatuorviros laudari, ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΩΣΑΙ ΕΚΑΣΤΟΝ ΑΥΤΩΝ ΣΤΕΦΑΝΩ ΘΑΛΛΟΥ, *& corona oleagina coronari*, *& inſuper* ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΔΕ ΤΟ ΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΔΕ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΕΙΣ ΣΤΗΛΗΝ ΛΙΘΙΝΗΝ, *exſcribi decretum hoc & coronas in lapidea columna*. Initio autem ψηφίσματος quatuor laudatorum nomina in totidem oleaginis coronis exſculpta leguntur. Sic in alio apud MURATORIUM (70) ſenatus & populus iubent corona aurea coronari ΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΝ ΑΣΤΕΚΤΟΥ, *Epaphroditum Aſtecti fil.*, ipſum autem ψήφισμα in corona, ut videtur, oleagina vel laurea deſcriptum eſt. Sed mos erat Graecorum, coronis mortuos etiam ornare, ut videre eſt apud NICOLAUM GRACCIUM (71). Quinimmo & conſuetudo eorumdem fuit decernendi mortuis coronae honorem; ut haec commonſtrat apud SPONIUM (32) ἐπιγραφή:

Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ	*Senatus & populus*
ΣΤΕΦΑΝΟΙ ΧΡΥΣΩ ΣΤΕ	*coronat aurea co-*
ΦΑΝΩ ΕΥΡΥΘΜΟΝ ΕΠΙ	*rona Eurythmum prae-*
ΤΥΧΕΩΣ ΠΡΟΜΟΙΡΟΣ	*matura morte*
ΒΙΩΣΑΝΤΑ	*defunctum*.

Atque eadem prorſus de cauſſa ſenatus & populus eodem pariter honore affecerunt quemdam ΑΥΡ. ΧΑΡΙΔΗΜΟΝ ΖΩΣΙΜΟΥ *Aur.*

Charidemum Zoſimi fil.; ut apud ipſum Sponium (73) legere eſt. Quare Franciscus Oudendorpius (74) allata hac inſcriptione: Ο ΔΗΜΟΣ ΔΙΟΔΟΤΟΝ ΔΙΟΔΟΤΟΥ ΤΟΝ ΝΕΟΤΕΡΟΝ, *populus Diodotum Diodoti fil. iuniorem*, ſupra quam binae inſculptae ſunt oleaginae coronae, eam interpretatur addendo verbum στεφανοῖ, *coronat*. Sic & Iohannes Bouhierius (75) ſimilem aliam eadem prorſus ratione explicat. Hinc ergo dignoſcimus, *Callimachum*, de quo ſermo eſt, ad cumulum quemdam gloriae pro meritis in rempub. corona etiam decoratum fuiſſe; propterea que coronam ipſam in cippo fuiſſe exſculptam. Ita Lucianus (76) de Toxaris ſepulcro ſcribit: ἔστι δὲ . . . οὐ μέγα τὸ χῶμα, καὶ ἡ στήλη χαμαί· πλὴν ἀλλ' ἐστεπταί γε ἀεὶ, *eſt autem . . . non magnus tumulus, humique cippus, verum ſemper eſt coronatus*. Sicuti ergo ſigna illa, nempe ſtatua & herma per ſe ipſa declarant ſaltem generatim cauſſam honoris, propter quam *Callimachi* monumento fuere adiecta; ita ob eamdem prorſus rationem idem per ſe veluti clamat corona ipſa eidem monumento ex ſenatus populique decreto appoſita.

(1) Pa-

(1) Paciaudius. *Monumenta Peloponneſ. Muſei Nanii* tom.II. par.IV. pag. 210. & ſeqq.
(2) Gutherius. *de iur. Manium* lib. II. cap. XIIII.
(3) Guascus Franciscus Eugenius. *inſcription. Muſei Capitolin.* tom.III.num. 1280.
(4) Suidas. V. Στήλη ultimo loco.
(5) Idem. V. Κεραμικός.
(6) Etymologus. V. Στήλη.
(7) Phavorinus Varinus. *Lexic. magn.* V. pag. 479.
(8) Cicero. *de legibus* lib.II.
(9) Pausanias. lib.II. *in Corinth.*cap.VII.
(10) Sylburgius, *in not.* ad l. l.
(11) Prideaux. *Marmora Oxonien.* par.I. num.VIII.
(12) Astorius. *de antiquo Alcmanis monumento apud Sallengr.* tom.II.
(13) Pausanias. l. l.
(14) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiquit.* ſect.X. num.CXXIII.
(15) Philo *Iudaeus*. *Excerpt. legation.* XXXVI.
(16) Iustinus. *Hiſtor.* lib.XLI. cap. III.
(17) Plutarchus. *in Lycurgo*.
(18) Potterus. *Archaeolog. Gr.* lib.IIII. cap.VII.
(19) Iustinus. l. l. lib.III. cap.V.
(20) Pausanias. lib.I. *in Attic.* cap. XXVIIII.
(21(Diogenes Laertius. lib.I. *in Solon. ſegm.* 48.
(22) Corsinius. *Faſt. Attic.* tom.I.
(23) Stephanus Byzant.. V. Ἀθῆναι.
(24) Herodotus. lib.VIII. cap.XLIIII.
(25) Muratorius. *N. Th.* CLXXX. 1.
(26) Idem. *ibid.* MXXX. 2.
(27) Sponius. *Popul. Attic.* art. XXXXIII.
(28) Treophrastus. *Charaćter.* cap. περὶ περιεργίας.
(29) D'Urville Iac. Philip. *ad Chariton.* lib.III. cap.VIIII.
(30) Muratorius. *N.Th.*CLXII.1. CLIIII. 4. DLIII. 4. MML. 2.
(31) Reinesius. *Antiquar.inſcript.* cl.XII. num.CIIII.
(32) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiquit.* ſect. X. num.XXXVI.
(33) Muratorius. l.l. MMXXVII.8.
(34) Callimachus. *Epigramm.* XX.
)35) Muratorius. l. l. MLXVIII.1.
(36) Maffeius. *Art. critic. lapidar.* lib. III. cap.I. can.III. col.72.
(37) Potterus. *Archaeolog. Gr.* lib. IIII. cap.VI.
(38) Idem. *ibid.*
(39) Agathias. *Antholog.* lib.III.cap.III.
(40) Oudendorpius. *de veterum inſcription., & monumentor. uſu, legatoq. Papenbroekiano* &c. num.VI.
(41) Castellius Lancellot. *inſcription. Sicul.* &c. cl.XIIII. num.LX.
(42) Fourmontius Michael. *Academ. Cortonen.* tom.III. *diſſert.*III.
(43) Muratorius. *N.Th.* MCMLXXXII.3.
(44) Idem. *ibid.*
(45) Plutarchus. *in Solone*.
(46) Lancellottus Castell. *ibid.* cl. XIIII. num.LXXXV.
(47) Paciaudius. *Monument. Peloponneſ.* tom.II. pag.211.
(48) Sponius. *Miſcell. erudit. antiquitat.* ſect.X. num.LVI.
(49) Idem. *ibid.* num.LII.
(50) Passerius. *Oſſervazioni ſopra alcuni monumenti* &c. *del Muſeo Nani* ſez.II. pag.XXX.
(51) Paciaudius. l. l. pag.216.
(52) Cicero. lib. I. *de nat. Deor.* num. num. LXXXXIII.
(53) Inscriptiones antiqu. *ex bibliotheca Monachor. Camaldulen. S.Gregorii in monte Caelio ad Latinas* num. XVIIII. *quae ſunt ad calcem diſſertat. antiquit. P. Oderici*.
(54) Henricus Stephanus. V. Ἥρως.
(55) Patinus. *Commentar. in tres Graec. inſcription., commentar.* in II.
(56) Lucanus. *Pharſal.* lib.VIIII. v.6.
(57) Diogenes Laertius. lib.VII. ſegm. 151.
(58) Plutarchus. *de placitis philoſophor.* lib.I. cap.VIII.
(59) Sponios. *Miſcellan.erudit.antiquit.* ſect.X. num.XXVIII. num.2.3.9.
(60) Idem. *ibid.* num.6.
(61) Diogenes Laert. lib.II.ſegm.43.
(62) Sandrius Antonius. *Inſcriptiones*

ex biblioth. Monach. Camaldul. in appendice ad diſſert. antiq. P.Oderici .

(63) Patinus . l. l.

(64) Reinesius . *Antiqu.inſcription*. cl.xI. num.lv.

(65) Maffeius. *Muſeum Veronen*. liiI.6.

(66) Paciaudius . l. l. pag.26.

(67) Demosthenes . *Orat. ad Leptinem* .

(68) Pausanias . l. l. pag.34. & ſeqq.

(69) Chishullus . *Antiquit.Aſiat*. p.145.

(70) Muratorius . *N.Th.* dlviI.3.

(71) Graccius Nicolaus . *de repub.Lacedaemon*. lib.iiI. tab.I. *inſtitution*.viiI.

(72) Sponius . *Miſcellan.erudit.antiquit*. ſect.x. num.xxxxiI.

(73) Idem . *ibid*. xxxxiiI.

(74) Oudendorpius.*de veter.inſcription*. &c. *uſu & legato Papenbroekiano* num. 6. & 25.

(75) Bouhier. Iohan. *Explication des quelques marbres antiques* inſcript. iI.

(76) Lucianus . *in Scytha* .

IN MONUMENTA ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΑ

DISSERTATIO II

De ſolemni νεκρολογικῷ verbo ΧΑΙΡΕ.

ΣΥΝΟΨΙΣ
DISSERTATIONIS II
De ſolemni νεκρολογικῷ verbo ΧΑΙΡΕ.

§. I. *EXemplo LUCIANI, qui ſerio ſcripſit de ſolemni verbo* ὑγίαινε, *oſtenditur utilem eſſe tractationem de alia ſolemni voce* χαῖρε. *Indicantur autem ea, de quibus in hac diſſertatione agendum eſt.*

§. II. *De origine ſolemnis huiuſce verbi* χαῖρε *diſſeritur; illudque multo ante pugnam Marathoniam fuiſſe uſitatum oſtenditur.*

§. III. *Erga Deos ſolemni hac voce utebantur veteres, dum eos vel ſupplicarent, vel laudarent.*

§. IIII. *Erga homines vero antiquiori aetate, quolibet diei tempore, poſtea autem matutino tantum; ſed illi etiam, qui a ſe mutuo diſcederent, eamdem vocem adhibebant.*

§. V. *Improbavit PLATO verbum* χαῖρε *tum erga Deos, tum erga homines, ſed facile paucis refellitur.*

§. VI. *Hanc ſalutationem* ΧΑΙΡΕ *adhibebant Graeci erga mox morituros, & erga defunctos, qui domo efferebantur, vel mox erant ſepeliendi, vel etiam erga ſepultos.*

§. VII. *Eamdem vero fuiſſe felicis auſpicii ſalutationem oſtenditur ex voce* ΧΡΗΣΤΕ, *aliiſque bonos mores indicantibus, quae ſaepe cum ipſa voce* ΧΑΙΡΕ *in lapidibus* νεκρολογικοῖς *coniunguntur.*

§. VIII. *Senſus autem illius ſalutationis* ΧΑΙΡΕ *eſt, ut defuncti in altera vita felicitatem conſequerentur; quod ex ipſis ſepulcralibus* ἐπιγραφαῖς, *atque ex veteribus ſcriptoribus comprobatur.*

§. VIIII. *Pluribus modis ſolemne verbum* ΧΑΙΡΕ *in inſcriptionibus* νεκρολογικαῖς *adhibebatur.*

§. X. *Vocem* ΑΛΥΠΕ *vel* ΑΛΥΠΗ, *quae ſaepe cum ſolemni voce* ΧΑΙΡΕ *in*

in iiſdem coniungitur , activae ſignificationis eſſe oſtenditur adverſus PACIAUDIUM.

§. XI. *Alia recenſentur ſolemnia verba vel formulae veteres eiuſdem vel fere eiuſdem ſignificationis cum ſolemni verbo* ΧΑΙΡΕ. *Horum omnium diverſa indicatur antiquitas.*

§. XII. *De ſolemnibus verbis* ΥΓΙΑΙΝΕ *&* ΕΡΡΩΣΟ *pertractatur: eadem* νεκρολογικὰ *fuiſſe oſtenditur. Diverſa vero fuit de iiſdem verbis* ARTEMIDORI *&* LUCIANI *ſententia.*

§. XIII. *Qui iam iam erant morituri, eodem ſolemni verbo* ΧΑΙΡΕ *ſalutabant, quos relinquebant.*

§. XIIII. *Immo inducebantur mortui ipſi ſalutationem a viatoribus exſpectantes, iiſdemque eam reddentes. Graecam* ἐπιγραφὴν *a pluribus allatam, quae videbatur huc pertinere, emendavit primum* PACIAUDIUS, *qui poſtea ſuae emendationis oblitus eſt.*

§. XV. *Mortui etiam inducebantur, eodem ſolemni verbo* ΧΑΙΡΕ *ſalutantes non ſolum viatores, ſed alios etiam, qui ad ipſos aliqua ratione pertinebant.*

DIS-

DISSERTATIO II

De ſolemni νεκρολογικῷ verbo XAIPE.

§. I.

QUum Luciano Samoſatenſi philoſopho (ſicut ipſe narrat, vel fingit) contigiſſet aliquando, ut in matutina ſalutatione non verbum χαῖρε *ſalve* tunc conſuetum, ſed aliud ὑγίαινε *vale*, quo in veſpertina utebantur, incaute uſurpaſſet; errorem contra receptam conſuetudinem admiſſum ingenue quidem faſſus eſt; ſed ſimul errati apologiam conſcripſit (1), in qua de verbo χαῖρε pauca, de alio autem ὑγίαινε plura, ut oportebat, ex poetarum aliorumque ſcriptorum teſtimoniis, necnon ex philoſophicis optimiſque obſervationibus more ſuo eruditiſſime diſſeruit. Quando autem in ceteris ſermonibus lepidiſſimam ſcriptor ille ſoleat dicendi rationem perpetuo conſectari; in hoc vero ita ſerio rem totam egit, perinde ac ſi maximam capitis cauſſam oraſſe videatur. Ergo tractationem de verbo illo ὑγίαινε nec tenuem nec inopem nec ſcriptione indignam iudicavit. Itaque & nos lubentiſſimi aliam heic aggredimur de νεκρολογικῇ voce XAIPE; quod de hac nemo eorum ex inſtituto egerit, qui de funereis rebus libros non paucos edidere. De quibus quidem non miror plurimum, quum tot alia prae oculis habuerint, quae ex innumeris pene auctoribus erant colligenda; at mirari ſatis non poſſum Everardum Feithium, qui licet Homericas antiquitates contexuerit, & multa ex vatum Graecorum principe de hac ſalutatione generatim ſumpta potuerit eruere; attamen ita rem praetergreſſus eſt, ut ne unum quidem verbum de eadem protulerit. Nobis ergo onus imponimus de illa diſſerendi, non in univerſum quidem; neque enim huius loci eſt ea pertractatio, ſed de eadem voce tantum, ut eſt νεκρολογική; aliqua enim dumtaxat ex iis, in qui-

bus ea ad viventes etiam pertinet, breviter attingemus, quae ad eius originem, atque praeſtantiam ſpectant, quaeque cum νεκρολογικοῖς aliquam habent cognationem.

§. II.

Itaque quod hac voce ΧΑΙΡΕ uſus primo fuerit quidam Philipiddes, ſive ut contendunt IACOBUS PALMERIUS, & IOHAN. FRIDERICUS REITZIUS (2) Phidippides, affirmat LUCIANUS (3), ſua aetate opinionem invaluiſſe: qui quidem Philippides unius diei curſu iter Marathone Athenas uſque emenſus, victoriam ſedentibus magiſtratibus, & de pugnae eventu ſollicitis nunciavit, dixitque χαίρετε, νικῶμεν, *ſalvete, vicimus*. PLUTARCHUS (4) vero ait fauſtum hoc nuncium allatum fuiſſe a Therſippo Eroenſi, qui dixit χαίρετε καὶ χαίρομεν, *ſalvete, ſalvi ſumus*. At IOSUA BARNES (5) animadvertit, hanc ſalutationis formam χαῖρε, χαίρετε, octingentis ante Marathoniam pugnam annis uſitatam, eamque in HOMERO pluſquam quadragies occurrere. At MOSES SOLANUS (6) primo adnotat, quod LUCIANUS ipſe ſolemne illud verbum ΧΑΙΡΕ apud HOMERUM obſervaverit, ex cuius Iliade exemplum antea adduxerat. *Quid ergo*, inquit SOLANUS, *Dicam: quamvis non ſatis aperte, eo iamdiu orationis ſeries tendit, ut quomodo formula haec, quae primo legibus quaſi ſoluta, omni tempori apta cenſebatur, coeperit compellationi & epiſtolarum exordiis propria fieri oſtendit. Cuius rei initium a Phidippide in ſermone, & a Cleone in epiſtolis* (LUCIANUS) *aſſignat*. Quamobrem iure BARNESIUM reprehendit, quod ipſe LUCIANUM redarguat; neque enim veroſimile eſt, in re tam perſpicua tantum philoſophum ſibi ipſi contradixiſſe. Itaque, ut ipſius LUCIANI (7) verbis utar, ἀρχαία μὲν ἡ προσαγόρευσις. οὐ μὴν ἑωθινὴ μόνον, οὐδ' ὑπὸ τὴν πρώτην ἐντεύξιν, ἀλλὰ καὶ πρῶτον μὴ ἰδόντες ἀλλήλους, ἔλεγον αὐτό. *Verbum igitur* χαίρειν *antiqua eſt ſalutatio, quam uſurpabant non ſolum mane, primaque in compellatione, ſed etiam quum antea ſe mutuo non vidiſſent*. Hac autem ſalutatione non modo erga homines, ſed erga Deos ipſos utebantur veteres, quod quidem ſingillatim paucis comprobandum a nobis eſt, ut de eius ſalutationis praeſtantia conſtare poſſit.

§. III.

§. III.

Atque ut de illa prius loquar ſalutatione, quam erga Deos adhibebant, CRATINUS (8) erga Deos omnes eadem uſus eſt, inquiens: χαίρετε πάντες Θεοί. *Salvete Dii omnes*. Ulyſſes vero apud HOMERUM (9), quum ad regionem ſuam perveniſſet, Nymphis ſupplicavit, dixitque:

νῦν δ' εὐχωλῆς ἀγανῇσι

Χαίρετε.

Nunc votis humilibus

Salvete.

Vates autem, qui ſub HOMERI nomine fertur hymnorum auctor (10) ita Apollinem invocat:

Καὶ σὺ μὲν οὕτω χαῖρε Διὸς καὶ Λυτοῦς υἱέ.

Et tu quidem ſic ſalve Iovis ac Latonae fili.

CALLIMACHUS (12) etiam Iovem laudando ita ſalutat:

Χαῖρε μέγα, Κρονίδη πανυπέρτατε, δῶτορ ἐάων

Χαῖρε, πάτερ, χαῖρ' αὖθι.

Salve plurimum o Saturnie exuperantiſſime, dator bonorum

Salve pater, iterumque ſalve.

Alios quoque Deos in ſuis hymnis eodem ſalutationis genere invocat. Mirum vero magnopere eſt, veterem poetam, ORPHEI nomine illuſtrem, in tot hymnis in Deos, numquam ea ſalutatione uſum eſſe. Sed eadem ratione, ut ceteros praetermittam, Deam vel quaſi Deam ſalutavit ERINNA Poetria (12), vel quiſquis alius vates ignotus, ut putat STEINHEILIUS (13):

Χαῖρε μοι Ῥώμα θυγάτηρ Ἄρης.

Quam quidem Ῥώμην GROTIUS & FABRITIUS (14) *fortitudinem* BARTHIUS vero LIPSIUS & GESNERUS (15) *Romam* interpretantur, *Martis filiam*.

§. IIII.

Erga homines vero hoc eodem ſolemni verbo χαῖρε frequentiſſime utebantur. Nulla ferme erat felicis auſpicii occaſio, qua eamdem vocem non pronuntiarent. Vetuſtiori namque Graecorum aetate ἴδιος δὲ καιρὸς οὐδεὶς ἀπενενέμητο τῇ προσρήσει, οὐδὲ ὡς νῦν μόνος ὁ ἑωθινὸς, *nullum certum ac determinatum huic ſalutationi tempus erat conſtitutum*, *ſicuti nunc*, ideſt poſterioribus ſaeculis,

 ma-

matutinum tantummodo; ut ſuper laudatus LUCIANUS iterum teſtatur. Ex plurimis autem iis occaſionibus eas tantum heic leviter delibamus, quae ad mox morituros, aut ad mortuos ipſos referri inferius a nobis poterunt. Itaque illud recenſere iuvat, quod LUCIANUS (16) obſervat, quod nempe eam uſurparent vocem παρ' ἀλλήλων, ὡς τὸ

Χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν Θεὸς ἄμβροτος ἐκ ἔτι θνητός

quum iam a ſe mutuo diſcederent, quale eſt illud:

Salvete, atque Deam me agnoſcite non mortalem.

Quod quidem eſt EMPEDOCLIS apud PHILOSTRATUM (17) & DIOGENEM LAERTIUM (18). Sic etiam Calypſo apud HOMERUM (19) ita Ulyſſem alloquitur:

Οὕτω δὴ οἶκονδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν
Αὐτίκα νῦν ἐθέλεις ἴεναι; σὺ δὲ χαῖρε καὶ ἔμπης.

Siccine iam domum caram ad patriam terram
Protinus nunc vis proficiſci? tum autem vale nihilominus.

Illi ipſi pariter, qui peregre erant profecturi, eadem ſolemni voce utebantur erga eos, quos relinquebant. Idem namque Ulyſſes ad patrios lares reverſurus ſic ab eodem HOMERO (20) inducitur loquutus ad eos, qui cum Alcinoo remanſerant: χαίρετε δ' αὐτοὶ, *ſalvete autem ipſi*: & paullo poſt ad Aretam Alcinoi uxorem (21) χαῖρέ μοι ὦ βασίλεια, *ſalvete mihi o regina*. Haec autem exempla ſufficiant ad demonſtrandam ſolemnis verbi ΧΑΙΡΕ dignitatem & uſum erga Deos, homineſque.

§. V.

At quum Dionyſius quidam ſoleret homines, Deoſque ſalutare eodem verbo χαῖρε, atque de hoc more PLATONEM interrogaſſet, ipſe tam celeberrimus auctor (22), qui *quaſi quidam philoſophorum Deus* appellatur a TULLIO (23) ita Dionyſio reſpondit: Ἐγὼ δὲ ἐδὲ ἀνθρώπῳ κλήσει, μὴ ὅτι δὴ Θεῷ παρακελευσέμην ἀνδρᾶν τῦτο. Θεῷ μὲν ὅτι μαρὰ φύσιν προςάτοιμ' ἄν· πόῤῥω γὰρ ἡδονῆς ἵδρυται καὶ λύπη γενᾷ, δυσμαθίαν καὶ κλήθην καὶ ἀφροσύνην καὶ ὕβριν τίκτυσα ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ταῦτα μὲν ὕτως εἰρήσθω παρ' ἐμῦ περὶ τῆς προσφύσεως. σὺ δ' ἀναγνὺς αὐτὰ, ὅπη βύλει δέξασθαι τάυτῃ δέχυ. *Ego autem neque hominem hoc modo, neque Deum ſalutarem, neque ut ita ageret, cuiquam eſſem auctor. Deum qui-*

quidem , quia contra illius naturam loquerer (nam divinitas longe abeſt a voluptate & triſtitia) hominem vero , quia voluptas & dolor multa illi affert incommoda , indocilem nimirum animi hebetudinem , oblivionem , inſipientiam , petulantiam in animo ingenerans . Plato igitur , ut obſervat Lucianus (24) improbat verbum χαίρειν , ὡς μοχθηρὸν ὄν , καὶ οὐδὲν σπουδαῖον ἐμφαῖνον . τὸ δ' εὖ πράττειν , ἀυτ' αὐτοῦ εἰσάγει , ὡς κοινὸν σώματός τε καὶ ψυχῆς εὖ διακειμένων σύμβολον , *tamquam malum , nihilque ſerium praeſeferens ; eius autem loco verbum* bene agere *introduxit , tamquam commune corporis animique bene affectorum ſymbolum .* Vorstius obſervat , ſicuti adnotavit Moses Solanus in Lucianum (25), quae Platoni ut primo auctori heic tribuuntur , Epicuro etiam a Diogene Laertio adſcribi . Sed nos cum Platone ipſo agamus . Cicero (26) quidem dixerat , malle ſe cum illo errare , quam cum aliis vera ſentire ; at ille Tullius (27), qui alios monuit, ne cuiquam *plus* tribuerent, *quam res & veritas ipſa concedat*, quique (28) affirmavit, veritatem etſi iniucundam, ſibi tamen gratam eſſe, ille, inquam, non ita Platonem laudare poteſt , ut veritati eum anteponat , ſed ut contemnat, quos ipſe (29) *plebeios* appellat *philoſophos*, qui a Platone & Socrate diſſidebant , quique ineptas plerumque tuebantur opiniones. At quaecumque tandem ſit Platonicae ſcientiae fama , ab ipſo eam flagitamus libere ſentiendi facultatem, quam Dionyſio illi conceſſit. Itaque eius ſententiae de verbo χαίρειν ſuffragium ferre non poſſumus , ſicuti neque rationibus , quibus eamdem confirmare ſtudet . Namque ſi mythologiam conſulas , Deos triſtitia affectos comperies ; ſi rationem , nil magis divinitati convenire intelliges , quam voluptatem . Hominibus autem bonum auſpicari , ut ſit verbo χαῖρε , quis umquam dixerit vel malum , vel irriſorium eſſe ? Maximus ergo ille philoſophus quamdam ſequutus eſt cogitandi ſubtilitatem, quam cum recta ratione haud facile compones . Itaque Plato ſit per me liceat Homerus philoſophorum , ut eum appellavit Panaetius apud Tullium (30) ; attamen & Homerum ipſum , ut philoſophum egregium , alioſque doctiſſimos vates & ſcriptores venerati ſunt antiqui ; in his vero conſuetudinem , ut optimam philoſophiam commendare debemus .

§. VI.

§. VI.

Hanc ergo vocem ΧΑΙΡΕ ut ſolemnem ſalutationem adhibebant Graeci veteres primo erga eos qui mox eſſent morituri; cuius rei exemplum nobis ſuppeditat Euripides (31), apud quem Diana Hippolytum iam iam moriturum ita affatur:

Καὶ χαῖρ'· ἐμοὶ γὰρ οὐ θέμις φθιτοὺς ὁρᾶν,
Οὐδ' ὄμμα χραίνειν θανασίμοισιν ἐκπνοαῖς.
Et vale; mihi enim fas non eſt intueri mortuos,
Nec polluere oculos anhelitu animam efflantis.

Atque hunc pariter fuiſſe Romanorum morem dicendi VALE iam iam morituris, conſtat ex Astorio (32) & Kirchmanno (33). Sic vero eamdem vocem ΧΑΙΡΕ puto uſitatam apud Graecos, quum defunctus e domo efferebatur. Namque Admetus apud eumdem Euripidem (34) Pheraeos, qui uxoris eius funeri intererant, ſic eſt alloquutus:

Ὑμεῖς δὲ τὴν θανοῦσαν ὡς νομίζεται
Προσείπατ' ἐξιοῦσαν ὑστάτην ὁδόν.
Vos vero mortuam, ut fert conſuetudo,
Salutate egredientem poſtremam viam.

Dubitandum quidem non videtur, tunc fuiſſe morem ſalutandi mortuos ſolemni verbo ΧΑΙΡΕ; hoc enim utebantur erga mox morituros, hoc adhibebant erga ſepultos, ut mox erit dicendum; ergo certum arbitror, eamdem invaluiſſe ſalutationem etiam erga mortuos, qui domo efferebantur. Achilles ſane, ut apud Homerum (35) legimus, Patroclo, qui iam erat ſepeliendus, dixit: χαῖρε μοὶ ὦ Πάτροκλε, *ſalve mihi o Patrocle*. Ita chorus Alceſtidi, non mox morituræ, ut ſcribit Passerius (36), ſed iam mortuae, nec dum ſepultae ait apud Euripidem (37) χαῖρε, cum alia precatione, de qua paullo poſt. Iam vero ſalutatio vel erga mox morituros, vel erga mortuos e domo elatos, aut eoſdem iam ſepultos eumdem prorſus finem reſpiciebat; erat enim amica ac benevola adprecatio, qua mortuis bene eſſe augurabantur tum quoad corpus tum quoad animam. Quare opportunior non erat occaſio adhibendi ſalutationem illam erga defunctos, quam in ipſis ſepulcralibus monumentis, in quibus quum vulgo duratura ſemper exiſtimaretur cum ἐπιγραφῇ ipſa ſalu-

ſalutatio , perpetuum etiam videbatur felix illud erga mortuos auſpicium .

§. VII.

Neque vero ulla ſubeſſe poteſt dubitatio , quin felix revera fuerit augurium eo ſolemni verbo ΧΑΙΡΕ erga mortuos expreſſum . Nam etſi idem verbum χαίρειν uſurpatum pluries & tamquam ſolemne fuerit etiam ut malorum auſpicium , erga eos nempe , quos in malam rem abire iubebant , quoſque cum contemptu & indigne ferentes negligebant ; cuius rei plurima ſunt apud Henricum Stephanum (38) exempla ; & quamvis probroſa haec ipſius verbi χαίρειν ſignificatio deſumpta ex eo videatur , quod ipſo verbo uterentur erga diſcedentes , ac multo magis ex eo , quod in mortuos illud idem omnes pronuntiarent ; ex his tamen nulla ſane ratione inferri poteſt , idem verbum in mortuos adhibitum cum infelicis augurii ſignificatione . Id evidens arbitror eſſe ex aliis vocibus , quae in antiquis ἐπιγραφαῖς cum voce ΧΑΙΡΕ coniunguntur . Ac primo quidem cum voce ΧΡΗΣΤΕ . Haec enim iuxta lexicographos vel generatim ſignificat *bonum* & *probum* ; vel minus generatim , *mitem* ſive *clementem* , *ſuavem* , atque *iucundum* : nec umquam ſane vox haec in adverſam deducta eſt ſignificationem . Leviſſimam vero difficultatem , quae contra opponi poſſet , iam vidit atque egregie ſolvit Henricus Stephanus . Itaque quum communis fere eſſet Graecorum conſuetudo coniungendi vocem ΧΑΙΡΕ cum illa ΧΡΗΣΤΕ ; nil magis perſpicuum eſſe poteſt , quam vocem ipſam ΧΑΙΡΕ fuiſſe felicis auſpicii publicam ſignificationem . Adde etiam , quae infra dicam , idem verbum ΧΑΙΡΕ copulari cum aliis vocibus pariter indicantibus bonos ac praeclaros defuncti mores ; nimirum hae habentur in νεκρολογικαῖς inſcriptionibus formulae : ΗΡΩΣ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ , *Heros bone vale* . ΑΛΥΠΕ ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ , *innocens & bone vale* ; ΧΑΙΡΕ ΠΑΡΑ ΘΕΟΙΣ , *vale cum Diis* ; atque vox ΧΡΗΣΤΗ ſaepe coniuncta eſt cum alia ΑΜΕΜΠΤΟΣ *inculpatus* , ut infra dicemus §.X. Quapropter nil dubitandum , quin ſolemnis acclamatio ΧΑΙΡΕ felicis fauſtique auſpicii argumentum non fuerit . Quod quidem ex eo etiam intelligimus , quod natura ipſa duce in miſeros , ac in eos praeſertim , quos huiuſce

lucis

lucis uſura privatos conſpicimus, tum laudes quas poſſumus; quae plerumque viventibus denegantur, abunde enuntiamus, tum bona omnia aliis atque aliis fauſtis auguriis evenire optamus; ut etiam in Gruteriano lapide (39) dicitur: ΘΑΝΟΝΤΑΣ ΕΥΕΡΓΕΤΕΙΝ ΔΕΙ, *mortuis benefacere oportet*. Quoniam vero ethnici mortem veluti ſupremum, quod homini contingere poteſt, exiſtimabant malum; hinc propterea factum eſt, ut verbum ΧΑΙΡΕ, quo tamquam benevola erga mortuos adprecatione utebantur, hac ſublata boni ominis idea, mortis idea dumtaxat retenta, uſurpaverint aliqui tamquam miſeriae atque infelicitatis auſpicium.

§. VIII.

Cuius ergo generis eſſet illa erga mortuos precatio cum ſolemni voce ΧΑΙΡΕ coniuncta, ex EURIPIDE (40) cognoſci poteſt, apud quem chorus mortuae Alceſtidi haec dixit:

Χαῖρε· πρόφων σε χθονιὸς θ' Ἑρμῆς
Ἅδης τε δέχοιτ'· εἰ δέ τι κᾀκεῖ
Πλέον ἔς' ἀγαθοῖς τούτων μετέχουσ'
Ἅδου νύμφα προσεδρεύοις.

Vale. Benevolus vero te ſubterraneus Mercurius
Et Pluto excipiat. Si vero & illic
Plus bonorum contingit bonis, horum particeps
Plutonis coniugi aſſideas.

Sic in veteri, quamvis non genuina, apud MAFFEIUM (41) ἐπιγραφῇ cuiuſdam feminae anima commendatur Proſerpinae:

ΑΛΛΑ ΣΥ ΠΑΜΒΑΣΙΛΗΑ ΘΕΑ ΠΟΛΥΩΝΟΜΕ ΚΟΥΡΑ
ΤΗΝΔΕ ΑΓΕ ΕΠ ΕΥΣΕΒΕΩΝ ΧΩΡΟΝ ΕΧΟΥΣΑ ΧΕΡΟΣ.

Aſt tu Perſephone, vario quae nomine culta es
Excipe, eamque piis inſere Diva choris.

Hanc autem fuiſſe Graecorum philoſophiam, ut bonis bene eſſet in altera vita, teſtatur in primis CLEMENS Alexandrinus (42), qui ait: τὴν δὲ ἐλπίδα τὴν μετὰ θάνατον, οὐ μόνον οἱ τὴν βάρβαρον σοφίαν μετιόντες ἴσασι, τοῖς μὲν ἀγαθοῖς καλὴν, τοῖς δὲ φαύλοις ἔμπαλιν· ἀλλὰ καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, *eam autem ſpem, quae eſt poſt mortem, non ſolum ſciunt, qui barbaram perſequuntur philoſophiam, bonis quidem bonam, malis autem contrariam, ſed etiam Pythagoraei*. Quinimmo

eos,

eos, qui bonis moribus vitam tranſegerint, fieri poſt mortem quoſdam veluti Deos dixit Socrates apud Platonem (43) his verbis: Λέγει οὖν καλῶς καὶ οὗτος καὶ ἄλλοι ποιηταὶ πολλοὶ ὅσοι λέγουσιν, ὡς ἐπειδάν τις ἀγαθὸς ὢν τελετήσῃ, μεγάλην μοῖραν καὶ τιμὴν ἔχει, καὶ γίνεται δαίμων. *Quamobrem & is* (Heſiodus) *& ceteri poetae permulti praeclare loquuntur, quicumque aiunt, videlicet, poſtquam bonus aliquis vita functus eſt, maximam dignitatem praemiumque ſortitus, fitque daemon*. Sic in Veroneſi (44) Muſeo vetus epigramma haec habet:

ΖΗΣΑΣ ΩΣ ΔΕΙ ΖΗΝ ΑΓΑΘΟΣ Δ ΕΝ ΑΠΑΣΙ ΝΟΜΙΣΘΕΙΣ
ΗΔ ΑΚΜΗΝ ΝΕΟΣ ΩΝ ΩΧΕΤ ΕΣ ΗΜΙΘΕΟΣ.
Omnibus acceptus poſtquam vixiſſet honeſte,
Florens aetate ad Semideos abiit.

Ex quibus ſane non de ſola Socratis, ſed de omni Graecorum ſententia mirifice compertum eſt. Quamquam & alia plura, eaque admodum praeclara in hanc eamdem rem collecta videre poteris apud Tobiam Pfannerum (45), qui de gentilium, praeſertim vero Graecorum theologia cum Chriſtianorum theologia comparata egregium opus litteris mandavit; cui & addi poteſt Daniel Clasenius (56), qui eiuſdem fere argumenti eruditum librum conſcripſit.

§. VIIII.

Videndum nunc, quot modis ſolemne verbum ΧΑΙΡΕ in veteribus adhibeatur ἐπιγραφαῖς. Ac primo quidem (ut praetermittam haberi aliquando ΧΑΙΡΕΣΘΑΙ, apud Sponium (47) illud in pluribus ponitur tantum vel unius vel complurium numero; cum hoc tamen diſcrimine, quod ubi plures in eodem ſint monumento ſepulti, eorumque nomina uno in lapide inſcripta, aliquando ſemel tantummodo verbum ΧΑΙΡΕΤΕ *valete* legitur; ſic in ditiſſimo Museo Nanio, apud Paciaudium (48) ΛΕΟΝΤΙΟΝ ΑΙΣΧΥΛΕ ΔΑΜΟΞΕΝΑ ΧΑΙΡΕΤΕ; & alibi apud eumdem (49):

ΑΠΟΛΛΩΝΙΕ ΑΠΟΛΛΩνιε
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟυ
ΗΡΑΚΛΙΣ ΗΡΑΚΛΙΕ
ΧΡΗΣΤΟΙ ΧΑΙΡΕΤΕ

Hic vero obſervandum eſt, idem verbum ΧΑΙΡΕΤΕ in duobus Gruterianis (50) ἐπιγραφαῖς reperiri, in quibus non plurium, ſed unius nomen inſcriptum eſt, quod quidem vel erratum dici debet, vel hinc arguendum forte lapides ita corruptos, ut ſaltem alterius mortui nomen in iis deſideretur. Rariſſime vero legimus idem verbum ΧΑΙΡΕ, vel ΧΑΙΡΕΤΕ in νεκρολογικοῖς lapidibus ingeminatum. In altero apud Gruterum (51) lapide ſcriptum illud eſt ſolemne verbum initio ac fine. Pulcherrimum exſtat aliud monumentum in Veronenſi Muſeo (52), in quo ſeiunctis tribus nominibus, quibus femina quaedam donabatur, ſingula cum ſalutatione ΧΑΙΡΕ, quod vehementioris ſtudii indicium eſt, ita pronuntiantur ipſius ἐπιγραφῆς initio:

ΠΟΛΛΑ ΠΕΡΙΓΕΝΟΥ ΧΑΙΡΕ ΛΙΚΙΝΝΙΑ ΧΑΙΡΕ
ΛΙΚΙΝΝΙΑ ΕΛΕΝΗ ΧΑΙΡΕ

Polla Perigeni fil. vale, Licinnia vale,
Licinnia Helena vale.

Attamen haud raro apud veteres ſcriptores bis terve idem verbum alicui dictum reperitur; ut apud Aristophanem (53): quod etiam Latini fecere, ut Servius (54) teſtatur. At ſi non eodem verbo ΧΑΙΡΕ, alio tamen addito, repetita quandoque legitur in ἐπιγραφαῖς ſalutatio illa; ut apud Gruterum (55) ΕΥΤΥΧΕΙΤΕ ΧΑΙΡΕΤΕ, *felices eſtote, valete*. Sic apud Latinos ſaepius, ut videre eſt in Gruteriano indice HAVE ET VALE. Quod autem ſolemnis verbi ΧΑΙΡΕ ſignificationem magis declarat, eſt ἐπιγραφὴ apud eumdem Gruterum (56), in qua legitur: ΧΑΙΡΕ ΠΑΡΑ ΘΕΟΙΣ, *ſalve apud Deos*, vel *ſalve cum Diis*; ſic & alia formula, in qua cum ſolemni voce ΧΑΙΡΕ ſepe coniungitur ΑΛΥΠΕ, ut in Muſeo Veronenſi (57), vel de femina ΑΛΥΠΗ dicitur, ut in Marmoribus Oxoniensibus (58) atque inter ipſa locupletiſſimi Musei Nanii monumenta Peloponneſia, apud Paciaudium (59).

§. X.

De hac autem voce ΑΛΥΠΗ erudite aliqua digeſſit idem Paciaudius (60), qui duplicem adnotat eius vocis ſignificationem; paſſivam alteram, alteram vero activam; nimirum ut ſit

ſit vel *doloris expers*, vel *nulli moleſta*; ac poſtremo paſſivam eiuſdem vocis ſignificationem multo eſſe probatiorem ex POLLUCE ſibi ſuadet, adeoque ab ea non arbitratur reſiliendum. At pace tanti viri, quem magnopere ſuſpicio, paſſiva illius vocabuli ſignificatio videtur mihi quidem non repudianda; ſed activa potius retinenda in ea praecipue, quam ille explicat, ἐπιγραφῇ. Nam ſolemnis illa ſalutatio XAIPE nil aliud eſt, fatente ipſo PACIAUDIO, quam amica & benevola adprecatio, qua ethnici mortuis bene eſſe augurabantur, quoad utramque hominum ſubſtantiam. Haec autem adprecatio, ſive augurium ideo in moribus poſitum erat apud gentiles, quod ex ipſis eorumdem principiis evidenter eis minime conſtaret de futura felici, an infelici ſorte poſt hanc vitam; quodque tamen plurimum ſperarent, eos qui bonis moribus dies ſuos tranſegiſſent, beatitatem perpetuo duraturam conſequuturos. Itaque cum hac ſpe rectius convenit activa eiuſdem vocis ſignificatio, ſicuti activa eſt ſignificatio vocis XPHΣTH, quae cum voce AΛYΠH copulatur in eadem formula; nimirum ſicuti ſperabant, mortuos ad beatam vitam perrecturos, quia XPHΣTOI fuerunt, ita etiam dicendum, eamdem eos ſperaſſe, quod AΛYΠOI in vivis exſtiterint. Ex quo pariter coniici poteſt, in antiquis ἐπιγραφαῖς cum ſolemni verbo XAIPE ſubintelligi illud XPHΣTE. Adde vero ad maiorem ſupradictae ſignificationis confirmationem, ſaepe in Siculis inſcriptionibus apud LANCELLOTTUM CASTELLIUM (61) legi XPHΣTH KAI AMEMΠTOΣ *bona*, & *inculpata*; quod ſane commonſtrare poteſt activam eiuſdem vocis XPHΣTH ſignificationem, ſicut activa eſt ſignificatio vocis AMEMΠTOΣ. Sic denique apud eumdem LANCELLOTTUM CASTELLIUM (62) eadem femina dicitur primo XPYΣTOTATH *optima*, deinde vero EYΣEBEΣTATH *piiſſima*. Voces ergo, quas in veteribus ἐπιγραφαῖς ſocias habet vox illa XAIPE, in eadem ſunt ſignificatione.

§. XI.

Nobis autem de hac ſolemni νεκρολογικῇ voce XAIPE differentibus onus etiam incumbit, in alia inquirere ſolemnia Graecorum verba, aut formulas, quae eumdem vel fere eumdem ſen-

ſum obtinent. Itaque in ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς occurrit haud raro verbum ΕΥΨΥΧΙ, ſive ΕΥΨΥΧΕΙ, ut apud Maffeium (63), & Gruterum (64) vel ΕΥΨΥΧΙΝ, ut inter noſtras Gregorianas (65) ideſt, *bono animo eſto*; vel etiam, ut eſt apud Muratorium (66) iuxta Leichnii (67) emendationem ΑΙΕΝ ΕΥΨΥΧΕΙ, *perpetuum vale*; quae formula in Graecis lapidibus rariſſima eſt; in Latinis autem inſcriptionibus, atque apud Latinos poetas non item. In Gruterianis vero ἐπιγραφαῖς (68) habetur haec vox ΕΥΘΥΜΕΙ *gaude*; & in iiſdem (69) atque in Gudianis (70) ΘΑΡΣΕΙ *confide*; vel apud ipſum Gruterum (71) formula haec: ΕΥΤΥΧΕΙΤΕ ΧΑΙΡΕΤΕ, *felices eſtote, valete*; & inter noſtras Gregorianas (72) ΕΥΜΕΛΙΖΗΣΑΙΣ *ſuaviter vivas*. Apud Sponium (73) vero ΕΡΡΩΣΘΗ *valeat*; de quo verbo, ſicuti & de alio ΥΓΙΑΙΝΕ, quod eſt in Gruteriano indice (74) infra aliquid adnotabimus. Inter Gruterianas (75) vero ἐπιγραφὰς, haec alia eſt formula: ΣΥΝ ΤΥΧΗ ΚΑΡΠΟΥ, *cum Fortuna fruere*. Demum apud ipſum Gruterum (76) nobilis haec legitur formula: ΕΥΨΥΧΕΙ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΟΣΙΡΙΔΟΥ, *bono animo eſto cum Oſiride*; cui forſan peculiari ratione devota fuerat femina, cui poſitum eſt hoc monumentum. Illud vero heic obſervandum, non omnia huiuſmodi verba ſolemnia, ſeu ſepulcrales formulas eiuſdem eſſe antiquitatis. Nam ſi excipias illa ΧΑΙΡΕ, & ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ, aut ΧΡΗΣΤΕ ΚΑΙ ΑΛΥΠΕ ΧΑΙΡΕ, cetera fere ſequioris aetatis eſſe videntur; animadverti enim haec in illis reperiri ἐπιγραφαῖς, in quibus nomina vel praenomina Romanorum continentur, quae quidem in prioribus, licet uſitatiſſimam habeant formulam, vel ſolemne verbum, numquam tamen me legiſſe memini: quod nemo, ut reor, negaverit eſſe maioris antiquitatis argumentum.

§. XII.

Aliam huiuſmodi vocem ſolemnem vidi in Gruteriano indice, ſuperius indicatam, nimirum ΥΓΙΑΙΝΕ, *vale*. De hac autem, ſicuti & de altera ἔῤῥωσο Artemidorus (77) haec habet: Ἔῤῥωσο δὲ καὶ ὑγίαινε, οὔτε λέγειν, οὔτε ἀκούειν ἀγαθὸν· οὐ γὰρ προσιόντες ἀλλήλοις, οὔτε μέλλοντες τι πράττειν, ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀπαλλαττόμενοι ἀλλήλων, καὶ πρὸς ὕπνον τρεπόμενοι· διὸ καὶ γάμους, καὶ κοινωνίας διΐστησι, καὶ

καὶ τοὺς νοσοῦντας ἀναιρεῖ. *Vale & ſalve* (nimirum ἔῤῥωσο & ὑγίαινε) *neque dicere , neque audire bonum eſt . Non enim ſibi homines congredientes aut aliquid facere parantes haec dicunt ; ſed quum diſcedunt abs ſe , & vertuntur ad ſomnum . Quare* (verba haec) *nuptias & ſocietates dirimunt , & aegrotantes interimunt .* Non meminit quidem Artemidorus , eaſdem voces ΥΓΙΑΙΝΕ & ΕΡΡΩΣΟ uſurpari conſueviſſe in re funebri ; opportuna tamen quammaxime videbatur eius funerei ritus mentio ad probandum id, quod ipſi erat propoſitum . Verumtamen ritum hunc videtur ſupponere in poſtremis allatis verbis , quibus affirmat , eiſdem vocibus nuptias ac ſocietates dirimi , atque aegrotantes interimi ; neque enim tanta eiſdem vocibus tributa eſſet vis , ſi tantummodo ipſis uſi fuiſſent , qui vel diſcedebant , vel ad dormiendum progrediebantur . Lucianus vero , quem initio huius diſſertationis laudavimus , vocem ὑγίαινε plurimum ſua aetate improbatam narrat, ſi in matutina ſalutatione fuiſſet adhibita ; cuius rei & ſuum , aliorumque etiam , qui in ſalutando lapſi verbo fuerant , exemplum commemorat . Verumtamen totus eſt in contexenda eiuſdem vocis apologia ; ſpectata enim eius primigenia ſignificatione , demonſtrat , eam eſſe ſalutationis vocem quolibet tempore aptiſſimam . Ubi vero vel ſuum vel aliorum erratum quoad hanc vocem recenſet , nec ipſe innuit , eam ipſam vocem in ceremoniis funebribus habuiſſe locum . Eius tamen ſilentium argumento non eſt , idem verbum ΥΓΙΑΙΝΕ ad mortuorum ſalutationem non fuiſſe adhibitum . Nam & de verbo ΧΑΙΡΕ aliqua ipſe Lucianus adnotat , animadvertitque etiam in odii ſymbolum fuiſſe uſurpatum ; neque tamen ullam iniicit mentionem de communi eius vocis in funeribus ſalutationibus conſuetudine , quam ipſe quidem nulla poterat ratione ignorare . Quamvis vero unicum vocis ΥΓΙΑΙΝΕ , atque etiam alterius ΕΡΡΩΣΟ in ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς exemplum mihi ſuppetat ; arbitror tamen in pluribus aliis , quas futura aetas forte proferet in lucem , eamdem reperiri ; utpote quae iuxta eius uſum , quem in vivis obtinebat , videatur etiam ad funebres ritus maxime idonea .

§. XIII.

§. XIII.

Hae autem formulae omnes, ſive ſolemnia verba dicta a viventibus ſunt erga eos, qui vel iam iam erant ex hac vita exceſſuri, vel ex eadem iam deceſſerant; ut nempe ſolebant ſimilibus ſalutationibus illos proſequi, qui iter arripientes a propriis ſedibus diſcedebant. Sic & apud Latinos, ut ex VARRONE animadvertit SERVIUS (78), *mortuis ſalve & vale dicebant, quod ab iis recederent, eoſdem numquam amplius viſuri*. Sed quoniam, ut ſuperius obſervatum eſt, aderat etiam conſuetudo, ut illi ipſi, qui peregre erant profecturi, eodem aut ſimilibus verbis eos ſalutarent, quos relinquebant; ideo haud raro ii, qui vel ſubeundae morti iam erant proximi, vel iam fatum ſubierant, inducuntur ſimilem reddentes ſalutationem illis, qui bene ipſis eſſe cupiebant. De iis, qui iam iam erant e vivis exceſſuri, haec habe, quae ſubminiſtrat EURIPIDES (79). Narrat enim apud ipſum famula Alceſtidis, quod liberi a matris veſte pendentes, eam plorabant in lecto iacentem; illa vero eos ſuſcipiens in ulnas,

> Ἠσπάζετ' ἄλλοτ' ἄλλον, ὡς θανουμένη,
>
> *Salutabat alias alium, tamquam iam moritura*;

ipſaque etiam paullo antequam moreretur, natis dixit (82): ἀλλὰ χαιρέτω τέκνα, *ſed ſalvete filii*; ſuo autem coniugi, χαῖρε *ſalve*. Sic apud eumdem vatem (81) Polynices iam moriens matrem ſororemque ita ſalutavit:

> Καὶ χαίρετ', ἤδη γάρ με περιβάλλει σκότος.
>
> *Et ſalvete; iam enim circumdant me tenebrae*.

Ita Cyrus apud XENOPHONTEM (82) longam orationem iam iam moriturus hac erga ſuos ſalutatione concludit, inquiens: καὶ χαίρετε φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγάλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες, καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε: *& ſalvete cari pueri, & matri annuntiate ſicuti eſt de me; omnes autem & praeſentes & recedentes cari valete*. Sic & apud Latinos; Auguſtus enim, ſicuti narrat SUETONIUS (83), *in oculis Liviae, & in hac voce defecit: Livia noſtri coniugii memor vive & vale*.

§. XIIII.

§. XIIII.

Illi vero, qui iam obierant, inducuntur pariter ſalutationem viatoribus reddentes. Huiuſce moris exemplum nobis offert PACIAUDIUS (84) ex veteri ἐπιγραφῇ, quam ex GRUTERO (85), FABRETTO (86), & BOUHIERIO (87) ipſe deprompſit, in qua hanc haberi ait formulam: ΧΑΙΡΕ ΚΑΙ ΣΥΓΕ, quam ſic interpretatur, *vale & tu*, nempe viator. Atque huius dialogi ſingulare ſpecimen producit ex ARISTOPHANE (88), apud quem Hercules Dionyſio ad inferos proficiſcenti fauſta omnia adprecatur, ac viciſſim Dionyſius Herculem felicem eſſe exoptat:

Her. Καὶ χαῖρε πόλλ᾽ ὦ ᾽δελφέ.
Dio. Νὴ Δία καὶ σύ γε ὑγίαινε.
Her. *Et vale plurimum o frater.*
Dio. *Per Iovem & tu omnino vale.*

Ita PACIAUDIUS egregie ſane in illuſtrandis monumentis Peloponneſiis nobiliſſimi MUSEI NANII, quae edidit anno MDCCLXI. At in diatribe, qua Graeci anaglyphi interpretationem in lucem emiſerat anno MDCCLI. BOUHIERIUM pag. XXII. reprehendit, quod ipſe nimis acriter ASTORIUM Italum accuſaverit de falſa eius lapidis interpretatione, nimirum de ea, quam ipſe PACIAUDIUS in monumentis Peloponneſiis proponit; addit deinde: *autographum ſemel iterumque Venetiis in aedibus Grimanorum legimus; atque in eo extremae litterae hae ſunt*: ΣΥΣΤΕ... *quas tamen nonnullae aliae quondam comitabantur*. Mancam vero illam vocem ibidem interpretatur ΣΥΣΤΕΡΓΕ ex verbo ϛέργω, & particula συ, πλεονάσματος gratia; ut ſenſus ſit: *adquieſce*. Itaque cogimur vel inviti lectionem illam ΣΥΓΕ omnino deſerere, & hanc ΣΥΣΤΕΡΓΕ admittere. Quare emendandus eſt etiam SPONIUS (89), qui ἐπιγραφὴν illam interpretatur *& tace*, quaſi eſſet ΣΥΓΕ pro ΣΙΓΑ. Non deſunt tamen monumenta alia, quibus illud probemus, quod antea propoſuimus; nam apud SPONIUM (90) legimus: ΠΑΡΟΔΕΙΤΑ ΧΑΙΡΕ *viator vale*: ſic apud GRUTERUM (91), & LANCELLOTTUM CASTELLIUM (92) ΧΑΙΡΕ ΠΑΡΟΔΕΙΤΑ; & apud eumdem SPONIUM (93) ΠΑΡΟΔΟΙΣ ΧΑΙΡΕΙΝ. Sepulti enim exſpectabant a viatoribus, obtinebantque

que illam ſalutis adprecationem XAIPE ; ut in pulcherrimo eiuſdem MUSEI NANII epigrammate , quod profert atque illuſtrat PACIAUDIUS (94) ipſe:

ΑΛΛ ΙΟΙ ΝΥΝ ΠΑΡΟΔΙΤΑ ΤΟΝ ΕΚ ΧΘΟΝΟΣ ΑΛΚΙΝΟΟΙΟ
ΧΑΙΡ ΕΙΠΩΝ ΑΓΑΘΟΥ ΠΑΙΔ ΑΓΑΘΟΝ ΣΑΤΥΡΟΥ.

Sed abi nunc viator ; (puero) *de regione Alcinoi*
Salve dicto boni ſatyri bono filio .

Quamobrem haud raro in ἐπιγραφαῖς ſepulcralibus inducuntur ipſi defuncti reddentes viatori ſalutationem XAIPE , non ſolum apud Graecos , ut ex ſupra allatis exemplis , ſed etiam multo frequentius apud Latinos , in quorum monumentis legitur non modo VIATOR VALE , ut apud GRUTERUM ; ſed idem etiam diverſis aliis exprimitur formulis ; ut BENE SIT TIBI VIATOR . (95) BENE VALEAS QVI LEGIS (96) TV QVI LEGIS HAVE ET VALE , & ſimilia plura tum apud eumdem GRUTERUM , tum apud alios inſcriptionum veterum collectores .

§. XV.

Non ſolum denique inducebantur mortui pertranſeuntibus viatoribus acclamantes XAIPE , ſed aliis etiam , qui ad ipſos mortuos pertinebant . Sic in primis videtur id feciſſe TEPTIA ΙΑΣΩΝΟΣ , cuius ſepulcrale monumentum attulimus num. XVII. Nam quum initio in eodem legatur Τερτία Ἰάσωνος . . . χρηστὴ χαῖρε , in fine autem Ἰάσων χαῖρε , videtur profecto his poſtremis verbis ipſa *Tertia* reddere ſalutationem patri *Iaſoni* , qui eidem forte monumentum poſuit . Ipſa enim iuvenilem prorſus praeſefert faciem ; quae admodum veroſimiliter demonſtrat ante patrem ſuum defunctam . Alias non attingo interpretationes ; haec enim veritati prae ceteris conformior eſt . Morem vero ſupradictum aliis comprobemus monumentis . De Eretriis narrat PHILOSTRATUS (97) καὶ τι καὶ ἐλεγεῖον ἐστιν ἀναγνῶναι γεγραμμένον ἐπὶ ναυτῶν τε καὶ ναυκλήρων σήματι :

Οἵ δὲ ποτ' Αἰγαίοιο βαθύῤῥοον οἶδμα πλέοντες
Ἐκβατάνων πεδίῳ κείμεθ' ἐνὶ μεσάτῳ .
Χαῖρε κλυτὴ ποτὲ πατρὶς Ἐρέτρια , χαίρετ' Ἀθῆναι
Γείοντες Εὐβοίης , χαῖρε θάλασσα φίλη .

Quin

Quin & elegidium legere eſt in nautarum nauclerorumque ſepulcro inſcriptum :

Qui quondam Aegaei ruimus ſalis ore profundum
Ecbatanon medio contumulamur agro.
Patria clara olim vale Eretria, vos & Athenae
Vicinae Euboees, & mare dulce vale.

Sic & apud Latinos in Gruteriano (98) ſepulcrali lapide, qui Q. LAELII. MORIENTIS. DECRETA continet, haec initio legimus: VALE. CONIVX. VALETE. NATI. VALEAT. TIBVR. PATRIA. Quum autem viatores ex hiſce monumentis teneros huiuſmodi animorum ſenſus cognoſcerent, facilius & ipſi, ut erga mortuos ſunt homines maxime affecti, iſtis felicitatem omnem vehementer exoptabat, ingeminabantque ex animo amicam & benevolam ſalutationem XAIPE.

(1) Lucianus. *Sermone inſcripto*. Pro eo quod inter ſalutandum lapſus fuerat.
(2) Palmerius, & Reitzius *in notis ad* l.l.
(3) Lucianus. l.l.
(4) Plutarchus. *de gloria Athenienſ.*
(5) Barnes. *in Euripidis Electram* verſ. 1357.
(6) Moses Solanus *in Lucian.* l.l.
(7) Lucianus. l.l.
(8) Cratinus. in Σερίφοις.
(9) Homerus. *Odyſſ.* Α. v.357.
(10) Homerus. *hymn. in Apollin.* in fin.
(11) Callimachus. *hymn. in Iovem* v.91.94.
(12) Erinna. *Poetriae octo: Erinnae Leſbiae* xiiiI. 1.
(13) Stheineilius. *in not. ad* l.l.
(14) Grotius, & Fabricius. *ibid.*
(15) Barthius, Lipsius, & Gesnerus. *ibid.*
(16) Lucianus. l.l.
(17) Philostratus. *de vita Apollonii* lib.I. cap.I.
(18) Diogenes Laertius. *vit.philoſoph.* lib.viiI. ſegm.62.66.
(19) Homerus. *Odyſſ.* E. v.204.
(20) Idem. *ibid.* N. v.39.
(21) Idem. *ibid.* v.59.
(22) Plato. Epiſt.iiI.
(23) Tullius. *ad Attic.* lib.iiiI.cap.xv.
(24) Lucianus. l.l.
(25) Idem. *ibid.*
(26) Cicero. *Tuſcul.quaeſt.*I.n.xxxviiiI.
(27) Idem. *de Orator.* lib.I. n.LxxvII.
(28) Idem. *ad Attic.* lib. iiI. cap.xxiiiI,
(29) Idem. *Tuſcul. quaeſt.* I. num.Lv.
(30) Idem. *ibid.* num.LxxiiiI.
(31) Euripides. *in Hippolyt.* v.1437.
(32) Astorius. *Commentar. in vetus Alcmanis monumentum.*
(33) Kirchmannus. *de funerib.* lib. iiI. cap.viiiI.
(34) Euripides. *in Alceſt.* v.609.
(35) Homerus. *Iliad.* Ψ. v.179.
(36) Passerius. *Oſſervazioni ſopra alcuni monumenti del Muſeo Nani* ſezion. I. pag.xviiiI.
(37) Euripides. l. l. v.743.
(38) Henricus Stephanus. v. χαῖρε.
(39) Gruterus. dcxv. 2.
(40) Euripides, l.l.
(41) Maffeius. *Muſeum Veronenſe* cccLxxv.
(42) Clemens Alexandrin.*ſtromat.*lib.iiiI.
(43) Plato. *in Cratylo.*
(44) Maffeius. l. l. cccLxxv. 1.
(45) Pfannerus Tobias. *Syſtema theologiae gentil.* cap.xxI.
(46) Classenius Daniel *Theologiae gentil* lib.I. cap.xiiiI.
(47) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiqu.* ſect.x. num.xxxv.
(48) Paciaudius. *Monumenta Peloponn.* tom.iI. pag.211. num.I.
(49) Idem. *ibid.* pag. 238.
(50) Gruterus.dcxcviI.6.dcccxxxiI.4.
(51) Idem. LxxviiiI. 7.
(52) Museum Veronen. LiiI. 4.
(53) Aristophanes. *in Pace* v.590., & *in Ranis* v.173.
(54) Servius. *ad Aeneid.* lib.iI. v.644.
(55) Gruterus. mcxx. 4.
(56) Idem. mxxxviI. 9.
(57) Maffeius. *Muſeum Veronen.* LI.12. cccLxxiiiI. 1.
(58) Marmora Oxonien. *nov. edit.* num. xvI.
(59) Paciaudius. *Monumenta Peloponn.* tom.iI. pag.232.
(60) Idem. *ibid.* pag.242.
(61) Lancellottus Castell.*Inſcription. Sicul.* claſſ. xI. nu.xiiiI.xxviiiI.xxxiiI. xxxxv. LxviiiI. cx.
(62) Idem. *ibid.* cl.xI. num.xviI.
(63) Maffeius. l.l. cccxv.2.cccxvI.4.
(64) Gruterus. dcxcI.6.dccLxxviiiI.4.
(65) Inscription. antiq. *ex biblioth.Monachor. Camaldulen. S. Greg. &c. inter Graecas* num.viiI.
(66) Muratorius. *N. Th.* mcccxxiiI.1.
(67) Leichius. *Novae emendationes in Graecas Muratorii inſcription.*
(68) Gruterus. dcccxxxiiI. 11.
(69) Idem. mcxx. 4.
(70) Gudius. *Antiqu.inſcrip.* cccLxxI.2.
(71) Gruterus. dcccxxxxI. 4.
(72) Inscription. antiq. *ex biblioth.Monach. Camald. &c. inter Graecas* n. viI.
(73) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiqu.* ſect.x. num. cxxxiiiI.

(74) Gruterus. *in indice* cap. xvI.
(75) Idem. lxxvIIII. 7.
(76) Idem. dcclxxxIIII. 3.
(77) Artemidorus. *Oneirocritic.* lib. I. cap. ult.
(78) Servius. *ad Aeneid.* lib. xI. v. 97.
(79) Euripides. *in Alceſt.* v. 189.
(80) Idem. *ibid.* v. 389.
(81) Idem. *in Phoeniſſ.* v. 1462.
(82) Xenophon. *Paedag.*
(83) Suetonius. *in Auguſto.*
(84) Paciaudius. *Monumenta Peloponn.* tom. II. pag. 188.
(85) Gruterus. dcclxxvIII.
(86) Fabrettus. *Inſcription. antiquar.* num. dclxvIIII.
(87) Bouhierius. *Explication des quelques marbres antiqu. inſcription.* v.
(88) Aristophanes, *in Ranis.*
(89) Sponius. *Miſcellan. erudit. antiqu.* ſect. x. num. xxxxvI.
(90) Idem. *ibid.* num. xxxvIII.
(91) Gruterus. dccccxxII. 5.
(92) Lancellottus Castell. *inſcription. Sicul.* cl. xIIII. num. xxII.
(93) Sponius. l. l. num. lxxIII.
(94) Paciaudius. l. l. tom. II. pag. 189.
(95) Gruterus. dlvI. 2. 3.
(96) Idem. dclxxxIIII. 2.
(97) Philostratus. *de vita Apollonii* lib. I. cap. xvII.
(98) Gruterus. dccclxxvIIII. 4.

DISSERTATIO III

IN

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΚΟΝ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΝ

ΣΥΝΟΨΙΣ

DISSERTATIONIS III

In monumentum νεκρολογικὸν XXIII.

§. I. *MOnumenta* νεκρολογικὰ *non ſolum quatuor, ſed multo etiam pluribus verſibus, diverſiſque rationibus conſcripta fuere.*

§. II. *Tetraſtichi quod propoſitum eſt, affertur interpretatio a IACOBO MARTORELLIO concinnata.*

§. III. *Alterius interpretis lectio proponitur.*

§. IIII. *Sed alteram nimia peperit licentia, nimia alteram comitatur obſcuritas. Haec tamen poſterior multo minorem vim intulit* τετραςίχȣ *vocibus. Prior autem commendatur veteribus eorum exemplis, qui vel ad mare ſepulti fuere.*

§. V. *Vel ad fluminum littora,*

§. VI. *Altera exhibetur eiuſdem* τετραςίχȣ *interpretatio a viro graece doctiſſimo excogitata, quae eidem conformior apparet.*

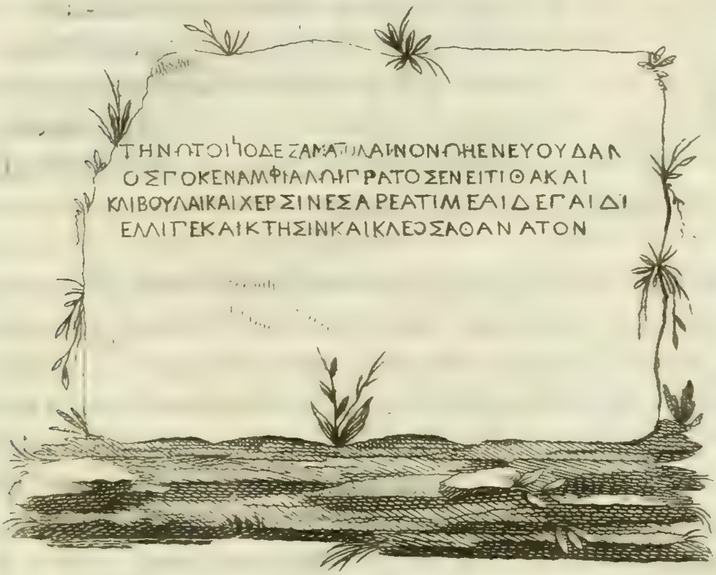
§. VII. *Quae illuſtratur exemplis veterum poetarum, a quibus ipſa ſepulcra inducuntur loquentia;*

§. VIII. *Quaeque occaſionem praebet pauca adnotandi de Venetis Paphlagoniae populis, emendandique recentiorem Geographum de his differentem.*

§. VIIII. *Alia demum viri graece eruditiſſimi affertur interpretatio, quae eidem* τετραςίχῳ *eſt maxime conſentanea, quaeque aliquid continet ab aliis non obſervatum.*

MO-

MONUMENTUM XXIII

§. I.

NOtiſſimum eſt illud PLATONIS (1) praeceptum, ſaxa monumentorum maiora non eſſe facienda, quam quae recipere defuncti encomium valeant; hoc vero verſibus quatuor abundantius non eſſe declarandum. Utrum vero Athenienſes an alii Graeci hoc philoſophi dogma inter ſuas receperint leges, haud ſatis adhuc nobis conſtat. Plura quidem huiuſmodi *νεκρολογικὰ* tetraſticha inter vetera Graecorum monumenta cernimus; at plurima etiam videmus, quae multo maiori verſuum numero conſtant. Plerumque autem verſus illi, quibus defuncti laudes in *νεκρολογικοῖς* lapidibus enarrabant, erant hexametri, vel hexametri ſimul & pentametri. At inter poſtremi generis verſus quaedam modo recte concinnata, modo nullo ſervato ordine varietas apparet. Aliquando enim tetraſti-

 chon

chon ita componitur, ut tres primi verſus hexametri ſint, quartus vero pentameter; ut eſt noſtrum elegans tetraſtichon Gregorianum ab ANTONIO SANDRIO (2) editum; aliquando autem, ut apud MURATORIUM (3) bini pentametri hexametro ſubiiciuntur, quod bis in eo fit ἑξαστίχῳ; contra quandoque duobus hexametris unus interiicitur pentameter; ut apud eumdem MURATORIUM (4), quandoque vero ſpreto recto ordine quartus tantum & ſextus pentametri ſunt hexametris inſerti, ut apud REINESIUM (4). Alia obſervari ab aliis poterunt in veteribus monumentis metrice conſcriptis huiuſmodi diſcrimina.

§. II.

Iamvero τετράστιχον, de quo heic diſſerendum a nobis eſt, aliqua habet adeo obſcura, ut difficillima plane ſit eius interpretatio. Quare libentius dicam, quid de hac alii ſenſerint, quam quid ego, qui tamen poſt ſingulas aliorum interpretationes aliqua addam ad earum illuſtrationem haud plane inutilia. Itaque IACOBUS MARTORELLIUS, quem, dum in vivis ageret, de hoc conſului, ut virum Graecarum litterarum ſcientia atque eruditione praeſtantiſſimum, ingenue faſſus eſt in epiſtola ad me data, ſe non poſſe ſenſum aliquem ex eo τετραστίχῳ elicere, niſi ampla ei concedatur facultas, minor tamen illa, ut ipſe ait, quam alii in ſimilibus ſibi ſumpſerint, permutandi, quae opportuna exiſtimaverit, quum praeſertim, eo affirmante, nullum in primis duobus verſibus ſit elementum ad Graecae linguae leges compoſitum; quamquam alii doctiſſimi viri quorum deinde interpretationes afferam, multo mitiores manus huic τετραστίχῳ appoſuerint. Ita ergo MARTORELLIUS legendum interpretandumque illud exhibet:

Τὴν τοίᾳ ψαμάτῳ δυσδαίμονα Ἡλιόδωραν
  Ὅς ποκ᾽ ἐν ἀμφιάλῳ πράϊος ἐνέθαφε,
Καὶ βυλῇ, καὶ χερσὶν τὴν τίμησε δὲ παιδὶ
  Ἔλλιπε καὶ Κτῆσιν, καὶ κλέος ἀθάνατον.

Hanc in tali arena infelicem Heliodoram
  Quiſquis iam in littorea bonus ſepelivit,
Et conſilio & operibus ipſam honoravit quidem, filio
  Reliquit & praedium atque decus immortale.

Atque

Atque hoc etiam metrice ſic interpretatus eſt :

Hanc in arena vi fati functam Heliodoram
Quicumque aequorea condidit ipſe bonus ,
Conſilio atque manu ipſammet coluit , pueroque
Praedia tot liquit ; perpetuumque decus .

Quamobrem hinc , ait , exemplum habemus praeclarum amicitiae , quod quidam huius feminae forſitan in flumine demerſae amicus , ſepulcrum eidem in arena excitaverit , eius autem filio , qui matre carebat , praedia reliquit , ut famam ſibi immortalem compararet . Praeclarum , inquit , Graecae amicitiae exemplum ! At magis mirandum videtur , quod ille tam nobilis Heliodorae amicus , nomen ſuum in tetraſticho minime expreſſum voluerit .

§. III.

Amicus alter in Graecis litteris non ineruditus minorem vim intulit vocibus huius ἐπιγραφῆς ; ſic autem legit atque interpretatus eſt :

Τήνω τοι τόδε σακά τὸν αἰνὰν ὢν Ἐνεύδαν
Ὅς πόκεν ἀμφιάλῳ πράτοσεν εἴ τι θάκα ,
Καὶ βουλᾷ καὶ χερσὶν ἔσαρε ἄτηλε ᾇδε παιδὶ
Ἔλλιπε καὶ κτῆσιν καὶ κλέος ἀθάνατον .

Hic tibi hoc paravi (epitaphium) *ob laudem o Eneuda ;*
Quae tandem (laus) *terminavit , quaſi eſſet aliquid ſimile ſedi mari cinctae ,*
Quaeque adolevit cum ipſa puella , dum tum prudentia , tum operibus ſe purgabat ,
Reliquit autem tum opes , tum gloriam inmortalem .

Hanc vero lectionem his confirmat adnotationibus : quod in tetraſticho ſit ἰῶτα adſcriptum more veteri Graecorum , non autem ſubſcriptum . In primo verſu τήνω dorice pro ἔκει : τοὶ pro σοὶ : σάκα pro σέσακα : Ἐνεύδα nomen proprium . In verſu ſecundo πράτοσεν pro ἐπράτωσεν : θάται pro θάκᾳ , hoc eſt dorice pro θήκῃ , vel pro θάκῳ , aut θώκῳ . In tertio βουλαὶ , & ἄιδε pro βουλᾷ , & ᾇδε , ideſt pro βουλῇ & ᾗδε : ἔσαρε autem ſicut ἔφανε a φαίνω , ſic ἔσαρε a σαίρω : ἄτηλε ſine incremento pro ἤτηλε ab ἀτάλλω ; in poſtremo ἔλλιπε poetice pro ἔλιπε .

§. IIII.

Cui nam ex hiſce interpretationibus calculum adiiciam, prorſus ignoro. Vel nimiam timeo in lectione MARTORELLII licentiam, vel in alterius interpretatione tum obſcuritatem tum praeſertim proſodiae, & legum metricarum neglectum. Sed nec meae fido ſententiae. Illud potius interim heic obſervabo; quod primam MARTORELLII interpretationem aliqua ratione commendare poteſt; veterum nempe conſuetudinem, quoſdam tumulandi prope mare vel flumina. Ac primo quidem occurrit ille Baſilides, qui in ſepulcrali epigrammate ait, ſe vitam in navigatione perdidiſſe: ΩΛΕΣΑ ΘΥΜΟΝ ΝΑΥΤΙΛΙΗ, quique in eodem epigrammate poſtremo ait:

ΚΕΙΜΑΙ Δ ΕΝ ΣΧΕΡΙΗ ΠΑΡΑ ΘΕΙΝ ΑΛΟΣ ΗΝΕΜΟΕΣΣΑΝ
ΥΣΤΑΤΑ ΛΥΓΡΟΝ ΕΜΟΙ ΔΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΠΕΛΑΓΟΣ

Nunc Scheriae iaceo ventoſo in littore, tandem
Exitiale mihi reſpiciens pelagus.

HOC autem protuli ex MAFFEIO (6); quod enim affert MURATORIUS (7), haud ſatis caſtigatum eſt. DANIEL CLASENIUS (8) ait, PHILOSTRATUM feciſſe Aiacis tumulum mari adiacentem; ſed PHILOSTRATUS (9) ait: ἔθαψαν δὲ αὐτὸν καταθέμενοι ἐς τὴν γὴν τὸ σῶμα, *ſepelierunt autem ipſum, humi corpus deponentes*; nihilque aliud apud eumdem ſcriptorem vidi, quod demonſtret, Aiacem fuiſſe ad mare ſepultum. At hoc forte memorat COINTUS SMYRNAEUS, ſive QUINTUS CALABER (10), qui poſtquam narravit, in rogo admodum divite, prope mare crematum Aiacis corpus, deinde addit:

ὄςεα αὐτȣ̃
Χηλῷ ἐνὶ χρυσέῃ θῆκαν, περὶ δὲ σφίσι γαῖαν
Χεῦαν ἀπειρεσίην Ῥοιτηΐδος ȣ̓κ ἑκὰς αὐτῆς.

reliquias autem herois
In urna aurea condiderunt, ac terrae ipſis
Aggerem immenſum circumfuderunt non procul a Rhoeteo promontorio.

Apud HOMERUM (11) umbra Elpenoris nondum ſepulti apparuit Ulyſſi, eumque enixe ita precatus eſt:

Ἀλλὰ

Ἀλλά με κακκῆαι σὺν τεύχεσιν ἅσσά μοι ἐςὶν,
Σῆμα τέ μοι χεῦαι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης
Ἀνδρὸς δυςήνοιο, καὶ ἐσσομένοισι πύθεσθαι.
Sed me combure cum armis, quaecumque mihi reſtant,
Sepulcrumque mihi erige ſpumoſi in littore maris,
Viri infelicis etiam poſteris memorandi.

Hoc autem exorat umbra Elpenoris, non quod ipſe in mari vitam amiſerit; mortuus enim fuerat, ut narrat HOMERUS (12) quod e quodam tecto deciderat; ſed quod in mari remigare ſoleret; ita enim ſermonem cum Ulyſſe incoeptum proſequitur (13):

Ταῦτα τέ μοι τελέσαι, πῆξάι τ' ἐπὶ τύμβῳ ἐρετμὸν,
Τῷ καὶ ζωὸς ἔρεσσον, ἐὼν μετ' ἐμοῖς ἑτάροισιν.
Haec mihi perficie, figeque ſuper ſepulcrum remum,
Quo etiam vivus remigabam quum eſſem cum meis ſociis.

Atque haec quidem ſtatim ſpopondit Ulyſſes ſe facturum; eum vero feciſſe narrat poſtea HOMERUS (14). Demum, ne alia inquiram huiuſmodi exempla, laudatus Q. CALABER Achillis ſepulcrum pariter ad mare a Graecis confectum memorat, inquiens:

Ἀργεῖοι καὶ σῆμα πελώριον ἀμφεβάλοντο
Ἀκτῆ ἐπ' ἀκροτάτῃ παρὰ βένθεσιν Ἑλλησπόντου.
Et ingens monumentum Graeci aggerarunt
In ſummo littore iuxta Helleſponti profunda;

ubi nempe eumdem mortuum fuiſſe arguitur ex eo, quod non ſemel ab ipſo Q. CALABRO (15) inducuntur Dii marini Achillem lugentes; atque luctui exercitus reſpondere fingitur navium fremitus (16). Atque haec quidem de ſepulcris ad mare exſtructis.

§. V.

De monumentis autem, quae ad flumina conſtituebantur, plura afferri a nobis, ut arbitror, poſſent antiquitatis exempla; ſed paucis omnino contenti erimus. Itaque Pelopis ſepulcrum ita deſcribit PINDARUS (17):

Νῦν

Νῦν δ᾽ ἐν ἀιμακουρίαις
ἀγλααῖσι μέμικται,
Ἀλφεῷ πόρῳ πλιθεὶς,
τύμβον ἀμφίπολον
ἔχων πολυξενοτάτῳ πα-
ρὰ βωμῷ.
Nunc autem in exequiis
Magnificis mixtus eſt
Iuxta Alphei meatum reclinatus
Tumulum, qui undique ambitur
Habens frequentiſſimam hoſpitibus
Ad aram.

Illud autem πόρῳ κλιθεὶς ſic interpretatur IOHAN. BENEDICTUS; Ἀλφεῷ ποταμῷ παρακείμενος, *ad fluvium Alpheum iacens*. PAUSANIAS (18) exſtare ait heroum ſepulcra, qui pugnando ceciderant, quum in expeditione Herculis ſocii fuerint: τέθαπται δὲ Τελαμὼν ἐγγύτατα τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἀροανίου ἀπωτέρῳ μικρὸν ἤ ἐστι το ἱερὸν τοῦ Ἀπώλλωνος. Χαλκώδων δὲ οὐ πόῤῥω κρήνης καλουμένης Οἰνόης, *ac Telamon quidem proxime flumen Aroanium modico ab Apollinis intervallo conditus eſt. Chalcodon non longe a fonte Oenoe*. Sic PHILOSTRATUS (19) Ariadis ſepulcrum ad Orontem fluvium ponit. Haec autem dicta ſufficiant ad Martorellianae interpretationis illuſtrationem.

§. VI.

Nunc vero aliam proponere libet, quam mihi elargitus eſt alter amicus optimus, atque doctiſſimus, cui Graeca lingua ita familiaris eſt, ut nil ſupra, quique pauciſſimis mutatis litteris ita epigramma illud legendum interpretandumve arbitratur, quin tamen in haec iurandum eſſe velit:

Τηρεῖ τοι τόδε σᾶμα τὸν αἰνὸν Ὠνευεουδαμ,
  Ὅς ποκ᾽ ἐν ἀμφιάλῳ κράτος ἔνειτι θᾶκαι,
Καὶ βουλᾷ, καὶ χερσὶν ἐς ἄρεα, Τίμλι δὲ παιδὶ
  Ἔλλιπε καὶ κτῆσιν καὶ κλέος ἀθάνατον.
Servo tibi hoc monumentum terribilem Oenevudam,
  Qui quondam in littore robur Venetiae indidit,
Et conſilio & manibus ad Martem, Timli autem filio
  Reliquit & poſſeſſionem, & gloriam immortalem.

Haec

Haec autem adnotanda idem cl. auctor proponit. THNΩ, quod legitur in lapide, exiſtimarem, inquit, legendum THPΩ, ſi velimus ſepulcrum ipſum inducere velut loquens, (qua de re nos infra aliquid adnotabimus) perinde ac ſi diceret: τηρῶ τοι (ἐγὼ) τόδε σᾶμα, aut τηρεῖ τοι τόδε σᾶμα, *ſervat tibi hoc monumentum*. Quod ſi quis vocem aliam reperiret, quae ad vocem THNΩ magis accederet, cum qua ſimul conſiſteret ſenſus eorum, quae in epigrammate ſequuntur, ille eam lubentiſſime exciperet. Quod deinde in eodem verſu legitur TOΛΛINON, arbitratur ſumendum pro TON AINON, minima facta mutatione litterae Λ in N. Vocem vero ΩHNETOYΔAM exiſtimat, eſſe nomen illius, qui in monumento condebatur; quod nomen fortaſſe in epigrammate corruptum apparet. In altero verſu pro voce ΓPATOΣ, levi mutatione admiſſa, poſita eſt alia KPATOΣ. Voce ENEITI, quae proxime ſequitur, cenſet indicari populum, aut regionem aliquam, cui vir in eo monumento tumulatus utilitatem attulit militari arte, in qua ille excellebat. Huic autem voci ait proximius omnium accedere nomina Ἐνετοὶ, aut Ἑνετία, & forſan Ἑνέτιος pro Ἑνετία, addito ἰῶτα ratione metri: Eos vero populos maximae eſſe antiquitatis, de quibus loquuntur STRABO, HOMERUS, & tot alii ex antiquioribus. Quae immediate ſequitur vox ΘAKAI, arbitratur poſitam pro θῆκαι, ſeu θῆκε poetice pro ἔθηκε. Dum in verſu tertio vox quae penultimam praecedit, nempe TIMEAI, exiſtimat eſſe nomen filii, ut ex particula δὲ colligi poteſt; quae quidem vox metri cauſſa mutanda eſt in aliam TIMAI, vel ſimilem. Grammatici haec non improbabunt; ſed illud fortaſſe conquerentur, metricas leges, quod de ſuperiore interpretatione diximus, in hac etiam inſuper habitas fuiſſe.

§. VII.

Eruditi vero facile quidem admittent, ut monumentum ipſum ex poetica facultate loquatur; at fortaſſe id minime concedent fieri ea ratione, qua ab illo huius noſtri τετραςίχου interprete inducitur loquens. Exempla vetera affert CHISHULLUS (20) imaginum ſtatuarum, tripodis, & columnae, quae loquentes inducuntur ab antiquis vatibus. Plura nos quoque vidimus exempla veterum poetarum (21), qui id efficiunt, ut ſepulcra ipſa

ipſa monumenta ſuos proferant ſermones . At plerumque haec eſt eorumdem oratio, *τάφος εἰμὶ*, *ſum tumulus* alicuius, vel huic prope ſimilis . Verum in illa interpretatione videtur potius alter ita loquutus, *τηρῶ τοι τόδε σᾶμα ſervo tibi hoc monumentum* ; neque enim haec dicendi ratio commonſtrat ipſius monumenti ſermonem . In altera autem lectione *τηρεῖ ſervat* , ſequens vox *τοὶ* permutanda eſſet in aliam *τὲ*, ut rectior exſiſteret carminis ſyntaxis : monumentum hoc ſervat te terribilem Oeneudam . Sed lectio ſuperior iure optimo defendi , approbarique lubentiſſime poſſet , ſi nobis conſtaret , ſuper hoc monumentum poſitam fuiſſe imaginem vel ſtatuam , vel aliquid huiuſmodi aliud , quod poetice ita loqueretur : *τηρῶ τοι τόδε σᾶμα* , *κ. λ. ſervo tibi hoc monumentum* . Nam apud HERODOTUM (22) in vetuſto epigrammate , quod HOMERO ipſi tributum eſt , ſtatua ſic loquuta dicitur : *ἀγγελλέω παριοῦσι , Μίδης ὅτι τῇδε τέθαπται* . At quum illud prorſus ignoremus , iudicium cohibere oportet.

§. VIII.

Quod ſpectat ad populos Venetos , D. BRUZEN la MARTINIERE ait (23) : *Encore que les poëtes & la plupart des hiſtoriens amateurs des fables ayent voulu faire deſcendre ces Veneti en Italie* ab Henetis Paphlagoniae populis , *des Heneti de la Paphlagonie : Strabon montre aſſez , qu' il ne ſe trouve point de peuple Heneti en Paphlagonie ni aux environs* . At STRABO (24) nil aliud ſane affirmat , quam de Venetorum Italorum origine duplicem fuiſſe ſcriptorum opinionem : Οἱ *μὲν γὰρ* , ut ipſe ſcribit , *καὶ αὐτοὺς φασὶ κελτῶν ἀποίκους τῶν ὁμωνύμων παρωκεανιτῶν . οἱ δ' ἐκ τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου μετ' ἀντήνορος σωθῆναι δεῦρο φασὶ τῶν ἐκ τῆς Παφλαγονίας ἐνετῶν τινάς* . *Quidam enim eos a Gallis eiuſdem nominis , Oceani accolis colonos eſſe memoriae prodiderunt ; nonnulli e Venetis , qui poſt bellum Troianum cum Antenore ſalutem aſſequuti , curſum huc e Paphlagonia tenuere, deſcendiſſe affirmant* . Nihil vero amplius habet prorſus STRABO de ipſis Venetis Paphlagoniae populis . Tota apud eumdem & breviſſima quaeſtio eſt de origine Venetorum Italorum , qui iuxta aliquos ex Venetis Paphlagoniae ortum ducunt , nil autem , ac ne verbum quidem iniicit de ipſis Venetis Paphlagoniae populis , an umquam exſtiterint , an a poetis & hiſtoricis fabu-

fabularum inventoribus, ut ait ipſe BRUZEN la MARTINIERE, fuerint adinventi. Miror ergo, eum tam fidenter haec de iiſdem populis ex STRABONIS auctoritate imperitis venditaſſe. HOMERUS quidem, ut vates, plura effinxit; at ubi de populorum ſede ſermo eſt, quod preſſe ad geographiam pertinet, arbitror eum numquam novos excogitaſſe populos, atque alicui eos provinciae addixiſſe, qui nuſquam exſtiterint. Haec enim effingere praeter & contra geographicam veritatem, excedit prorſus veterum poetarum conſuetudinem. Itaque HOMERUS (25) cecinit:

Παφλαγόνων δ' ἡγεῖτο Πυλαιμένεος λάσιον κῆρ
Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων,

Paphlagonibus autem praeerat Pylaemenis denſum cor,
Ex Henetis ubi mularum generatio agro colendo idonearum,

de quibus pariter ſupra laudatus STRABO. Ab eadem gente Pelops etiam Ἐνετήϊος denominatur, teſte ETYMOLOGO (26): huic autem & SUIDAE (27) Ἐνετοὶ ſunt ἔθνος Παφλαγόνων, *populus Paphlagonum*.

§. VIIII.

Denique, ne plura, amicus alter Graece doctiſſimus, lectionem aliam mihi humaniſſime ſuppeditavit, in qua aliquid eſt ab aliis non obſervatum. Eam lubentiſſime propono, licet ille ipſe fateatur ingenue, obſcuritatem aliquam adhuc in eo monumento ſupereſſe, quam nemo forte poterit depellere. Ergo ἐπιγραφὴν ita legendam putat, iis praetermiſſis, quae tenebris ſunt involuta:

Τήνω τοι τόδε σᾶμα τὸ λαϊνον ω . . :
"Ος μοκ' ἐν ἀμφιάλῳ πράτος ἔνεατ' Ἰθάκᾳ
Καὶ βυλᾷ, καὶ χερσὶν ἐς ἄρεα . . . παιδὶ
Ἔλλιπε καὶ κτῆσιν, καὶ κλέος ἀθάνατον.

Omiſſis autem omnibus, quae ad Doricam ἐπιγραφῆς dialectum pertinent, quae fere omnia ſuperius iam obſervata ſunt, haec vir doctiſſimus putavit tantummodo adnotanda. Ait itaque elegans hoc eſſe tetraſtichon; & quae ipſe potuit animadvertere, nullam inferre vim eiuſdem vocibus aut litteris; ut cuique exploratum eſſe poteſt: at in primo ac tertio verſu, quaecumque tandem admittatur lectio, de qua paullo poſt dicam, ſyllabam

 abun-

abundare. Ceterum obſervat, in primo verſu per ſynaereſim legi poſſe λαίνον ω, corripiendo ω ob ſequentem vocalem: nullam vero eſſe tertio verſui medicinam, etiamſi pro ἐς ἄρεα, *in Martem*, ſive *in pugam*, reponas *intulit* η &c. *intulit* a verbo εἰσαίρω. Quamobrem hanc proponit interpretationem:

Hoc quidem monumentum lapidem eius .....
Qui olim miſſus fuerat in Ithacam circumfluam,
Et conſilio & manu ..... filio
Reliquit, & opes, & gloriam immortalem.

Quum autem Ithaca eſſet inſula maris Ionii; hinc clarius intelligimus rationem illius adiectivi ἀμφιάλῳ, quod perſpicuum ſatis non videtur in ſuperioribus interpretationibus.

(1) PLA-

(1) Plato . *de legibus* lib. xiI.
(2) Sandrius . *inſcriptiones antiq. ex bibliotb. Monachor. Camaldulen.* &c. *inter Graecas* num. viiiI.
(3) Muratorius . *N: Th.* lviI. 3.
(4) Idem . *ibid.* mdccxxviI. 4.
(5) Reinesius . *Syntagma inſcription. Antiquar.* cl. xiI. num. ciiiI.
(6) Maffeius . *Muſeum Veronen.* n. lxv.
(7) Muratorius . *ibid.* mlxxviiiI. 2.
(8) Clasenius . *theolog. gentil.* lib. I. cap. xiiI. §. iiI.
(9) Philostratus. *Heroicor.* cap. xI. §. iiI.
(10) Cointus Smyrnaeus, ſeu Q. Calaber . *Paralipomen. Homer.* lib. E. v. 652.
(11) Homerus . *Odyſ.* Λ . v. 74.
(12) Idem . *ibid.* v. 63.
(13) Idem . *ibid.* v. 77.
(14) Idem . *ibid.* M. v. 8. & ſeqq.
(15) Q. Calaber . l. l. lib. Γ. v. 736.
(16) Idem . *ibid.* v. 580. & 665.
(17) Pindarus . od. I. *Olymp.* ϛροφὴ . δ. κωλ. ιξ.
(18) Pausanias . lib. viiI. *in Arcadic.* cap. xv.
(19) Philostratus . *in Heroic.*
(20) Chishullus. *Antiquit Aſiat.* pag. 33.
(21) Florilegium . *varior. epigramm.* lib. iiI. cap. xxiI. num. 3. 5. 41. 55. 73.
(22) Herodotus . *in vita Homeri* .
(23) Bruzen la Martinier . *Dictionair. Geograph.*
(24) Strabo . lib. 5.
(25) Homerus . *Iliad.* B. v. 85.
(26) Etymologus . v. Ἐνιτοί.
(27) Suidas . *eod.* v.

ADDENDA

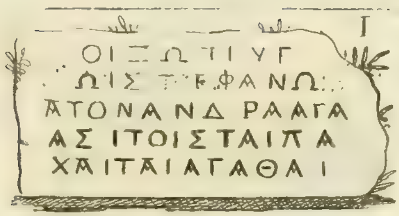
In fine pag. 14.

AT SALMASIUS (1) obſervat, infinita hominum nomina apud Graecos reperiri ex Deorum nominibus compoſita; pauca vero, immo fere nulla, quae ex ſola ſolidaque Numinum appellatione conſtent: multos nempe eſſe Ἀπολλοδότους, & Ἀπολλοδώρους, neminem vero dici Ἀπόλλωνα, multas diei Ἡροδώρας, nullas vero Ἥρας, ideſt *Iunones*; ac ſimilia plura. At fuiſſe ante LUCIANUM, cuius verba mox recitabimus eos, qui ſolida Deorum nomina geſtarent, animadvertit GISBERTUS CUPERUS (2). LUCIANUS (3) vero ſcribit: ἐῶ γὰρ τοὺς Αἰγυπτίους, οἵπερ καὶ δεισιδαιμονέστατοί εἰσι πάντων, ὅμως τοῖς θείοις ὀνόμασιν, εἰς κόρον ἐπιχρωμένους. σχεδὸν γοῦν τὰ πλεῖστα αὐτοῖς, ἐξ οὐρανοῦ ἐστιν, *omitto Aegyptios, qui quamvis mortalium omnium ſint ſuperſtitioſiſſimi, divinis tamen nominibus ad ſatietatem utuntur. Itaque pene omnia e caelo apud illos deſumpta ſunt.* Haec aliaque plura in aliam rem obſervavit eruditiſſimus VINCENTIUS DOMINICUS FASSINIUS O. P. (4), qui addit, *multo plures poſt LUCIANI tempora eumdem morem conſectatos eſſe, Graecos non ſolum & Aegyptios, verum etiam Romanos, ſatis abunde ex nominum ſerie colligi poteſt, quam modo exhibuimus.* Exhibuit autem octo circiter Deorum nomina a Graecis & Latinis uſurpata. Quamobrem nemo non videt, quam vim habeat eius argumentum. Ad LUCIANUM vero quod pertinet, etſi ex eo conſtet, Aegyptios licet ſuperſtitioni addictiſſimos aſſumpſiſſe ſibi Deorum nomina; attamen haec ipſa LUCIANI aſſertio cum implicita exceptione coniuncta demonſtrat ſaltem generatim, maiorem populi alicuius erga Deos religionem, cauſſam eſſe debere ac poſſe, ob quam ipſi abſtinuerint ab imponendis ſibi Deorum nominibus. Quapropter a veritate non abhorret allata a nobis ratio ad inveſtigandam cauſſam diſcriminis in hac re Graecos inter & Romanos. Ceterum, quum Aegyptiorum exemplum dubiam eamdem reddat, nos ii non ſumus, qui ut certam defenſitare ipſam velimus.

(1) SALMASIUS. epiſt. ad MENAGIUM.
(2) CUPERUS. *monument. antiquit.*
(3) LUCIANUS. *pro imaginib. in fin.*
(4) FASSINIUS. *de veterum quorumdam propriis ſelectiſq. Chriſtianorum nominibus* §. V.

GRAECARUM
INSCRIPTIONUM
FRAGMENTA

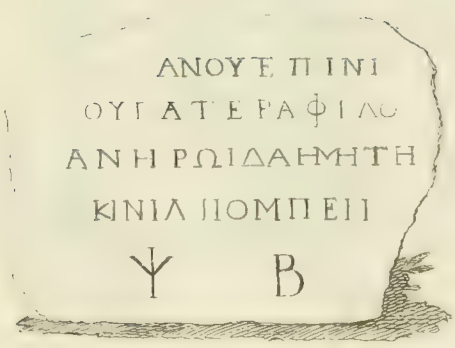
I

ΑΤΟΝΑΝΔ ΡΑΑΓΑ
ΑΣ ΙΤΟΙΣΤΑΙΠΑ
ΧΑΙΤΑΙΑΓΑΘΑΙ

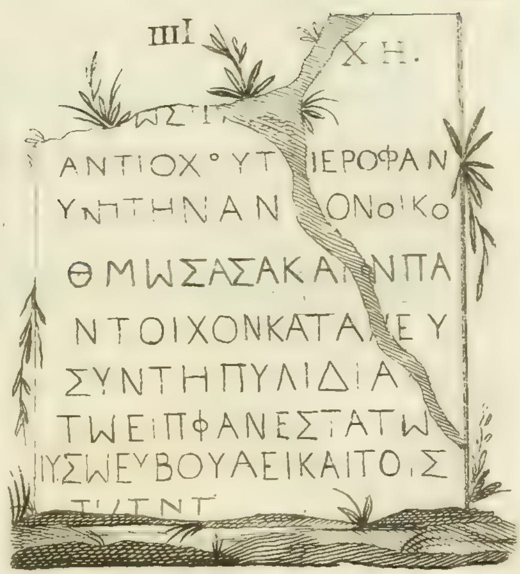
III

ΚΑΙΚΑΤΕΠΕΙ
ΣΚΑΙΤΩΝΠΡΟ
ΣΥΓΚΛΗΤ
ΚΟΣΜΗΣΑΝΤ
ΔΩΣΔΙΑΚΑ

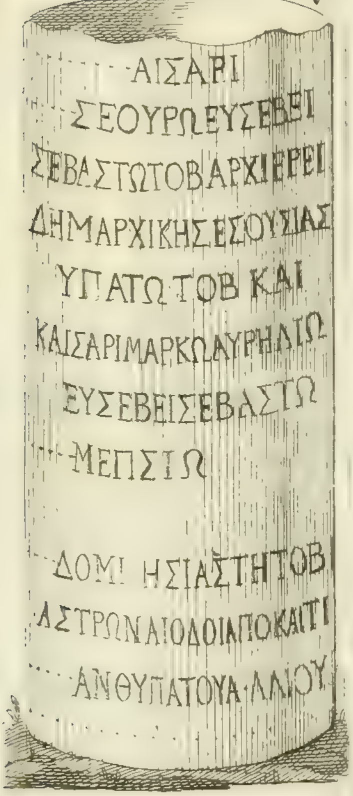
II

ΑΝΟΥΕΠΙΝΙ
ΟΥΓΑΤΕΡΑΦΙΛ
ΑΝΗΡΩΙΔΑΗΜΗΤΗ
ΚΙΝΙΑ ΠΟΜΠΕΙΙ
Ψ Β

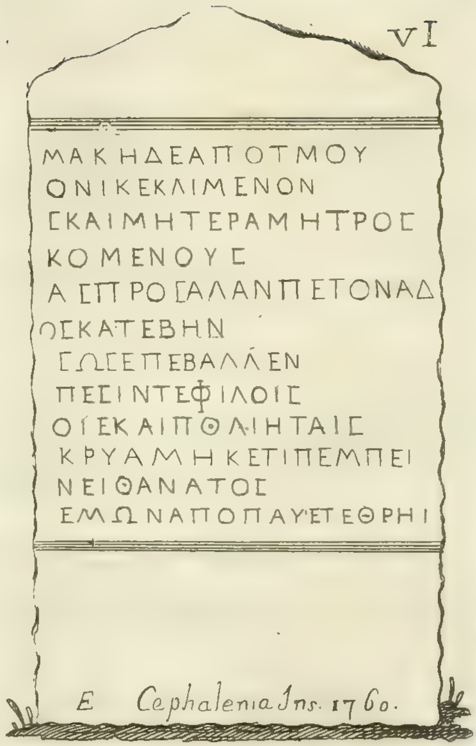
IIII

ΧΗ.
ΑΝΤΙΟΧΟΥΤ ΙΕΡΟΦΑΝ
ΘΜΩΣΑΣΑΚΑ ΝΠΑ
ΝΤΟΙΧΟΝΚΑΤΑ ΕΥ
ΣΥΝΤΗΠΥΛΙΔΙΑ
ΤΩΕΙΠΦΑΝΕΣΤΑΤΩ
ΒΟΥΛΕΙΚΑΙΤΟ

V

ΑΙΣΑΡΙ
ΣΕΟΥΡΩΕΥΣΕΒΕΙ
ΣΕΒΑΣΤΩΤΟΒΑΡΧΙΕΡΕΙ
ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣΕΞΟΥΣΙΑΣ
ΥΠΑΤΩΤΟΒΚΑΙ
ΚΑΙΣΑΡΙΜΑΡΚΩΑΥΡΗΛΙΩ
ΕΥΣΕΒΕΙΣΕΒΑΣΤΩ
ΜΕΠΣΙΩ
ΔΟΜΙ ΗΣΙΑΣΤΗΤΟΒ
ΑΣΤΡΩΝΑΙΟΔΟΙΑΠΟΚΑΙΤΙ
ΑΝΘΥΠΑΤΟΥΑ ΛΛΙΟΥ

VI

ΜΑΚΗΔΕΑΠΟΤΜΟΥ
ΟΝΙΚΕΚΛΙΜΕΝΟΝ
ΣΚΑΙΜΗΤΕΡΑΜΗΤΡΟΣ
ΚΟΜΕΝΟΥΣ
Α ΣΠ ΡΟΣΑΛΑΝΠΕΤΟΝΑΔ
ΟΣΚΑΤΕΒΗΝ
ΣΩΣΕΠΕΒΑΛΛΕΝ
ΠΕΣΙΝΤΕΦΙΛΟΙΣ
ΟΙΕΚΑΙΠΟΛΙΗΤΑΙΣ
ΚΡΥΑΜΗΚΕΤΙΠΕΜΠΕΙ
ΝΕΙΘΑΝΑΤΟΣ
ΕΜΩΝΑΠΟΠΑΥΕΤΕΘΡΗΙ
E Cephalenia Ins. 1760.

INDICES III

INDEX I

Rerum & nominum, quae in inſcriptionibus continentur.

INDEX II

Auctorum & librorum, qui laudantur, illuſtrantur, & emendantur.

INDEX III

Verborum & rerum memorabilium, quae in hoc libro continentur.

INDEX I

Rerum & nominum, quae in inſcriptionibus continentur.

Numeri Romani quibus additur νεκρ. indicant inſcriptiones νεκρολογικὰς, quae additae ſunt poſt pag. 242. illi vero, quibus additur *fragm.* indicant fragmenta poſt pag. 310.

Litterae A. *initium*, B. *medium*, C. *finem paginarum commonſtrabunt.*

INDEX RERUM

§. I.

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧΗ. 5. A.
ΑΓΡΕΤΕΥΣΑΣ. 195. A.
ΑΓΩΝΟΘΕΤΗΣ ΑΙΩΝΙΟΣ. 224. A.
ΑΝΑΞ. 143. A.
ΑΝΕΘΗΚΕ. 5. A.
ΑΝΕΣΤΗΣΕ. 195. B.
ΑΝΘΥΠΑΤΟΣ. V. *fragm.*
ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ. *ibid.*
ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑ. 225. A.
ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. 57. A.

ΒΡΕΝΤΕΣΙΝΗ. VII. νεκρ.
ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ. XV. *ibid.*

ΔΕΙΠΝΗΣΑΣ ΛΑΜΠΡΩΣ. 195. B.
ΔΗΜΑΡΧΗΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ. V *fragm.*

ΕΣΤΗΣΕ ΠΥΡΓΟΝ. 143. A.
ΕΤΕΛΕΥΤΑ. XXI. νεκρ.
ΕΤΙΜΗΣΕ. XV. *ibid.*
ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΣ. 225. A.
ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ. 195. B.
ΕΥΣΕΒΗΣ. V. *fragm.*

ΘΕΟΙ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΟΙ. 225. A.
ΘΕΟΙΣ. 93. A.
ΘΥΓΑΤΗΡ. II. *fragm.*

ΖΕΥΣ ΒΟΥΛΑΙΟΣ. 225. B.
ΖΕΥΣ ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΔΟΔΩΝΑΙΟΣ. 57. A.

ΗΛΙΟΣ ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗ. 225. B.
ΗΡΩΣ ΕΠΙΦΑΝΗΣ. XII. νεκρ.

ΙΕΡΑ ΟΥΠΗΣΙΝΑ. 195. A.
ΙΕΡΕΥΣ ΤΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΝ ΘΕΩΝ ΔΙΟΣ ΒΟΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙ

 ΗΛΙΟΥ

ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΣΕΛΗΝΗΣ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΚΑΙ ΥΓΕΙΑΣ. 225. A.
ΙΕΡΟΦΑΝΤΗΣ. IIII. *fragm.*

ΚΑΤΑ ΟΝΑΡ. 5. A.
ΚΛΕΟΣ ΑΘΑΝΑΤΟΝ. 297. A.
ΚΟΣΜΗΣΑΣ. III. *fragm.*

ΛΑΜΠΡΑ ΑΥΘΕΤΕΘΝ ΠΟΛΙΣ. 225. A.
ΛΟΧΟΙ ΤΩΝ ΒΑΡΒΑΡΩΝ. 143. A.

ΝΕΙΚΟΜΗΔΙΣΣΑ. XII. νεκρ.
ΝΟΜΗΣ ΔΗΝΑΡΙΑ. 195. A.

ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΖΕΥΣ ΔΩΔΩΝΑΙΟΣ. 57. A.
ΟΥΠΗΣΙΝΑ Η ΙΕΡΑ. 195. A.

ΠΟΛΙΣ Η ΛΑΜΠΡΑ. 225. A.
ΠΡΥΤΑΝΕΥΣΑΣ. 93. A.

ΣΕΒΑΣΤΟΣ. V. *fragm.*
ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ ΗΛΙΟΣ, 225. B.
ΣΥΝΑΡΧΟΙ. 93. B.

ΧΑΙΡΕ. XIIII. XVIIII.
ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ. XI.
ΧΡΗΣΤΗ ΧΑΙΡΕ. XV.

Ψ. Β Ψηφίσματι Βȣλῆς, 218. B.
Ψ. Γ. Ψηφίσματι Γερȣσίας. 195. B.

INDEX NOMINUM

§. II.

ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. 57. A.
ΑΓΑΘΟΚΛΗΣ. XVI. νεκρ.
ΑΘΗΝΑ ΣΥΝΤΡΟΦΟΥ. 5. A.
ΑΝΤΙΟΧΟΣ. IIII. *fragm.*
ΑΠΟΛΛΟΔΩΡΟΣ ΑΠΟΛΛΟΔΟΤΟΥ. 93. A.
Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΚΑΛΟΚΛΗΣ. 225. A.
Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ. V. *fragm.*

ΔΑΜΟΚΡΑΤΗΣ. III. νεκρ.
ΔΟΞΑ ΝΙΚΗ. XXI. *ibid.*

ΕΡΜΟΓΕΝΕΣ. XXII. *ibid.*
ΕΥΠΟΡΙΑ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ ΜΙΛΗΣΙΑ. XVI. νεκρ.
ΕΥΤΥΧΗΣ ΗΡΑ. VIIII. *ibid.*
ΕΥΦΡΟΣΙΝΟΣ. XIIII *ibid.*

ΙΑΚΧΟΥΣ ΚΟΣΑΠΕΛΑΟΥ. 93. A.
ΙΑΣΩΝ. XVII. νεκρ.
Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΕΠΑΦΡΟΔΕΙΤΟΣ. 195. A.

ΚΑΛΙΝΚΗ ΣΩΣΤΡΑΤΟΥ. XVIII. νεκρ.
ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΣ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ. XV. *ibid.*
ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΣ. X. *ibid.*
ΚΑΛΟΚΛΗΣ. 225. A.
ΚΟΣΑΠΕΛΑΟΣ. 93. A.
ΚΟΤΤΙΩΝ. IIII. νεκρ.

ΛΑΜΙΑΣ. VII. *ibid.*
ΛΕΩΝ. 143. A.

ΛΟΥ-

ΛΟΥΚΕΙΛΙΑ ΠΡΙΜΑ Η ΚΑΙ ΦΙΛΑ. xx. *νεκρ.*
ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ. vI. *ibid.*
ΛΥΣΙΔΟΣ. v. *ibid.*

ΜΑΡΑΙΟΣ, ſeu ΜΑΡΑΙΟΣ ΛΑΜΙΑΣ. vII. *νεκρ.*
ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ. xvIIII. *ibid.*
ΜΗΤΡΟΣΑΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ. *ibid.*

ΝΕΙΚΑΝΔΡΟΣ. 225. A.
ΝΙΚΑΝΩΡ ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΥ. 93. A.
ΝΙΚΗ. xxI. *νεκρ.*
ΝΙΚΟΣΤΡΑΤΟΣ. 93. A.

ΠΑΥΛΕΙΝΑ ΕΡΜΟΓΕΝΟΥΣ. xxII. *νεκρ.*
ΠΡΙΜΑ. xx. *ibid.*

ΣΕΟΥΗΡΟΣ. v. *fragm.*
ΣΠΟΝΔΗ ΑΓΑΘΟΚΛΕΟΥΣ ΜΙΛΗΣΙΑ. xvI. *νεκρ.*
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ. 5. A.
ΣΩΚΡΑΤΗΣ. xII. *νεκρ.*
ΣΩΣΤΡΑΤΟΣ. vII. xvII. *ibid.*
ΣΩΤΗΡΙΩΜ. xIIII. *ibid.*

ΤΕΡΤΙΑ ΙΑΣΟΝΟΣ ΒΡΕΝΤΕΣΙΝΗ. xvII. *νεκρ.*
ΤΡΑΙΑΝΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΣ. 57. A.
ΤΡΙΦΩΝ. xvIIII. *νεκρ.*

ΦΑΛΑΝΘΟΣ ΣΩΣΤΡΑΤΟΥ. vIII. *νεκρ.*
ΦΙΛΑ. xx. *ibid.*
ΦΙΛΩΤΑΣ. 93. A.
ΦΛΑΒΙΟΣ ΑΘΗΝΑΙΟΣ. xIII. *νεκρ.*

ΧΡΗΣΙΜΟΣ. xIIII. *ibid.*

IN-

INDEX II

Auctorum & librorum, qui laudantur, illuſtrantur, & emendantur.

Iis qui tantummodo laudantur, nihil additum erit; iis vero qui illuſtrantur, vel emendantur, initia apponentur earum vocum, nempe *illuſtr.*, *emend.*

Numeri Romani indicant PRAELOQUIUM.

A

ACTA APOSTOLORUM. 170. B.
AELIANUS. 17. C. 18. A. 33. B.C. 171. B.
illuſtr. 17. C.
AEMILIUS PROBUS. 45. B.
AESCHINES. 43. B. 204. C.
AESCHYLUS. 153. B. 181. C.
AGATHIAS. 259. A.
ALDOBRANDINUS THOMAS. 253. B.
AMASEUS ROMULUS. 248. C.
AMMIANUS MARCELLINUS. *vide* MARCELLINUS.
AMMONIUS. 230. C.
ANNA FABRI. 198. A.
ANONYMUS SCRIPTOR *antiquitatum Conſtantinopolitanarum*. 146. B.
ANTIPHON. 233. A.
illuſtr. 232. C.
ANTONINUS. 197. B.
APOLLODORUS. 68. B.
emend. 68. C.
APOLLONIUS. *emend.* 163. B.
APPIANUS. 35. C. 63. B.
illuſtr. 43. B
APULEIUS. 5. B.
L. APULEIUS *Poeta*. 183. B.
ARISTOCRITUS. 234. C.
ARISTOPHANES. 18. B. 78. C. 234. C. 282. B. 287. A.
illuſtr. 18. B.
ARISTOTELES. 29. B. 93. C. 187. C.
illuſtr.
ARTEMIDORUS. 7. B. 30. B. 48. C. 50. A. 50. B. 284. A.
illuſtr. 48. C.
ASTORIUS. 249. A. 278. A.
ATHENAEUS. 31. C. 106. B. 161. A. 188. A.
AUFUSTIUS. 42. A.
S. AUGUSTINUS. 10. C.
illuſtr. 11. B. & ſeqq.
AURELIUS VICTOR. 62. A. 75. B.

B

BANIER. 27. C.
BARNES IOSUA. 167. C. 182. B. 184. B.
emend. 274. B.
BARTHELEMY. 37. C.
BARTHIUS. 275. C.
BAUDRANTIUS. 197. B.
BENEDICTUS IOHAN. 302. B.
BERKELIUS ABRAHAM. 169. C.
BIMARDUS. 38. A.
BISETUS. 18. B.
BOCHARTUS SAMUEL. 169. C.

BOIS-

Boiſſardus . 36. C.
Bourdelotius . 185. C.
Bouhierius . 266. A. 287. B.
Bruzen la Martiniere . *vide* Martinierius .
Budaeus . 115. B.

C

Calaber Q. *vide* Cointus .
Callimachus . 65. A. 153. B. 167. B. 181. B. 256. C. 275. B.
Capacius Iul. Caesar . 39. B.
Capella Martianus . 168. A.
Casaubonus . 73. C. 84. B. 253. B.
Cedrenus . 62. A. 63. C.
illuſtr. 62. B.
Cellarius . 197. B.
Charisius . 41. B.
de la Chausse . 42. A.
de Cherburi Herbertus . *emend.* 27. C. 28. A.
Chishullus . 17. A. 17. C. 33. A. 106. B. 216. B. 218. B. 238. A. 205. B. 303. C.
Choeroboschus . 199. B.
Cicero . 5. B. 29. A. 34. A. 42. B. 50. C. 65. B. 161. A. 162. A. 171. C. 210. B. 234. C. 247. C. 262. A. 276. C. 276. A. B.
illuſtr. 172. B.
Clasenius . 281. B. 303. B.
Claudius Arruntius . 15. B.
emend. 16. B. & ſeqq.
Claudius Didymus . 206. A. 206. C.
Clemens Alexandr. 32. A. 280. C.
Cointus Smyrnaeus , *ſeu* Q. Calaber . 303. B. 321. B.
Comes Natalis . 31. A. 42. A. 64. C. 172. C. 234. C.
Corsinius . 80. C. 94. B. 95. A. 98. C. 106. A. 253. C.
illuſtr. 99. A. & ſeqq.
emend. 38. B. & ſeqq.
Cratinus . 275. A.
Cyriacus *Anconitanus* . 227. C. 229. C. 232. B.

D

Damm Christianus Tobias . 163. A. 175. B.
illuſtr. 175. B.
Daniel . 41. B.
Demetrius Phalereus . 247. C.
Demosthenes . 32. B. 43. 98. C. 232. C. 264. C.
Deuteronomium . 162. B.
Dio Cassius . 58. C. 74. C. 80. C. 82. A. 83. B. 84. A. C. 85. B. C. 145. C.
illuſtr. 59. A. & ſeqq.
Dio Chrysostomus . 65. A. 70. C. 131. B.
illuſtr. 132. B.
Diodatus Dominicus . 40. A.
Diodorus Siculus . 66. C. & ſeqq.
illuſtr. 67. B.
Diogenes Laertius . 166. C. 210. B. 253. B. 262. C. 263. B.
Diomedes . 15. B.
Dodwellus *emend.* 61. C.
Didymus Claudius . *vide* Claudius .

E

Emmius Ubbo . 93. C. 135. A. B.
Empedocles . 276. A.
Empiricus Sext. 199. C.
Ennius . 168. A.
Erinna . 275. B.
Etymologus . 163. B. 247. B. 305. B.
illuſtr. 165. A. & ſeqq.
Euchemerus . 66. B.
Euripides . 18. B. 40. B. 37. B. 43. A. 278. B. 280. B. 286. B.
illuſtr. 31. A. 43. B.
Eusebius . 63. C. 147. B.
Eustathius . 11. C. 12. B. C. 46. B. 164. C. 165. B. C. 167. C. 168. B. 170. C. 188. B.
illuſtr. 105. B. 169. B.
Eutropius . 61. C.

F

Fabrettus *emend.* 287. A.
Fabricius Gabriel . 143. C.

Fabri-

Fabricius Io. Albertus. 9. C. 275. C.
Falconerius *emend.* 213. B.
Feithius Everardus. 273. C.
Festus. 42. A
Firmicus Iul. 45. A.
Flavius Ioseph. 74. B.
Florilegium variorum epigramm. 303. C.
Fourmontius Michael. 259. B.
Froelichius. 38. C.
Frontinus Iul. 145. B.

G

Gellius. 106. C.
Genesis Liber. 166. B.
Gerardus. 182. A.
Gesnerus. 275. C.
Giovenazzius Vitus. 298. B.
Gorius. 200. C.
Gothofredus. 204. A.
Graccius. 265. C.
Gretserus. 20. B.
Grinaeus Iohan. 230. C.
Gronovius Iacobus. 69. C.
Grotius. 170. A. 275. C.
Gruterus. 14. A. 20. A. 36. B. 40. C. 113. C. 168. B. 174. B. 184. B. 186. B. 200. C. 204. A. 206. B. 218. B. 228. A. 232. A. 280. A. 282. A. B. 284. A. B. 287. C. 288. A. 289. A.
Guascus Franciscus Eugenius. 246. C.
Gudius. 284. A.
Gutherius. 246. B.
Gyraldus Lilius. 44. C. 45. A.
emend. 47. A.

H

Harduinus. 81. C.
emend. 76. A.
Harpocration. 210. A. 233. C.
Heraclitus. 173. R.
Herodicus Babylonius. 161. A.
Herodotus. 68. B. 69. C. 164. C. 234. A. 236. A. 254. A. 304. B.
Hesiodus. 27. A. 47. B. 69. B.
Hesychius. 185. A. 201. B. 202. C. 230. B.
illuſtr. 230. C.
Hierocles. 28. C.
Holstenius. 169. C.
Homerus. 50. A. 68. C. 69. B. 145. A. 163. C. 164. A. 173. C. 174. C. 175. B. 179. A. B. 180. A. 182. A. 183. C. 184. C. 202. C. 300. C. 301. A. B. 305. A. 375. A. 276. A. 278. B.
illuſtr. 187. C.

I

Iamblycus. 48. A.
Ieremias. 166. B.
Ignarra. 213. B.
illuſtr. 214. C.
Inscriptiones antiq. ex biblioth. monachor. Camaldulen. &c. 143. C.
Interpretes lxx. 41. B.
illuſtr. 43. C.
Iohannes Benedictus. *vide* Benedictus.
Ioseph. *vide* Flavius Ioseph.
Iosue. 162. B.
Isaacius. 64. C.
Isaias. 41. A.
Isocrates. 187. C.
Iulius Frontinus. *vide* Frontinus.
Iustinus. 25X. A. 252. B.
Iuvenalis. 47. C.

K

Khell. 76. A. 81. B.
emend. 78. C. 79. A. & ſeq.
Kirchmannus. 278. A.
Kresbius. 33. B.
Kumius Ioachim. 162. C.

L

Lactantius. 66. A. C.
Laertius. *vide* Diogenes.
Lancellottus Castellius. 113. B. 146. A. 259. B. 260. B. 283. C. & ſeq. 287. C.
Leichius. 284. A.
Leisnerus Fridericus *illuſtr.* 216. C.
Libanius. *illuſtr.* 29. C.
Lipsius. 275. C.
Lucanus. 262. C.

Lucianus. 148. B. 266. B. 273. A. 274. A. & ſeq. 276. A. 277. A. 285. B.
illuſtr. . . . 149. A. & ſeqq.
Lydiatus 80. B

M

Macrobius. 45. C, 49. B. 50. C. 236. B.
Maffeius. xiii. C. 13. B. 39. B 95. A. 106. B. 113. A. C. 116. A. 146. B. 147. A. 214. B. 257. 264. A. 280. B. 300. B. 281. A.
illuſtr. 147. C. 284 A.
emend. 13. B. 40. A. B. C. 214. B.
Marcellinus Ammianus. 145. B. 147. B.
emend. 148. C.
Marinius Caietanus. xiii. A.
Marmora Oxoniensia. 17. B. 19. A. B. 33. B. 103. A. 115. C. 206. A. B. C. 229. B. 246. B. 282. C.
Taurinensia. 29 A.
Martianus Capella. *vide* Capella.
Martinierius. 197. B. 304. B.
Martorellius. 6. C. 37. A. 119. C. 130. B. 132. A. 179. A. 187. A. 202. B. 203. A. 290. B.
illuſtr. 178. C. & ſeqq. 180. A. B. & ſeqq.
emend. 8. A. 130. C. & ſeq.
Masvicius Pancratius *emend.* 9. C.
Mausacius 233. C.
Mazochius Alex. Symmach. 40. A. 41. A. B. C. 69. B. 127. B. 162. A. 163. C. 166. B.
illuſtr. 128. B. & ſeq. 162. C.
emend. 44. A. & ſeqq.
Mazzolenus Albertus. 186.
Megalaclides, *ſeu* Megaclides. 12. B.
emend. 12. B.
Mela Pomponius. *vide* Pomponius Mela.
Menagius Aegidius. 253. B.
Menander. xv. 31. C. 167. B. 257. C.
Methodius. 163. B. 165. A. 170. A.
Meursius. 206. A. 207. C. 233. C.
Montfauconius. 94. B. 95. B. 113. A. C. 116. C. 117. B. 129. B. 132. A. 151. C. 228. A.
illuſtr. 117. C.
emend. 94. C & ſeq. 106. A. 109. C.
Morisanus. 106. A. 107. A. 130. B. 132. A
Muratorius. 5. B. 13. B. 17. A. C. 18. C. 19. A. B. 34. A. 35. A. 37. C. 38. C. 71. C. 73. B. 81. C. 82. A. 94. B. 132. A. 168 B. 170 B. 174. B. 184. B. 186. B. 198. B. 200. C. 203. C. 206. B. 215. B. 218. B. 226. C. 227. A. B. C. 228. C. 229. A. 254. B. 256. C. 257. A. 265. B. 284. A.
emend. 103. B. 129. C. 130. A. 217. B. C. 259. B.
Museum Piſanum, & Corarium. 81 B.
Veronense. *vide* Maffeius.

N

Negrius. 197. B.
Nonnus Panopolyta. 183. A.
Numerius. 9. A

O

Odericus Aloysius. xiii. C.
Orpheus. 31. B. 32. C. 174. A. 176. A. 182. C. 258. A.
illuſtr. 176. A. & ſeq. 182. C. 183. A. B. C.
Ortelius. 197. B.
d'Orville Iac. Philip. 256. B
Ovidius. 68. B. 144. A. 235. A.
Oudendorpius. 259. A. 260. A.

P

Paciaudius. x. A. 65. C. 82. B. 134. A. 143. C. 186. B. 206. B. 218. B. 230. A. 238. A. 246. B. 261. C. 261. C. 264. C. 281. C. 282. C. & ſeq. 287. A. 288. A.
illuſtr. 82. B. 282. B.
emend. 283. A. 287. B.
Palmerius. 274. A.
Panaetius. 277. C.
Panvinius. 10. B.
Passerius. 82. B. 218. B. 246. B.

illuſtr 82 B. 82 C.
emend. 261. C. 278. C.
Passioneius Benedictus . 14. A.
Patinus . 262. B. 263. C.
Pausanias 15. A. 16. 29. A. 31. B. 33. A. C. 41. C. 45. B. 46. A. 63. C. 74. A. 135. C. 153. C. 168 C. 172. A. 231. A. 233. A. 247. C. 253. A.
illuſtr. 168. C. & ſeq. 233. A 248 C. & ſeqq.
Petitus Samuel . 13. C.
Pfannerus 281. B.
Philemon . xvI. A. 31. C.
Philo Iudaeus . 250. C
Philostratus . 63. C. 106 B. 288. C.
Phocylides . xviiI. A.
Phrynicus *illuſtr.* 13. B
Phurnutus . 166 C. 232. B. 235. B.
Pindarus . 31. A. 45. B. 168. A.
illuſtr. 31. B. 176. B. & ſeqq.
de Pinedo Thomas . *emend.* 75. A.
Pitiscus . *emend.* 230. C.
Placentinius . 38. C.
Plato . 65. A. 164. A. 236. A. 276. C. 281. A.
illuſtr. 28. C. & ſeq.
emend. 277. B. C.
Plinius . 45. A. 147. A.
illuſtr. 151. B. & ſeqq. 216. C.
Plinius iunior . xiiI. A.
Plutarchus . 15. B. C. 33. B. C. 43. B. 45. A. 72. A. 112. C. 131. B. 145. C. 170. C. 205 A. B. C. 230. C 258 A. 262. C. 274. A.
illuſtr. 16. A. B. 28. B. 132. B. 251 B.
Politus . *illuſtr.* 171. B.
emend. 165. A. 171 B.
Pollux . 235. A
Polyenus . 145. A.
Pomponius Mela . 68 B.
Potterus . 114 C. 115. B. 18. B. 163. C. 235. B 258. C.
illuſtr. 251. B
Prideaux . 248. A
Ptolemaeus . 187. B.

Q

Quintilianus 299. C.
Quirinius 93. C. 95. B. 97. C. 104. C. 106. C 113. C. 117. B. 134. A. 135. A.
illuſtr. 107. B. C. 108. A.
emend. 104. C 105. A.

R

Reinesius . 20. A. 33. B. 35. A. 81. C. 206 C. 264. A.
emend. 39. A. 82. A.
Reitzius . 274. A.
Ricolvius Io. Paulus . 29 B.
Rivautella Anton. 29. B.
Rossi Io Bernard. 40. A

S

Sala Stephanus 202 A.
Sallustius Philoſophus. 30. B. 37. B.
Salmasius . 73. B. 145. C.
Sandrius Franciscus . 263 C. xiiiI. B.
Scapula . 43. B
de Schmidt Frid. Sam. 148. C.
Schrevellius . 8. C.
Scholiastes Aristophanis . 113. C. 165. C. 174. B.
Euripidis . 162. C. 263. B.
Sophoclis . 185. C.
Theocriti . 66. A.
Thucydidis . 165. A.
Schott . 153. A.
Servius . C. 10 A. 282 B 286. A.
illuſtr. 9. C.
emend. 10. A.
Sigonius . 230. C.
illuſtr. . . .
Sisti Ianuarius . 7. A.
emend. 7. A.
Smetius . 36. C.
Snellus Willebrordus . 207 C.
Socrates . 281. A.
Solanus Moses . 274. B. 277. A.
Sophocles . 174. C. 181. C. 184. C. 185. A. 133. 107.

Spanhemius . 45. B, *63*. B. *64*. A. *70*. A. 73. B. 81. B. 125. A. 174. C. 184. C. 185. C. 229. A.
illuſtr. 175. A. 186. B. 197. C.
emend. 64. B. 176. B. & ſeqq. 197. C.
Spartianus . 59. A. 60. C. 62. C. 71. A. & ſeqq. 73. B. C. 74. C. 80. B. 84. C. 85. A. C.
illuſtr. 60. A. B. C. 77. C. & ſeq.
Sponius . 20. C. 81. C. 103. A. 115. C. 132. A. 145. C. 186. B. 200. C. 203. C. 214. B. 218. C. 250. B. 255. A. 256. C. 261. A. 263. A. & ſeq. 265. C. 281. C. 284. B. 287. C.
illuſtr. 20. C.
emend. 287. C.
Steinheilius . 275. B.
Stephanus Byzantinus . 12. C. 13. A. 66. A. 68. A. B. 80. C. 254. A. 169. C.
Stephanus Henricus . 7. A. 112. A. 113. C. 163. A. 211. C. 262. B. 279. A.
Stobaeus . xv. B. xvi. A. xvii. B. 167. A.
Strabo . *69*. B. 30. A. 235. A. 146. A. C. 172. A.
illuſtr. 152. C. 153. A.
Subtonius . 10. A. 286. C.
Suidas . 12. B. 12. C. 13. A. 112. C. 187. C. 247. A.
illuſtr. . . .
Sylburgius Fridericus . 248. A.

T

Testamentum novum . 49. C.
Vetus *ibid*.
Themistius . 231. A.
Theocritus . 173. A.
Theognides . xxii. A.
Theophrastus . 255. B.
illuſtr. 255. C. & ſeq.
Thucydides . 154. A. 165. A. 173. A.
Tournefortius . 228. B.
Triglandius . *69*. C.

V

Vaillantius . *63*. B. 71. C. 81. B. 83. B.
Valesius . *emend*. 148. B.
Vandale . 106. B. 110. A. 132. A. 231. B. 235. A.
emend. 231. B. C. & ſeq.
Varinus Phavorinus . 247. B.
Varro . *illuſtr*. 11. A. & ſeqq.
Ubbo Emmius . 135. A. B.
Veteranus Antonius . 7. C.
Victor . *vide* Aurelius Victor .
Virgilius . 9. B. C. 10. B. 46. A. 167. A. 235. B.
illuſtr. 46. A. B.
Vives . *emend*. 12. B.
Ulpianus . 15. A.
Vorstius . 277. A.
Voſſius . 170. A. 251. A.
emnd. 251. B.

W

Welerus . 132. A.
Willebrordus Snellus . *vide* Snellus .

X

Xenophon . 286. C.
Xiphilinus . 60. B. 74. A. 76. A.
illuſtr. 76. B. & ſeq.

Z

Zeses . *64*. C.

IN-

INDEX III

Verborum & rerum memorabilium, quae in hoc libro continentur.

A

Ἀγωνοθέτης. *vide* Corcyra.
Diſtinguendus eſt ab Ἀθλοθέτῃ ita ut hic ſola gymnica, ille vero muſica certamina diſponeret. 230. B.
Quare emendandus èſt Pitiſcus, qui utroſque confundit. *ibid.* C. 231. A.
Ἀγωνοθέτης αἰώνιος nunc primum apparet in veteri lapide. 231. B.
Alii agonothethae in antiquis ἐπιγραφαῖς ſunt temporarii. 231. B. C.
Sed hinc minime ſequitur, ut vellet Vandale, ubique temporarios fuiſſe agonothetas. 232. A. B.
Ἄλυπος in ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς activam habet ſignificationem & reddi debet, *nulli moleſtus*. 283. A. B.
Aeſculapius. *vide* ἄναξ.
Ἀγορ υτήριον; vox quae in veteri tantum lapide reperitur. 202. B.
Locum ſignificat, in quo exercebantur iudicia. *ibid.* C.
Ἀγρετέυσαντα. Vox pariter Lexicographis ignota. 198. C.
Ea magiſtratum aliquem ſignificare videtur. *ibid.*
Deducenda forſan eſt a voce ἄγρος ut pluribus comprobatur exemplis. 200. C.
Vel ab aliis vocibus ἀγρέτα, & ἀγρεύω, quae imperium ſignificant. 201. B. C.
Eadem vox ἀγρετεύσαντα forte eſt ἀγορητεύσαντα. 202. A.
Atque ita ſignificaret magiſtratum aliquem, vel etiam in propria urbe ſupremum. 203. B. C. 204. A. B.
Ἄναξ. Ex Hebraeo fonte hanc vocem deducunt Iunius & Mazochius aliique. 162. B. C.
Ex Graeco Chriſtianus Tobias Damm, & alii ſcriptores. 163. A.
Alii vero ineptas eius vocis tradidere etymologias. 163. B.
Eadem vox antiquiori aetate *ſervatorem* ſignificabat. 163. B. C. 164. A. B.
Propterea ut divina cenſebatur. 165. B. C.
Omnibuſque Diis erat communis. 167. C.
Sed pluribus Diis peculiari ratione erat veluti conſecrata, ut Diis conſentibus. 168. A.
Caeli & terrae filius ita appellatus eſt. 168. B.
Aeſculapius ut medicinae auctor dictus eſt peculiari de cauſſa ἄναξ. 173. C. 174. A.
Apollo etiam ſingulari ratione hanc obtinuit denominationem. *vide* Apollo.
Reges etiam hoc nomine donati ſunt. *vide* Reges.
Tireſias quoque. *vide* Tireſias.
Ἄναξ Ἀνάκτων dictus eſt Iuppiter. *vide* Iuppiter.
Ἄνακες a Cicerone dicuntur primi generis Dioſcuri, nimirum Tritopater, Eubuleus, & Dionyſius. 171. C. 172. A.
Ἄνακες. *vide* Caſtor & Pollux.
Ἄνακτες dicti ſunt, qui ad Cypri regis familiam ſpectabant, ut filii, fratres &c. 187. C.
Dicti ita ſunt etiam apud Cyprios quidam magiſtratus. 188. A.
Ἄνασσα. *vide* Diana & Iuno.
Ἀνέθηκε. Solemne hoc verbum plerumque in fine Graecarum inſcriptionum; ſed aliquando in medio; rariſſime initio. 8. A.
Ἀνέστησε. In veteribus ἐπιγραφαῖς haud ſemper ſignificat ſtatuae honorem alicui delatum. 213. B. C.
Qui ſecus ſenſere, & falſo uſi ſunt ratio-

ratiocinio , 214. B.C.
Nec ſibi ſatis conſtant . 216.A.B.C.
Antiquitatis ſtudium optime defendit Paciaudius . x. A.
Quaedam alia in eius ſtudii defenſionem addita ſunt . *ibid*. B.C.
Apollo ſingulari de cauſſa dictus eſt ἄναξ ut malorum depulſor . 174. B.
Ita tamen appellatus non eſt κατ' ἐξοχὴν , quaſi ex ſolo nomine ἄναξ intelligeretur Apollo. 175.B.C.176.A.B.
Eodem nomine pluribus in locis apud Homerum dictus eſt ἄναξ aliis de cauſſis . 178.C. 179.A.B C.
At ex ipſo Homero oſtenditur Apollo tamquam Σωτήρ . 180.B.C.181.A.
Ἄρχοντες apud Corcyraeenſes dicebantur ii omnes , qui in reipub. regimine aliquam haberent partem.102.C.103.A.
Non erant apud illos ludorum ſeu certaminum praeſides . 110.B.C.111.A.B.
Aſcanius non occidit Mezentium , ſed Aeneas . 10. B.
Quare dictus non eſt Iulus quod tempore victoriae prima ei barba naſceretur . 9.C. 10.A.
Ἀθηνᾶ, nomen mulieribus tributum . 10.C.
Athenienſes poterant quaecumque nomina filiis imponere , ac mutare . 13.C.
Sepulcris inſcribebant nomen defuncti , & nomen δήμου *populi* . 253.B.
Itemque paternum nomen . *ibid*.
Aliquando non appellabantur ex δήμου *populo* , ſed dicebantur Ἀθηναῖοι . 254.A.B.
Singuli ſolebant ſingulis ſepulcrorum loculis recondi . 260. A.
Senes tantummodo ad magiſtratus provehebant . 205.A.

B

Bacchus dictus non eſt a Pindaro ἄναξ , ſed hoc nomine Apollo ab eodem appellatur . 176. & ſeqq.
Βουλὴ quemcumque magiſtratum ſignificat . 118.B.
Populum etiam videtur apud Corcyraeos comprehendere , qui in repub. iuriſdictionem obtinebat . 107.B.C.108.A.B. 117.B.C.118.A.B.
Βρεντεσίνη, *Brunduſia* dicitur in monumento quaedam femina.XVII.*monum*.*νεκρ*.

C

Caſtor & Pollux dicti ſunt ἄνακες & ἄνακτες , vel etiam ἀνακοί . 169.C.
Quae ſit huius vocis origo . 170. B.
Sic appellati ſunt , quod eſſent σωτῆρες navigantium . 170.B.C. 171.A.172.B.
Ἄνακτες & σωτῆρες primo iuxta Aelianum dicti ſunt a Meneſtheo , quod huic regnum tradiderint . 171. C.
Ob alias etiam rationes eodem nomine inſigniti fuere . *ibid*.
Modo ἄνακες , modo ἄνακτες ab antiquis probatiſſimis ſcriptoribus dicuntur . 172.C. 173.A.
Χαῖρε . Hoc verbo uſus non eſt primus inter omnes Philippides , ſive Phidippides . 274. A.
Eſt enim in Homero pluſquam quadragies . *ibid*. B.
Eſt antiqua ſalutatio, qua utebantur non ſolum mane , ſed pluribus aliis temporibus . 274.C.
Eadem ſalutatione ſaepe erga Deos uſi ſunt veteres . *ibid*. C.
At poeta ſub Orphei nomine deliteſcens in ſuis in Deos hymnis illam numquam adhibuit . 275.B.
Erga homines eam uſurpabant in qualibet felicis auſpicii occaſione . 275.C.
Qui a ſe mutuo diſcederent . 276.A.
Qui peregre erant profecturi . 276 B.
Idem verbum χαῖρε improbatur a Platone , ſi adhibeatur erga Deum & homines, tamquam malum atque ridiculum . 276.C. 277.A.
Sed facile refellitur . 277.B.C.
Hac ſalutatione utebantur veteres erga mox morituros . 278.A.
Vel quum defunctus e domo efferebatur , *ibid*. C.
Vel quum eſſet ſepeliendus . *ibid*. C.
Erat etiam benevola & amica apprecatio , qua mortuis bene eſſe augurabantur tum quoad corpus , tum quoad animum . *ibid*.C. 280.C.
Ideo ſaepe coniungitur cum verbo χρηστέ , & cum aliis bonos defuncti mores

res indicantibus. 279.B.C.
In ſepulcralibus ἐπιγραφαῖς rariſſime ingeminatur. 282.A.
Hoc ſolemne verbum pronuntiabant, qui ſubeundae morti iam erant proximi. 286.B.C.
Eamdem ſalutationem reddentes viatoribus inducebantur, qui fatum iam ſubièrant. 287.A.B.C.
Ac reddentes aliis etiam, qui ad mortuós ipſos aliqua ratione pertinebant. 288.B.C.
Idem verbum quandoque a veteribus in malam partem uſitatum eſt in eos, quos in malam rem abire iubebant. 279.A. 280.A.
Χαίρετε in ſepulcris polyſomis legitur. 281.C.
Huic verbo plura alia in veteribus νεκρολογικαῖς inſcriptionibus ſimilia, ac ſolemnia habentur in eadem fere ſignificatione. 283.C. 284.A.B.C.
Χειρίξοντες τὸ ἀργύριον. *vide* Corcyra.
Corcyra. De eius repub. Ariſtoteles librum conſcripſit, qui deperditus eſt. 92.C.
Eius reſpub. celeberrima, & ſapientiſſimis legibus conſtituta. 93.A. 94.A.
Eiuſdem monumentum praeclariſſimum. 94. C.
Magiſtratus ſupremus eiuſdem reipublicae fuit πρύτανις. 95. C.
Idemque fuit ἐπώνυμος. 97.C. & ſeqq.
Atque annuus. 99.C. & ſeqq.
Prytanis Corcyraeenſis tres habuit collegas, qui σύναρχοι dicebantur. 101.A.
Vetuſtioribus temporibus eius reipub. regimen fuit monarchicum ſimul & ariſtocraticum. 104.B.
Numquam vero muliebris proprie dicta iuriſdictio Corcyrae obtinuit. 104.B.C.
Subſequutis temporibus ariſtocratico eius reipub. regimini additum eſt democraticum. 105.C.
Populus iuriſdictionem exercebat Corcyrae non diviſus in tribus. 107.B.C.
Diverſi erant eiuſdem reipub. magiſtratus; diverſaque innoteſcunt Corcyraeorum officia; aderant enim
Ἀγωνοτέτης *certaminum praeſes*. 118. B.C. 119.A.
Ἀρχιτέκτων *architectus*. 119.C.
Διοικήτης *adminiſtrator*. 119 A.B.
Διορθωτῆρες *legum reſtauratores*. 105. A. B.
Νομοφίλακες *legum cuſtodes*. 114.B.
Πρόβουλοι, *principes ſenatus*. 111.B.C. 112. & ſeqq.
Πρόδικοι βουλῆς *defenſores ſenatus*. 111.B.
Προκαρύξαντες *praecones*. 119.B.
Πρόσταται προβούλων *procuratores principum ſenatus*. 113.A.B C. & ſeq.
Ταμίας *quaeſtor*. 115.C. 116 A.
Χειρίξοντες τὸ ἀργύριον *adminiſtratores pecuniae publicae*. 116.B.C. 117 A.
Eadem Corcyra fuit Corinthiorum colonia. 135.A.
Cypſeli, & Periandri tyrannidem perpeſſa eſt. *ibid.*
Corona apud veteres erat virtutis praemium tam vivis, quam defunctis decretum. 265.B.C.
Coronae inſculpebantur in ipſo marmoreo decreto, in quo decernebatur, aliquem coronari. 265.B.
Ita inſculpta eſt aliquando corona in monumentis aliis una cum inſcriptione, in qua ſubauditur verbum στεφανοῖ *coronat*. 266.A.
Crucis figura adhibita eſt ad ſecernendos in veteribus ἐπιγραφαῖς verſiculos. 134.C.

D

Decimae quas ſolvebant Graeci, aliae erant ſacrae, 210.A.
Aliae ſacrae ſimul & civiles, *ibid.* B.
Aliae vero tantum civiles. *ibid.* C.
Delus ſine turrium praeſidio multum tempus ſtetit, communi falſaque opinione praeſidii Apollinis; 153.C.
Sed poſtea iiſdem indiguit. 154.A.
Denarius aureus aequivalebat vigintiquinque argenteis apud Graecos. 206.A.
Deorum apud Graecos veteres infinita pene multitudo. 274.A.
Horum nomina in Graecis inſcriptionibus ſaepe in medio, atque in fine earumdem. 7.B.
In Latinis plerumque initio; ſed aliquando etiam in fine. *ibid.* B.C.
Deus,

Deus, *ſalvatorem* ſignificat ſaepiſſime, ſive in Hebraica, ſive in Graeca & Latina lingua. 166.A B.C. 167.A.B.

Diana dicta eſt ſingulari ratione prae ceteris Deabus ἄνασσα. 184.B.

Dii ab Homero numquam dicti ſunt Βασιλεῖς. 187.B.

Sed ita poſtea appellati ſunt ab Heſiodo. *ibid.*

Diis aliqui alios commendabant, oblatis ſimulacris eorum, qui commendabantur. 131.B.C. & ſeqq.

Διοικήτης. *vide* Corcyra.

Διορθωτῆρες. *ibid.*

Dotion. Urbs Theſſaliae ἱερὰ *ſacra* ob lucum Cereri a Pelaſgis in ea conſitum. 198.A.

Drachmae Atticae videntur fuiſſe diverſae a drachmis aliarum urbium Graecarum. 207.C.

E

EPulum pro inito magiſtratu datum in Graeca ἐπιγραφῇ nunc primum apparet. 208.C.

Ἔρρωσο. Verbum hoc ut ominoſum traduxit Artemidorus. 285 A.

At reperitur in veteri lapide ſepulcrali ſine mali ominis ſuſpicione. 281.B.

Ἐτίμησε. Solemnis haec vox in veteribus ἐπιγραφαῖς haud ſemper ſignificat ſtatuae honorem alicui delatum. 213.B. 214.A.

F

FEminae Athenienſes prohibitae fuere appellari ἀθηναῖαι. 11.B.C.

Huiuſce legis ratio traditur. 12.B.& ſeq.

Quae fluxu temporis evanuit. 13.B.

Graecorum feminae aliquando pluribus nominibus donatae ſunt. 16.B.

Aliquando agnomen gerunt. 17.A.

Earum nomini additur quandoque paternum nomen. *ibid.*

Aliquando ſed rariſſime nomen in ſecundo caſu additum nomini alicuius feminae, indicat eam eſſe illius matrem, 17 B.

Vel etiam coniugem. 18.B.

Quandoque earum nomini adiectum eſt illud patris & mariti. 18.C.

Vel patris, avi, & atavi. 19.B.

Aliquando & nomen urbis, vel loci, in quibus natae fuere. 19.C.

Formula κατὰ ὄναρ in inſcriptionibus rariſſima, 20.A.

Ψ. Γ. ψηφίσματι Γερουσίας. 218.B.

Formulae κατὰ πρόσταγμα, & ἐξ ἐπιτάγματος pariter rariſſimae. 20. A.

Fortunam ut rerum omnium dominam laudarunt veteres. 5.A.

Hinc ut Deam venerati ſunt. 27. B.

Deorum etiam Deam fecere. 5.A.

Rariſſima ſunt Graeca monumenta bonae Fortunae dicata; 6. B.

Romana vero prorſus innumera. *ibid.*

A Graecis appellatur Ἀγαθὴ καλλὴ, θεὰ ἐπήκοος, θεὰ ἐπιχθόνιος. 6.C. 7.A.

Ἐπιχθόνιος reddi debet *terreſtris*, non autem *ſupera*. 7.A.

Terreſtris agnoſcitur ab Artemidoro. 7.B.

Fortunae divinitatem apud veteres Graecos immerito negavit Herbertus de Cherburi. 27.C.

Hanc vero admiſiſſe dici poſſunt Plato, 28.C.

Et Ariſtoteles. 29.A.

Eamdem admiſerunt Libanius, 29.C.

Salluſtius Philoſophus, 29.C.

Atque Artemidorus, 30.B.

Euripides non videtur agnoviſſe eius divinitatem; 30.C.

Neque Homerus, 50.B.

Neque Heſiodus. 52.A.

Pindarus tamen eam faſſus eſt, 31.A.

Quam facit unam ex Parcis celebriorem. 31.A.

Agnovit etiam antiquus vates ſub Orphei nomine, *ibid.*B.

Aliique poetae. 31.B.C.

Fortunae Numen. *vide* Genius. 31.B.C.

Fortunae ſtatua in prytaneo Athenienſi. 33.B.

Eiuſdem ara, *ibid.*

Ac templa plura. 33.B.C.

Eius divinitatem probant veteres Graecae inſcriptiones. 34. & ſeqq.

Ipſius cultus tamen maior apud Romanos, quam apud Graecos. 44.C.

Huius diſcriminis ratio inquiritur. 45.C. & ſeqq.

For-

Fortunam *dubiam* & *malam* Romani coluerunt. 45.A.
Eam Graeci philoſophi plerumque vituperarunt. 47.C.

G

Genium aliqui pauci exiſtimarunt idem eſſe cum Fortuna. 41.A.B.
Aliqua utriuſque ſymbola ſunt plurimum ſimilia. 42.A.
Aliqua pariter nomina ſunt utrique communia. 42.B.
Eademque videtur utriuſque intima ratio originis. *ibid.*
At revera inter haec omnia ſatis magnum veteres plerumque agnovere diſcrimen. 42.C. & ſeqq.
Graecorum urbs quaelibet ſuos habebat mores, qui plerumque aliarum Graecarum urbium moribus adverſabantur. 250.C.
Graeci plerumque nomina geſtabant illuſtria, & glorioſa; haud raro Deorum etiam nomina, vel ſimplicia, vel compoſita. 14.B.
Unico plerumque nomine uſi ſunt. 16.A.
Raro autem nomine gentilitio vel cognomine. 16.A.B.
His frequentius ſub Rom. Imperio. 16.B.
Adulatores erant, 65.B.
Praeſertim erga Rom. Imperatores, quos Deos vocabant. *ibid.*
Grammatici optimi munus. 161 A.
Grammaticorum ineptorum conſuetudo. *ibid.*

H

Hadrianus fraude Plotinae habitus eſt tamquam a Traiano adoptatus. 58.C. 59.A.B.C. & ſeqq.
Neque huic ſententiae opponuntur Spartiani teſtimonia. 60.A.B.C.
Traianum amore & obſequio proſequutus eſt ut patrem adoptivum. 62.C. 63.A.
Eique divinos honores a ſenatu impetravit. *ibid.*A.
Dictus eſt *βασιλεὺς* in Graeca *ἐπιγραφῇ*. 57.A.
Atque ita etiam a pluribus Graecis ſcriptoribus appellatus eſt. 63.B.C.
Cur Olympius dictus fuerit? 70.B.C. 71.A.
Quo vitae eius anno ita fuerit nuncupatus, incertum prorſus eſt. 75.C. 76.A.B.C.
Eius laudes & illuſtria facta. 71.A.B.C.
Templum Iovi Olympio, non ſibi ſub hoc nomine conſecravit. 74.A.B.C.
Statuarum honor eidem Imperatori a Graecis delatus. *ibid.*B.C.
Ut nimis ambitioſus falſo traducitur a Thoma de Pinedo. 75.B.
Imperium non videtur renunciaſſe. 76.A. & ſeqq.
Cur Dodonaeus dictus eſt. 79.C. 80.A.
Appellatus eſt etiam *βουλαῖος*, veroſimilius nempe Iuppiter *βουλαῖος*. 82.B.C.
Sub Martis effigies repraeſentatur. 83.B.
Ob militarem nempe diſciplinam, quam ſancte retinebat. 84.A.B.
Atque ob bellum contra Iudaeos. 83.B.C.
Dictus eſt quoque Ἡρακλῆς Ῥωμαῖος. 83.B.C.
Ex animi viriumque fortitudine. *ibid.*
Divus poſt mortem appellatus eſt, Antonino, quem adoptaverat, ſenatum rogante. 85.A.B.C.
In eius honorem plures Graecae urbes monumenta excitarunt, *Olympium* & *Iovem Olympium* nominantes. 81.A.B.C.
Hermis & inſcriptionibus veteres honorabant viros plurimum benemeritos. 265.A.
Hyrcani nil fuere de ſepultura ſolliciti. 251.A.

I

Idololatriae initium a Sole & Luna. 235.C. 236.A.
Imperatores Romani a Graecis appellati ſunt Dii. 64.C. 65.A.
Cur ab iiſdem dicti fuerint Βασιλεῖς? 63.B.C. 64.A.B.C.
Inſcriptio ſepulcri triſomi cum diverſa nominum inflexione. 261.C.
Alia ſimilis quadriſomi. *ibid.*B.
Inſcriptiones Graecorum aliquae divinitatem Fortunae evidenter probant. 36.B.C. 37.A.B.C. 38.A.B.

De aliquibus dubitatio eſt, an id confirment. 35.C. *ibid.*A.B.
Graecae, quae admixta habent nomina vel praenomina Romanorum, commonſtrant ipſas pertinere ad tempora, quibus Graeci Romanis erant moribus imbuti, & forſan ad eam aetatem, qua illi Romano ſubiiciebantur Imperio. 148.A.B.
Νεκρολογικαὶ plures adſcriptum habent nomen urbis, ad quam pertinebat defunctus. 253.A.
Coniecturae afferuntur de hac conſuetudine. 255.A.
Rariſſimae ſunt, in quibus praeter paternum addatur etiam defunctis maternum nomen. 256.B.
Antiquiores plures adſcriptam non habent defuncti aetatem. 257.B.
Cur primo adſcribi coeperit? *ibid.*
Inſcriptiones illuſtratae. 34.B. 35.A.B. 36. B.C. 38. A. 39. A.B. 96. A. 103. A. B. 129.C. 130.B. 131.B. 133.A.B.C.
Vindicatae a cenſuris Maffei. 39.B. & ſeqq.
Inſcriptiones metricae, quatuor ac multo pluribus verſibus exaratae. 297.C.
Iudicis munus, ſi rem magis quam nomen teneamus, *ſervatorem* ſignificat. 166 B.
Hinc ſaepiſſime vox אלהים in V.T. hanc habet ſignificationem. *ibid.*B.C.
Iulii ſunt a Venere. 10.A.
Iuno peculiari de cauſſa dictae eſt ἄνασσα. 184.A.
Iuppiter dictus eſt *Olympius* pluribus de cauſſis. 66.A.B.C.
Dictus vero eſt *Dodonaeus* ob eius cultum & celeberrimum oraculum in urbe Dodona. 68.A.B.
Neque huic ſignificationi opponitur eius nominis etymologia tradita ab Apollodoro. *ibid.*B.C.
Cur *Pelaſgicus* appellatus eſt? 69.A.
Nuncupatus eſt etiam ſingulari prorſus de cauſſa ἄναξ, & ἄναξ ἀνάκτων. 181. B.C. 182.A.B.
Βουλαῖος in Graeco lapide nunc primum dictus apparet. 225.A. 232.C.
Eius ſimulacrum in Athenienſi ſenatu, 233.A.
Quod adorabant ſenatores ſenatum ingreſſi. *ibid.*

K

Καιρὸς, tempus, ſeu opportunitas, tamquam Graecorum Deus. 28.C. 29.A.
Κατὰ ὄναρ. Formula in inſcriptionibus rariſſima. 20.A.
In veteri lapide ſcripta pro κατ' ὄναρ. *ibid.*B.

L

Lacedaemones nomen ſepulcris non imponebant, ex lege Lycurgi, niſi viri qui in bello, & mulieris, quae ſancte fato conceſſerant. 251.B.
Oſtenditur haec lex ad commune reipub. bonum lata. *ibid.*C.
Milites teſſeras bracchiis ſuis deligabant, inſcriptas ſuis & patrum nominibus, ut paterno ſepulcro tradi poſſent, ſi in bello deficerent. 252.B.
Senes tantummodo ad magiſtratus admittebant. 205.A.
Lapides antiqui inſcripti transferri ſolent in Graecia & circumſtantibus locis huc illuc, commercii cauſſa. 197.A.
Lingua Graeca. In hac, quum praeſertim agitur de monumentis veteribus, inquirenda ita non eſt vocabulorum analogia, ut ſi ea deſit, corrigenda illa ſint. 199.C.
In ea conſuetudinem, non analogiam quandoque ſequutus eſt ipſe Homerus. 200.A.
Ditatur vocabulis ex veteribus ἐπιγραφαῖς. *ibid.*B.
Lybiae populi Soli & Lunae tantum ſacrificabant. 236.A.

M

Magiſtratus aliquos viri etiam ſpurii apud Graecos & Romanos inire poterant. 227.C.
Megarenſes uti ſolebant ſepulcris triſomis, & quadriſomis. 260.A.
Miletus ἀνακτορία dicta ab Euſtathio fertur a voce ἄναξ, qua caeli & terrae filium nominabant. 168.B.
Pauſanias de Mileſiorum origine differens

haec

haec ſilet . ibid.C.
Videtur autem eius ſilentium habere vim argumenti, quod poſitivum appellant. 169.B.
Minerva *βουλαία* . Eius ſimulacrum in ſenatu Athenienſi, ad quod orabant ſenatores . 233.A.
Monumenta Graecorum ſepulcralia diverſis rationibus erant efformata . 245.C.
Antiquiori eorumdem aetate columellae frequentius in uſu erant . 246.A.
Quae non erant tribus cubitis altiores . 247.C.
Quaeque inſcripta habebant defunctorum nomina . ibid.
Monumenta ipſa inducuntur loquentia . 304 A.
Monumenta Sicyoniorum . *vide* Sicyonii .
Monumentorum veterum fragmenta ſpernenda non ſunt . XIII.C.
Mortuis, qui bene vixerant, bene eſſe in altera vita ſentiebant Graecorum philoſophi . 281.A.

N

Nobilitas generis in maxima erat apud Graecos exiſtimatione . 230.A.
Raro tamen expreſſa eſt in veteribus eorumdem ἐπιγραφαῖς . ibid.
Nomen Ἴουλιος eſt a Ἴουλος *lanugo*, ſive prima barba, adeoque idem ac *barbatulus* . 9.A.
Ab antiquiſſimis temporibus iure Latii donatum eſt . 8.C.
Ex eo latius tantum definiri poteſt inſcriptionum aetas . ibid.
Nomina plura Latina ad Graecos tranſlata . 9.B.
Aliquando facta ſunt praenomina, & viciſſim . 10.B.
In veteribus inſcriptionibus . *vide* Inſcriptiones & Nomen .
Νομοφίλακες . *vide* Corcyra .

O

Ὀυπησία urbs Graeciae a geographis diverſis rationibus nuncupata . 196.A. 197.A.
Haec appellata eſt Ἱερά . 197.B.
Ὀμικρὸν ſaepe in veteribus monumentis littera eſt minima relate ad alias. 217.B.
Quae facilius oblitterari in iiſdem poteſt. ibid.

P

Parthi de ſepultura nil fuere ſolliciti . 251.A.
Πατρονομία, Lacedaemonum magiſtratus . 103.B.
Qui hunc componebant, generico nomine dicebantur Συνάρχοντες . ibid.
Pericles, primus dictus eſt a Graecis *Olympius*, pluribus de cauſſis . 72.A. & ſeqq.
Perſae non fuere de ſepulcro ſolliciti. 151.A.
Πρόβουλοι .) *vide* Corcyra .
Πρόδικοι βουλῆς .)
Προκαρύξαντες .)
Προστάται προβούλων .)
Ψ. Β. ψηφίσματι βουλῆς, *decreto ſenatus*, raro haec ſigla apparent in Graecis ἐπιγραφαῖς , 218-C.
Ψ. Γ. ψηφίσματι Γερουσίας . Haec vero nunc primum leguntur in Graeco monumento . ibid.B.
Puncta quandoque in Graecis ἐπιγραφαῖς etiam antiquioribus ad verborum diſtinctionem ſunt adhibita . 143.C.
Eorum loco aliquando ſpatia unum inter & alterum Graecum verſiculum uſitata ſunt . 144.A.
Aliquando vero cruces pro punctis in iiſdem Graecis ἐπιγραφαῖς fuere conſcriptae . 143.B.

R

Reges dicti a veteribus ſcriptoribus ſunt ἄνακες, quod eſſent orbis terrarum Numina & populorum *ſervatores* . 165.A.B.C.
Sed ipſos ita ſe nuncupaſſe ex monumentis non conſtat . 186.A.
In pluribus tamen veteribus ἐπιγραφαῖς ſic appellati videntur ob carminis neceſſitatem . 186.B.C.
Ab antiquiſſimis temporibus nuncupati ſunt etiam *Ioves* . 64.C 65.A.
An vero ſe ipſos ita nominaverint umquam, incertum plane eſt . 187.B.
Regii (urbis Siculae) magiſtratum ſupremum

mum fuiſſe prytanem veroſimile omnino eſt; non tamen adhuc evidens. 95.C. & ſeqq.
Romani non ſolebant tam frequenter, ut Graeci, Deorum nomina geſtare.
Inquiritur huiuſce diverſae conſuetudinis ratio. *ibid.*
Ea tamen Deorum nomina Imperatoribus, eorumque uxoribus adulationis ſtudio facile tribuebant. 14.B.

S

SAcerdos Iovis τȣ̃ βȣλαίȣ. 232.C.
Scythae Veſtam praecipue, tum Iovem venerabantur. 234.A.
Sepulcra Graecorum unum plerumque defunctum continebant. 258.C.
Aliqua vero plures, qui conſanguinitate vel amicitia coniuncti erant. *ibid.*
Athenienſium, & Megarenſium, & Sicyoniorum. *vide* haec nomina.
Duarum ſororum Graecarum. 259.A.
Duorum pariter fratrum. *ibid.* B.C.
Decreto civitatis alicui erecta raro admodum occurrunt, quod nonniſi viris ſingulari prorſus merito illuſtribus decernebantur. 264.B.
Sepulcrorum violatoribus impoſitae a Graecis fuere poenae, quae ſtatutae ſunt, uſque ad quinque mille denariorum ſummam. 205.C. 206 A.
Sicyonii an ſolerent in ſepulcralibus inſcriptionibus ſolum defuncti nomen cum ſalutatione χαῖρε conſcribere, plures quidem docent; ſed res admodum incerta oſtenditur. 247.C.248.A.B.
Argumenta plura hinc inde afferuntur. 248.C. 249.A.B.C. & ſeqq.
Aliqua eorumdem ſepulcra picturis ornata fuere. 249.B.
Sigla quomodo in uſum invecta? 218.C.
Sol. Deus ille credebatur, ad quem Dii omnes revocari poſſent, perinde cum ipſo idem prorſus eſſent. 236.B.
Attamen revera diverſa fuiſſe habita a gentilibus Numina evidens eſt. 236.C.
Solis ſimul & Lunae in veteri Graeca ἐπιγραφῇ mentio nunc primum facta apparet. 237.B.
Solis ſtatua ex Muſeo Burgheſio, geometrico more illuſtrata. xv.C.
Somnia divina deſcribit Iamblycus. 48.B.
Alia *allegorica*, alia *ſpeculativa* tradit Artemidorus. 49.C.
Fortunae fauſta & infauſta recenſet idem Artemidorus. 50.A.
Somnium & inſomnium diſtinguuntur ab antiquis; ut illud de futuris ſit, hoc de praeſentibus. 48.C.
De ſomnis pulcherrima eſt Ciceronis ſententia. 50.C.
Somnus ſupra Iovem ipſum laudari videtur in Orphicis; 182.B.C.
Atque ab aliis poetis. 183.A.
Sed re penitus inſpecta eum Iove inferiorem faciunt. *ibid*, B.
Σύναρχοι Corcyraeenſes, collegae ſupremi magiſtratus. 100.C. 101.A.B.

T

TΑμίας Corcyrae. 115.C. 116.A.
Τῆς πόλεως. 115.C.
Τȣ̃ δήμȣ. *ibid.*
Θεοῖς. Haec vox ſolitarie poſita in veteribus ἐπιγραφαῖς varias habere poteſt ſignificationes. 129. & ſeqq.
Τεχνῖται τῶ Διονυσίω diverſis formulis apud veteres ſcriptores indicantur. 106.A.B.
Hi erant tibicines, tragoedi, & comoedi in Bacchi feſtis adhibiti. *ibid.* C.
Tireſias, ut Apollinis ſacerdos dictus eſt ἄναξ. 184.C.
Turres. Varia apud veteres Graecos earum genera. 144.B.
Iiſdem praecipue utebantur ad proſpiciendas inimicorum inſidias. *ibid.*C.
Huiuſce conſuetudinis exempla vetera. 145.A.B.
Turribus ἐπιγραφὰς inſcribebant, quod pluribus probatur exemplis. 146.
Turris Alexandrina celeberrima, ad navigantium ſalutem excitata. 146. A. 147.A.B.
A Ptolemaeo rege facta narratur a Plinio. 147.A.
Sed Ammianus Marcellinus excogitatam affirmat a Cleopatra. 148.B.
Eiuſdem turris ἐπιγραφὴν in dubium revocat Maffeius, 147. & ſeqq.
Nec prorſus immerito; plura enim ſunt argu-

argumenta, quae ſaltem iubent cohibendum eſſe de ea re iudicium. 150.B. & ſeqq.

V

VEſta βυλαία conſiliatrix. 233.C.
Eius erat ſtatua ſedens in Athenienſium ſenatu. 234.A.
Per hanc iurabant ſaepiſſime oratores in ſuis declamationibus. *ibid.*
Cur illi Athenis non iurarent potius per Minervam βυλαίαν. *ibid.*B. & ſeqq.
Vocales ſyllabae, quae iuxta grammaticales canones elidi deberent, aliquando in Graecis inſcriptionibus non eliduntur. 20.B.
Urbes dictae a Graecis ἱεραὶ variis de cauſſis. atque etiam ſola ornatus gratia. 197.C.
Urbibus additur in veteribus ἐπιγραφαῖς nomen aliquod illuſtre, ut λαμπρὰ, λαμπροτάτη, ἱερὰ, καὶ ἄσυλος, ἐλευθέρα, καὶ αὐτόνομος, πίςη, εὐσεβὴς, & ſimilia. 228.B.C. & ſebq.
Urbis nomen in veteribus ἐπιγραφαῖς haud ſemper collocatur immediate poſt nomina virorum, qui in illis ſunt inſcripti. 153.A.
Urbium nomina in iiſdem veteribus ἐπιγραφαῖς plerumque ad populi nomen inflectuntur in caſu ſecundo, cum voce πόλις coniuncto; 227.A.
Aliquando cum voce πατρίς. *ibid.*B.
Quandoque cum alia κοίνον. 228.A.

Y

ὙΓίαινε, *vale*. Hoc verbo in veſpertina ſalutatione utebantur veteres; 273.A.
De quo plura diſſerit Lucianus. *ibid.*B.
Ut verbum ominoſum generatim reprehendit Artemidorus. 284.C. & ſeqq.
At Lucianus ominoſum putat, ſi in matutina adhibeatur ſalutatione. *ibid.*B.

Z

ZEὺς, nomen Iovis, quod *ſervatorem* ſignificat. 166.C.

ERRA-

ERRATA	*CORRIGE.*
Pag. 10. lin. 26. = §. vII.	§. vI.
Pag. 21. & pag. 51. Scriptores indicati numeris arabicis, a num. (6) uſque ad num. (11), denotandi ſunt ſicuti e regione heic recenſentur.	(6) PLATO. ut num. (9) (7) HIEROCLES. ut num. (6) (8) IDEM. ut num. (7) (9) CICERO. ut num. (10) (10) PAUSANIAS. ut num. (11) (11) RIVAUTELLA. ut num. (8)
Pag. 72. lin. 3. = §. xvII.	§. xvI.
Pag. 264. lin. 1. = §. xvIII.	§. xvII.
Pag. 284. lin. 5. LEICHNII.	LEICHII.

Cetera adnotare non vacat, quae fere impoſſibile eſt evitare, quaeque primo adſpectu in oculos Graece & Latine eruditos incurrent.

ıac

SPECIAL 93-B
4441
THE GETTY CENTER
LIBRARY